

ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

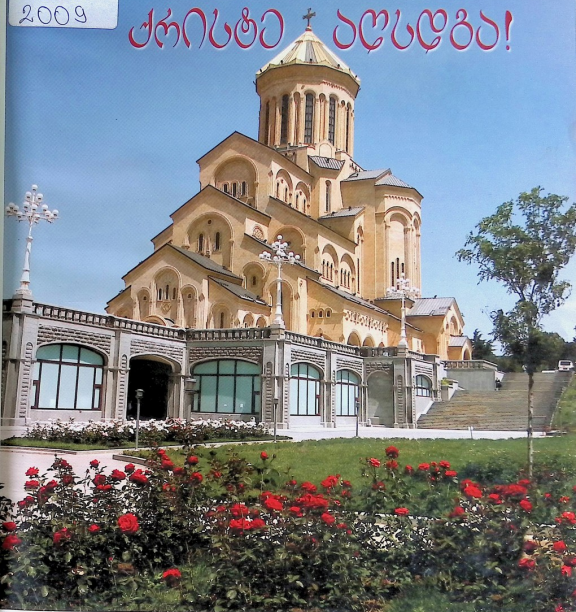
ფასი 1,50 ლარი

17 აპრილი 2009 №8(86)

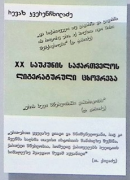

1516
2009

ქრისტე აღსდგა!

წიგნის თარო

შინაარსი

უსსრულის ცომერაიდას	2	პაატა ჩხეიძე ელიოტი და ორუელი
მასარა-მინარაშო	4	ური პოეტური ძვეყანა (საუბარი მოყვთაფა დამირჩილუსთან)
პროზა	6	ვანო ჩხიკვაძე ორგო
პოეზია	15	გურამ პეტრიაშვილი ნატვრა
პირველი შთაბეჭდილება	19	ივანე ამირხანაშვილი ღაბ, აყვინთონ თაყვანაყა ცაპი
პოეზიის ერთი ღმსი	20	გივი აღხაზიშვილი ღვინეყაბულთა რაქვიანი
მინარაის მამირა	21	საბა სულხანიშვილი ქარის შაღვა ლეგენდისათვის
საღ წაიყვან სადარსა	22	ნინო ვახანია გული მინდ — გოგლიურ მინაში (ნიკოლოზ ჩხოტორუას ანდერძი)
ჟივა	24	როსტომ ჩხეიძე შარგონული ქართლის ჟახინი (სლენგის ლექსიკონის შექმნის ისტორიიდან)
მონარაბათა სიმირა	32	ნანა ხაზარაძე ახლავ ქართლ პარს
	35	ღოდო აბაშიძე გულღის შოსაგონარი
	37	ავთანდილ არაბული სანიძის გართალთა არს
წათანი ღა წლანი	39	ნოდარ გურაბანიძე საგმარო თაბართლის თაველით
რარობათ	46	ეკა ბუჯიაშვილი ასე იმღარეგოღ ქართული ლქსი (შეხეღრა ლელა თათარიძესა და „ეკანესთან“)
ჟივიანი	48	რუსუღან ღაუშვილი ორინდირიანი (გურამ ბათიაშვილის რომანის ისტორიული ფონი)
	50	რუსუღან ვარაღაშვილი ჩვენ ყვეღანი აბინარინი პარს
გამონგარაგა	51	ნინო ჩხიკვიშვილი ღვაქარბული თაშგის ორი ნარგოგაღვაენი
ნამარაგვი	52	ბავრინ რამ არის, პორსციო...
	53	ეთერ ბერიაშვილი სიტყვანის შთსაველი ქალის ჟირნახული (მანანა ჩიტიშვილის ლექსების გავო)
არა არრითა სრლო	54	ზვიად კვარაცხელია სახსარი ღა სასყიღელი (მანცხვარკარის ეკლესიის დრამატული ბედისნერა)
ღვანეღინი	58	ლუსილ ფლეტჩერი „უქაცრავად, ნომირი შივეყალა“
მრხანი	63	ქლიარს პირისპირ სვღაბა ქლიარი

ღამეუღენდელი „ილიონი“

მისამართი: თბილისი,
ჩუბინაშვილის №41

რეღაქეღა — (995 32) 96-20-62

რეღალა — (995 93) 65-93-68

გავრცეღება — (995 99) 41-95-21

ფაქსი: (995 32) 96-20-62

E-mail: info@mtserloba.ge

მთავარი რეღაქეღორი — როსტომ ჩხეიძე

პროზის რეღაქეღორი — ივანე ამირხანაშვილი

პოეზიის რეღაქეღორი — მკაე ჯოხაძე

კრიტიკისა ღა თარგმანის რეღაქეღორი — თამაზ ნატროშვილი

მხატვრული რეღაქეღორი — კარლო ფარულია დიზაინერი — მალხაზ იაშვილი

სტილისტ-კორექტორი — ნინო დეკანოიძე დეკაბადონება — თენგიზ რომბიაშვილი

ოპერატორი — თამარ ჩიხლაძე სარეღალმო მენეჯერი — ეკა ბუჯიაშვილი

გავრცეღების სამსახური — ლევან კიქნაძე

გარეკანზე: სამეზის საკათედრო ტაძარი
მურმან ჩარუას ფოტოეტიუღი

„ჩენი მნერლობის“ მომღვენო ნომერი გავოღა 1 მისი

პაატა ჩხეიძე

ელიოტი და ორუელი

გაზეთ „24 საათის“ გადაფურცვლისას ჯორჯ ორუელის ფოტომ შემჩანერა, სტატიას დავეხეე და მყვირალა სათაური მომხვდა თვალში, „ტროცკისა და აჯანყებულ ლორეზზე“; უნდა გავცლოდი, მაგრამ ქვესათაურმა დამაინტერესა: „ორუელს „ცხოველებების ფერმა“ გამოცემაზე თომას ელიოტმა უარი უთხრა.“

მადლობელი დავრჩი ქურნალისტისა, ვინც ეს ინფორმაცია მოამზადა და არ გამჭირვებია მეპატივებინა დაშვებული უზუსტობანი; თუნდაც ის, რომ ელიოტი „ცნობილი ამერიკელი პოეტია“, ან ის, რომ „ნერლოთან დაკავშირებული სიტორია კი აუცილებლად შევა ტელეკომპანია BBC-2-ის მიერ გადაღებულ დოკუმენტურ ფილმში 40-იანი წლების ამერიკული მწერლობის შესახებ.“ ალბათ ჯორჯ ორუელი ამერიკელი ჰგონია ჩვენს სანაქებო ფურნალისტს, BBC ამერიკული ტელეკომპანია და ელიოტ-ორუელის მიმონერა კი ამერიკული ლიტერატურის მემკვიდრეობა. რას ვინაშთ, ეგება ფურნალისტიც არ არის, რეპორტიორია და რაზეც წერს, იმის ცოდნა არ ევალება. არც ის ევალება, რომ „ცხოველებს ფერმა“ ნაციონალი ჰქონდეს, თუმცა ის კი სკოლანი (ნეტავ ვინ უთხრა?!), რომ „ცხოველების ფერმა“ დავით აკრიანმა თარგმნა; ნეტა ისიც ეთქვა იმ დალოცვილს, რომ სხვა თარგმანიც არსებობს ქართულ ენაზე — შიზა კეკელიძის მიერ ამტკიცებულს, და ნაციონალი ერთ-ერთი მათგანი მთავი, მაშინ დასაბანი შეცდომები ხომ აღარ მოუცვიდოდა, ვთქვამ, Showball-ს „გუწილს“ არ უწოდებდა და რომანის მინაარსს არ დამახინჯებდა.

უცხოელი ფურნალისტისა თუ რეპორტიორის მიმართ ჩემში მადლიერების გრძნობა სჭარბობს, ასეთი ღირსშესაძენი ფაქტის შესახებ რომ მაცნობა და არც შეცდომებზე მიუთითებდი და არც საინფორმაციო სტატიის ზედათიულობას ვავხდდი საგანგაშოს, რომ არა ერთი ადგილი:

„ელიოტი ნერლოში იმასაც აღნიშნავს, რომ არაა დარწმუნებული, რომ ორუელი საღად აღიქვამს და ახანლობს მსოფლიოში მიმდინარე პოლიტიკურ მოვლენებს. არსებობს ვარაუდი, პოეტმა ამ შემთხვევაში გულსიმობადა, რომ არ ღრღობა საბჭოთა კავშირისა და სტალინის კრიტიკა იმ ფონზე, რასაც ეს ქვეყანა ფაშისტურ გერმანიას-

თან საბრძოლველად აკეთებდა. ელიოტის პოზიციის გამართლება კი მხოლოდ ამ თვალსაზრისით შეიძლება.“

ცოტა აბდა-უბდა ტექსტი კი არის, მაგრამ მთავარი ისაა, რომ არამკითხველი ელიოტ-ორუელის დავანი ერუენი და ელიოტს „გამართლებასაც“ კი უძებნია.

რა სჭირს „ბერნი მინის“ ავტორს, კლასიციტს, მონარქისტსა და კათოლიკე ტ.ს. ელიოტს, მარქსისტს, სოციალისტს და ათისტს, „1984“-ის ავტორ, ჯორჯ ორუელთან გასამართლებელი?!

ვფიქრობ, „24 საათის“ ფურნალისტ-რედაქტორებთან ამ თემაზე მსჯელობას აზრი არა აქვს და სჯობს იმ ქსელურ გვერდებს მივმართოთ, საიდანაც ეს ინფორმაცია გადამოინერეს.

„დეილი ტელეგრაფის“ ელექტრულ გვერდზე ვინმე სტივენ ადამსი, თანმიმდევრულად და უწყვეტობად მიგითხრობს იმას, რაც ქართულად დამახინჯებით გადამოგვეცეს, მაგრამ, როგორც ჩანს, ისიც არანაკლებ ფურნალისტია, და არანაკლებ ზედაპირული, რადგან ამბობს, ელიოტის უარი აღბათ იმდროინდელი პოლიტიკური სიტუაციით იყო განპირობებული, რუსეთი პიტლერის ნინალზედ ზრდოლაში მნიშვნელოვანი მოკავშირე იყო.

რა ადვილია, დიდ მწერალს, რიგითი რედაქტორიერი, პოლიტიკური კომუნისტურის მონიხა დაბარალი!

ამიტომ არ უნდა დაიხაროს კაცმა და ორიოდ ბმულით მიაღწიოს ორიგინალამდე, ანუ ელიოტის ნერილამდე ორუელისადაში და არც ის უნდა დაიხაროს, რომ თარგმნის და ქართულ ლიტერატურას საყურადღებო დოკუმენტი შემატოს.

უბოლკაციანა ენაზედა „ტ. ს. ელიოტი და „ცხოველების ფერმა“: უარყოფის მიზეზები“ და დაბეჭდილია რუბრიკით „ნერილიანი რედაქტორის“.

„მინის ტ. ს. ელიოტისაგან, სერ, დღევანდელ დილაში მრ. ფრედერიკ ვარმურცი აცხადებს, რომ არ იცის რომ რატომ უარყო ტ. ს. ელიოტმა (როგორც გამომეტელობა ფიფარ და ფიფარის დირექტორმა) „ცხოველების ფერმა“. მითქმა-მოთქმის თაიფანა ასაცილებლად, ქვემოთ მოტანილია ნერილი, ვაგზავნილი ჩემი ქმრის მიერ ჯორჯ ორუელისადაში, 1944 წლის 13 ივლისს:

„ძვირფასო ორუელ, ვიცი, რომ თქვენი სურვილია სწრაფად შეიცხოთ გადაწყვეტლება „ცხოველების ფერმა“ შესახებ; მაგრამ ამისათვის საჭიროა სულ ცოტა ორი დირექტორის აზრი, ეს კი ერთ კვირაში ვერ მოხერხდება. და რადგან ასე სასწრაფოა, მთავადომარისთვისაცა უნდა შეეკითხა. მაგრამ მეორე დირექტორი უმთავრეს საკითხებში მეთანხმება. მეთანხმება, რომ ეს არის არაჩვეულებრივი ნაწარმოები; რომ იგავი დიდი ოსტატობით არის შექმნილი და რომ

ჯორჯ ორუელი

თბილისი მკითხველის ცნობისნაძილს გეგმაზომიერად ნარმართავს — ამისათვის კი მხოლოდ ორიოდე ავტორს თუ მოულოდნეობა, „გულიყვირის“ შემდგომი.

მეორე მხრივ, ჩვენ არ გვეჯერა (და დამწმუნებული ვარ, არც სხვა დირექტორებს სჯერათ), რომ ეს სწორი თვალსაზრისია, რითაც დღევანდელი პოლიტიკური ვითარება უნდა ვაკრიტიკოთ. რა თქმა უნდა, ყოველი საგამომცემლო ფირმა, რომელიც თავის მიზნებსა და ამოცანებს უზრალო კომერციულ კეთილდღეობაზე მალა აყენებს, მოვალეა გამოაქვეყნოს მიმდინარე პროცესების წინააღმდეგ შექმნილი ნიგნები; მაგრამ თვითმოდ შემიხვევათ, როცა ასეთი საკითხი დგება, ფირმის ერთ ნევრს მინც უნდა სჯეროდეს, რომ სწორედ ეს არის, რაც ამ წუთისათვის უნდა ითქვას. ვერ ვხედავ რაიმე მიზეზს, კეთილგონიერებისა თუ სიფრთხილის მიერ ნაკარნახევს, რომ ხელი შევეშალო ამ ნიგნის გამოქვეყნებაში იმას, ვინც ირწმუნებს იდეებს, რასაც ნიგნი იცავს.

რაც შეეხება ჩემს უკმაყოფილებას, ვფიქრობ, იმის გამოა, რომ იგავის შედეგი უარყოფითია. მან უნდა აღძრას თანაგრძობა ავტორის სურვილისამებრ და იმისადმიც, რასაც იგი უარყოფს; იგავში პოზიტიური თვალსაზრისი ზოგადად ტროცკისტულია, რაც ჩემთვის არადაამაჯერებელია. ვფიქრობ, ორად გაყავით თქვენი ხმა ისე, რომ არც ერთ პარტიას საკუთრისად არ მიმხრობიხართ — არც იმით, ვინც რუსეთში მიმდინარე პროცესებს აკრიტიკებს, უფრო წმინდა კომუნისმის პოზიციებზე, და არც იმით, ვისაც სწულიად განსხვავებული შეხედულებანი აქვთ და პატარა ერების მომავალზე წუხან. და, სხვას რომ თავი დავანებოთ, თქვენი ლორები ხომ გაცილებით უფრო ინტელექტუალურები არიან, ვიდრე სხვა ცხოველები, და ამიტომაც ყველაზე უკეთ არიან მომზადდებულნი ფირმის გასაძილოლად — ფაქტობრივად ცხოველების ფირმა უიმათოდ ვერ იქნება; ასე რომ (ვინმე შეიძლება შეგეკამათოს), საჭირო იყო არა მეტი კომუნისმი, არამედ უფრო საზოგადოებრივი სულით განმსჭვალული ლორები.

ვწუხვარ, რადგან ვინც ამ ნიგნს გამოაქვეყნებს, ბუნებრივია, თქვენი მომდევნო ნიგნს გამოაქვეყნების შესაძლებლობა ექნება, მე კი პატივს ვცემ თქვენს შემოქმედებას, რადგან კარგი მწერლობაა და ძირფესვიანად პატრონია.

მუღწეულად თქვენი ვალერი ელიოტი.

ამ ნიგნს მოსტახაჭოთა საქართველოში ვერ პოლიტიკოსები და პოლიტიკური პარტიები ვერ გარკვეულან საკუთარ მსოფლმხედველობაში და ფერნალისტებს რა უნდა მოსთხოვო. ჩვენში ალბათ შეერისათვის ძნელი გასაგებაა, რომ განათლებულ ადამიანებს, განსაკუთრებით მწერლებს, საკუთარი მსოფლმხედველობა და საზოგადოებრივი პოზიცია უნდა ჰქონდეთ.

მოდით ენახოთ ვინ არიან ტ.ს. ელიოტი და ჯორჯ ორუელი (ერეკ ბელი) და როგორ მივიდგენი იმ დღემდე, 1944 წლის 13 ილისამდე, როცა ელიოტმა წერილი მისწერა ორუელს.

იმ დღემდე ტ.ს. ელიოტს, ანგლო-საქსური ნარმოზობის ამერიკელს, უკვე გავლილი აქვს მქეფარე, ახალგაზრდული, ლიტერატურულ-ფილოსოფიური ცხოვრების წლები; უკვე გადატანილი აქვს ძლევაშილი ბრძოლები აკადემიურსა თუ ლიტერატურულ წრეებში გამტკიცებულ „მანდარინებთან“; გავლილი აქვს მოდერნისტული სკოლის ტყაობი; ინგლისშია დაფუძნებული, ბრიტანეთის მოქალაქეობა მიუღია და ჩამოყალიბებულია როგორც: ლიტერატურაში კლასიციტი, პოლიტიკაში რიალისტი და რელიგიაში ანგლო-კათოლიკე.

ორუელს კი უკვე მოვლილი ჰქონდა ბრიტანეთის კოლონიები, ინდოეთი, ჰირმა, ნაცხოვრები და ნამუშევარი (ჭურჭლის მრეცხავად) გახლდათ პარიზში; იყო მგზნებელი მარქსისტი და სოციალისტი; ენაპნეთის სამოქალაქო ომში რესპუბლიკელთა მხარეზე იბრძოდა და აქ ინგნია პირველი ინდოეცრუება, საკუთარი თვალთი იხილა, თუ როგორ ვაუსწორდნენ საბჭოელები ესპანელებს, როგორ გაძარცვეს ქვეყანა, როგორ გაიტაცეს ოქრო და განიროს მოკავშირეები.

აი, ასეთი ორუელი წერს (ცხოველების ფერმას). იგი ვერ კიდევ არ მისულა „1984“-ამდე; აქ იგი საკუთარი ოცნებების სასაფლაოზე დგას და ვერცა იმ ოცნებათა ტყვეობაშია.

ეს კარგად იცის „ბებერმა ოპოსუმმა“ (ელიოტის თიკუნი გახლავთ) და არც თუ ორასწორედვე ეკითხება: შე კარგო მწერალი, ისევე კომუნისტური იდეების მძევალი ხარ თუ ჩაგრული ერების გამოსარღლება კსუსონ? ელიოტის ეს მცივე ბარათი უფრო ფართო დისკურსის საშუალებას გვაძლევს, მაგრამ მე აქ გავჩერდები.

ერთსად ვკითხავ უცნაო ჟურნალისტს, აბა, თუ ჰქვიაინი ახალგაზრდა ხართ, მითხარათ: რატომ უნდა შევენი ხელი კონსერვატორ ელიოტს მარქსისტ ორუელისათვის, ნელილოშიერ მარქსისტული, ნანილოშიერ ტროცკისტული, ნანილოშიერ ჩაგრული ერების გამოსასარღლებად დაწერილი ნიგნის გამოქვეყნებაში ან რა კავშირია აქ ბრიტანეთ-რუსეთის მოკავშირეობასთან მეორე მსოფლიო ომში?

ტომას ელიოტი მეუღლესთან ერთად

საქართველოს პარლამენტი

ორი კომეტური ჰეპყანა

*

სასაბარი მოჯთაბა დამირჩილუსთა

ირანის ისლამური რესპუბლიკის საგანგებო და სრულუფლებიან ელჩს საქართველოში მოჯთაბა დამირჩილუს რამდენიმე თვეში უფლებამოსილება ენურება. ჩვენი პირველი შეკითხვაც, ბუნებრივია, საქართველოს და აქ ყოფნის პერიოდს დაუკავშირეთ. რა შესწინა მას ურთიანე ჩვენს ქვეყანაში და რა ნარჩინებებია ამ ორი ქვეყნის ურთიერთობაში?

— ნარჩინებულო დიპლომატი ისაა, — გეთობრა ბატონმა მოჯთაბამ, — ვინც საფუძვლიანად შეისწავლის რეგიონს და იმ ქვეყანას, სადაც თავად მუშაობს. ბუნებრივია, საქართველოში ჩამოსვლისას ამ ქვეყანაზე ვფლობდნ საქმარის ინფორმაციას, მაგრამ აქ ყოფნის დროს უფრო მეტად გავეცანი ეკონომიკურ, პოლიტიკურ, სოციალურ, კულტურულ სფეროებს. ეს ცოდნა გულდაგულ გადავიხარებ და კარგი ინფორმაციული ბაზა შევქმენი. ირანის ხელისუფლებას ასე გავუადგილე ყველა იმ გადაწყვეტილების მიღება, რომელიც საქართველოსთან ურთიერთობის შემდგომ წარმართვას უკავშირდება.

თავდაპირველად კულტურის სფეროზე გავამახვილებ თქვენს ყურადღებას, ამ თვალსაზრისით შეზღუდვად მარავალი პროგრამები, რომლებიც უკვე გასცდა ხელშეკრულების ჩარჩოებს და დინყო მათი შესრულება. ესენია გაცვლითი პროგრამები, ერთობლივი სამეცნიერო კვლევები. იგივე შემოიძლია გავიმეორო ეკონომიკის სფეროზეც. აღსანიშნავია, რომ ორ ქვეყანას შორის ეკონომიკური ურთიერთობის დონე ამალდა და ეს ეკონომიკური თანამშრომლობა გასცდა მარტოდენ საეაქრო მარტინორობის ჩარჩოებს. დღეს უკვე ირანული და, შესაბამისად, ქართული კომპანიები დაინტერესებული არიან ინვესტიციებით როგორც საქართველოში, ასევე — ირანში. ირანულ და ქართულ კომპანიებს შორის ხელი მოეწერა დაახლოებით 20 მილიონ დოლარის ხელშეკრულებას, რომელიც ითვალისწინებს ერთობლივ პროექტებს და ინვესტიციების ჩადებას.

— კულტურული პროგრამები ახსენეთ. აღსანიშნავია, საქართველო-ირანის მთარგმნელობითი ტრადიცია. არაბულად ითარგმნა ყურანის, რომელსაც ირანის სახელმწიფო პრემია მიენიჭა. რამდენად მნიშვნელოვანია ეს მოვლენა ორი ქვეყნის კულტურული ურთიერთობის თვალსაზრისით?

— ყურანის ქართულად ითარგმნა ხელს შეუწყობს ქართული ხალხის მიერ ისლამური კულტურის, ისლამის უკეთ შესწავლასა და გაცნობას.

ყურანის ითარგმნა მართლაც მნიშვნელოვანია, ეს ითარგმნა ირანში წლის საუკეთესო ნიგნად გამოცხადდა. საუკეთესო ნიგნების ჩამონათვალები ქართველი მეცნიერის, ირანისტი, პროფესორ მაგალი თოდუას ნაშრომს ირანისტიკა-

ში. ეს ორივე ქვეყნისთვის ძალიან დიდი ნარჩინებებია.

ყურანის მთარგმნელს გიორგი ლობჯანიძეს ირანის სახელმწიფო პრემია თავად ირანის პრეზიდენტმა გადასცა. სამწუხაროდ, მაგალი თოდუა დაეილდოების ცერემონიაზე არ იმყოფებოდა და ვილდო საქართველოს საელჩოს გადაეცა.

კულტურის სფეროში, ასევე, წინგადდგმული ნაბიჯია უნივერსიტეტებს შორის თანამშრომლობა. შარშან თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორი ირანში იმყოფებოდა. ამას მოჰყვა, ასევე, სხვა ქართული უნივერსიტეტების — ქუთაისის, ბათუმის — ნარმომადგენელთა ვიზიტი ირანში. ირანის მხრიდან ჩამოყვინდნ საქართველოში — თავისუფალი უნივერსიტეტის, თერანისა და მილანის უნივერსიტეტთა რექტორები და პროფესორ-მასწავლებლები. ასეთი საქმიანი ვიზიტები ხელს უწყობს სამეცნიერო სფეროში და უნივერსიტეტებს შორის თანამშრომლობის განმტკიცებას. ასევე, ერთმანეთთან თანამშრომლობენ ორი ქვეყნის მეცნიერები და გრძელვადიანი სამეცნიერო პროექტების შესრულებისთვის იღვიან.

— ფერეიდული ქართველების ლეკებში ორი სამშობლო ხინაფს — ირანი და საქართველო. დამთანხმებით, რომ ორ ქვეყანას შორის მეგობრობაში მათ განსაკუთრებული როლის შესრულება შეუძლიათ...

— ქართველები ირანში, სხვა ეთნიკური ჯგუფების მსგავსად, ირანის ეთნოსის ნაწილი არიან. ისინი გამოირჩევიან მშვიდი და საუკეთესო ურთიერთობით ირანში მცხოვრებ სხვა ერებთან და ეთნიკური ჯგუფების ნარმომადგენლებთან. შეზღუდული არ არიან და ყველანაირი ნარმომადგენის მიღწევა შეუძლიათ. პოლიტიკურ, ეკონომიკურ თუ სოციალურ სფეროებში შეუძლიათ მაღალი თანამდებობების დაკავება. ეს ნარჩინება დამოკიდებული არ არის, რომელ ეთნიკურ ჯგუფს განეკუთვნება ადამიანი, ის მხოლოდ და მხოლოდ დამოკიდებულია საკუთარ ღირსებასა და შესაძლებლობაზე. ამ მხრივ ირანში შეზღუდვა არ არის. კარგი იქნება, თუ ფერეიდულ ქართველებს უფრო მეტი ორი ქვეყანას შორის მეგობრობის ხილს. რამდენადაც მათ ორი სამშობლი აქეთ — ირანი და საქართველო, მეგობრობის ხილს შესრულება და ორი ქვეყნის დახლოებაში ხელშეწყობა შეუძლიათ.

— თებერვალში ირანის ისლამური რევოლუციის 30 წლისთავი შესრულდა. რევოლუციამ შაჰის ძალაუფლებას ბოლო მოუღო, ექსპრტთა აზრით, მას შემდეგ ქვეყანამ საგრძნობ ნარჩინებებს მიალენა თითქმის ყველა სფეროში. რა იყო ამ რევოლუციის არსებითი მონაჰოვარი?

— ირანის ისლამური რევოლუციის მთავარი მონაჰოვარი მოლიტიკური ნიადგზე ესაა მონარქისტული სისტემის შეცვლა რესპუბლიკური მმართველობით, როდესაც საზოგადოებას მიეცა საშუალება მოლიტიკურ ცხოვრებაში აქტიური ჩართვისა, რათა ხალხის ხმას გადაეწყვიტა მრავალი საკითხი. ამგვამად არსებითია ხალხის აქტიური

ქვეყნისთვის
სამთავროებზე

ჩართვა პოლიტიკურ საქმიანობაში და ირანის საგარეო პოლიტიკის დამოკიდებლობა.

ეკონომიკის სფეროში უდიდესი მონაწილეობის იმის გამო, რომ ქვეყანამ თავი დააღწია მონოპოლიტიკულობას. თუ უნდა ირანი მხოლოდ ნათვბულზე იყო დამოკიდებული, რევოლუციის შემდეგ ეკონომიკის სხვადასხვა დარგი აღორძინდა და სხვა პრობლემებიც შეიქმნა. ქვეყანამ თავი დააღწია იმ ჩარჩოს, რასაც იმპორტზე დამოკიდებულება მქვია. დღეს უკვე ირანში წარმოებული პროდუქციის ექსპორტირება სხვადასხვა ქვეყანაში ხდება, რაც ძალიან მნიშვნელოვანი მოვლენაა ირანისთვის. ასევე, უმნიშვნელოვანესი იყო მოსახლეობის სოციალური უზრუნველყოფა, დაზღვევის სისტემის დახერხვა, ხელმისაწვდომი გახდა ჯანდაცვა მოსახლეობის ყველა ფენისთვის, განსაკუთრებით მათთვის, რომლებიც ნაკლებად განვითარებულ და მთიან რეგიონებში ცხოვრობენ. მნიშვნელოვანი იყო ქალთა როლის გაზრდაც საზოგადოებაში ცხოვრებაში.

იმის გამო, რომ თვით რევოლუცია იყო ერთგვარი კულტურული ნაბიჯი, ძალიან ბევრი ცვლილებისა და მოვლენის მომხრეები ვართ. განსაკუთრებული ყურადღება დავთმობთ განათლებას და სასწავლო სისტემის გაუმჯობესებას. ამის შედეგად 18 მილიონი სკოლის მოსწავლე და 4 მილიონი სტუდენტი გვაყავს. გაიზარდა სტუდენტთა რაოდენობა მაგისტრატურის სადოქტორო სპეციალობებზე. უფრო მეტი საშუალება და პირობები შექმნილი, რათა მოსახლეობამ სწავლა განაგრძოს და საბუნებრიო თვალსაზრისით წარმატებით მიიღოს.

— რით გამოირჩევა ირანის სასწავლო სისტემა?

— სახვათა შორის, ირანის სასწავლო სისტემა ძალიან სპეციფიკურია. პირველი საფეხური — დაწყებითი 5 კლასი საგვალვებული სწავლებლა. ნებისმიერ ადგილას, მორსმდებარ რეგიონშიც კი, თუნდაც ერთი მოსწავლე იყოს, ხელისუფლება ვალდებულია სკოლა დააარსოს. ქვეყნის ფარგლებში გარეთაც, უცხოეთშიც, თუნდაც ერთი ირანელი იყოს სკოლაშიც, ხელისუფლება ვალდებულია იქაც სკოლა დააარსოს და ამ ბაჟმეს სწავლის საშუალება მისცეს.

ირანში სწავლის ორნაირი სისტემაა — საბიუჯეტო ანუ სახელმწიფო სწავლება და კერძო სწავლება. ყველა დაწყებით სკოლაში, ასევე, სახელმწიფო უმაღლეს სასწავლებლებში უფასოა, კერძო სასწავლებლებში კი — ფასიანი, თუნდაც მათ სახელმწიფო პროგრამის მიხედვით იგივე პირობები აქვთ შექმნილი, რაც სახელმწიფო სასწავლებლებშია — იგივე საწვინიერო საბჭო, ინფრასტრუქტურა და სწავლების თანაბარი პირობები. ფასთან სკოლებში არსებობს კონკრეტული, მაგრამ უმაღლეს სასწავლებლებში ასეთი კონკრეტული არ არის და სტუდენტის მიერ გადახდილ თანხას ქვეყნის ხელისუფლება ადევნებს თვალს.

— რა ვითარებაა ირანში მასმედისა და წიგნის გამოცემის თვალსაზრისით?

— რევოლუციის მონაპოვრებს მიეუბრუნდები — სფერო, რომელსაც განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა, ინფორმაციის გავრცელება. დღესდღეობით ირანში 100 სატელევიზიო არხი მოქმედებს, რომელთაგან 30 არხი სატელევიზიო თანამშავერდობით სხვადასხვა ქვეყანაში გადაიცემა. ირანში დაახლოებით რამდენიმე ათასი გაზეთი და ჟურნალი გამოიცემა, ზოგიერთი გაზეთისა და ჟურნალის ტირაჟი კი რამდენიმე ასეულ ათასს აღწევს. არის გაზეთები, რომლებიც დღემდე ორიგინალურ გამოცემაში — დილა-საღამოს, და ზოგჯერ მათი ტირაჟი 500 ათასსაც კი აღწევს.

ირანში ყოველწლიურად რამდენიმე ათასი დასახელების წიგნი გამოდის, რომელსაც პერიოდულად წიგნის ფესტივალის ფარგლებში თეირანში 4-5 დღეს გრძელდება და მინიმუმ 5 მილიონი დამთავალირებული აკოთხავს.

წიგნის გამოცემაზე ხელისუფლების მონიშნული არ არის დაწესებული, ამას კერძო კომპანიები აწარმოებენ. თუ მწერალი ორგანიზაციის შეკვეთის მიხედვით იშუბავებს, პონორარს იქიდან იღებს, მაგრამ ისინი ძირითადად თავად ირწვევენ გამოცემულს.

— ამბობენ, სპარსული პირველპოეტური ენააო. ქართულ ენაზეც იგივე შეიძლება გავიფიქროთ. საქართველოშიც ხომ ყოველი მეორე პოეტი. თქვენ ერთი პოეტური ქვეყნადან, ირანდან, მეორე ასეთ ქვეყანაში მიხვდით. თავად ხომ არ წერთ ლექსებს?

— ძალიან მიყვარს ლექსები და ბევრს ვკითხულობ. სკოლისა და სტუდენტობის ხანაში მეც ვერძულ, რეველიც მაქვს შენახული. ლექსის მუხა განსაკუთრებულ დღეებზე უკავშირდება: ჩემი მომავალი მუღლე რომ გავიყვანი, საჩუქართან ერთად ლექსსაც ვუძღვებოდი. ბუნების წიაღში ყოფნაც შთაბრძნობს ამბავსებდა.

— ვინ არის თქვენი საყვარელი პოეტი?

— ირანელი პოეტებიდან არ შემიძლია არ ვახსენო ფირდოუსი, სადი და შაფეზი. თანამედროვეთაგან კი — შაქტიარი, ამირფური და სეფეკური. ქართული მწერლობიდან გაცივანი მოთა რუსთაველის «ვეფხისტყაოსანს» და დავრწმუნდი, რომ მართლაც შედეგია. ქართველი პოეტების საღამოებს დავესწავლე, მათ შორის იყო ამ გავაძვირული ვახუშტი კოტეტიშვილი, ვისაც სიმარტობით მოვუყვანილი.

— „ჩვენი მწერლობის“ მკითხველთათვის საინტერესოა ელჩობაზეც განხილეთ თქვენი გზა. ვკვირდებით თქვენს ოჯახზეც...

— 1991 წლიდან ვმუშაობ ირანის საგარეო საქმეთა სამინისტროს დსთ-ს განყოფილებაში. რამდენიმე წელი ვმუშაობდი აზერბაიჯანის ირანის საელჩოში, შემდეგ კი ვიყავი ირანის საგარეო საქმეთა სამინისტროს კასპის ზღვის ბიუროს დირექტორი. მყავს მუღლე და 3 და 7 წლის ორი გოგონა. ჩემმა მუღლემ ფსიქოლოგიური და ისლამური შემეცნების ფაკულტეტი დაამთავრა. 16 წელია ერთად ვართ.

— დამოლო, რას უსურვებდით ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“ მკითხველებს?

— გამოვსატე პატივისცემას თქვენი მკითხველის მიმართ და ვუსურვებ წარმატებას, წინსვლას. თქვენი რედაქტორი, რუსტომ ჩხეიძე, ორი წლის წინათ «კავკასიურ სახლში» გავიყვანი. ვფიქრობ, ჟურნალს დიდი როლის შესრულება შეუძლია ორი ქვეყნის, განსაკუთრებით კი კულტურული თანამშრომლობის გაღრმავებაში.

მინდა ვთხოვთ, რომ ირან-საქართველოს ურთიერთობას ყოველთვის განვიხილავდით ერთგვარი ინტერესების საფუძველზე. მიგვანია, რომ ორი ქვეყნის ურთიერთობა არ უნდა მოუქცეს სხვა ძალის ხვედზე, ბუნებრივია, ამ პოლიტიკას გავაგრძელებთ ასევე, გამოვიყენებთ იმ ორგანიზაციების, საზოგადოებრივი ჯგუფების მცდელობებს, რომლებიც დაინტერესდებიან, ხელი შეუწყონ ორი ქვეყანას შორის ურთიერთობების გაფართოებას.

ესაუბრა
თახარ შანიშვლაპილი

ვანო ჩხიკვაძე

ორმო

არ შემძლიაო, თავის ნათქვამს აღარ გადავიდა.

“სონატინა...” ნაუდით, გოგონი!”

მაგიდის ქვემოდან ნაბლისფერი, მოკლექუდა ძალი გამოიძრა. ცქნაფას, მოგრძობულგებას, სხასცილო, სიფრიფანა ყურები სანოტო ნიშნებით ეკიდა.

“ძალიან უხედება ეგ სახელი!” — ძალს ქეჩო მოუქუქა სიმონიჩმა. “იცის ბოჭმა, ვის რა უნდა დარქვას!” — მკერდზე ხელი დაირტყა დორემ.

გარეთ გრილოდა.

რა ეჩქარებოდა, მოეთმინა გაზაფხულამდე — შესციედა გაკრქთლ თავზე. მინც ასე სჯობია, თმა ნაბადივით ელო, თავიც გაუმსუბუქდა და აღარც საეარცხელს დაამტკრევს.

სადაღობის კიბესთან დაყურსული ძაღლები უკან აედევნენ, “სონატინა” გაეთამაშნენ, გააბურეს, გააბურთავენ, ისე, მსუბუქად, რომ არაფერი სტკენოდა.

ყველას უყვარს ეს მაიმონი, ეს ძაღლის არამსჯავსილო, გაეცინა დორემ და მანანალების ფეხებზე გადებული “სონატინა” ხელში აიტაცა.

ახლად თვალებილი ლეკვი იყო, როცა მოიყვანეს. ციცქნა, უშნო, ზარმაცი, პირის გაღებაც კი ეზარებოდა.

ერთხელ, რადიოში, მცირე მუსიკალურ ნაწარმოებებს გადმოსცემდნენ. ლეკვმა ნამძინარევი თავი ასწია და მელოდის აპყვა, რალაც ბგერები ამოუშვა.

“სონატინა” დორემ მაშინ დარქვა და არც შემცდარა, პიანინოზე ან გიტარაზე როცა უკრავს, უკანა ფეხებზე დასმგარი ძალი, თვალებს მილულავს და “მღერის.”

გაგერანბულ სკვერში, დანგრეულ აუზთან, ბიჭები ხორხორბობდნენ.

დორემ დაძაბულმა ჩაიარა — მოლოდინისაგან კეფა აუნვა, გვანა არ ეხლა გამოტყვერა რყოყო, დაუნდობლად ნასროლი სიტყვა, ან — ეხლაო.

არა, ქალაქში ყველას უყვარდა, მაგრამ ზოგჯერ ისეთებიც გამოიძრაოდნენ, გიფოო, უქნიდან რომ დააფეხებდნენ და შეტრუნებოდნენ, რათა ვერ გავეო შევჯვფული ბიჭებიდან რომელმა დაუბახა. ანდა ამის გარკვევას რა მნიშვნელობა ჰქონდა, სულერთი არ იყო, ვულს ვინ მოკლავდა? ასეთ დროს დორემ, დამუბტულ თითებს კბილებს გამტეტით მოუქრდა, წყნას ტკივილი გადააფარავდა-ხოლმე.

ბიჭებს მშვიდობიანად გასცდა. ნერვიულობისაგან უკვე სცივდა კი არა, მუბლზე ხითოთი ასკდებოდა.

მუსიკალური სკოლის ეზოში მუხუხია. “სონატინა” დასვა და სთხრის ფანჯარასთან ფენისტრებზე აწია, საკლასო თაობაში შეიჭვტა, სადაც პაატკობოზოული დედამისი პატარა, კიკინებიან გოგოს ფორტეპიანოზე ამცადაინებდა.

დალაქმა კისერთან ჩატანებული მიტკლის ასაფარებელი მოხსნა და კეფაში მსუბუქად ნამოზარტყა ხელი:

“აბა, ჩაიხედე სარკეში, როგორი ბიჭი დაგაყენე.” დორემ ქოჩორი გადაისწორა.

“მაგარი ხარ, მაგარი... ამიტომ დავედივარ შენთან, თორემ სხვებზეც შეხევენიან.”

“ისე ჭიჭიკებ, ეტყობა, დღესაც მუქთად მიმსახურე!”

“მუქთად რათა, — ინყინა დორემ — ძველ ვალებს მიანერე, ჩამოვალ იტალიიდან და, დედას გეფიცები, ათმაგად გადაგიხდი.”

“სადაღა მივანერო, ადგილი აღარ დარჩა...” — საქამს ნაჭერი გააბჰკრა და დორემს თმები გადააფურთხა.

გვერდით, მორყეულ, ჭრიალა საეარქელში, უსაქმობით გაბზრებული, მეორე დალაქი ამტქნარდა.

“რაც თავი მახსოვს, სულ გაიძიბი, მივედივარ, მივედივარ და აღარ დააყენე სამუელი.”

“რა გუნა, — ხელები გამალა დორემ, — ხან რა გამომიტყვერება და ხან — რა... მასეტრო უჯოანიმ, მარტო ლეკმებერში, სამი დეჰემა გამოგ ზანა... როგორ ნაივიდე, არეული ქვეყანა მივატოო და გაიქცეე?..”

ვინ არის მესეტრო უჯოანი, ასე თვადაკალებული რომ ებატრებება, ხეირიანად არც თვითონ იცის და არც დალაქებმა, მაგრამ ამას რა მნიშვნელობა აქვს, ჩავა იტალიაში და გაიციწობს. ჯერჯერობით კი დაელოდოს, არა უშავს, დორენაირი ტენორები ქუჩაში არ ყრია...

“შენ თუ ამ ქვეყნის დალაგებას უცადე... აჯერ, რა უნეს როგორ დაერივნენ რუსთაველზე! — ხელი ჩაიქნია მეორე დალაქმა და პირველს მიუბრუნდა, — სიმონიჩ, კლიენტურა რომ ასე შეგვიმცირდა, გამაგებინე, რა ხდება, ხალხს ნვერი აღარ ამოსდის?”

“ამოსვლით ამოსდის, მაგრამ ნვერი მოვადამია, პირს ვინლა იპარსავს” — დაასწრო სიმონიჩს დორემ და ეკედელთან მიყუდებული გიტარა მზარზე გადაიკიდა.

“აკუო, ფულს არ მიხდი, არ მიხდი, შენზე აკალი იყოს, რამე მინც დავეკიკარი, ცოტა გრული გადაეკალოთ.”

“რა დაგერათ?”

“თუნდაც, იმხნელებს რიბერტუარდიან.”

“რუსული რომანსი რომ იყოს?”

“იყოს, შენგან ყველაფერი გაგვეგარდება.”

დორემ ფეხი სკამზე შემოშვდა, გიტარა მომარჯვა, ჩამოპკრა თითები, მაგრამ უცებ გადაიღიქრა:

“არა, ვერა ვარ ხასიათზე, სხვა დროს იყოს.”

“მარ, როცა კიდევ მოხვალ, ჯერ გამლერებ და მერე გეტყვი, გაკრეჭვა სხვა დროს იყოს-მეთქი,” — დაიმუქრა სიმონიჩი.

“არ გუნყინოთ, რა, — სანყლად გამოუწინა ყელი, — ხომ ხედავთ, რა ხდება, ვინმემ ჩემი ხმა რომ გაიგონოს, არ იტყვიან, დორე გაგაფეხებულაო?”

ხმადაბლა მაინცო, ჩუმად ჩაიენდა ორივეს.

დედამ მოსწავლეს დაკვრა შეანყევტინა და საჩქევებე-
ლი თითი ნოტებს გააყოლა.

დორეშ იცოდა, დედა გამბადრ, ძარღვებამოყრილ ხელ-
ზე ვაკეთებულ, განრიღებულ საქორნიო ბეჭედს არა-
სიადეს იცოლებდა. ისიც იცოდა, რომ უნესო, პატარა, ძა-
ლიან დალილი მხრები და ჩამოლეული, ლავინებამონე-
ლი მკერდი ჰქონდა. ღამღამობით, ნალექა როცა ძალიან
შეაწუნებდა, უჯაზო ბორჯობს სვამდა და ფერდზე თბილ
საბურჯამიდეული ნეხბოდა.

არ უნდოდა ფანჯარაზე დაეკაკუნებინა, ნეტავ დედამ
თავისთი მოიხედოსო.

ინატრა და, მართლაც მოიხედა.
გოგოვ შემობრუნდა.

ორივემ გაუცინეს — გოგოს ნინა სარძევე კბილები მო-
მცვალა.

დედამ — ხომ არაფერი ვინდაო.
დორეშ თავი გადააქინა.

“სონატინამ” ლამის შარვალი ჩამოახია, მეც დამანახევ
რა ხდებაო.

დაანახევა, შეუჭყიტა ფანჯარაში, მაგრამ დედა და გოგო
უკვე ფორტეპიანოსკენ შემბრუნებულიყვნენ...

ეკლესიაში ზარი ჩამორევს. კანდელის მიღმა, საკურ-
თხეველი, დახრილი მღვდელი წელში გასწორდა, პირველ-
რი გადაიწერა და მამა გიორგის ლანდი, სანიღების შუქ-
ზე, კედელზე აკანკალდა...

“უფალო, ისენი ქართველი ერი კაენის ცოდვისაგან,
გვაკმარე ის სახეული, რაც ამ ორი კვირის მანძილზე თავს
დაგვატყდა. რა საშინელებაც ხდება ჩვენში, ნაყოფი სა-
მოცდათსილიანი უღვთო ცხოვრებისა — გაუტანლობისა,
ბელადობისა, მომხეტელობისა, ღალატისა...” დაიფარა, დე-
დაო ყოვლადწმიდაო, ყოვლისაგან ძირისა, სნეულებისა,
სიშინლისა, განადგურებისა, ცეცხლისა და ბოროტისაგან
ვითარებისა და ყოვლისაგან აშლილობისა ერი ესე შენი...
უფალო, უფალო!...” — ხმა წაეკარვა და ცრემლმომდგარმა
მღვდელმა უკან მოიხედა.

ეკლესიაში აღარავინ იყო, კუთხეში, ჯვარცმის გვერ-
დით, ძელსკამზე მიმსხდარი ორი დედაბრის გარდა.

მღვდელს თვალი გაუშტერდა — შემოსასვლელში
უფერული, უღიმგალო დღე იდგა. უფრო იქით — ნანამ-
ქრული, ბალახამხმარი ბაღი, მაკელის ორიადე ბუჩქი და
ქვის კედელზე აკრული ზვიგერი მოჩანდა. უკვდილი,
დგეძმების არეულ თოვლ-წვიმამი, მძიმე, უსიამოვნო
სიზარანახივით გაოგნებულ, გაღვიძებულ და ვერც
გაღვიძებულ, ისევე გაურვევლობის გვირაბში გაჭქდილ
ქალაქსა და ეკლესიას შორის, დეფიზივით გაუღებულყო.

დორეშ კვაფენილიანი ჩიხი აზიარა და ეკლესიის ქი-
კარს მიადგა. მანანალეუბე მოყვინე, შემოხევივნე, შეს-
ნკმუტუნებინე, დამევეულ ხელებს ულოკავინ, საქმელს
სთხოვე, მაგრამ დორეშ ვინ მიაშავა მუცლის ამოსაყორი.
თუ რამე იშოვა, თანაბრად უნანალებს, მაგრამ ამათი გუ-
ლი მიიწვ ვერ მოიგო, მაინც ისე დაერევიან ხოლმე ერთმა-
ნელს და გაუღვებამი თითონაც ზარაფებდა — ტანსაც-
მელს აფხრენენ და ლამის ხელები დააჭამონ.

დორეშ გაბარბებული, გაბუტული ფეხებს დაუბაკუ-
ნებს, ან ვახსიად ქვას დასწვდება. დააფრთხობს, მთხოპ-
რებს, მაგრამ ბოლოს მაინც მოუცუცქვებინან, მინანუ გარ-

თხმულები მოლოდავენ, უნებურად კბილაკრულ ხელებს
ულოკავენ, პატარებს სთხოვენ. თვითონაც მღვდელს იწინებებს
სვენებს, მხოლოდ უსაყვედურებს, ადამიანებვით დაუნ-
დობლად რატომ ეცვევიო ერთმანეთსო. შერჩევების ნიშ-
ნად, თითებს ჩამოპკრავს სიმებს და, მამინ უნდა ნახოთ,
“სონატინა”, თათბანეული რომ “იკვანება”.

დღეს მოწყენილია, გიტარა არც ასწენდება, არ ემღერ-
ეგიტარება, მორჩა და გათავდა.

ძალღებს თითი დაუქინა, არ შემომყვეთო და ეკლესიის
ეზოში შევიდა.

მღვდელმა ზღურბლზე დაინახა ბრავუნა, მალაყელი-
ანი ბათინკი, დამოკლებული, ბოლოში დავიწროებული
შარვალი და ხელდადამეხებული, ანთილი დორე, ლამის შე-
სასვლელი რომ დაფარა.

გიტარა შიგინი არ შემოიტანა, გარეთ მიაყუდა.
კანდელის ხარ დასვენებულ მაცხოვრის ხატამდე დაგებუ-
ლი, ვინორ ნაწილი, ფეხაკრებივით გაარსა და ხატს ეამბრა.
“წირვაზე რატომ არ იყავი?” — თითქოს თაღებიდან
ჩამოვრქვა ბუბუნა ხმა.

მღვდლის ხელი ჩაბლუჯა და მოხრილი გაინახა.
“მამაო გიორგი, ბოლოში ვიდექი... ალბათ, ვერ დაშინა-
ხეთ.”

“დორე, სახეს რატომ არ მაჩვენებ, იტყუები?” — ხმა
გაიმკაცრა მღვდელმა.

“ჰო, ვიტყუებ... ეს ერთი შემინდეთ...”
“შემინდეთა”

ხელმოვრდე მიეტანა საამბორებლად.
“ხომ იციო, თქვეთ თქვენი მრეველი გვაყო, მე — ჩემი...
დილას ისეთი ამბავი ამიტყვის, ყვეფი მთელი უბანი გააღ-
ვიძებს.”

“რა გინდაო?” — გაეცინა მღვდელს.
“გვმიაო, ისე ძალიან, რომ ლამის ერთმანეთი დაეჭამო-
თო.”

“დორესაც ხომ არ შია?”
დამორცხებული ბიჭი მხრებში აიწურა — საქმელი იყოს,
თორც, დორეს სულ შია. ლანგებზე ნაწონთბული სინთილე
გასთქვამა, კუჭი თვითონაც ლეკვივით რომ შემოღნავის.

მამა გიორგიმ სატრაპუნს კარი შეღალ — დედა ქეთე-
ვან, ერთი დორეს მიხევეო.

იცის დედა ქეთევანმა, დორეს როგორც უნდა მიხედოს
— შობისწინა მძიმე მარხვაა, ბიჭს მოხარმულ კარტოფილ-
სა და უცხიმო ღობობის კირკაწურ გადაატარებს, “მრევი-
ლსათვის” კიდევ შორჩენილ პურის ნატუნებს მისცივს.
მალე, გიტარამოკიდებული, ჯიბეგაჭყტილი დორე ქუ-
ჩაში გამოვიდა.

ეკლესიას გამოსცდნენ თუ არა, ძველი აფთიაქის ჩა-
სახვევში, თავისი ამალით, აივანის ქვეშ მიდგმულ ძელ-
სკამთან შეჩერდა, ჩამოყვდა და ძალღებს გადათავდა —
“სონატინას” ჩათვლით, რვანი იყვენე.

ჩვეულებრივ, უფვიო, ეზოს ძალღებში, ბებერი სენბერ-
ნარი, დევი და პონტრივი ურევია. ქუჩის ბრძოლებში გა-
მობრძმედილები უფრო ძალაობენ, სჯობნიან მათზე ლო-
ნიერ, მაგრამ მოუქნელ ოჯახის ძალღებს — მოძვრებიან,
კბენით, ღრწით მოიწვევენ დორეს მალა ანუელი, ხანუკ-
ვარი ლუკმისაკენ.

დორე ცდილობს პური სამართლიანად განანალოს,
ყველას არგუნოს.

"ეს ვიღაა? აჰა, დობერმენ პინჩრიც შემოგვმეტება!.. კეთილი იყოს თქვენი მოზარბანება! — ხელი ნელ-ნელა დაუშვა და ლუგმა გაღებულ პირში ჩაუღო, — თქვენს მინდა სისხლს, ამათთან ყოფნა ეკადრება? ჯიშინებო, გავილარობდნენ პატრონები და იმტომო გამოგარეკეს თუ დაბერდით და თავიდან მოვიცილებო, როგორც მუთამაქაშლები?.. ის დრო არ სჯობდა, თქვენი წინაპრები ლორდებისა და მარკიზების საინფიზელსო დელაუკაუნებლად რომ შეიღოდნენ?.. ხედავთ, სადამდე მიზღვდით, რა გინდათ ამ ბალაგანში, ამათ გვერდით ხომ ყყვასაც არ ეკადრებდით... აჰა, ესეც შენ და, მორჩა, აღარა მავქს... "სონატინა", სიკვდილსაც დაეინყებინარ, მივირი დაპრჩი? — მოიქეცა ჯიბეები და ფონიანი კანფეტი ამოავდინა, — ჩემთვის მომიცა დედა ქეთევანმა, მაგრამ შენ რა გიყო, — გაფუქქენა, ხელისგულზე დადებული მიათთვა "სონატინას" და იმნაც მამინებ შეკანაუნა. ფინისთან ერთად ნერწყვი დორგნაც გადაყვალა. ესეც შენი სამობაო საჩუქარიო, ქუსლზე შემოტრიალდე და ქალაქის მთავარი მოედნისაკენ დაეშვა."

"ოცდაზუთსა დეცემბერსა... ოცდაზუთსა დეცემბერსა... — ნაბიჯი შეანელა, — რათა ოცდაზუთსა, რატომ შევიდ იანვარს არა?.. უფალო, რად გინდა ორი დაბადების დღე, ამ გაჭირვებულ დროში, ორი დაბადების დღის გადახდა ადვილია? თუმცა, მენ რა გენაღვლებდა, ღმერთი ხარ, ხუთი პურითა და ორი თევზით ხუთი ათასი კაცი დააძიდე და სუფრებზე რასაც გინდა იმას ვერ გააჩენ?.. ოღონდ, შემწვარი კარტოფილი არ დაგვიწყდეს, ხომ იცი როგორ მიყვარს..."

ადმინისტრაციული სახლის წინ, მოედანზე, როგორც წინა დღეებში ხალხი აღარ იდგა. დედაქალაქში, მებარაკულ-ბულ ოპოზიციასთან, საკმდრო-სახიოცხლო მოვლამბი ჩამბილი ხელისუფლების მხარდაჭერის დაშლილიყენე, მათი ნაწილი პირველი საბურთის სევეტებან ფიფიში ჯგუფ-ჯგუფად მიმდგარიყენენ და ხმაურიანი "გამოსალებში" არჩედნენ არეული ქვეყნის საქმეებზე. ვალუკური დორესე, გარეთ რომ ვერავინ ნახა — არ ჩანდნენ მგზნებარე, მეგაფონიანი ორატორები და არც სახელდაბბლად დანერილი, ჭარბი აფრიალებული ღოზუნგები. რაღაც ხდებოდა, დაასკენა ვალუკი, მაგრამ არა, მისი ფიქრი ამ მშრალი, მარტივი დასკვნის იქით ეღარ ნაევიდა და ცნობის-მოყვარე თვალებით ახედა კვარცხლბეკზე შემდგარი, გაურკვეველი მომთავისაკენ მწერაგაყარებულ ბელადის ძეგლს.

ბელადს თავზე და გვერდლისიმიტის სახმრეგებზე ჩამონადენი თოვლ-წყალი, შინელის კალთები ჩამოსდევდა, კვარცხლბეკზე იღვრებოდა ან თითებიდან წინაშულისფრად მისწუნწუნებოდა.

"ახლა რომ ჩამოვიდეს კვარცხლბეკიდან და ერთი გაიარ-გამოიაროს, ვინახავდი, ვინ სად შექრებოდა... ნიგნის კითხვისას, ფურცელს ვიერე გადაშლიდა, ჩვევად ჰქონდა, ენაზე საჩვენებელ თითის სველებად ხოლმე. შოკადა, არ, ასე, ფურცელზე მოუყარეს სანამოვლია... სხვანაირად რა მოჰკლავდა, ქვა და რკინა იყო..."

ძალეული ყურადღებით უსმენდნენ დორესე და მასთან ერთად ძეგლს აჰყურებდნენ.

ადმინისტრაციული სახლის კიბესთან მანქანა გაჩერდა. მანქანიდან პრეფექტი და ორი მწვერმომეხუებული ავტომობილი გადმოვიდა.

ესენი მინც გააპარსვირა სიმონიონო, ინატრა დორემ, და ყურადღება რომ მიექცია, განგებ ხმაშიღლა ჩაახველა.

"გამარჯობა, დორე, არ იტყვი, როგორ ხარ?" — ძალით გაღიმებულმა, უძინარმა, თვალმბამაყვებულმა პრეფექტმა კურტაცს შიგნით რეოლოვერის კაბურა შეისწორა.

"ვარ, მტერს რომ გავებარდება, ისე!" — ამოიხზრა დორემ.

"მერე, შენ მტრები სადა გყავს."

"მე თუ არა, მენ ხომ გყავს?"

"რაღა დაგიბალო და, კი მყავს."

"პრეზიდენტსაც ხომ ყავს."

"იმასაც!" — ახლა პრეფექტმა ამოიხზრა.

"მერე, შე დალოცვილო, თქვენი მტრები ჩემი მტრები არ არიან?... კი არ მაქინებდებო, პრეზიდენტმა, თეატრის წინ, მიტინგზე, ხელი რომ ჩამომართვა და მომი თხარა, დორე, როგორ ბრძანდებოთო."

სამივრეს სიცილი აუტყდა.

"დედას გეფიცებო, მართალს გეუბნებით..."

"გვეჯრა, დორე, გვეჯრა, — მხარზე ხელი ჩამოადლო პრეფექტმა, — რას გეტყვი, იცე? ჩქარა მითხარი, რა გინდა, რომ მოვასწრო მესრულება."

ჩაფიქრდა. ხან პრეფექტს შეხედა, ხან აქეთ-იქით დაყუნებდა, ენაგადმოვებულ ძაღლებს და თავი გადააქნიდა: "არა, თუ მოსასწრებად არის საქმე, არაფერს არ გთხოვ!"

პრეფექტმა და წვეროსნებმა გადახედეს ერთმანეთს, მაგრამ აღარ გასცივნიებო.

"შენ გიგი უძახე და..." — ვითომ ხმადაბლა ჩაილაპარაკებოდა მათგანმა, მაგრამ დორესე რას გამოაპარებო.

ერთი შენი თავი გააპარსვირა სიმონიონო, ბლაგვი სახმრ-თბლითო, ხელმოკრეოდ ინატრა ამრჩილმა, თუმცა, ვითომ ვერ გაიგო, ყური მოიგურა, ენას კბილი დააჭირა, რომ არ დეთვა, ქვეყანას გივები კი არა, ტყვიანები ანგრეთო... ეტყოდა, მაგრამ მისი ემინია, მხარილიც გადაკიჯული, შავტუჩა "კალამნიკოვისა", ტრა-ტა-ტა, ძველ ხიდათ რომ დაუპაკანეს, სადგუროდან მომავალმა, მთვრალმა ფორმანებმა და სახლამდე უკანმოუხეხავად არბენინეს. მის შემდეგ თოვის ხმაზეც კრთება, საბანქვეშ მოიკუნტება, ყურებში თითებს იცობს... სხვა არაფერის ემინია, თუ გინდა, შეუბამისას, სასაფლაოდ ავიდა... ოღონდ თოვი არა, მით უმეტეს ავტომობილი... ეშმაკის გამოკონილია... ამბობენ, ზოგჯერ თავისით ვარბობა... თოვი რომ არა, ამდენი ხალხი ერთმანეთს ხომ არ ნაევიდებოდა?

პრეფექტი და წვეროსნები შენობაში შევიდნენ.

მაღლა, გუმბათზე აფრიალებული, სამეფოანი, შინდისფერი დროშა წუნხნულე ძლიერ ქარს შუაზე ჩაეხია და მომაკვდავი ფრინველის ფრთებივით სავსავებდა.

დორემ პრეფექტურაში შევიდა.

ფოფივი სიგარეტის და დედა ხნის გაუნიავებელი ოთახის ჩამყავებული სუნი იდგა, თითქოს სადღაც, თვალისგან მოფარებულში რაღაც ლტებოდა.

პრეფექტს ვილაკები აედევნეს. ეკითხოოდნენ დედაქალაქის ამბებს და ინიც გზადგვა პასუხობდა, ტუნნად, უზაროსოდ.

მართალია, რომ ამბობენ, პრეზიდენტი გაიქცაო? — დაუძახეს ფანჯარასთან მიმდგარი ჯგუფიდან.

გვერდზე ესრადესო, კიბზე ფხმდგმულმ მკვეთრად შემობრუნდა, — მე ეკეთია ცნობა არ გამაჩნიაო, ჩილიაპარაკა ფრინაუსულმა და კიბის შეუყვა.

მე ეკეთია ცნობა არ გამაჩნიაო, ჩილიაპარაკა ფრინაუსულმა და კიბის შეუყვა.

დორე ხან ერთ ჯგუფთან შეჩერდა, ხან – მეორესთან, ყველას დასერიოზულებული უსმენდა, ორატორებს თავს უკანტურებდა. განსაკუთრებით წყალთა მეურნეობის ჭადრაკი მუშის აზრი მოეწონა, აღარ ეგვიანებდა, უნდა დავი-რანაშთო მთელი ქალაქი, მთელი რეგიონი და დედაქალაქ-ში მშვიდობიანი მსვლელობა მოეახსოვებო, დაპირისპირე-ბული მხარეებს შორის ჩადგდეთ და დავაშველოთო.

უარი არავის უთქვამს, თუმცა სიტყვითაც ბევრი არ და-თანხმებია და, დორეც იმ მცირერიცხოვან ოპტიმისტებს შორის აღმოჩნდა, ეროვნული ხელისუფლების გადარჩენის იმედი ჯერ კიდევ რომ არ დაეკარგათ – დასცხო ტაში, აიყო-ლია ზოგიერთებიც, მაგრამ, როგორც ხშირად ხდებოდა ხოლმე, უცებ სახეზე სულელურმა ლიმოლმა გადააქრა, გან-ზე გაეცქცა ფართო ნიკაბი და მთელი სე-რროზულობა წყალში ჩაეყარა.

დორე მუსიკა-ლური სახნაველებ-ლის ვოკალურ გან-ყოფილებას ამთავ-რებდა, კონსერვა-ტორიისათვის ემზა-დებოდა, როცა, რო-გორც ასეთი შემ-თხვევაში იტყვიან ხოლმე, კრიმტი და-სულურდა.

მაღაზნის არიას ვიდრე ჩაამთავრებ-და, როიალთან მდგომს, ფანჯრისა-კენ მიპყრობილი თვალა გაუმტერდა.

“უცნაურობები” აქამდეც სჭირდა, რომელსაც, ახლომ-ლები, დორეს ნიჭიერებით ხსნიდნენ, მაგრამ ახლა, სავა-მოცუდო კომისიის თანდასწრებით და გაცივებული, მუბ-ლზე სათვალავაცოცხლებული, აკომპანიატორი ქალის თვალ-ნიწ რაც მოხდა, მხოლოდ უწყინარ უცნაურობად ველარ ჩათვლებოდა.

ფანჯარაში, მეორე სართულამდე ამოზრდილი იასამა-ნი მჯვავდა. ახლად გაშლილი, მოლურჯო-მონაცხრისფრო ყვავილი, ტოტებს მკერვივად შეკრული გირჩიებით ეკიდა. თვალგამტრებულმა დორემ სიმღერა შეწყვიტა, ხე-ლებგანდვლილი ფანჯრისაკენ მიჯარულყოფით წაეიდა, რა-ფას აებუღოტა და ვიდრე მეორე სართულიდან იასამნის მო-სანყვეტად სიცარილეები გადაბაიჯებდა, კომისიის წევ-რები გოგნს მოუგნენ, ფანჯრის ჩარჩოს ჩაბლაუჭებული ძლივს ჩამოხსნეს და ძირს ჩამოიყვანეს.

პირველად მაშინ მოუქცია ამ ლიმოლმა ნიკაბი და მას შემდეგ აღარ მოშორებია.

განახლებულით, ფშატის წვრილ-წვრილი ფოთოლი ვერცხლისფრად რომ აბუსუსდებდა, პარიც უცნაურად, შეყვარებულივით აფორიაქდება, იმუტებდა, დორესაც

განსაკუთრებულად უჭირს, გაუგებარ სიხარულს ასევე გაუგებარი სასონარკვეთა ენაცვლება, ყურებში აფრფა-ტებული ბგერები ზუზუნებენ, დილიდან გვიანობამდე, გი-ტარამოკიდებული, სიცხიანივით თვალებსაპრივლებული დადის, ზომავს ქალაქის ქუჩებს გრძელი ნაბიჯებით, თან, პატრონებისაგან მოძულებული, ზოხზიანი ნაგებობა და ანკავნკავებული, წემისკბილად ფინიხის დაპყვებილი.

მაშა ადრე გარდაეცვალა. შავეს დედა, მუსიკალური სკოლის მასწავლებელი. უფროსი და, ერთადერთი დედმამიშვილი, თბილისშია გათხოვილი.

დო-რე – მუსიკალური გამის პირველი ორი ბგერა, სას-ნაველებელი შერაქვეს.

მხატვარი შზია დედანაშვილი

ფოიეში პრეფექ-ტის მოადგილე შე-მოვიდა.

“ბატონო ბადრი, ბატონო ბადრი, ერ-თი შეკითხვა შეიძ-ლებოდა?” – მოსწავ-ლესავით აუნია საჩ-ვეწმენელი თითი.

“პრამანე, დორე.”

“თუ იცით, ომე-რაც ხომ არ დანი-გრარა?.. არა? მამ გა-დარჩა?.. თქვენს პირს შატარი, ბატო-ნი ბადრაც... ისე, შა-ქარი არც მე მანყენ-და... ხრამუნით რომ ჩაქვნიტავ, მოკო-ლადას მირჩევენია... არა, ტონუსს ქი სწევს, მაგრამ ნამე-ტანი თუ ასწია, თუ აადულა სისხლძარ-ცეცი...”

დორეც აედევნებდა.

“ბატონო ბადრი, ვის არ მივმართე, აქ რომ არ იყავით, მაგრამ არავის ჩემი ჯავრი არა ატყს, სულ ერთმანეთთან მაგზავნიან, ისევე თქვენ უნდა შეგაწულოთ.”

“შემანახე, დორე.”

“ცხოვრება რომ გაქირდა, ყველაზე მესტად ვის დაეტ-ყყო? – დასვა კითხვა და პასუხიც თვალად გასცა, – ვის და მა-ნანალებს...”

“ეგ ხომ ადრე უკვე მისობარი.”

“შოდა, კიდევ გიმეორებთ – მარტო მე რა მოვეუბნებო... თუ არ დამეზიარებთ, გადავდებუნი მკვათი უფროსობიდან... თავმოყვარეობა მეცა მაქვს... კვების გარდა მკურნა-ლობა სჭირდებათ... მოცლილი ქი არა ვარ... ოქრობაში, სასკოლო ოლიმპიადის დროს, ორჯერ გავიკვა აზნაფარი-ძემ, აი, ამ შუბლზე! – მიიტკავა საჩვენებელი თითი, – ორ-

ჯერ შეთქი... სარაჯიშვილი და გამრეკელიც მაკოცებდნენ, მაგრამ არ იყვნენ იმ დროს ცოცხლები."

"მე რა შემიძლია, როგორ დავეხმარო?" - დაეღლია მოთმინება ბადრი.

"თქვენ ხართ ხელისუფლება მე შემიძლებით? - ჩაკუჭუჭდად დორე, - დაინიშნეთ მანანალებს უფროსად პურკომბინატის ან ნისქეილკომბინატის დირექტორი, პური ბევრი აობრიათ და ფეკელი... აქამდე ზომ გემსახურეთ უანგაროდ, ახლა ჩემს თავს უნდა მიზეზდო... ბოლოს და ბოლოს, ორჯერ ტყუილად მაკოცა ანჯაფარიძემ? რიმ შემხედება, რა ვთხრა, ვერ გაგიმართლეთ და დაბრუნეთ თქვენი კოცენი-შეთქი... ახლა ეს ლა-სკალა, ნელსაც აღარ ნაიფდე? - თურმე, იტალიაში თავზე საყრელია ნატეხი შაქარი... ოღონდ სტრადვიარიუსის ვიოლინი არ მომთხოვით და იტალიურ შაქარს თქვენც ჩამოგიტანთ..."

"არის მაღლობა, დორე!" - კიბეს აუყვა მოადგილე. "რა დის სამადლობელი, - გვერდით გაკევა მანანაწლებების "უფროსიც", - მილანში, ალბათ, მამღარი ძაღლები ყოვლბაათ, არ? სადაც ძაღლს არ შია, ადამიანიც მამღარი იქნება... ჩემნაირ მომღერალს, იცით, რამდენ უზღიანს... ეჭუ, აი, ამდენს! - ხელებით ჰაერში დიდი ფულის გროვა შემოსხაზა, - თქვენ ოღონდ ვიხა არ დამიგვიანოთ..."

გაბეზრებულმა მოადგილემ თავი დაუქნია, აზა, რას ვიზამთ, ვიხასაც მოგვემთ და აეროპორტამდეც ჩაგაცივლებით.

გმყოფილმა დორემ გამობრუნება დააპირა, მაგრამ ისევ ჩაქვდა მოსაბურეს მკლავში, თავისი დასამახსოვრებელი ღმილით:

"მე კი წავალ, მაგრამ... არა, ბატონო ბადრი, ჯერ ეს უპატრონო ძაღლები გადაიბარეთ და მერე ვაფერხდები." მოადგილე ყველაფერზე თანახმა იყო, ოღონდ შენ წადი და, მანანაწლებს მე თვითონ მოვუვლო.

დორე მოიცლია, მაგრამ მერე ახლა თვითონ შეაჩერა: "მეც მაქვს სათხოვარი და უარ არ მითხრა, ჩემოდანის აწვევი ხომ მაინც დაგკარდება, ნამიყენე იმ შეს მილანში," - ისეთი მავნებელი მზერა ჰქონდა, თითქოს დორეს ცალი ფეხი უკვე თვითმფრინავის ტრამზე ჰქონდა შედგმული. ბადრი პასუხს აღარ დაელოდა, მხრებამყოფილი გაუყვა დერეფანს.

მგონი ესაც გაიფიქრა, - გულში გაეცინა დორეს, - სხეებიც მოინდობებენ ნამოსულას და სად შექნება ამდენი ჩემოადანი... თანაც, ყველა თუ გამოიხვეტა, ძაღლები ვილას ჩავაბაროთ..."

მთელი მეორე საერთული მოიარა, ყველა ოთახში შეიჭყიტა. ყველგან ერთნაირი, დასერიზებული, შემზუბრებული სახეები. მოედნის მხარეზე, ფანჯრებთან მიმხდარი შეიარაღებული ბიჭები. მაგდებზე საშქროლის ნარჩენები და დაკლებილი ბოთლები იმსხვ მეტყველებდნენ, რომ ღამითაც აქ იყვნენ, ყარაულობდნენ შენობას, მომძღაერებულ თოვანი ვარინდელ, უკანასკნელ ხელჩაბაქედ ხავსს.

დადიოდა დორე, აღარ ეზომრემოდნენ უემოინო, უხალისო თანამშრომლები და უნებურად, ნალღიანი, დამძიმებული მელდობა ჩაესმა... თითქოს ვიღაცას მოსვენებდნენ, უფრო სწორად, ემზადებოდნენ, უხმოად, ზედმეტი ფუსფუსის გარეშე.

ეს მელდობა, აქამდე, ყოველთვის პატარა მევიოლინე გოგონას ახსენებდა. გოგო სასწავლებლის თუ ქალქში გა-

მართულ კონცერტებზე დორესთან ერთად ხშირად გამოდიოდა. მევიოლინე არც შეუფრთხავი იყო, არც ღამის, მაგრამ თავიღლი ქონდა თბილი, თაფლისფერი, წლიანი, სულ სასტროლად გამზადებული. კულისაზე მდგომი, ყვლი-ზე "ბაპოჩკინი" დორე, თავის გამოსვლაზე მეტად, გოგონს ნომრზე ნერვიულობდა ხოლმე. ალბათ, ეს იყო სიყვარული, რომელიც გულში კვირბრებით გაიშალა და იქვე ჩარჩა, სამუდამოდ, ამოუთქმელად.

უცნაურია, როცა პირველად "სონატინას" რბილი, ღამის ხელისუფლები დატყულო, ფაფუკი სხეული მიხებუტა, იგრძნო პატარა, უმწეო სხეულის ფეხებზე, მამუილე მივინყებულ სიყვარულის ნერვი მერიხა, ტაბილმწარე ჭვალმა მკერდზე ხემივით გაისრიალა და ეს მელდობა გააღვიძა...

ნათელი სვედით გაბრწყინებული მუსიკა არ ეგონა თუ ასეთი, გაუსაძლის მწუხარებასაც იტყვდა.

დორე კიბის მოაჯირს დაყრდნობილი გადმოვიწვდა და, აღარ უკრთოდა თავისი ვამპლიზინანტული, შემფრთხობული ღმილი. ყველაფერს დაკვირვებით ადევნებს თვლის.

ფოთი, კიბეები, ორივე სართულის დერეფნები, ტალახით გაგუსილა. პირმოდგული ნაგვის ურნების გარემოში ქალბალი, საქმლის ნარჩენები, მოთლები, სიყვარვის ნამწვები დახვებულა. სიცივით მაჯებდალურჯებული ხნიერი, დამლატებული ქალი ცოცხიანი და აქანდაზიანი ხელებს უმწეოდ ასაგეგვს:

"რა ვუყო, ამდენ ნაგავს მარტო როგორ აუვიდე!" ვიღაცის გასაგონად ჩივის, მაგრამ ვის აქვს ქალის ჯგირი, შერბანი, გამოზიანი ფოთით თავმჯიწილები, ფორმიანები, უფროსოები, დამოებ, ჩხუბობენ, ვისაც კი ეხალისება, ყველა აქ მოდის, ტალახს ტალახი ენატება, ნაგავს - ნაგავი, რატეხილი ფანჯრებთან შემოხას ნელკავით თუჯის ორბირი ქარი და სცივებ.

მისაღებში მდივანი გოგო გავრეცელ ხელებს სახელოებში მალავს და მონყეული დამკურნავს გვერდით მოდგებულ, ჩამქრალ ელექტროტურას. პირფექტის კარმდებულ კაბინეტში ვიღაც ხმაჩახლართი ჩასძახის ყურმოლს: "თბილისი... თბილისი!..."

ბატონო... თბილისი! - ტელეფონზე ყურმოლი დაახეთქეს. დაყრუვდა დედაქალაქი. კაბინეტში მყოფებს ვერ გაუგიათ, არ უძმის თბილისის დაბნეული პროვინციის ძახილი თუ არ უნდა გაიგონოს. დაუხეთქეს ყურის ბარანებები რუსული "შაუნიციები" და რა გასაკვირია, რომ დაყრუვებულიყო. რა ქნას, რაღა დაელოდა ათასხუთასი წლის დედაბერს, მრავალი აკლებს და იავარქმის მომსწრეს.

ჰო, ბევრი რამ უნახავს, მაგრამ ასეთი არაფერი, არა, არა.

ფოთიდან ამოსული ხალხით მისაღები თანდათან გაივსო. კაცებს ქალები სჭარბობენ. დორე მიტინგებიდან თითქმის ყველას იცნობს - ქალების სიმრავლე არავის უყვირი. უკანასკნელმა, მღელვარე ნლებმა მდებდრობითი სქესის განსაკუთრებული გააქტიურებით ჩაიარა - ტრადიციები, წეს-ჩვეულებებით ოჯახს მიჯაჭვულებმა, ერთმახად სინახლავთ იგრძნეს, აიწყვეტეს და ეროვნული მოძრაობის მღერე დინამიკით თავდავიწყებით გადაეშენენ.

წელაღმელი ორი ნვეროსანიც აქ არის, კაბინეტის შესასვლელიდან სხედან, იარალი მუღღებზე უდგენ და ქალებს ხმა ხელს არ უშლით, საკამებზე ჩათვლებილებმა იქნანონ.

კამათი აქვს გრძელდება. მოკლეჯუზიანი, ნითურთმიანი ქალბატონი, ვიდრე პრეფექტს შეუტანენ, "ეროვნული თანხობის საინიციატივო ჯგუფის" თაოსნობით მიღებულ რეზოლუციის ტექსტის კითხვობას:

"...ისტორია შეორდება, მეორდება ბაზალტის სამარცხერი ტრაგედია. მტერიდან ღმობიერები და მიმტყვლები განსაკუთრებული სისასტიკით ვებრძვით ერთმანეთს.

არის დიდი მსხვერპლი. ღმერთმა უწყის, კიდევ რამდენი იქნება, როგორ მასშტაბებს მიიღებს რუსთაველზე დასთვებული ცეცხლი თუ ქართველი ერი მაყურებლის მდგომარეობიდან ატყურ მოქმედებაზე არ გადავა...

ჩემი საუკუნის დასასწყისში, ერის გადაგვარებულმა შეილებმა, ილია გამაზალმეს სიცოცხლეს. ახლა უნდათ საქართველო გადაიჭონ, ქართველი ერის ისტორიას დაუსვან ნერტილი.

თანამდამალენო..."
უტყვ, ვილაქამ, კარში ვახიურილი დორე ხელისკვრით მოიცილა და მისალებში შვიი, მჩანაანა ხმის ქალბატონი შევარდა:

"თქვენ კიდევ აქა ხართ? ჯერ არ აბარგულხართ?.. ტყუილად რაღა ვაკაქანებთ, ნაივია, გაიქცა პრეზიდენტი..."

"რას ლაპარაკობ, ვინ გითხრა?" - მიაყარეს აქეთ-იქეთ.

"გადმოსცეს, ჩემი ორი ყურით მოვისმინე."
"პრევიკატორია, პროვიკატორი!" - წამოძახა წყალთა მფრინების მუსმა.

"ოი, შე თახსირო, შე ქუჩის ქალი, არ გიცნობთ ვინცა ხარ, აკულხელი და გადაქმული გქონდა რაიონი" - გვიან მოეკო გონს რეზოლუციას ჩაერებულ ნითურთმინი, ღმობიერ ხლებით პალტოს საყლონი სწვდა, დაიქნია, დაკუნტა, მაგრამ ამბის მომტანი მაინც გაუსხლტა, ხელმეორედ გადახრდა კართან ატყვულ დორეს.

შენ რაღას მედები ფეხებშიო, მეპაღრინა და დერეფანში გავარდა. თავი სამშვიდობოს რომ დაიგულა, გაძვალეუბეუ მერედი ჩაიმჯილა:

"ჩემი ცოდევა არავის შერჩება... ხო დაგვენათ კარგები... ვინ არის გათახსირებული, ახლა შე მიყურეთო... გამაგდეთ, არა, მომხსენით კორესპონდენტობიდან... ღმერთს ვენაცვალე... ჯობამ უკვე შემომითვალა, სადაც ხელს დაადებ, იქ დაგინიშნათო..." - ჯერ ფიციდან, მერე დაცარიელებული მოედინდა ისმოდა უკმაყოფილო ქალბატონის ქოთქოთი.

გამოფიქრებულად, აფთხფიქრებულ ხელისფლებზე განაწნეწნელები, ყოფილი კორესპონდენტითი ალიკქოთის ატყვას თუ ერე ბედავდენე, ბელი, დაბურულშუშებიანი მანქანებით მაინც აიგულ ჩაიგულიდენ ხოლმე და შინობას ისე უფურბდენენ, როგორც კეთორგანების კუნწულს, მოვარდნილ მტორმს წუთი-წუთში რომ უნდა გადაეკრეცება.

კაბინეტიდან პრეფექტის თანაშემწე, მალაღ, ნონოლა, თმაგაბრძნული ბიჭი გამვიდა, თათბირა და გათხოვეს, ან წუნარად იყავით, ანდა...

"წუნარად როგორ ვიყოთ, ვერ ვაგოვებ, რას ვაკყვირის?... ახალი ხომ არაფერი ისმის, ზახა, - კაბინეტზე თვალთ ანიშნა და თანაშემწეს მკლავში ჩაებლაუჭა ნითურთმინი.

"რა ვიცი, აბა, რა გითხრათ, რთული სიტუაციაა, - სიტყვის ტიქნიდა ბიჭი, - წამაძანდით სახლებში..."

"სახლებში რა გიცინა."

"რა და... მართალი თქვა ზონის ყოფილმა კორესპონდენტმა..."

"რას მეუბნები!" - თანაშემწეს კლანჭებიერი ჩააფრინდენ ნამაშულ ფრჩილებიანი თითები.

"ახა, სამწებარო რეალობაა, ქალბატონო, პრეზიდენტმა უფერია დატოვა თბონიანე..." - ამობრუნება ბიჭმა და იგრძნო, როგორ მოეშვა, მოედუნა ჩაბლაუჭებული ქალის ხელი.

ნითურთმინი უკანმდგომებს გადაესვენა.

ულიშმალი, თოვლიანი დღის სინათლე კიდევ უფრო აფერმტოვალდა კაბინეტში მყოფების დამაშრებულ სახეებს - ვინ იცის, ვინ რაზე ფიქრობდა, ზოგი თუ ამდენი წლის ნალოლიავე, თითქმის ხორცშესხმული ნაოცნება-რის მსხვერვეას დაემუნჯებინა, ვერ ვაგოვ, ასე თვალდახელშუა როგორ დაირღვა საზოგადოებისა და ხელისუფლების სულისკვეთების ერთიანობა, ზოგიც, უფეე ახალ ძალასთან ხელის ჩასაქიხად ეძებდა, როგორღუცერიო დაუნდობლობის ღვაწცოფს რომ არ გაეტყვა.

"საკვირველია, ჯერ კიდევ წულისში მირეკადენენ, მაგრად იყავით, მალე შეტევას დავინებეთ და... რომ დამეჯერებინა, დრო არ გამეშენა, კარზე მომდგარ კატოქანის ხალხს დავპირისპირებოდი, აქამდე აქაურობა ხომ ვკამებით იქნებოდა მოფენილი!" - თითქოს დაწმინრეთა ვასაკონად კი ექცა, მაგდას ელაპარაკებოდა ხელელებში თავიარული პრეფექტი.

ხელისუფლებამ რომ გამოქინისას ნამდვილად მიატოვა სამთავრობო რეზოლუცია, პრეზიდენტის დაცვაში მყოფმა ორმა ბიჭმაც დაამონა. ბიჭებმა გადაცთულმა ძლივს დააღწიეს თავი დედაქალაქის ვასასვლელ-გამოსასვლელბა თუ გზებზე აფანეირმე აფანეყებულთა ჯგუფთან და ახლა, კაბინეტის მოლოტი, ორ მძიმე სავარდემში ჩაძირულიყვნენ, მოქანცულბას ჩასძინებოდათ.

ქალაქის შესასვლელში დილიდანვე მომდგარი, სისხლნაგებები და ლეხილი გვარდებიტი გეტციონის ხერგულიან შეტბორდნენ. ერთი ნიშნი უნდოდან, რომ გზა გაეთავისუფლებინათ, შემოცენნილყვნენ, მაგრამ უფროსები ბრძანების გაცემას აგვიანდდნენ და მოთუხოუსებ საბრძოლო მანქანებთან, მებრძოლები გულდანყვებტილები ირეოდნენ, რა დრის ნითილი კობის გორგება, ერთი შეტევა და მაგის ჯანი.

მოსალაპარაკებლად მისულ მილიციის სამმართველოს უფროსის მიადგილას დალაქიშობა მოკლედ გამოუცხადებულ, ადმინისტრაციული შენობა დაცალყო, თორემ მანადარობას დაგადულბეთო. სწორედ ასე, დაგადულბეთო, არც მეტი, არც - ნაკლები, თითქოს შენობაში ქართველები კი არა, მონღოლთა ყავნი ან არზრუმის ფაშა იყო განაგრებული.

იზამენ კიდევ, დასძინა დალაქიშვილმა, ორგანოებში ხანგრძლივი შუშაობის მანძილზე ასეთი დაუნდობელი თვალბების და გამომეტყველების მჭონე დანაშაუვებსაც კი არ შეეხედერივარი.

პრეფექტმა მომხდურებს პასუხი დაუფკვიანა, დედაქალაქიდან არარსებული იმერის მტრებს დაელოდა.

მტრედის ნაცვლად, ნაშუადღევს კიდევ ერთხელ გააფრთხილეს:

შემოსასვლელთან მოთმინება დაელიათ, ხერგილი გახსნეს, გზა გაათავისუფლდეს, მაგრამ, ბოლო წამს, ვილაცას მაინც ეყო ჭკუა და ქალაქში დელეგაცია შემოგზავნეს.

ძეგლთან შერეებული "ბეტერიდან" ახალგაზრდა,

მაგრამ უკვე ჭაღარა ოფიცერი და რამდენიმე გვარდიელი გადმოვიდა.

დალაქცივლამა და პრეფექტის მოადგილეებმა კიდევ ერთხელ მოისმინეს მოკლე ულტიმატუმი.

“ბატამ” ბრძანა, შენობას თუ ნებით არ დავლიან, ძალით აიღეთ... მერის ხედებით, რომ არ გაგვეჭირდება!” – მკაცრი ხმით და ერთგვარი სიამაყით ჩაღაპარავა ოფიცერმა.

“უიარაღო ხალხს ესერთი?” – გაუკვირდა პირველ მოადგილეს.

“ჩვენ სარდლის ბრძანებას ვასრულებთ... თან ინფორმაცია გვაქვს, რომ შეიარაღებულებიც ბევრი გყავთ.”

“გასულ ზაფხულში, პრეზიდენტი რომ იყო ჩამოსული, მაშინ, მგონი, გვარდიელებთან ერთად თქვენც ახლდით,” – დააკვირა ოფიცერს ბადრი.

“შეძლება, ვახლი... მაშინ ასე იყო საჭირო, ახლა – ასე!”

“ხელა რომ საჭირო იყოს, “ბატისაც” უღალატებთ?” ოფიცერს სახე მოექცა, ფერმა გადაჰკრა, მაგრამ ვერაფერი უთხრა. ამდრეული თვალები ბადრის ისე მიაბტერა, თითქოს გახერცებულ სიერცემი გაიხედა და სიტყვების ტექნიკით დააკონკრეტა:

“შენობა ღამის თორმეტ საათამდე დაცლილი უნდა იყოს... გასაგებია? თორმეტ საათამდე. გაქვთ შეკითხვა? დამხდურები სდუმდნენ.”

“ძალიან კარგი!” – ყირაღად შებრუნდა, მაგრამ ისევ მოიხედა და ბადრი ამოიღო მიზანი, – თვალის მესხიერება კარგი გქონია... იცოდეთ, არც მე ვემდური!” – ორი თითი შუბლთან მიიტანა და თანამგზავრებთან ერთად ჯავახანძრისკენ მიემართა.

“ბეტერი” აბლულდა, ადგილზე დატრიალდა, თოვლწყაბი ანაცირებით მოაფინა.

ზიგ ზაგვიანი მიმავალმა ეკამლი და გრუზუნი გაიყოლა. “აბ თვალის პატრონივე უკან მართლა არაფერი დავიხვეწე!” – პირველმა მოადგილემ პრეფექტის კაბინეტს ფანჯარას ახედა, სადაც სწრაფად დაეშვა გადაწეული ფარდა.

უცებ დაღამდა. შენობიდან თანდათან გაიკრიფა ხალხი. აღარავის სჭირდებოდა აღარც რეზოლუცია, აღარც მეგაფონი და მგზნებარე სიტყვები. რაღაც დამთავრდა და რაც დაშთავრდა, რაღაც სხვა უნდა დანეტყულოყო, ოღონდ რა იქნებოდა ეს “სხვა”, ცოტას თუ ჰქონდა წარმოდგენილი.

ყველაზე გვიან მოსულიერებული ნითურთმინი გამოშლდა ჭირისუფლები და ადევნებულ ქალებს ჯავუსე. შიგნით მხოლოდ იმათი ნაწილია დარჩა, ვისაც ევალდებოდა, საჭიროების შემთხვევაში დაეცვა აქაურობა – პრეფექტი, სხვადასხვა უწყების ხელმძღვანელები, რამდენიმე თანამშრომელი და თითო-ორთა შეიარაღებული, გამომუსორებელი “ოპტიმისტი”, მინც რომ სჯეროდათ, ულტიმატუმის ვადის გასვლამდე, სასწაულის მოხდენისა.

სჯეროდათ, რადგან არ იცოდნენ, რომ არც სასწაულის შესაძლებლობებია უსახვრო – მეამბოხენი ჩამოგდებულ ხელისუფლების შეცდომებს არ გაიმეორებდნენ და, თავისი ლმობიერებით, სადავებებს ხელიდან აღარ გაუშვებდნენ.

პირველი მოადგილის კაბინეტის ფანჯრებთან, საიდანაც მოედანზე შემოივალა ორ ქუჩას აკონტროლებდნენ,

ინტრიგითა სხედან შეიარაღებული ბიჭები. სიწმემი, დროდადრო, ქლექიანივით ახვალდება რადიო, დავიანზე და სათათბირო მაგადასთან მყოფები თურ დაცვეტენ, სანთლების შუქზე მოცოცხლებიან, მაგრამ ჩაუნყვება რადიოს ხმა და ისევ გაყურდება იქაურობა.

გაურკვევლობის ბურუსს, მხოლოდ მონკავშირის მაღაზიის ფაფაშა ნოქრის, ცაქეპას ზერინვა ან ხმაურიათი ამოფშვინვა თუ შეატოკებს.

სავარძელში ჩაფლულ ნოქარს განიერი ღაბბი მკერდზე ჩამოუფიდა და ხელებში ჩაბღუჯული ორულუდიათი მუხლებშია მოუქცევია. იქვე ჩაკუნტული დორე შემშინარ ბურის ნაჭერს ლოწონს, თან, ყველის თხელ ნაჭერს, ცოტ-ცოტას აციცქნის.

მაგიდაზე ცარიელი და დანაცოლებული არყის ბოთლები დავს. ზოჯვერ ვილაც ნამოდება, ჭიქას შეაფესებს, გადასტრავს, ლუქმას დააყოლებს და თავის ადგილს უბრუნდება.

ვარცე ყველაფერი ჩაღამებულა, ავის მოლოდინით გულმკერულა. მთელ სამყაროს ბუქსირივით მომხდარი შენობა, სანთლების აქა-იქ განათებული ფანჯრებით, ქუნაპეტში დაინთქა და მიეჩნებ შემჯდარი, ნყლის მოქცევასა ელოდება.

გადის წუთები, საათები... “ნყლის მოქცევის” იმედი თანდათან პარაფინის უხარისბო, გამლხვალ წვეთებად დაღვრილ სანთლებივით ილევა.

ბიჭები პირდაპირ ბოთლიდან სვამენ. ახლა უკვე ნერვიული სიცილი და მშეთერლებს მუქარა ამღვრევს, სიგარეტის ბოლში დათბულ ოთახს.

მაგიდის თავში, ბადრი და პირველი მოადგილე ხმადაბლა საუბრობენ. პირველი მოადგილე არ სვამს, მხოლოდ მზესუმზირას აკანაუნებს.

ჩენის პირდაპირ იატაკზე ყრის – რა მნიშვნელობა აქვს, ხვალღან ვისცოქ იქნება ეს კაბინეტი, იმან მოვას. მზესუმზირა ბავშვობიდანვე უგონოდ უყვარს, სული არ დაემინებოდა, ოღონდ მზესუმზირა არ გეთობს, გეტვი წუნკალი ბავშვი ვიყავიო, ჩაიცინებს ხოლმე და ჯიბეში ახალმობალუ, თბილ მარცვლებს ეფერება.

მისი ძმაკაცები ხუმრობენ – დეფორმირებული თავი იმიტომ აქვს – ყვრილივითაა ზემოთ დავინროებული, ნანო-პებული, ქვემოთ – ლონიერად ყბებდაგებული, ფუთობით მზესუმზირა რომ აქვს დაფულოო.

რა ქნას, ამ მძიმე წუთებშიც თუ მზესუმზირა მაინც ყველაფერს ურჩევნია. აქედან რომ წავა, მაინც არ დავიკარგება, გამოძენის სათაფისო საქმეს და მზესუმზირის ფულს მაინც იშოვს – ხმადაბლა ელაპარაკება ბადრის, თან სავეს ქიქის დორეს ანვდის:

“მოდი, შენებურად დაგვლოცე!”
“არა, არ მიყვარს, ერთხელ დავლიე და ცუდად გავხდი.”

“ერთხელ რომ დალიე, იმიტომ ვახდი ცუდად... გამომართე, შა, ხელი დამეღალა.”

“არა, არა, არ შემოძლია,” – განერვიულებულმა აკანკა-ლებული მუშუმი ნიკაპათან მიიკვანა.

“თავი დაანებე, ცოდავა,” – ჭიქა დაადგმევინა ბადრიმ.

“მაშინ დაუკარი, მაგ ვიტარას ტყუილად ხომ არ დაათრეე...”

“დღის ცუდ ხასიათზე ვარ.”

“შენი ხასიათის მოხვალს სად ველოდო... აბა, კაცი ხარ, ყველაფერზე უარს მუხუბნები... იცოდე, გაგაგადებენ ჩემი კაბინეტიდან.”

“ცოტაც მოითმინე და ორივეს ერთად გაგაგადებენ,” - გაეცინა ბადრის.

“ეჰ, მავათო... რად გამახსენე!” - დაბოლმილმა პირველმა მოადგილემ ხმაშალა შევიცნა. პირმოვლამულმა ცაცებამ საუარძელში გვერდი მოიწაცვლა.

“ამის იმედო ბქონდა ეროვნულ მოძრაობას?” - მძინარეს ამერუთი გადახედა, „თორმეტ საათამდე“, კაბინეტის პატრონმა.

ჩაბნელებულ დერეფანში პარკეტი აჭრიალდა. ბოლოში, პირფეტის მისაღებთან, რამდენიმე სივარეტი ციმციმებს, ზოგჯერ სანთებელაც გაკრთება. აქაც, გვერდით თითხიანდ გამოსულები, ფანჯარასთან მიმდგარი უნევიცა, სამსაღვთო მუხურებულზე ტორტმანებენ.

“არა ვარ, ძმაო, მკვლელი, მაგრამ გავხდები, იცოდე... ყოფრე ეს დამაბლები აქაურობას აიღებენ, ტყვიას ნარბეზუროს დაგაკერებ... მამის სულს გეფიცობი, არ ვარტუბე... მიხედი, რომ ჩვენი აღარ აყრია და აითათე? ნუ მიყურებ ივთოთ მჭავე სიფათით, - მიანათა ასანთის ღერი, “ცოცხალი” და ღვინო თუ მოიტანენ, ყელში ნუ ამოგავიდე... აბა, როგორ, გახიზრა და უნდა მოიტანო... შენ გგონია, ეხლა ვინც მოვლენ, ისინი არაფერს შეგანერუნენ აი, მაშინ გაგივით შენ და შენხიარებს ტრ...მი ოფლი... გაიგე, ძმაო?”

შესაშე ამწვიდებს, მაგრამ ის ვილაც თვისას მაინც არ იძილს: “ჩვენი რომ ეროვნულ მოძრაობას სიარულს ვასწავლიდით და შიმშილებდა და მინახე გდებოთ გვერდები გვიცოდებოდა, შენ...” - ბიჭი გაჩუმდა, უკან დაინია - პირფეტის მისაღებში მაღალი, შავი სილუეტი გამოცურდა.

თანამუშაის ფანარმა წინ მოსთავილი მამა გორგი გაანათა.

“სალალო მშვიდობისა, მამაო.”

“მშვიდობა მოცკეთ ღმერთმა!” - ანაფორის სახელი გადაინია და პრეფეტის მოადგილეებს ხელი ჩამოართვა.

“საჩვენო მშვიდობა სადღა, ხომ ხედავთ, იარაღით გრეკავენ.”

“ვის მახვილს აიღებს, მახვილითვე დაილუქება.”

“რომ არ დაილუქოს, შერქის ამხელა ცოდვა.”

“ვის შერქილია, - ხელი მხარზე ჩამაღო პირველ მოადგილეს, - ყოველი სამეფო, რომელიც თვისსივე წინააღმდეგა დაყოფილი, ვაპარტახება, სახლი სახლზე დაეციება,” ამას მაცხოვარი ბრძანებს და მთავარი ივლიოციო და ვეცავათო, ერთუღების ცოდა მთელ ქვეყანას არ მოეკითხოს, თორემ დღეს ცოდავლები უფრო სანარაღები არიან, რაფგან არ იციან, მათ და მათ შამამაძელებს როგორი განსაცდელი ელოდებათ.”

პირველმა მოადგილემ თავი გადაქანია:

“ახლა დავაქციუს და მერე მოეკითხებათ თუ არა, რა შელავათია?”

“ჩვენი წამდავით ის იქნება, ისე არ ნაიქციეთ, რომ მერე ვუღარ ნამოდგეთ... ასე არ არის, დორე?” - ახედა კედელთან აყუდებულ ბიჭს.

პასუხად დორემ დაიჩქრა, მვედლის ხელს ეამბორა და მიკრუნე მოიხუტა.

მხრებში მოხრილი სილუეტი დერეფანს გაუყვა. უკან

ადგენებული თანამუშაის ფანარის შუქი, მამა გიორგის წინ ფრინასაიტი ვარგოდა.

კაბინეტში შებრუნდენ.

“აბა, ჩვენი ნასვლისა იყოს!” - ჭიქები შეაღეს ბადრის.

“ჯანდაბას ჩემი თავი, მეც ჩაეცეცლა,” - პირველმა მოადგილემ შეჭმი მოქცეული მესუსუმზირა ვრებიო ჩააბრუნა.

“ბატონო ბადრი, შეიძლება ერთი ყლუში მეც მინილა-დით?” - ის იყო, ნელან დერეფანში რომ ჩრქობდა.

შუვესეს. ბიჭმა ჭიქა პირთან მიიტანა, მაგრამ გადაიფიქრა, ხელისგულზე დაიდგა და ჩააცქერდა:

“იცით, რას ვაუმარჯოს? იმ დროს, უფრო ახალგაზრდები როცა ვიყავით. ორი კაპიო თუ გვიჭყავდა, ქვეყანა ჩვენი გვეგონა, კარგი ლექსი, კარგი სიმღერა, კარგი გოგო გვიხაროდა... ეხლა რა ხდება, ძმებო, რა გვიყვებს, რა დღეში ჩავყვარეს ამ შობელალებმა... ხეობიდან ნუხეხის ჩამოვანდი. ჩვენი მტერ-მოყვარი სხარაული ფეხზე აღარ დავანდი, ქართველები ერთმანეთის სისხლს სავანენო... სეამენ და ეგრე? ეტყობა ძალიან გემპრედი სისხლი გეაქვს, რომ ვიღარ ეძღებო...”

პირველი მოადგილის თითებში გატიკნული მუქენარიული გატიკნული მესუსუმზირის მარცვალი.

ბადრემ უქმეაფული სახით გადახედა.

ბიჭმა განაგრძო:

“ეჰ, საკართველოს ბედი საქართველოში როდის გადაწყვეტილია... ახლაც ნაველუნა კრებმა და როგორც უნდა ისე გეხმარობს... ნაველთ ცნრა პირლი, ყველაფერი ნაველთ, ზედ დაფურთხებთ, დაეგმარდეთ... “მუნქერ-შიქ” ვიყავი და აქეთაც ვნახე ბიჭები - გუშინ ერთად არ ვინძირებოდა “ბატონი” თქვაო... “ხატინზე” ლოცულობენ - რა სახელი შეარქვეს, მე მაგის უნეჭო მხატვარი დედა...”

“დედა კი არა, თვითონ არის მხატვარი,” - “მუსუნორა” ბადრის.

“პიტლერიც მხატვარი იყო,” - პირველმა მოადგილემ დრო იხელთა და გარკვეული მარცვლი პირში მოიქცია.

“მერე, ორივეს ეხატა, ვინ უშლიდა, ჩვენი ნაერთი ფუნჯები?... ეჰ, - ხელი ჩაიწინა, - მეგონა როგორღაც ვიცხოვრე, ყოველ შემთხვევაში, არაკაცურად - არა, მეგონა ბოგოვანი მქონდა... ამ რამდენიმე დღეში უკან ისეთი სიცარება დედი გარნდა, წარსულსაკენ მიხედვის შემთხვევა... კომუნისტებს ყელში რომ ვეციო, ძველები დავაყრავთ, ახალი ჯგირა რომ ამოვიყოფო და დავდეთ, მეგონა ვილაცის სტორდებოდა... თორემ, ძველის კი არა, ნაბიჭურების საქმე გვიკეთებია... რუსთაველზე თოფი როგორ უნდა გახსრლო... მაგარა ჩაეციე, არა, თუ როგორ ჩაეციეთ, პირველივე გამოვლევ ჩავისევერე... ცხონებულმა მერაბმა დროზე გაასწრო... არ ვიყავით მის გვერდით ყოფნის ღირსები და ღმერთმა ნაივანა... ბიჭის მალა შემწარულმა ხელმა გამამარი ტოტუთი დაძირილა, - მამაბრით, ეს ყველაფერი ვილაცისთვის უნდა მეთქვა, თორემ გული ჯავრით გამოსცდებოდა... ახლა აქ რალა მინდა, ისევე ხეობაში ნავალ და პირველივე სნაიპერს ზუსტს მიეუფერე! - ჭიქა არ დაუღვია, დადგა და კაბინეტიდან გაიქცა.

ყრე ფეხის ხმა დერეფნის ბოლოსკენ ნავიდა.

“იცანი?” - პკითხა ბადრის პირველ მოადგილეს.

“ჰო, მაგარი “მოეციკა” ... მოუსმინე, ხალხი როგორ გატეხილია?”

ბიჭებმა ატეხილიები აიღეს, შემოვლავ გაავალიო. “არალა შემოსაველი,” - გაეცინა ბადრის.

"რა იცი, რამე პროვოკაცია არ მოგვიწმინდა და მერე ჩვენ არ დაგვარბალონ," - უპასუხა ერთ-ერთმა.

"ცაცება არ მიკავიათ?"
"იოს, ნეეს თავისთვის, ტომარასათვის."
"მაგარი ხერხების პატრონი ყოფილი... თუ არ გავაღვიძებ, ხუთ ხელისუფლებას მაინც გამოიკვცლის." ცაცებმა ძილში ამოიკენესა და დაბაბი კიდევ უფრო ჩამოურგრძელდა.

ადმინისტრაციულ სახლს ორი ფარეგებარდვლიაღებული მანქანა მოადგა. ვაჭრატუნდა პირნაყინული გუბეები. კიბეებს არეული ნაბიჯების ხმა ამოჰყვა. დაიჭრიალა პრეფექტის მისაღების კარმა. მოადგელებმა, ახლა შენა ხარ აქაურობის ბატონ-პატრონი, დორეს მავიდა დაუთმებს და კაბინეტდინ გავიდნენ. დორე მძიხედ-მძიხედა, ორნილა დარჩენილყვენენ, ის და მძინარე ცაცებმა.

გეტარა კედელს მიაყუდა, ნელში გამართული, დინჯი, მოზომილი ნაბიჯებით მაგადისათან მივიდა, მუშქში ჩახახებულა და მოადგელების საეგრძელე მაგადისათან მოხერხებულა და მიიგდა, მოურგო, მოურგო, მარჯვენე დაწყობილი საქალღელდეს მარცხნივე გადაიტანა, გათიშული ტელეფონი ახლოს მიინა, ყურმილს უკმაყოფილო სახით დასწვდა, ნომერი "აკურავ" და საქმით გააღღებოლი ხმით ჩასაძაბა:

"დახე, დახე, მე გახლავართ... ისეთი თანამებებმა ჩამაბარეს, იტალიაში აღბათ შემოფდგამამდე ეცლარ ნავალ!.. არ გავიგია?.. ჭურში ზიხარ და იმბრძოლ! ჩართო, რადიო-ტელევიზია ჩენზე დაბარავის... საიდუმლოდ ვეტყვი, როგორც მომავალ ბელდს, მეც შემეცვალეს სახელი და პიროვნე მაკურთხეს... კი, კი, თვად მამა გიორგიმ... რას ნომშავს? პი-პი-პი... ესე იგი, პიროვნული პო-ლოტკოისი!.. ნუ დამინედე დედაჩემიოთ, ახლა ცოლის მოყვანისათვის მცალია? ცოლის დრო არა მატქს, მაგრამ, ისე, გასართობად შეიძლება... ნა, ნა, ნა... ძალღება ჰყავთ საეგრძელები და... "სონატისა... რა უბაძს, მელოდებმა ნაძვის ძირში... დანარჩენებ აღბათ ორმოში დაბორილებენ... მოდი, მოდი, როცა გაგებარდება, ოლენდ, ამ კვირას, იქით კვირას და იმის იქით არ მეცლება, ამდენ თანამებობას, განანილება არ უნდა?.. მერე, როცა გინდა, პიპონთან მივიდვიართ და გრიალით შემოვიძვებენ... მამ, მამ, საქმე "სუმიკასავით" მყარია თავზე! - ფეხის ნერით გატქვა სკამის წინ დაყრილი ჩენიო.

გამოღებულბული, თვადინდაჭეტილი ცაცებმა, ისევე სიხარული ხომ არ ვარო, გაიცეცელი შეკურნება ხსამალღება მოჭიხინენ, საგარძელზე გადაწილდნ დორეს.

აქედან, სამი თიხისი იქით, დიდ, მასიურ ნაბლის მაგიდაზე, ახლა მავად რომ დაბლაბებდა, ოდნავ თრთიდნენ პრეფექტის თითები.

კომუნისტებისაგან "ნანადერძევი" მავიდა ისევე მყარად იდგა, თუშცა ვინ იცის, ზედ რამდენი გაცეცხლებული, ამბიციური, უხასიათო ქალაქკომის მდივნის მუშქტი დაწყაულიყო. მაშინ, მუშქტის თითოეული დარტყმა, მდივანი როგორი სუსტია, ავადმყოფური ჯანის პატრონიც არ უნდა ყოფილიყო, მაინც მინისტერასავით მოქმედებდა ხელმძღვანელი მუშაკების, პრესის, პარტიული აქტივის თუ სხვა ნომენკლატურული ამხანაგების გუნებმა-განწყობილებამზე.

ახლა კი... პრეფექტი დაღვრემილი, ახალგაზრდა კაცია, არეულობამდე ოროიდე კვირით ადრე რომ დაიხმენს რეგიონის ბატონ-პატრონად, დანაღლიანებული შეკურნება

და ციხე-სიმახის უკანასკნელი დამცველებივით შემობრჩენილ თანამშრომლებს.

"დღევანდელ ვახეთში პრეზიდენტის მიმართვა გამოქვეყნდა," - დაბარღვა სიჩუმე ვილაყამ.

"მიმართვა?" - პრეფექტმა მთქმელს გაკვირვებული მხერა მიაპკრო.

"იიხე, მიმართვა ქართველი ერისადმი."
"მოლა მოკვდა და ფლავი საფლავში ჩაყარესო," - ხელი ისე გადაუსვა მაგიდის ზედაპირს, თითქოს ნყალი გაბაშვებო. აქა-იქ, ბოლმიანად ჩაეცინათ.

"მასალა როცა მივიღეთ, მაშინვე გამოუაქვეყნეთ, - მოისმა მაგიდის ბოლოდან ვახეთის რედაქტორის ნანყენი ხმა, - თანაც, იცით, როგორ ჭირს ამ უშუქობაში ვახეთის ბუქტვა?"
"მაბეჭიეთ, ვერ შეგნიშნეთ, ბატონო გივი... ხალხს მხოლოდ პრეზიდენტის კი არა, პატრიარქის მიმართვაც დაუმაღეს - მამა გიორგიმ, ოცდასამ დეკემბერს დაწერილი, უწმინდესი და უნეტარების მონადზის ხელნაწერი ჩამოიტანა, რომელიც თავად პატრიარქმა გადასცა... როდესაც, ასეთ კრიტიკულ სიტუაციაში, ერის სულიერი მამის მიმართვა არ აქვეყნებენ, უნდა მიუხებოდ, რა მასშტაბის საბოტაჟის წინაშე დევდართ... ასე, რომ ჩემი საყვედური არც თქვენ და არც თქვენს ვახუთს არ ეუთუნის... ხომ გესმით?"

"მესმის, რა თქმა უნდა, მესმის," - ჩაილაპარაკა იატაკს ჩაქრებულმა რედაქტორმა.

მიმართვა, უფრო ადრე რომ გამოქვეყნებულყო, მაშინდებოდა, ან მაშინ რა შეიცვლებოდა, რას უშველიდა რუსთაველზე აგორებულ ბუნტს, ართიშულ პუბლს, საბოლოოდ რომ დეამბლაგებდა ქვეყანას კიდურებს.

"ისე მივიფართ, მილიციის სამმართველოს უფროსისა ვერაფერი გავარკვიეთ?" - დიპლომატი მაგიდაზე შემოადგა პრეფექტმა.

"როგორ არ გავარკვიეთ, - ნამოდგა უშიშროების თმახუჭუჭთა თანამშრომელი, - მილიციის სამმართველოს უფროსმა, ავღვეტის ოქმების გირმა, საბჭოთა კავბეტს პოლკოვნიკმა ერიაშვილმა, ოცდარვა დეკემბერს, ხელისუფლების დასაბამებლად ნაყვანილი მილიციელებმა და მძიმე ტქენივა, აჯანყებულების მოპოცივითან მიატოვა და თვითონ უკვალოდ გაქრა..."

"მე, ასევე ვიცოდი... მოუხედავად ნარსულასა, ურიკავილის ენდო პრეზიდენტი - დიდი გამოცდილების კაცია, მიეცეთ საუბაღება, ახლა მაინც, ქართული საქმე აკეთოსო... როგორც ტყმათა საქმე კი "აკეთა", მაგრამ, საკითხავია, ვისი..." - პრეფექტის მუშქტი მოწყვეტილი დაცვა მაგიდას, მაგრამ, ამერჯად, არც იქ მსხლმებებს და, მითუმეტეს არც განდგომილ, სადაც მყოფ პოლკოვნიკს, ნერვი არ შერხევიათ.

პრეფექტმა დიპლომატს მოპკიდა ხელი, ყველანი ნამომოღუნენ და, რადგან თორმეტ საათამდე მაინც ეველებოდა სუბორდინაციის დაცვა, უფროს-უწვროსობის ნენის მიხედვით გავიდნენ კაბინეტიდან.

კარი გაიხსნა, მაგრამ მალე, უკან შემოპრუნებულმა თანამებმენქ, საწინელი ჩააქრო.

ჩანხლებულ თიხანში პარაფინისა და სანთლის ძაფის ტუსის სუნე დაგდა...

შენება თანდათან ცარიელდებოდა. ერთი წლის წინ, ზარზუიშით მოსულენი, ჩუბად, უბნაროდ ტოვებდნენ აქაურობას.

გურამ პეტრიაშვილი

ნატვრა

მხატვრის ფუნჯო, საღებავში რომ ხარ თავით ჩარგული, მერე ფერებს ჰყენ ტილოზე, ფერებითა მღერისხარ, მრავალია ქვეყნად ფერი და შენ უფრო ამრავლებ, ფერთა დიდი მებოტბე ხარ, უფერობის მტერი ხარ.

შენმა გარჯამ გავიცოცხლა ფიროსმანის ფირაფი, კაკაბაძის იმერეთიც შენი დახატულია... თმაგაჩქილ მოტეს ჰგავხარ, თვითონ ფერთა პოეტი, ქვეყნად შენი მძაფნაფიცი მხოლოდ მხატვრის გულია.

ბავშვობიდან მომაქეს ნატვრა, შენზე ფიქრში შობილი და ახდენა ამ ნატვრისა სიბერისთვის გადავდე-ენატრობ, რომ მეც ფუნჯი ვყო, ექონდე ახალ ფიროსმანს... და ქართული ცის ხატვაში გავილიო, გავთავდე...

მოხვედი წვიმაც? ალბათ იგრძენ, როგორ გელოდი, აღმოადებული ჩემი გული როგორ გელოდა, გული დალილი ჩემი შორი საქართველოთი, ნატრული ჩემთა ნაკადულთა, ჩემთა მდელოთა.

ჰე, უცხო წვიმაც, სხვა ფერი გაქვს და სხვა სურნელი, სხვა ციდან მოხველ, სხვა მერცხლების ცრემლგარეული, მაგრამ ვგრძნობ ძმა ხარ ჩემი წვიმის, ძმობის მსურველი, მისებრ მთერალი ხარ გაზაფხულითა, ფეხარეული.

დავხუჭავ თვალებს, მიტყაბუნე ხელები მხარზე და მსხვილ ცრემლებად წამწამებზე ჩამომეკიდე, ვითომ ჩემი ხარ, მომრიალე მცხეთაზე, ჯვარზე... გამძღობ, რომ მოხველ და გრილ ცეცხლად რომ წამეკიდე!

მოდი, მგოსანო, დაფიქრდეთ ერთად, რაზე ვოცნებობთ, რა გეპქეს მიზანი. გვინდა, რომ გვექონდეს ტაძი და ოქრო, თან ხალხს ვეგონთ ბრძენი მისანი?

თუ მაღალ ტაძრად გესურს იდგეს ერი, ნათობდნენ შექნი კელაპტრისანი?

ახალსოფელი, მარტყოფი, დიდი ლილი და ნორიო... აქით კასპი და გლდანია, იქით ხაშმი და ნნორო... ამით რომ დაეტკებ, მჭირდება სიცოცხლე ასევერ ორიო.

ბედნიერი ბედუნი ზის აქლემის კუზებს შუა, აფაზულებს შვე წამწამებს, თითქოს დიდი, ბრძენი ბუა.

გაუმარჯოს შენს უდაბნოს, შენს სამშობლოს, ბედუნიო! დაე, მუდამ მაგ ქვიშებში ქარის ზუზუნს შენ უსმინო.

ლამაზი ხარ უდაბნოში მაგ კუზიან მაღალ რაშზე, საკუთარი გულის ძეგრას, როცა უსმენ გარიჟრაჟზე.

მე აქა ვარ, შენ მანდ იყავ, ორნივე ჩვენ-ჩვენს სამშობლოში, ნურც სატანა, ნურც სხვა მავნე ნუ ჩაგვაბამს, ძმაო, ომში.

შენ გიხდება შენი ქვიშა, მე მიხდება ჩემი ვაზი. პოდა, ვიყვნეთ შორი ძმები, შენც ლამაზი, მეც ლამაზი...

აგუგუნდება ბებერი ზარი, აიყოლებს მთლად ქვეყნის ზარებს, მთათა გადაღმა მოაქვთ გუგუნი გამომდევრულ ღონიერ ქარებს და რომ სახლებიც აავსოს გრგვინვამ ფართედ აღებენ ქართველნი კარვებს...

ქართულო ზნავე, ლამაზო, მოქნილო და ძლიერო, როგორ მინდა, შენსავით მეც რომ ვილონიერო ანუ შენებრ გავზმნავდე, ვიზმნო და ვიზნიერო.

მთავარი ნატვრა

მტერი გვეყავდეს დანოქილი,
ველარ გვემტერებოდესო,
ქართულის დედა, მაღლიერი,
შვილებს გვეფერებოდესო,
მთიდან მიმბულს გაეცქეროდეთ,
გულით გვემლერებოდესო...

**ნანუკატი როგანიდან
„პაპა და შვილიშვილი“**

ამ ქვეყანაში პაპაც იყო და შვილიშვილიც,
ორივემ ნახა ბუდუინი, არაბი, მაფრი...
ოღონდაც პაპა მოგზაური იყო მამაცი,
შვილიშვილი კი კომფორტული ვაგონის მგზავრი.

აი, ამ ველზე მიაფრენდა იორლას პაპა
და თავის სატრფოს - არაბის ქალს იკრავდა მკერდში,
შვილიშვილი კი ველს გასცქერის ზარმაცი თვალთ,
მხოლოდ ანუხებს, ოდნავ რაღაც თუ რა სჩხვლესტს
ფერდში.

პაპას აქ ჰყავდა მეგობრები. ცხადია, მტრებიც.
და ყველასათვის ღირსეული იყო ქართველი,
ხოლო შვილიშვილს კი არაფერი არც უყვარს, არც სძულს,
და არის მხოლოდ „საკუთარი ბანკის მმართველი“.

პაპას ნამოჰყვა სამშობლოდან თავისი ბედი,
ტყუილის ზიზღი, ბილნთან ბრძოლა, ჩხუბი და შფოთი,
შვილიშვილი კი მხოლოდ თავის ფიბიზე ფიქრობს
და გულგრილია, ვით მის ბანკში ოქროსი ზოდი.
.....

პა, ნელა-ნელა ჩაუარა მატარებელმა
იმ ადგილს, სადაც მოკლეს პაპა კლდისა კიდეზე...
მაგრამ შვილიშვილს ის კლდე სულაც არ დაუნახავს,
სარკეებიან ტუალეტში იჯდა ბიდეზე...

ჩემოდანი და მე

ოლიგარქის ჩემოდანი
გზაზე გადაშელობა,
მითხრა, მსხვერპლი შენოდენა
ლუკმადაც არ მეყოფა.

მე კუთხარი, ჩემოდანო,
აუჰ, რა ხუმარა ხარ,
ვინ გაიგო კაცის შექმმა,
ნიანგი ხომ არა ხარ!

ჩაიცინა, კარგად მიხვდი,
ვარ ნიანგის ტყავიო,
ჰოდა, ამით გამოვდივარ
მისი ნათესავიო.

გაეციეცი, გამომიდგა
აეად პირდაღებული,
მიეჭრი როგორც მორბენალი,
რეკორდსმენი ქებული.

უკან მომდევს, მომხარხარებს,
გადაგულაპე მალეო
და პატრონთან დაებრუნდები,
მის ფულს ვენაცვალო...

ვერის ხიდზე წაეციეცი,
დაშეღია ძალები,
სასიკვდილოდ გავემზადე
და დაეხუტე თვალები.

და რომ ვიგრძენ, აი, ახლა
უნდა მიქნას ყლბანნი,
ჩემოდანმა უცებ მტკვარში
მოაღინა ტყაპანი.

რამ მიშველა? ალბათ მხოლოდ
იყო ბედის წყალობა:
ნიანგის ტყავს მოენატრა
წყალში ყურყუმალობა.

.....
მე გადვარჩი, მაგრამ ხელ-ზეგ
სხვისაც გამოუდგება...
შექამს ერთსაც და ათასსაც
ან ნინ რა დაუდგება?

ჰოდა, მაგნას ჩემოდანი
თუ ჰყავს კაციქამია,
თვით ისკაცი ვინ გამოდის?
აი, კითხვა, ძამია.

მავანს

ხან გედავები, ხან გეფერები.
შენგან მაქვს მხოლოდ მუშტი და ნიხლი.
ალბათ თვითონაც ძალიან გიკვირს,
რისთვის მინდობარ, რა თავში გიხილო...
ჩემი ფიმი ხარ! მსუსრს იყო კაცი,
შენთან ფახირით გულს მიტომ ვიღლი.

**ქუსლავის მფხანელი ქალის
მოკლე ინტერვიუ**

ვინ ვარ? მოახლე. სასახლეში მაქვს ჩემი საქმე:
სასახლის პატრონს, რომ მიბრძანებს, ნაზად ფხვან
ქუსლებს.

ჯამაგირი? მაქვს. ვერ ვიტყვი, რომ ძალიან კარგი,
მაგრამ ფახიების გადიდებას როგორღაც უძლებს.

მიყვარს თუ არა ჩემი საქმე? ცვდილობ, მიყვარდეს.
კარგად ვაკეთებ, თანაც ცვდილობ, ვაუმჯობესო.

ამბობენ, დიდხანს რომ უცქერდეს ღობეს ეკლიანს, ბოლოს და ბოლოს შეიფერებს კაცი ღობესო.

რითი ვფხან ქუსლებს? ხან ბატის ფრთით, ხან კი ფრჩხილებით.

მივცდია ქლიბიც, მთლად პანია რომ აქვს კბილები. რაც მთავარია, ათ მოფხანას ერთ ენის ასმას ვაყოლებ ხოლმე... ფრჩხილი... — ენა, ენა...ფრჩხილები...

რა გითხრათ კიდევ? უნდა ვიყო მუდამ უნიფხეო. ფხანისგან, იცით, რომ კაცს ხშირად ქალი უნდება... და თუ პატრონი ვალოდინე თუნდ ათი წამი, ეს არც ქვეყანას, არც ჩემს საქმეს არ მოუხდება.

ჩემს უნიფხეობას სასახლეში იყენებს ბევრი. არ ვიცი როდის ვინ დამიჭერს რომელ კუთხეში... კი, ფულს მაძლევენ. და მიტომაც ვერ ვეტყვი უარს, გინდ კოჭლი იყოს, გინდ ტუტუცი და გინდ უხეში.

მიყვარს პატრონი? შევიყვარო რომელი ერთი? ახლა ესაა, ხოლო ხვალ — ზეგ ველით მეორეს. ჩემის შეტყობით, ამ სასახლეს რაღაც ჯადო აქვს, აქ წამოჯდომას სურს ამქვეყნად ყველა მელორეს.

რა? ერთგულება? პატივსაც ვცემ სასახლის პატრონს. ჩვენებს, რაც უნდა. მთავარია, პქონდეს ქუსლები. იყენ, მოახლებებს საფიქრალი ერთი გვაქვს მიწოდებ: ამოყორილი უნდა გქონდეს მუდამ მუცლები.

ვატყობ, ჩუმ-ჩუმად გელმებდა და ფიქრობ გულში: აქა ქალის თავზე სასაცილო ტრიალებს კეერი!... პოდა, მათს შორის, ვინც არაა სულაც მოახლე, ამ ჩემს ამბავში, დამერწმუნე, თავს იცნობს ბევრი...

ისწავლე ვეროპიულად ტანის ბოზური ზნეკაო, მაშინაურს ატან ყავასა, გაგებზეკია ნეკაო, არ „გევისება“ ლეთისია და არცა ბათარეკაო...

სეუდამ დამიმარტოხელა რეგენების კოშკშიაო, ისეთი ვარ, ლამის უკვე თავი გავყო თოქშიაო. ისლა მშველის, ჩვენებური ლინო მიდგას დოქშიაო...

რქა დაუკარგავს მარტორქას, გვიხმობს:სიკეთე ჰყავითო,

ან ამ მინდერებში ემეხეთ, ან წყალში ძებნეთ კავითო... როგორ გეჩვენო საცოლეს ამ უღამაზო თავითო.

ეპ, მეკარევე, კი გინდება გეტრები და ბუცები, მაგრამ თუკი გაგეპარა შორი დარტყმა, უცები, ვის რად უნდა შენი პრანჭვა, შენი ფაციფუცები...

ბალერიონმა ბალერიონა აისროლა მაღლა. დიდხანს მარტოდ ხტის სცენაზე, არ ეტყობა დაღლა. არ ადარდებს, თუ ის ქალი სად ფხაკუნობს ახლა...

აზაპი

კარუსელის ერთმა ცხენმა გუშინ მორთო ჭიხინი. ხოლო მერე დამიღერა მშვენიერი არია. მით ოპრის მოყვარულთა წყნარსა და მშვიდ რიგებში დიდი მშოთი შეიტანა, ყველაფერი არია.

ორ ბანაკად დაირაზნენ მოყვარული ოპრის. ერთნი ამას გაპყვიროდნენ, ცხენს დაეთმოთ სცენაო, მეორენი ჰპასუხობდნენ, თუმცა ხმა კი კარგი აქვს, რა გაევიტო, რასა მღერის, თუ არ ვიცით ენაო.

ბოლოს დავა ქვეიანურად გადაწყვიტეს ბავშვებმა: მოდიო, ცხენი, როგორც უნინ, დარჩეს კარუსელზეო, იქ იმღეროს, იქ მოუესმენთ, იქ დაეტკებით მისი ხმით და მერე კი სიყვარულით მოვეხვევით ყელზეო...

აზრს მიაგნო და თვითონვე გაიხარა მიგნებითო: რომ თუკი ფრთებს გავიკეთებთ ჭკვიანური ნიგნებითო, თან ხომ ვიდგრენთ აღმა-დაღმა, თან ბრძენებიც ვიწუნებითო.

ნუ ამაყო, რომ მიიღე ხონთქრისაგან ხალაით და ზევიდან ნუ დამცქერი ავი დარღუბალათი. მე იების პოეტი ვარ, შენ — პებლების ჯალათი.

26679

ციკლიდან: „ქართული ანდაზები“

* * *
 არა შევდა მწყერი ხესა,
 არა იყო გვარი მისი...
 ხეზე ან რა დარჩენოდა,
 რად უნდოდა ბუდე სხვისი.

დიდ ყანაში იჯდა მშვიდად
 და მწყერებად ზრდიდა შვილებს.
 ასწავლიდა:არ აწყვეთო
 ქორის შვილებს, ყვავის შვილებს.

თუკი მწყერად დაიბადე,
 უნდა მოკვედ მწყერადო.
 მთავარია, რომ იცხოვრო
 მწყერის შესაფერადაო.

* * *
 ზეცას წერო მიფრინავედა,
 ძირსა თლიდნენ შამფურებსა...
 დიდი ჰქონდათ სამზადისი
 მხლებლებსა და მსახურებსა.

მეფე იჯდა მწვანე ბორცვზე
 და ცას მშვიდად გაჰყურებდა.
 არ იცოდა, ვინ თოფს სწმენდდა
 და ვინ თონეს ახურებდა.

მეფეს არც კი უფიქრია,
 რომ ჰქონოდა ვახშმად წერო.
 მას ჰყოფნიდა ყლუპი ღვინო,
 გრილი სითი, კაკლის ჩერო.

წერო არც კი დაუნახავს
 და უჭერტად ცაში ღრუბელს,
 რომელიც მას აგონებდა
 საყვარელი ქალის უბეს...

* * *
 კაცი ღიმილიანი
 ჩემოდანში ალაგებს
 კრიალა და წკრიალა
 ზარებს და ზანზალაკებს.

წავა, იმოგ ზაურებს,
 ნახავს უცხო ქალაქებს.
 ყველგან დაანკრიალებს
 ზარებს და ზანზალაკებს.

და მთელ მოსახლეობას,
 ეკიმებს თუ დალაქებს...
 შეაყვარებს წკრიალა
 ზარებს და ზანზალაკებს...

... ..
 აი, ასე იცხოვრა
 კაცმა ღიმილიანმა
 ანუ, როგორც შეარქვეს,
 „ზანზალაკებიანმა“.

გმირი არა ყოფილა,
 მებს არ აგრიალებდა,
 მაგრამ ახსოვთ, სადაც კი
 ზარებს ანკრიალებდა.

და ყველგან სიხარულით
 გადადიან მალაყებს,
 როცა გაიხსენებენ
 ზარებს და ზანზალაკებს...

* * *
 ულაყი თუ ულაყია,
 ყალყზე უნდა დგებოდეს,
 აბრეშუმში თუ ნაზია,
 ხელში უნდა კვებოდეს,
 კაცი - მტკიცედ უნდა იდგეს
 და არ იყიდებოდეს.

* * *
 ნითელნინშკალა თევზები
 წყლიდან მაღიმალ ზტებიან,
 ჩამავალი შვის სხივებში
 ლამაზად იდრიკებიან.
 უნდა ავეყნითოთ ცაშიო,
 ერთმანეთს ეჯობებთან.

* * *
 ამ ფოთოლს აის ფოთოლი
 შეჰყვარებია მეტადა.
 ამაღ თრთის უნიავოდაც,
 ამაღ გამხდარა რეტადა,
 ამაღვე ამდენ ფოთლებში
 თავი ეგულვის კენტადა.

* * *
 სიფრიფანა ბაღერინა-
 ჰეპელეების დობილი-
 ცეკვავს ლამის მოედანზე
 შანგთან გულშენყობილი.
 ჩვენ კი გვანვიმს თბილი წვიმა,
 მისგან გამომხობილი.

ლალი

აქ ბურქის ძირას ბალახებში ნამით მგრწყინავი
 ლალი ნითელი გაფანტულად უხვად ანყვია.

აქოზია

ვერცა დაითვლის გამოცდილი იუველირი,
ვერცა ბანკირი და ლევისგანაც აღურაცხვიო...
ჩვენ კი ბოჭუნებს არ გვაოცებს ლალის სიმრავლე,
და მხოლოდ ეხარობთ, რადგან იგი ტყბილი მარწყვია.

ზღვისპირს მოცურდა დელფინი,
პირმღვიმარობით ცნობილი,
ხალხს შეგვიტობა: არ იცით,
ვისგან ვარ გამოხზობილი?
რომ მისმობს, ვისი გულია?
ვინ არის ჩემი მშობილი?

ცხარედ ტიროდა მერცხალი:
დაგკარგე წვევილის ცალიო.
ხანძარზე გადაფრენილსა
ფრთაზე მოფოდი ალიო.
თქვენ ცისარტყელა გგონით,
იმისი არის კვლიო.

ასკინკლით მისკუბსკუბებს
ფერადბავთებიანი.
გორაკიდან უღიმიათ
ენძლდანი, იანი...

სკუბსკუბითვე ვინც გაპყვება,
ის იქნება ჭკვიანი.

გამოჯანმრთელდა ხელმწიფე,
ქუჩაში მოდის ამალით.
ყველა ზეიმობს და ხარობს
ამ ჯვადოსნური ნაშალით:
მინაზე იასამანიო
და ცაში მერცხლით ფრთამალით.

სულ მუდამ ფერებს შეხარის
ეს პანანინა ფერია
და მისი ეკაბაც ფრიალა
მისივე შესაფერია:
ამ ნუთას იყო ცისფერია,
ახლა კი იისფერია.

აღარ გინდა, თეთრო ქალო,
თვალის ცრემლით სველება.
არ მოპყვება შენს სისხტეს
აგი ხველებ-ხველება:
ყვავილთა ღმერთს განუზრახავს
შენი გაენძლება.

პირველი შთაბეჭდილება

და, აყვითნო თუჯაგა ცაში

როგორ ნავიციობთ გურამ პეტრიაშვილი? ისე, როგორც აქ
წერია, თუ ისე, როგორც ჩვენს მესხიერებაშია?

მივიჩინო და დღემდე ვერ გამოვიცა, რა ადგილებს სახლავარდეთო,
სამშობლოს გარეშე, უსაქართველოდ. როგორ უმკლავდება ნოსტალ-
გიას, რა უქარვებს ტკივილსა და მარტოობას. როგორ ნავიციობთ და
აღბთ ისე, როგორც ვითოხულებო. სიტყვა სიტყვად რჩება, გურა-
მი ისე იმ გურამად, ყოველ შემთხვევაში, იმათთვის მაინც, ვისაც
გვახლოებს მისი შემოქმედება კინობი, ლიტერატურაში,
პოლიტიკაში, ცხოვრებაში, პოლიტიკაში... ვერ გაგვხს, იმიტომ,
რომ ძალიან მართალი იყო, ნაწოდუდგენლად მართალი.

ხანდახან გვევლება და აუტლებელიც არის, რომ არ ვიყოთ
„აღლიან მართლები“ და ამას ვახრებთი როგორდაც, რაღაცნაირად.
მან ვერ მოახერხა. არც უცვდია, რადგან საერთოდ არ აღმოაჩინდა
შენილები, დეფარფის, თავისი მოხუდების წიქო.

გულის პრინციპით ცხოვრობდა. ჩვენიან, საქართველოში, ეს
საშიში საქმეა, სამართო, სამულო, ვნების მომტანი. იბატობაც ჰყავს
ბევრი, რისხეა მოუწყვებელი მტერი. თუმცა არც მოყვარე ჰყავს
ცოტა. ბევრს ვეხსნება, ბევრს გვენატრება მისი ხმის გაგონება,
მასთან კამათი. კამათი როგორც საუბრის, დიალოგის ფორმა — ეს
გახლებული მისი ხასიათის გარეგნული ფორმაც და მინაგანი დიალ-
ქტიკაც. აქ დაბეჭდილი ლექსებიც ამისი დასტურია.

ეს არის დიალოგი, გურამ პეტრიაშვილის დიალოგი ქართულ
სიტყვასთან, რომელიც შეგვიძლია წარმოვიფიქროთ სულის,
სულისკეთების და აზრის სახით. ამას ვარდა, სიტყვა არის მისი
საბადებელი, ქონება, საჩრო. მტერიც, სიტყვა არის მისი სამე-
ოფლო, სახლი, თავმჯდომარე, ოღონდ არა მინა, არა ბალახი, არა

აფგილის დედა. სიტყვის იმედად არის იქ, უკრაინაში, შორეულ
და ახლოებულ უსამშობლოთში, სადაც კიდევ უფრო მძაფრად
იგრძნობა აქ გაბარებული ცხოვრების ტკივილ-მწარე მინაარსი,
მამულის მეტაფიზიკური ხატი, რომელიც პოეტურ
წარმოსახვაში საკმაოდ ხელშეხსება, რეალურ სურათად
გადაიქცევა: „ახალსაფელი, მარტყოფი, დიდი ღილო და
წორიო... აქეთ კასია და გლდანია, იქით ხაშიმი და წორიო...
ამიო რომ დავტკებ, მჭირდება სიცოცხლე ასევე ორიო.“

არ ლექსში არ არის ერთფეროვნება და, ცხადია, მართალია, არც
შეიძლება იყოს, ვინაიდან სათქმელი ბევრია. მინაძილი ავაქიხებს
გრძნობას და ამრავლებს სიტყვებს. თუმცა, რაოდენ გასაკვირაც
უნდა იყოს, აქ სიტყვა არ არის დატვირთული გრძნობის
სიმძიმით, არამედ სიტყვის აქტიურობას განაპირობებს აზრი —
სრულიად ნათელი, ვარკვეული, ცხადი, მართალი. ნაკლებ
მნიშვნელოვანი არც ისაა, რომ ლექსების რიტმი არის სრულიად
მშვიდი, გამამხნევებელი, ცოცხალი, ენერჯული, ხალისიანი.

გურამ პეტრიაშვილი თავს არ ღალატობს, პრინციპებს არ
თმობს, ისევე ძველ მოტივს წერილში: „აკაც — მტკიცედ უნდა
იღვას და არ იფიგზობდეს.“ ეს მისი მრწამსი იყო და არის.
სხვაგვარად არც შეიძლება, რადგან მას განსაკუთრებული ვალი
აქვს — მისი ფუნჯი ქართული ცის ხატვაში უნდა გალიოს?
მისმა თვეზებმა ცაში უნდა აყვითონ; მის დოქმი მუდამ უნდა
იღვას ჩვენიველი ზღაღი. ასე უნდა. ეს მას სჭირდება. ეს მას
ივლება. ღმერთმა ხელი მოუპაროს.

ისე, კაცმა რომ თქვას, ჩვენც გვევლება რაღაც.

ივანე აპირხანაშვილი

გიორგი ალაბაშვილი

**დავინწყაულთა
რეკვიამი**

მარია ჩიქოვანის ხსოვნას

და ისევე ფანჯრიდან ყურება იქითკენ,
საითაც გავირობის თვალი და ისხნებენ —
იმ დროს, ბალახივით რომ გადაიარა,
რაც გადაგაგინწყდა. თუმცაღა ცხოვრება
მალიმალ გაფრთხილებს: —
დროა დავინწყო... დროა დავინწყო...
დროა...

და შენ ნარსულს
რად ინახავდი,
ვის უნახავდი, ზომ ყველამ იცის,
რომ მინა გისმენს და შენ ხარ მინის
და მინა მინას ესაუბრება,
რომ
გალაღება მინამაც იცის...

მაგრამ ერთხელაც უამი ზომ მოკრეფს,
სიგვივებით გატენილ გოგრებს
და შერამდენედ და სიმბოლურად
გეტხოვს დატყირებას
საკრემაციოდ შეგროვილ ძვლების...

შენც ნარმოიდგენ, რომ იმ მილიდან
არაფრისფერი კვამლივით ძვრები,
არაფრისფერი არაფერი ხარ

და სამშობლოში მომხდარი ძვრები —

ალარ გეფიქრება, დროა დავინწყების,
ყველას დავინწყების და დამინწყებელთა
დროა დავინწყების, დროა დავინწყების, დროა.

კითხვისნიშნები თვალებიდან ამოიზარდა...

კითხვისნიშნების კრავ თაიგულს
მათი ხსოვნისთვის,
ვისაც ჩვენ ვსუნთქავთ,
პაერთან ერთად და დროსთან ერთად..

კითხვისნიშნების თაიგულს ვანწყობთ
ჩვენს მზერაში და ჩვენს გულუბნში.

არი ცის, არი ცის,
ეგ თვალი, რომელმაც არ იცის — არც ცის,
მზერა სად დაიწყო და სად დამთავრდება,
თვალის ასეთმა ზეტიალმა
იცის უნებლიე გადარდება.

უარყოფილო სურვილებო პარაკლისს
არენი გადაგიბდის, არვის ენბრალეზი,
ცდილობ მოიშორო ცოდვები მოძალადე,
ალარ გიყვრებენ, ალარ გაქვს ალიზი.

თავაზიანი, მწვანე შუქი გეპატრება —
გადაჭრა ქუჩა, პუდეღელივით გაკრეჭილ სკვერთან,
გინდა იყვირო, მაგრამ არ გეპატრება
და სურვილებთან განაგრძობ დავას,
ფიქრს და საუბარს თასს არ უკრძალავ,
თუ კრემაცია არ განაახლებს,
არ დაგტოვებენ შენ დაუკრძალავს.

დამინწყებელთა დამინწყებლის დამინწყებელი,
დავინწყებული სულგებია ქარს რომ დაჰყვება,
ისინი ცვლიან რიტმებს, ქროლისს მიმართულებებს,
შენ რატომ ცდილობ შემახსენო ჭკუის კოლოფო —
ისე უყვარდა მწერ. კავშირი ენიკოლოფოვს,
როგორც მთაწმინდის პანთეონის დირექტორობა.

სიზმარშიაც ზომ არ ინატრებ, შენ იკოლოფო,
მე ვიკოლოფო, მან იკოლოფო
და იმ კოლოფში ეყაროს ფერფლი...
ჩემი, შენი და მათი ფერფლი,
ის ზომ ისედაც განიხივევა
დრო რომ დაჰბერავს,
მაღალი ძაბვის
და ტექ.მუშაკის გარჯის გარემუ,
რომელიც ახლა უცნობ სოფელს ეკაიფება:

-ქალაქის ამბავს რას გაიგებ შე ვიგინდარა!
მგონი ძველი დრო ვენატრება,
მელაკუდა შეგი გინდა რა?!

არ დავიტირებ გაუქმებულ კრემატოროუმს,
მრგვალი თარიღი რომ შეუსრულდა დაარსებიდან,
ძვლის სტატუსი რომ მიანიჭეს
და რესტორნში საზვიმო სულრაც გაშალეს
და ისინიც მოიხსენიეს,
ვინც პირველები მიზაბრეს ცასა და ურნას —
ეკამლი იქა და ფერფლი აქა.

კითხვისნიშნები თვალებიდან ამოიზარდა...

კითხვისნიშნების კრავ თაიგულს
მათი ხსოვნისთვის,
ვისაც ჩვენ ვსუნთქავთ,
პაერთან ერთად და დროსთან ერთად...

დამინწყებელთა დამინწყებლის დამინწყებელი,
დავინწყებულთა სულგებია ქარს რომ დაჰყვება,

გულის სიტყვებში რომ აღწევდ, და უძილობას რომ თესავენ ქარის ბუფებით, და მე ცვდილობ გაგავიწოთ ეს რეკვიემი — დაფიქრებული დაფიქრებლის დასაფიქრებლად.

ჩვენ მათ ვსუნთქავთ მაერთან ერთად და დროსთან ერთად, ვინც მიზარეს ცასა და ურნას, კვამლი იქა და ფერფლი აქა.

მინანარის მამიერ

საბა სულხანიშვილი

პარის შელვა ლავენდისათვის

სალიტერატურო ცხოვრებაში გაუთვითცნობიერებელ მკითხველს, უფრო კი ახალთაობას, ადვილი შესაძლებელია შეუცნობელი დარჩეს გივი ალხაიშვილის ამ ლექსის — „დაფიქრებული რეკვიემი“ — არამცთუ მძაფრი დრამატიზმი, არამედ შინაარსიც კი, ისევე, როგორც ოთარ ჩხეიძის ესეის (შუბა სიმონ ჩიქოვანი-სა) ეს ფინალური პასაჟი: „პოეტი გარდაიცვალა, აბესრუღა სიმღერა იგი, და მუზა დაიფერფლა, დაიფერფლა,“

დაიფერფლა და მოებნა საფლავსა პოეტისასა; მოებნა“. მიხედვით ყველა მიხედვება, რომ აქ მთავარი სწორედ ეს დაფიქრებულია, უცნაურად შეზავებული რეალისტური სურათი მის სიმბოლურ გააზრებასთან, ისევე, როგორც გივი ალხაიშვილის ლექსშიც რეფორმად მოსდევს სტრიქონებს ფერფლის ხსენება... და პოეტი სიმნავისათვის „კრემატორიუმშიც“ ამოჰყოფს თავს.

ვინ იყო მაინც ასეთი მარიკა ჩიქოვანი, ვის საქცივლად თავის დროს ლედი სულაბერიძე გამოეჩინებოდა ლექსად, გურამ ასათიანი ბელეტრისტულ მონაკვეთად ჩართავდა ლიტერატურულ პორტრეტში, ოთარ ჩხეიძე კი ისეთი დიოტირამბს აღუვლენდა, საკვირველი ელვარებით თვალისმომჭრელ ლეგენდას უწოდებდა, და იმედს გამოთქვამდა, რომ შთაბრძნობლობას უჭედელს ქართულ თქმულებათა ბადალ ნარმეტყ ეპიზოდად გადავცემოდა.

ახლა კი გივი ალხაიშვილიც დაბრუნებია ამ ამაღლებულ სახეებას, რათა სულიერ ტკივილთა დამაამებლად ამ ლექსედურ ამბებს შეაფაროს თავი.

მარიკა და სიმონ ჩიქოვანები

თავმესაფარი კი მართლაც სჭირდება ყველას, ვინც მთელი არსებით შეეგრძნობს თანამედროვე ყოფის რღვევას, ხალხის თავს ასე უღმობილად დატყუებს, და ლამობს სანუგეშო სიტყვა უზიარას, გაამხნევოს, სასონარკვეთილებას ააცილოს თანამომხენი. ამისათვის კი აუცილებელია, ჯერ მენ თვითონვე შეინარჩუნო სულის სიმწინე, არ გაუტყუდ სექსისს და სულაც ნიმილიზმში არ გადაგვარდოს.

როდესაც თვალს გაუსწორებ გარემოს, ტრანგიკომიკური სინამდვილე შესაფერის მასალასაც მოგანდებს მხატვრული გაზარებისათვის, მაგრამ მის გასარღვევად შეგიძლია მარჯვედ შეიშველიო ახლო ნარსულიდან ამოკრებილი რომანტიკული ეპიზოდები და კონტრასტულ ფონად გაუფიქრო ღრმა ტკივილებსა და მედიტაციებს.

უკეთესიც რაღა გინდა: აღსასრულის ნინ მარიკა ელიავა-ჩიქოვანი ანდერძად დაიბარებს, რომ მისი ნეშტი კი არ დაიკრძალა, არამედ დაიფერფლოს და მიმოებნეს მუხლის — სიმონ ჩიქოვანის — საფლავს.

მოანმინდასა და მის პანთეონს ეს ნარმეტაცი ეპიზოდიც უნდა შემატებოდ.

მითუმტებს, მარიკა ჩიქოვანი მუდამის პოეტური მუხავც გახლდათ, და ოთარ ჩხეიძე იმ გარემოებასაც საგანგებოდ წარმოაჩენდა, რომ მსოფლიო პოეტობაში მაინცდამაინც არ მოიპოვებოდა სხვა მავალით, პოეტის მუდამისათვის ამდენი ლექსი რომ მიეძღვნას და თანაც ასე ხანგრძლივად — სიცოცხლის ბოლომდე მუდამე დაჩინილიყოს მის შთავრებად.

განა ფრანჩესკო პეტრარკა ან პიერ რონარო კოლესს არ უმღეროდნენ? ანდა ტრუბადურები ვის შედალაებდნენ გულამოსკენილი? ისინიც ცოლებს, ოღონდა... სხვათა ცოლებს, ამათთვის რომ სატრფულებად რჩებოდნენ.

— სატრფოსთან ინყებოდა პოეზია, ამდერება აქ ინყებოდა, ინყებოდა და ინყება იქვე. და ასევე დაიწყო სიმონ ჩიქოვანისთვისაც, რაღა თქმა უნდა, სატრფოთი დაიწყო, დაიწყო ტრფობითა და ტრფობა იგი რო გახსობცივდება, დარჩა კვლავ მუზადა, კვლავ ტრფობად დარჩა, შთავრებად დარჩა სიცოცხლის ბოლომდის; ასე დარჩა და თავი-

დანვეც ასე უმღეროდა: შენა ხარ ჩემი ახალგაზრდობა და მომავალი სიბერის დღენიო.

გურამ ასათიანის მეოხებით შემორჩენილი ის რეალისტური დეტალი:

სიმონ ჩიქოვანისათვის მეგობარ ქალს რომ ურჩევია: შეხედე, რამდენი კარგი გოგოა გარემოში, რაღა ამ განხეივრებულ აუადამოფს ჩააცივიდო, — მას კი მგზნებარედ შეუძახია: რას ამბობ?! მე ამ ქალთან მთელი ჩემი შემდგომი ცხოვრება ნინასნარ მაქვს ნარმოდგენილიო, — ძალდაუტანებლად უნდა გაგრძელებულიყო მარკა ჩიქოვანის მუზადქვეითაც და მუზის დაფერფლის ლეგენდიაც. ნინასნარე მაქვს ნარმოდგენილიო...

პოეტის მზერა მიაგნებდა მისთვის საოცნებო ქალის სულში იმ უღრმეს, სადღაც მიმაღულ შრეს, რომელიც იქნებ არც არასოდეს გახსნილიყო, რომ არა ეს თავისებურად ბედნიერი შეხვედრა.

შთამომავლობას კი წარმტაც ეპიზოდად რომ გადაეცეს, ურველეს თქმულებათა ბადალა, აუცილებელია, დროდადრო ახალი ძალით აღესება იმ ქარგისა, ისეთი ექსპრესიითა და სიტყვოვლით, გვიც აღბახივთის რომ უდა თავს და მთავრი განცდებისათვის ორიგინალური და მოხდენიერი ფორმის მოუნახავს: ლირიზმისა და ირონიის მარჯვე მონაცვლეობა ისევე ამშვენებს ამ პოეტურ ქმნილებას, როგორც სტილიური ნაირფერადობა, მაძიებელ პოეტს რომ შემეენის, და ასერიგად დატყობია თუნდ სიმონ ჩიქოვანის ლირიკულ პალიტრასაც ფუტურინშიდან რეალიზმამდე.

ბეერ რაიმეს განეცადა ცვლილება სიმონ ჩიქოვანის მბატკრულ ნარმოსახეებისა და იდეური მრწამსის ჩამოყალიბების პროცესში, ეროვნულობამდე კოსმოპოლიტიზმის მოვლის შემდეგ რომ მივიდოდა, და თუ რამე რჩებოდა უცვლელი, ეს მისი მუზა გახლდათ — კარის შეღება ლეგენდი-სათვის.

სალ ნაიყვან სდაურას

ნინო ვახანია

გული მინც — მოზლიურ მინაში

სიკლოზ ჩიტუას ანდარიძი

„უცხოობაში რაა სიამე?“ — სოლომონ მსაჯულის მეუღლის, სოფოს ს გაცეხა (უფრო, მეცხადება) მარტო მე-19 საუკუნის ქართველს არ ეკუთვნის. სამშობლოსთან მიჯაჭვულობის, სხვაგან ვერგაძლების მთავრი გრძნობა, უნიკალური დღის დაღვების ნატურა საუკუნეთა სიღრმეშიან გა-მოსდევს საქართველოს დეიძლ შეიღებს.

ბედი მდევარი ყოველთვის როდი აცლიდა ქართველ კაცს თავის ქვეყანაში მშვიდ ცხოვრებას, სადაც ყველაფერი მაღალად ეცხება მის გრძნობა-გონებას. ისიც ცხადი და ნათელია, რომ თავის განირგა სულაც არ ეძინელებოდათ, უფრო — ეამაყებოდით, „და თავდადების მამულისთვის ერთმანეთს ოში ეცილებოდნენ“, თავიანთი სურვილის სანაღამდედად, გარდაუვალ გარემოებათა გამო მანაც უცხოეთში მცხოვრები ქართველი მუდმივად საქართველოზე ფიქრობდა, ნუხდა, დარდობდა და ხშირად ნოსტალგია მოუსწრაფებდა ხოლმე ისედაც გამანარებულ სიციხეებს.

„თქვენ ჩემთან ივლით გაუყრულად ვით ჩემი გული,“ — ემშვიდობებოდა ილია თავის ქვეყანას. დროებით, რამდენიმე წლით სანაველებლად გამგზავრებას უდიდეს სასჯელად მიიჩნევდა იმის გამო, რომ სამშობლოსგან შორს უნდა გაეტყუებინა თიხობიდე წელნიანი. საქართველოს როკამ დაფერფლია ნიკო ლორთქიფანიძის პერსონაჟის გული უცხოობაში. ვეღარ გაუძლო საკუთარი ფესვებიდან მოწყვეტის ალექსანდრე ჭავჭავაძის უმცროსმა ასულმა, სათნო

სოფიომ, სამშობლოს ნატვრაში დაღია სული და სამუდამო განსასვენებელიც შორეულ ვიბორგში პოვა.

მართლაც, არა კაცს მიხედვს გრძლად უცხო თემსა და მიწებსა, მობათიუც შქონდეს სასაშულად, ნაუველად აღმოიწებსა“ (არჩილი).

შორდებოდნენ და ვერ ტოვებდნენ, მიდიოდნენ და ვერ იეინყებდნენ, გულის ყველაზე საიდუმლო და სათუთ კუნჭულში ინახავდნენ სამშობლოს სხოვნას. შორიდან ადევნებდნენ თვალს, შორიდან უღიმოდნენ, შორიდან ეალერსებოდნენ, სულ თვალნი ედგათ ფირუხი ცა და ზურმუხტი ველი — „გადმოუხედე თბილისს, თვალათთვის დაკარგულს, მაგრამ გულისთვის მარად განუშორებულს“, — წერდა დილორში ნოეგაგორდში მიმავალი გრიგოლ ორბელიანი, მსგავსი გრძნობით ემშვიდობება ქვეყანას გადასახლებული ვახტანგ ორბელიანი: „მშვიდობით, მაგრამ შენთან მრჩება ოცნება ტყბილი“... ან აი, როგორ გადმოგვიცემს თავის განცდებს გადასახლებულმა გამგზავრებამდე გიორგი ერისთავი: „მივალ, გარნალა სულე აქ მრჩების“.

ქართველი ემიგრანტების ტალღა მოედო ევროპას 1921 წელს. და ყველა, ყველა ფიქრობდა, ნატრობდა, ოცნებობდა, იბარებდა გულს მოზოლორი მინის დაყრას. ვინ ანდერძობი, ვინ ჩუმად, ვინ ცხადად ივედრებოდა გარდაცვალების შემდეგ დადენილ ერთ ნვეთ გულწრფელ ცრემლს, გულწრფელად ანთებულ ერთ სანთელს, წრფელი გულით მიყრულ ერთ მუჭა მინას. და ვისი, თუ არა ქართველის მიერ

შესრულებულ სამგლოვიარო რიტუალს შეეძლო გაენათ-
ლებინა მათთვის სულიერის გზა, დაეშვიდებინა მათი აფორ-
იატიკებული სული?! „მავრამ, ვერ სენობენ, გლახ, მოკ-
დავანი განგებას ციურს“...

1921 წელი ვახსენებ.
სწორედ ამ წელი იძულებით წასულა საქართველოდან
16 წლის ნიკოლოზ ჩხოტუა, რომლის შესახებაც პირველად
ფურნალ „ჩვენი მწერლობიდან“ შევიტყვე (პიტერ ნეისმი-
ტი, წინასიტყვა ნიკოლოზ ჩხოტუას რომანისა „სამარადისო
სიყვარული“, 6, ინგლისურიდან თარგმანს ირაკლი თო-
ფურიაშვილმა და კახა ჯამბურიაშვილმა). ჩხოტუების მიდე და ძველი
გვარის წარმომადგენელი ყოფილა ნიკოლოზის დედა – პე-
ლაგია. სამურხატიანოს მფლობელთა შთამომავალი ბედის
ფინიანობით საქართველოდან შორს ვაატარებ-
რებს მთელ ცხოვრებას.

პეილი „უსამშობლო
კაცის“ პერსონაჟივით
მისთვის არ გამოუტან-
ია სასამართლოს გა-
ნაჩენი, არასოდეს გაი-
გონოს საქართველოს
სახელი. მავრამ მისი
სიცოცხლე ისე წარი-
მართა, თითქოს სწო-
რედ ასეთი სასჯელი
შეიწოდებოდა მისთვის. ტე-
ლეფონით დაკავშირე-
ბაც კი ნათესაებთან
მხოლოდ 60-იანი წლე-
ბის ბოლოს მოუხერხე-
ბია და წინდა, უაქცენ-
ტო „ბუნებრივი ქარ-
თლით“ მოუხიბლავს
და გაუოცებია ზიდაშვი-
ლი. სამშობლოს სამა-
რადისო სიყვარულით
დასწულებული ნიკო-
ლოზ ჩხოტუა ემიგრან-
ციში ყოფნის 25 წლის
შემდეგ გასაკვირი სი-
ბუსტით აღადგენს სამ-

ტისტიკა ისეთი ქვეყნისთვის, რომელიც სიდიდით ირლან-
დიას არ აღემატება“. აი, გოცება ამას უტყვია. არა მარტო
სიდიდით, სხვა რამითაც ძლიერ ჰკავს საქართველო ირ-
ლანდიას და, საბედნიეროდ, განსწავლვება კიდევ.

ნიკოლოზ ჩხოტუა არაა პროფესიონალი მწერალი. სუ-
ლაც ერთადერთი დასრულებული ნაწარმოებია დატოვია. ინ-
გლისურ ენაზე დაწერილ ამ რომანში ქართული გული
მგერს, სამშობლოს დაუღალავ, სამარადისო სიყვარულში
გაღებული გული. ამ სიყვარულს რაღაც საკრალური, ფანა-
ტიკური ძალა შეუძენია. ადვილი მისახვედრია, რა იქნებო-
და იმ სხვა წიგნების თემა, რომელთა დაწერასაც აპირებდა
თურმე ბედკრული ქართველი.

ნიკოლოზ ჩხოტუას წიგნის აღმოჩენას გამოაგნებული
ევგენტი მოუხდენია ნი-
ნასიტყვაობის ავტორ-
ზე, არანაკლებ გამოაგ-
ნებელია ეს ცნობა („სა-
მარადისო სიყვარულ-
ის“ არსებობის შესახ-
ებზე) ჩვენთვისაც, ქარ-
თველი მკითხველის-
თვის (ნება მომეცით,
მხოლოდ ამ შემთხვევა-
ში, საერთოდ ქართვე-
ლი მკითხველის სახე-
ლით გამოვხატო ჩემი
პირიადი გრძობა). რო-
გორც ვიგებთ, „სამა-
რადისო სიყვარულში“
ქალ-ვათის წრფელი
გრძობაა გადმოცემუ-
ლი, მავრამ ალბათ, შე-
უძლებელია სათაურის
ასე სწორბაზობრივად,
მხოლოდ ერთი მნიშ-
ვნელობით ვაზარტო...
ამას ნიკოლოზ ჩხო-
ტუას ანდერძი – განსა-
კუთრებული, სულის
შემძვრელი, ურუნტე-
ლის მომგვრელი ან-
დერძი დადასტურებს.

მბატარი კარლ ფაულთა

ჩემთვის ცნობილ ანდერძთა მრავალფეროვნებაში
დღემდე სულ რამდენიმეს გამოვარჩევია. ერთს უპირე-
ლესად – ალექსანდრე ორბელიანის უკანასკნელ სურვილს:
როცა საქართველო გათავისუფლდება, საუღავეში ჩამო-
ბახეთა.

დღეიდან გამოჩნეულ ანდერძთა შორის იგნება ნიკო-
ლოზ ჩხოტუას უკანასკნელი სათხოვარიც – გული მინც
დაუმარბივ ქართულ მინბა, „ქვეყანაში, სადაც გაიზარდა,
რომელიც ასე უყვარდა და რომლის განუყოფელი ნაწილიც
იყო...“ და თუ მის არავისპირილს „მინას“ მერე ვინმეს
მშობლიური მინის დაყრის ნატვრა და მისი აღსრულების
ფორმა გამაკვირვებდა, არ ვფიქრობდი, არ მეგონა.

ამ გამოაგნებულ შთაბეჭდილების მერე მთარგმნელის-
გან მოუთმულადა ვეღვით უფრო დიდ შეხვედრას, შეხვედ-
რას ნიკოლოზ ჩხოტუას რომანთან.

შობლივ გატარებულ დროს. ამ ხნის მანძილზე (არც შემ-
დეც) ერთი დღეც არ უტხოვრია საქართველოს გარეშე. ამე-
რიკის შეერთებული შტატების მოქალაქე, რომელსაც მდი-
დარი მუდღე ჰკავდა და არც ყოველდღიური ყოფითი საზ-
რუნჯი ამუხებდა დიდად, და რომელსაც შეეძლო უდარდელ-
ად და ბედნიერად გაეტარებინა თავისი ყოფა, წულისო-
ფლი, სულიერად იტანჯებოდა, უმძიმეს სატკივარს ატა-
რებდა გულით და არ იგნებდა ქართულს, საქართველოს,
თავისას, საქუთარს, ქვეყანას, რომელსაც, როგორც წინა-
ხიტყვის ავტორი, ინგლისელი პიტერ ნეისმიტი წერს,
თვითმყოფადი კულტურა, ენა და დამწერლობაც აქვს.
ხომ გკნობთ მისი გაოცებული ხმა, ხომ ხედავთ მის გაფარ-
თებულ თვლებს, აჩქილ მხრებს. ჯერ კიდევ 12 ვარიან-
ტილანდატის მრავალფეროვნებით საქართველო 18 წამ-
ყვანი ქვეყნიდან ერთ-ერთია – ეს წარმოუდგენელი სტა-

როსტომ ჩხეიძე

ქარბონული ქართულის ჭაბუნიკი

*

სლენგის ლექსიკონის შეამნის ისტორიიდან

I.

— ჟარგონის დიდი ძალა აქვს ლიტერატურაში.

ეს თვალსაზრისი მიხეილ ჯავახიშვილს ჩაუნიშნავს 1927 წლის დღიურში.

— ჟარგონი რო მოგვეძალა, ჟურნალისტიკაზე არაფერს ვამბობ, ტელევიზიასა და პარლამენტზე აღარას ვამბობ, ლიტერატურაში-მეთქი, მხატვრულ ლიტერატურაში...

ეს შეხედულება ოთარ ჩხეიძეს რუსულად ნიშნაინიქსთან დიალოგისას („რა ამბავ მოხდა ელსა“) გამოუთქვამს 2002 წელს, გულსტიკივლს რომ უზიარებდა, გაგვიმარაველდა უცხოური სტილური კონსტრუქციები და სიუჟეტებიც უცხოური შემოგვერიო, პერსონაჟებიც, გარემოც უცხოური და ბუნდოვანებანიც იქაურივეს.

ორი ურთიერთსაპირისპირო შეხედულება — თეზა და ანტითეზა?

რაც მიხეილ ჯავახიშვილს ასე მნიშვნელოვნად მიაჩნია, ოთარ ჩხეიძისათვის მხოლოდ ნაკლია?

მაგრამ ეს შიბაბედილება მაშინ დაგერჩება, თუ ამ ფრაზებს კონტექსტს ჩამოვამოკლებთ და არც ამ მწერალთა შემოქმედების ნიმუშებს გაიხსენებთ თვალის ერთი გადავლებით, თორემ ისინი ამჯერადაც სასენებო თიანხებთან ერთბანდის.

მიხეილ ჯავახიშვილს მარჯვე სტილურ ხერხად ეჩვენება ჟარგონი და გულს აკლია, თხორობასა ეს ელფერიც რომ არ გაიფიქრებს მის თუ სხვათა ნაწერებში, და ამ ხარვეზის ამოხსენა მოხანშიმართულად ჩაუფიქრებია, თორემ სლენგის ყოვლისნამდებური მოძალბა მისთვისაც მოუტყველო იქნებოდა და უსათყოფ შეცდებოდა, მონადოშებით ჩარეულიყო ამ პროცესის მონუსერიგებაში.

ოთარ ჩხეიძე მხოლოდ ჟარგონის მოძალბას უპირისპირდებოდა, მის ზომიერებამოკლებულ გამოყენებას, თორემ თავისთავად მარჯვე სტილურ ხერხად მიაჩნდა და 50-იან წლებში მის არარსებობას რომ მოისაკლისებდა ქართულ ლიტერატურაში, რომანში „აღმართ-დაღმართი“ თვითონვე შეცდებოდა ქარგონულ სიტყვათა თუ გამოთქმათა ჩართვას პერსონაჟთა მეტყველებაში.

ლევან ბრეგვაძე „ქართული ჟარგონის ლექსიკონს“ რომ შეადგენს [უკვე ორი გამოცემა არსებობს — 1999 და

2005 წლების] არაერთხელ დაჭირდება „აღმართ-დაღმართში“ ჩახედვა შესაფერისი მასალის მოძიება-დაზუსტებისას და ხშირადაც მოუთითებს მის პასაჟებს ამ რომანივით საკითხავ ლექსიკონში, ამ მხრივაც გამოჩნულ მოვლენად რომ წარმოგვიდგა ჩვენს სამწერლო ცხოვრებაში. მეცნიერული და მხატვრული ღირსებანი ისე ჩინებულად შეზავებია ერთბანდის მის კომპოზიციურ ქარგვაში, რომ შენც მოგანდომებს ლექსიკონის შედგენას: მერე რა, რომ უჯიათი გარჯა სჭირდება, სამაგიეროდ, მკითხველი ისედაც სიამოვნებით გადმოიღებს ხოლმე, მაინცდამაინც რაიმე განმარტებას რომ არც ეძიებდესო.

II.

სურვილი სურვილად, „ქართული ჟარგონის ლექსიკონში“ კი ასე გადასულა „აღმართ-დაღმართის“ ჟარგონული რკალი:

აბაშს — ცდილობს დაითანხმოს; მოხიბლოს, სასიყვარულო ურთიერთობაზე დაიყოლოს. ნამყო სრული — „დააბა“ (იხ.) ამ „შეაბა“. სინონიმი „ახვევს“ (იხ. მეორე მნიშვნელობა). „— ახლა ზღვას არაფერი აჯობებს... ნადი, გაიხიერნე, დაისვენე. — მაშამ?! — ვახ, ვითომ რადაო?! განა შეუბუღებია არ გვეკუთვნის?!“ (ოთარ ჩხეიძე).

საილუსტრაციოოდ სხვა პასაჟიც გამოვდგებოდა:

„— ვითომ რა თავები ვიხილდი იმ ლექსებსა, რად მინდოდა?! — ჩემს დასაბმელადა... აკი დაბაბი!“

აჯო მიატოვა — მოატყუა. „აჯო მიატოვეთ, ბადრ-ამ გვიბოზა, ვიდრე ხელახლა ნამოიწყებდეთ, გაიარ-გამოიარ, შავ ზღვანე გაიხიერნე“ (ოთარ ჩხეიძე).

ამ ფრაზაში მკითხველი ყურადღებას მიაქცევდა კიდევ ერთ ჟარგონულ სიტყვას: **გვიბოზა**, რომლის განმარტების ფრასაც — დაასიზნა. სინონიმი „არშევა“ — ქვლავა განმეორებული ეს ციტატა.

„აჯო მიატოვა“ უკვე აღარ გამოიყენებოდა სასაუბრო მეტყველებაში, მაგრამ რაკილა ლევან ბრეგვაძეს სმენდა, ამ მხრივ რაიმეს დაზუსტება ზედმეტად მიაჩნია, მაგრამ, აი, ეს ბუღე განჩენდა თუ არა:

გეგე — ხალხში გამოუსვლელი, სოფლელი, ტეტია. „თუ ღმერთი გწამს, ბალანი არ ამიშალო.. მეც ვითომ ერთი გეგე ვინმე ვიყო... ორი სროკი გამოთავებია, ციხეში არ მოგხედდრილარ, სხვის „პახხელიაზე“ ემჯდარვარ, არ ჩამიგდა“ (ოთარ ჩხეიძე).

ამგვარი მინანური მოედევნება:

„ამ სიტყვის ეტიმოლოგია ასეთია: ბატონი ოთარ ჩხეიძის განმარტებით, 40-50-იან წლებში იმ ავტომანქანებს, რომლებიც რაიონებს (სოფლებს) ეკუთვნოდა, ნომრის ნომ უძღოდა რუსული ასოები ბმ (გე-გე), რაც შემდეგ ვარგონში სოფლელი, ხალხში გამოუსვლელი ადამიანის აღმნიშვნელ სიტყვად იქცა. ახლა აღარ იხმარება“.

რომანის ამ პასაჟში შესაშინებია კიდევ ერთი ჟარგონული გამოთქმა: **ორი სრკი გამოთავებია**. ამ სახით ის ლექსიკონში არ აღნიშნულია, თუმცა განმარტებულია

„სროკი აკიდა“, რაც ნიშნავს ციხეში ჩასვას (საილუსტრაციოდ მოხმობილია ნოდარ დუმბაძის ფრაზა: „დურის ტარებისათვის სროკს ნუ აკიდე!“). ასე რომ, ოთარ ჩხეიძის პერსონაჟი ამბობს: ორი ვადა მომიხდია ისე, რომ ციხეში არა ვმჯდარარო.

და კიდევ ერთიც: სხვის „პახმელიაზე“ ვმჯდარვარო, — რაც გულისხმობს: სხვისი გულისათვის ვიჯექიო.

ღაბრიდა — ხელს ნუ გამასვრევენებ... — დინჯი გასვრილი გაქვს, გაისვარე ხელიცა, პა!... — **ღაბვრიდაც!** ნულარ გამათავებ ლოდინითა“ (ოთარ ჩხეიძე).

დაუჭობა — დატუქსა, გაუჯვარდა, შავი დღე აყარა. აპქოდა, პოტი ვარ, განა ასე გაფრენაც შეიძლება! — **დაგიჭოტვს?**“ (ოთარ ჩხეიძე); **ჯერ მგვონა მაგრა დამიჭოტვებდა და შეც სანხებრად მოვეჭმადე!**“ (დალი ფანჯიკიძე. თარგმ.).

იშკილებიდან დავარდა — სულიერად დაცვა, მხნეობა დაკარგა. „ლენტო შეაღვიძა დახლზე დაყვინთული ხიმშია, ფული მიუთვალა, მხარზე ხელი მიუთათუნა, გაამხნვეა. — აბა, აბა, იშკილებიდან არ დავარდე!“ (ოთარ ჩხეიძე).

„იშკლი“ სპარსულად „მოტყუებებს“, „გაიძვრობას“ ნიშნავს და ქართულში ყალბობანდობის, ოინის, ხროკის სინონიმია. „იშკლები“, „ხონი მაქვს“, „ბითურია“, არა რა!...“ აი, შენი სიტყვების საუნჯე და საღარი!“ (იოსებ გრიშაშვილი).

„იშკლი!“ — შიძახებდნენ მე-20 საუკუნის 20-30-იან წლებში კინომეჭანიკოსს, როცა რაიმე ტექნიკური მიზეზით ფილმის ჩვენება დროებით შეწყდებოდა (მოგვიანებით ასეთ დროს „შენამესა“ და „საპოზიცია“ გაიძახოდნენ): „ეკრანი ციმციმებს... ზედ არაფერს აჩვენებენ... — **იშკლი!** — მოისმა ებლა ბოძი ხმით...“ აუფრო მონიტორი-ვენტორებმა“ ამ სიტყვას გვერდი აუარეს, მაგრამ სამაგიეროდ ფეხებთან და „სტროსტობით“ ასტრებს იატაკზე ბრა-ხუნი“ („ტრატაროზი“, 1927, 124, გვ. 1!).

მაყუთი — ფული (ებრაულიდან). „— **მაყუთი** მოგიტანე... — თქვა ლენტომ. — რაა?! — ჭერს შესძახა ფარნაოზმა. — **მაყუთი**-მეთქი... ფული მოგიტანე-მეთქი“ (ოთარ ჩხეიძე).

მოაყურეს — დააპატიმრეს, ციხეში ჩასვეს. „მე ჯანდაბამდის ვ ზა მჭონია, თუნდაც მომყურონ“ (ოთარ ჩხეიძე); „რა ოინი იქნება, ამნაირ დღეს რომ მიელი მექორნილინი მოგვაყურონ!“ (გიორგი და კარლო ჯორჯანიძეები. თარგმ.); „ათი წლით არაფრის გულისთვის მოაყურეს“ (ჯემალ დაღლიანიძე).

მხეცივით — ძალიან კარგი, ძალიან კარგად „— მნიფეს ესრდენენ, კუბე ცვიფოდაო... — ვა, რა მხეცივით სიტ-

ყვაა, არა? მინც ვისია? — ხალხური, ანდაზა“ (ოთარ ჩხეიძე).

ნაშა — გოგო; შეყვარებული (მომდინარეობს ებრაულიდან). „ერთი **ნაშის** დილიხორი ვარ, — თქვა გიგიაშვილ“ (ნოდარ დუმბაძე); „ნადი რალა, განაწავრდე რალა, ნახე რა **ნაშეშია**, აირჩიე, რომელიც გინდა“ (ოთარ ჩხეიძე); ვისაც ეს ამბავი აწუხებს, **ნაშა** გაიჩინოს, სხვა ვარიანტი არ არსებობს“ (დალი ფანჯიკიძე. თარგმ.).

ნატურა/ნატურში — ნამდვილი, მართალი; ნამდვილად, მართლა. მომდინარეობს „ნატურალურიდან“. „ბიჭო, რაც ზუნებრივს, შეურყვინელს ნიშნავს. თავდაპირველად იხმარებოდა მხოლოდ ლეინის განსახლვრეგად — **ნატური** (ნატურალური) ლეინო უპირისპირდებოდა „გაკეთებულ“, ხელოვნურად დამზადებულ და ამიტომ უფრო დაბალი ხარისხის ლეინს. შედეგ მისი მნიშვნელობა გაფართოვდა. „**ნატური** ევრე თქვა?!“ (გურამ ჩრეულიძე) — ნიშნავს: „მართლა გერე თქვა?!“

ამ სიტყვის ფარგონულობა კიდევ უფრო ძლიერდება — ში თანდებულის დართით: „— ბიჭო, რაც მიშვრები, ნადი საქმესა!... — **ნატურში!** — **ნატურში!**...“ (ოთარ ჩხეიძე). ძალიან გავრცელებული იყო 1950-60-იან წლებში. ახლა ალარ იხმარება.

ეს სალუსტრაციო მავალითი განმეორებულია იმ ბუდემცი, — ში მიცემითი ბრუნვის თანდებულს რომ განმარტავს, ძალიან პოპულარულია ახალგაზრდულ ფარგონში და ხშირად ცვლის „ქონა“ ზნასათ: — ეტყობოდა, **გაკეთებულში** რომ იყო (ირინე ბაქანიძე), ნიშნავს: გაკეთებული რომ ჰქონდა (ნარკოტიკული ნიეთიერება); — შენ დღესაც გადაყალბული ხარ, ხო იცი? (ირინე ბაქანიძე), ნიშნავს: გადაყალბული გაქვს (ნასვამი ხარ); — ნაგებულშია, — ისე თქვა ერთმა, არც შეუხედავს ენეჭისათვის (ჯემალ თოფურაძე), ნიშნავს: ნაგებულია; — **რასდენია?** (იქვე), ნიშნავს: რამდენი აქვს ნაგებული? ლექსიკოგრაფი ამასაც რომ აღნიშნავს: ზოგჯერ ანარმოებს ზნისხედავს ზედსართავებისგანო, ითონებებს გია ჭუმბურითის თარგმანიდან ამ ფრაზას: **ნადში** ან სიგნალი ექნებოდა იქ, ან გატეხილი დურა უჯრამი“ („ნადში“ აქ ნიშნავს „ნადლად“), და ოთარ ჩხეიძის რომანშიდან იმ ამონაწერს, თანაც დასძენს: „**ნატურში**“ აქ ნიშნავს „ნამდვილად“.

— ეტყობოდა, **გაკეთებულში** რომ იყო (ირინე ბაქანიძე), ნიშნავს: გაკეთებული რომ ჰქონდა (ნარკოტიკული ნიეთიერება);

— შენ დღესაც გადაყალბული ხარ, ხო იცი? (ირინე ბაქანიძე), ნიშნავს: გადაყალბული გაქვს (ნასვამი ხარ);

— ნაგებულშია, — ისე თქვა ერთმა, არც შეუხედავს ენეჭისათვის (ჯემალ თოფურაძე), ნიშნავს: ნაგებულია;

— **რასდენია?** (იქვე), ნიშნავს: რამდენი აქვს ნაგებული? ლექსიკოგრაფი ამასაც რომ აღნიშნავს: ზოგჯერ ანარმოებს ზნისხედავს ზედსართავებისგანო, ითონებებს გია ჭუმბურითის თარგმანიდან ამ ფრაზას: **ნადში** ან სიგნალი ექნებოდა იქ, ან გატეხილი დურა უჯრამი“ („ნადში“ აქ ნიშნავს „ნადლად“), და ოთარ ჩხეიძის რომანშიდან იმ ამონაწერს, თანაც დასძენს: „**ნატურში**“ აქ ნიშნავს „ნამდვილად“.

პიტიმესტკა — ხუმანეთიანი. შემოსულია რუსული ქურდული ენიდან (შესაბამისად, ათმანეთიანი — „დესტიმესტკა“, სამანეთიანი — „ტრომესტკა“). იმარეობდა ჩერკონეცობის დროს და რუბლის შემოღების შემდეგაც დარჩა. „ორი **პიტიმესტკა** მიეცი, ცხრაჯერ თავს დაგიკრავს“ (ოთარ ჩხეიძე).

სხვა ამონაწერს, მწერალს **დისტიმესტკაც** გამოუყენებია:

„გინდა აიღე ერთი დისტიმეტრა, ერთადერთი, გინდა წადი, ხეირი ნახე“.

ტერსი მისცა — მუშტი უთავაზა. — ეს ერთხელაც მოთხრეს და ისეთი **ტერსი მივეცი**, ხუთმა კაცმა ძლივს ახვეტა მინიდანა“ (ოთარ ჩხვიძე).

უპრიკატი ვაუკეთა ან უპრიკატი ჩაავადო — უსაყვედურა, ბრალი დასდო (რუს. ყიყყასა). „თუ უპრიკატს მიკეთებ, შენი ამჟოლი არცა ცვაფილვარ, არც ვიქნები“; „— მივდევარ... მანამდის ვაგანოდვით. — დაბრუნდები, აქ დავხვედები. — დაბრუნებისას სხვა იქნება (...) — უპრიკატი წუ ჩამავდებ. — დაბრუნებისას სხვა იქნება-მეთქი“ (ოთარ ჩხვიძე).

ქსივი/ქსივა — დოკუმენტი, საბუთი. შემოსულია რუსული ქუდილი ენიდან ებრულად ნაწერს ნიშნავს. აკაპ, შენი **ქსივები**, — საბუთები ვაუნოდა, — კარგიც ეს არის“ (ოთარ ჩხვიძე).

შმოტკები — სასაუბრო რუსულში шмотки ტანსაცმელია, ქართულ ფარგონში მოდურ, ძვირფას ტანსაცმელს ნიშნავს. „რაში მჭირდება შენი **შმოტკები**“ (ოთარ ჩხვიძე); „შენ არც **შმოტკები** გიყვარდა, არც ვიღვეტი და ხავერდი“ (ვახტანგ ჯავახიძე).

ნამსერდა — წავიდა (ავადებულად). შდრ. „ჩამსივდა“. „ბულდოგი გამოვა, იმ ორთავან ერთს გამოშდევდება, **ნამსერდავი**“, უბრძანებს ლენტოხა, უბრძანებს და თვალს ჩაუკრავს“ (ოთარ ჩხვიძე).

შწერლის სხვა რომანებიდან ლექსიკონის ავტორს „ათორ დათვიშ“ მოუძებნია შესაფერისი პასაჟი:

ტროლოლა (გამოთქმაჲ: არა, ტროლოლა!) — წარმოთქმანენ ავადებული ტონით, როცა უნდათ თანამოსაუბრებს აგრძობონ, სისუღლელს ლაპარაკობ, უაზრობას ამბობო. მისი სინონიმებია „ფლავი“ (იხ.), „ნიახური“ (იხ.), „იხვის ტოლმა“ (იხ.). „რისი ვასკლის უფლება, ვასცლა არა, **ტროლოლა**“ (ჯანსუღ ჩარჭვიანი); „შო გავიშდევს?!“ — „გავიშდევს არა, **ტროლოლა**...“ „ტროლოლა... განთიადის მასარობელი. ნუგეში ღამის მებრისა. მშვენიერი სიმღერებიც მოუძღვნიათ სოფლად... ფარგონში ჩაუგდით ათ ქალაქელებს“ (ოთარ ჩხვიძე).

მკაფიოა ბოლო ფრაზის ირონია და გამჭვირვალე მისი პოლემიკური ძვეტექსტი. აქ იგივე გულსტიკილი გამოხვეწლა, დილოგიას ასე რომ განმიანდა: ფარგონი მოვეცდებო, „**ტროლოლა**“ ფარგონელი ლევერით ხსენება ადამართ-დაღმართში“ რომ დასჭირებოდა, იქ ის უბრალოდ გაიკვებდა და ეს შეპირისპირება არ იჩენდა თავს: იქ მშვენიერი სიმღერები უძღვნიათ მისთვის, აქ კი ფარგონში ჩაუგდილო. „ათორი დათვის“ შექმნისას კი — 1996 წელს — უკვე ნამღეკავი გახდარა ფარგონი ჩვენი სალიტერატურო ენისათვის, და ტროლოლას სიმბოლური, ახალღებულ სახეზის დატვირთვა-განამჟღავნებას ყველაზე მეტყველ ნიშნულად მოიხვედრება, თუ როგორ იმღერეოდა ცნობიერება.

თუ დასაჭიროებდა, შეეძლო „ბორიყვიდანაც“ ამოენერა შესაფერისი ნიმუში.

ლეკო თათაშელი თავს იდებს კათარელების ოჯახში, ვითომ წამლები ქალბატონ ფეფმისთან ელიზბარ ხავერდმა კი არ გამოატანა, არამედ თითო ლეკო გასხენა ეტქმის და კიდევ აიძულა, ეზრუნა ხანშიშესულ ქალბატონზე:

„— შენ ვემთქი, შევეტყე ელიზბარ ხეთერელსა, რა ბებიაშენის მუთაქებსა ხვემთქი, რას მიგიტოვებია ის ქალიმთქი, ახლავე მომიზადაე წამლებიმთქი, ახლავე ამწუთიმთქი...“

ესეც ფარგონული გამოთქმა: **ხეცს ბებიაშისის მუთაქებს**.

ეს გამოთქმა არ მოიპოვება ფარგონის ლექსიკონში. მართალია, იქ ამოიკითხათ დაბლოებით მსგავსი გამოთქმის განმარტება: **ჩენამს ბებიაშისის მუთაქებს** (მიზე-მოვება, მიამუნობა, საქმეს ურცხვა), — მუთამ რაკილა დახევა ჩეჩვაზე უფრო მძაფრია, **ბებიაშისის მუთაქების დახევა** უფრო მძაფრ ვითარებას გულისხმობს. აბა, „ბორიყვის“ იმ პასაჟში „დახევა“ შეანაცვალე „ჩენით“, თუ ექსპრესია არ განვლდეს და ლეკოს ბაქთუქსაც მართლი არ მოაკლდეს.

„მათარეხილის“ ერთი ფრაზა ორ სხვადასხვა ბუდეშიც შეიძლება მოხვედრილიყო საილუსტრაციო მასალად: — **შაყერი** არ იყოს... **ჩვენ ბოდიში**..

ამას ერთი ბოხობა პერსონაჟი ამბობს, პატარა ბიჭების დასაცავად შემართული მოწიფული კაცი, ერთობლივ გასაჭირს რომ დაუფიქროებია და ლაპარაკშიც ასდევს მათ და თან თავის ღირსებასაც ინარჩუნებს.

შაყერი ლევან ბრეგვაძე განმარტავს ხუმრობად, მას-ხრობად, მომდინარეს სიტყვიდან „შაირი“, რომლის ერთერთი მნიშვნელობაცაა სახელდახელოდ თქმული გამკილავი ლექსი; **„ჩვენ ბოდიში“** კი, ეს ირონიული მოზოდმება, მიანჩისა, პაროდირად საკუთარ თავზე მრავალხედი ქარხვში საუბრისა, რაც თავმდაბლობის გამოხატულებად ითვლება მეცნიერულ ტექსტებში.

III.

ეს ორივე მავალითაა, რაც სახელდახელო ვადათავალირებით შეშვება ოთარ ჩხვიძის ნაწერებში, ზოგად შთაბეჭდილებით კი ერთი რამ ცხადია: ფარგონული რიტყვა-გამოთქმები თითქმის სრულიად აღარ ტრიალებს მის პერსონაჟთა მეტყველებაში. და „აღმართ-დაღმართი“ ამ მხრივ ერთადერთი გამოჩაქისად რჩება „მატინე ქართლისას“ შემოქმედის მხატვრულ მეშკიდერებოში.

ამ რომანში კი ფარგონით უშთავერესად ლაპარაკობს გაურკვეველი ეროვნების, ბულდოგად სახელმწიფო პერსონაჟი მეტყველებს, ფული რომ გაუხვდია ყოველგვარი ღირსების, საერთოდ ვეღავფრის საზომად და ათასგვარი ხერხულიც მოუძებნა ფულის გამოხადონდა (ეს ქვეყანა დუმბა, მოთაღე, ჭამე, ფილოსოფია ეს არის სხვა ყველაფერი მონაგონია“).

„აღმართ-დაღმართი“ იმ სამწუხარო, გულისშემძვრელი რეალობის წარმოსაჩვენად დაიწერა, თუ როგორ იმღერებდა თბილისის საზოგადოებრივი ყოფა და ცნობიერება და როგორ მიექანება ყველაფერი გადაჯიშებისა და გადაჯვრებისაკენ. საამისოდ კი დახაზიერებული მეტყველების მკვეთარი შემოჭრა რომანის ენობრივ სუსელებში კიდევ ერთი გამჭვირვალე მინიმინება საზოგადოების ცნობიერების მოშალა და დაქვეითებაზე.

ასე რომ, ბულდოგის ქარგონული მეტყველება უშუალოდ უკავშირდება რომანის მხატვრულ-იდურ მრწამსს. ოღონდ ის ნიუანსიც ნუ გამოვკრჩხება, იქნებ შეგნებულად გათვლილი, იქნებ ქვემოცნული, მაგრამ თავისთავად საგულისხმო:

ამხელა დაღმარებულა რომც არ დაეკისრებინა ოთარ ჩხეიძის პერსონაჟის მეტყველების ამ მანერისათვის, ისეც შეიძლება ცოტა უხედავ გამოყენებინა ქარგონული სიტყვები და გამოთქმები.

ჯერ ერთი იმიტომ, რომ: ქარგონს დიდი ძალა აქვს ლიტერატურაში.

და მეორეც: როდესაც სახელმწიფო იდეოლოგია, თავისი ცვრებების — ცენზურისა და სალიტერატურო კრიტიკის — მეშვეობით, უპირისპირდება ყოველგვარ სტილოვ გადახრას თუ თავისი გულუბნობა, ოდნეხსაც კი, არამცთუ მკვეთრს, ვულგარიზმად მონათლული და სალიტერატურო ენიდან განდევნილი ქარგონის გამოყენება კიდევ ერთი რეაქცია მწერლის მხრივ გაბატონებული ნორმების, ცრუ მოთხოვნების წინააღმდეგ.

თვითონ ოთარ ჩხეიძეს უკვე ორი ათწლეულია ეკვალა ჩადგომიან და გაუთვლები ქარგონის სტილით თავისებურებისათვის?

არამცთუ არ ემორჩილება მკაცრ რეგრესიებს და სულ უფრო მკვეთრდება მისი სტილურ-ენობრივი ძიებანი, აგერ ფარგონიც გაბედულად შემოუტანია — როგორც იდეური, ისე პირმნიშადად მხატვრული თვალსაზრისითაც. როგორ მოიხდენს ენობრივი სუსილი ცალკეულ მონაკვეთთა ასეთ „ამღრევას“, თუნდაც ასერიგად აუცილებელს პერსონაჟის პორტრეტის სრულყოფილი წარმოსახვისათვის? ბოლოსდაბოლოს, მიხილდ ჯავახიშვილის ნაწერებშიც სანთლიდ უნდა ექებო ქარგონული სიტყვები, მოუხდებდა იმისა, ასე რომ აფასებდა ლექსიკის ამ სვეროს. ასევე საინთელითა საძებნელი ფარგონი საერთოდ ქართულ ლიტერატურაში „აღმართ-დაღმართის“ შექმნამდე, ანუ: 1961 წლამდე; და მას შემდეგაც არ გამოირჩევა დიდი სიხვედრით ამა თუ იმ მწერლის თხზულება (თვით ნოვად რუმბაძის „თეთრი ბაიარევიც“, წინასწარი მოლოდინის საპირისპიროდ!), ვიდრე დალი ფანჯაკიძე მიმართავდა ფარგონს 80-იანი წლებს მიჯნავდ გერმანული მწერლის ულრიხ პულენცდორფის ვრცელი მოთხრობის „ახალგაზრდა ვ-ს ახალი ვენბანი“ თარგმნისას. ამ კონტექსტში ნუ დავივიწყებთ, რომ ჯურამ ფანჯაკიძის მოთხრობებსა და რომანებში თითქმის ვერსად ნაყანადებთ ამ ყაიდის გამოთქმებს.

საბჭოთა ეპოქაში, ვიდრე ცენზურა მოიშლებოდა, ის კი არა, ყველაფრის გამოქვეყნება ვახდებოდა ნებადართული, ყველაზე მკვეთრად ფარგონული ლექსიკა დააინდებდა ირაკლი ლომოურის პიესის — „რა ურჩევნია მა-

მულსა?“ — ენობრივ სუსილის, 80-იანი წლების შუა ხანებში.

მერე და მერე აკი ქარგონულმა მეტყველებამ, მეტიც, უხამსობამ, ლამის სულაც გადაყალბა სალიტერატურო ენაც და ყოველგვარი ინდივიდუალური თავისებურებაც და სხვადასხვა ავტორები ერთმანეთს პირწმინდად დაამსხავსა.

სანთლითაა საძებნელი ფარგონი „აღმართ-დაღმართის“ შექმნამდე...

ამიტომაცაა, „ქართული ფარგონის ლექსიკონში“ იმ დროიდან ასე ხშირად ეს რომანი რომ არის დაბრუნებული. ისე მესამე შესწორებულად და შეესებულად გამოცემისას ლევან ბრეგვაძის უთუოდ დასჭირდება ეს სიტყვებიც და განმარტებანიც.

გადლო... — მადარი.
— თუ სულაც აღარ გინდა, **გადლო** ვახდის!..
ლოში ყოფნა — ცარელ-ტარიელი, არანაქმნი.

— მაშინ კარგად შემოცქნაოდი, **ლოში** რომ დადიოდი?*

ან ეიდვე
— იმ შენს **ლოშია** აშანავსა?!

აი ჯან — მონონების შეხადილი.
აი ჯან, მეც მანდა ვარ!.

ბაბკი — ფული (ახლა ისეც შეიძლება მოხდეს, ფარგონი ფარგონითვე განგმარტონ: **ბაბკი** მათუის ნიშნავს).

— ... შეუძლებად არ გამოვი, მამ არ იქნება?! — **ბაბკი** — უფრო გამოსწიე!..*

დათარი — მოტყუება, თვალის აბმა (აქამდე მხოლოდ თვალღერების, ცვერის წინმეტყულობით გამოყენება).

— ბადრია უკვსა მანეთზე ჩამოვიდა... — რას **მათირებ**?! — გუებუბი, ნატურალია...*

სასალოვკა — რამის შემოღვევა
— მაგრამ **სასალოვკაც** დიდი რამე ყოფილა, შეიძლება ძმობამიც და მეგობრობამიც ვერ გამოხვიდე, დიდი რამე ყოფილა... ვანა არა?! აბა! ვანა იმ დღეს „ზესტაფონს“ არ ავიღებდი, ვანა ასე გავეჯანუღლებოდი, „სასალოვკა რომ არა მქონოდა?! აბა! მე და ჯანულობა?!“*

სოტკა — ძველი ამბის მოლოვნება. ამა თუ იმ კონტექსტის მიხედვით, გულისხმობს ყოველგვარ აშანავსა, ცნობასაც, ინფორმაციასაც, მაგრამ „აღმართ-დაღმართში“ იმ პირველადი მნიშვნელობითაა გამოყენებული:

— ქარგი ერთი და, რა დროს **სოტკები**!.. — რა უდროვესია, ან რა **სოტკაა**, ახლა არ იყო?!*

შუტკა — ზუმობა
— **შუტკები** არ იყოს. — **შუტკა** არა მაცქსა!..*

რაც შეეხება დამატებით სალიტერატურო მასალად ჩალავებას, შეიძლება ეს მავალითებიც უპირატეს „ქართული ფარგონის ლექსიკონს“, შეიძლება არცა, ყოველ შემთხვევაში, „აღმართ-დაღმართის“ ფარგონული მასალების სრული სურათის აღდგენისათვის ბარემ ენეცივ მოგვეხმოს.

ლევან ბრეგვაძე „თომარს“ განმარტავს ებრაულიდან მომდინარე სიტყვად, რომელიც გამოიყენება ლაპარაკის, საუბრის მნიშვნელობით, თუმცე ებრაელ ხანს მონარის შეიცვალა და გაუთავიდა ფლირტს, თავის ხელეების ფათუ-

რიტორთ. პირვანდელი მნიშვნელობის გახსენებისას იმონებებს ნიშნუბებს გიორგი და კარლ ჯორჯანელელების (აჩემუე რომ ყიამერალი თომარი დანიჟოს, სკოტლანდურიადმი ჩემუე რამე მართლა ხომ არ მოიძებნება?) და დავით ნურედიანის (უნდა უსტევენდე, რომ დაყბაულდე მსაჯულ-ვექელთა თაღლითურ თომარს“) თარგმანებიდან და ტარიელ ჭანტურიას ლექსიდან („მთელი დღე ისმოდა ქურდული თომარი“).

ოთარ ჩხეიძესაც სწორედ ამ პირვანდელი მნიშვნელობით გამოუყენებია:

„— ეგ რაღაა, „გარდად შეკვეთები“, „შენი შეკვეთები“, სადაური რაა, რა თომარია?“

ან კიდევ:

„— ჩემი არ მოგნოს, ჩემთან არა ხარ... — რა თომარია?! მეც მომონს და შენცა, ასე ვთქვათ, რაღა...“

როდესაც „ბლატი“ განმარტავს ნაცნობობად და პროტექციად, იმონებებს „ნიანგიდან“ ერთ აზონანერს („ბიბია ჩემი ინსტიტუტიმ საქმეს „ბლატი“ მიკეთებს“). ოთარ ჩხეიძის რომანიშიც ზუსტად ამავე მნიშვნელობითაა გამოყენებული:

„— მაგის ბლატი აღარა მაქვს?! ჭირში დაგტოვებ?! სადღე ვაჯალ, შენც იქ ვაგიყვან.“

„მოკეტვა“ განმარტებულია გაჩუმებად, ენის ჩაგდებად მუცელში, და გათვალსაზიროებულია დალი ფანჯიკის თარგმანისა („ნელ-ნელა მივხედი, ახლა თუ არ მოუკეტვად... ნამშეღობად ბომში აფეთქებუდა“) და ირინი ბაქანიძის („— მოკეტე მანდე, გამოსახა ბოქმა“) ციტატებით, „აღმართ-დაღმართში“ კი ამგვარ კონტექსტში შევხვდებით:

„— გყვოდა, მოკეტე! ჩემთან ვეგები რაღად გინდა, შეინახე, გამოგადგება, ბრყვიები ჯერ კო არ გამოლეთუნა...“

რაკილა დაბეჯითებით მოინდომება ოთარ ჩხეიძე რომანში ფარგონული ლექსიკის უხვად შემოტანას, გულ-მოგადინედაც მოემზადებოდა სამაისოდ.

არ იკმარებდა იმ ცოდნას, რაც ყველა ადამიანს მოეპოვება ქურული გარემოდან და ამა თუ იმ სიტყვა-გამოთქმის მნიშვნელობა ან ზუსტად მოხსენება, ანდა აბლოთიც იოლად ხვდება. აუცილებლად ხელთ უნდა ჰქონოდა სახლო წყაროები, რომელსაც თავის ცოდნას შეუდარებდა, ვუღვასძათ შეარჩევა პერსონაჟის ენობრივი პორტრეტისათვის და უკვე თამამად შეეძლებოდა, შესაფერიდავ შეერია „აღმართ-დაღმართის“ სტილური ქსოვილისათვის.

ამიტომაც დაეალებოდა ფარგონული ლექსიკის თავმოყვას — განმარტებითადა.

ასე აღმოჩნდებოდა მის საწერ მაგადაზე ორი ჩამონათვალი, და ზუსტებული მნიშვნელობებით.

სათაურებიც შეერჩიათ.

ერთისათვის: „სეოების“ ფარგონიდან.

მეორისათვის: ქართული არგო.

გვარ-სახლის მონერა კი ზედმეტად მიეჩინათ მის შემდგენლებს.

უმათერესად ამ ფურცლებიდან ამოიკრიბებოდა ბულდოგის მტკიცელებისათვის საჭირო ენობრივი ფიგურები.

ორივე ჩამონათვალი პირნათლად მოიხილავდა თავის ვალს და მათ გამოყენებას, ასე უხვად ოთარ ჩხეიძე აღარც

აპირებდა, მაგრამ გადახევა არც უფიქრია — ორი ადამიანის ნაშეღობი გავლდათ — და არქივი ჩატოვებდა.

მოგვიანებით, 90-იან წლებში გორის სალიტერატურო ჟურნალ „კლდეკარის“ გამოცემას რომ მოჰქიდა ხელიც, ეს ფურცლებიც გადახვდა, იქნებ ვადაუშუშავებლად, ამ სახითვე დაბეჭდოს, როგორც სალექსიკონო მასალის ნიხითვე დაბეჭდოს, როგორც სალექსიკონო მასალის ნიხითვე დაბეჭდოს, როგორც სალექსიკონო მასალის ნიხითვე დაბეჭდოს, როგორც სალექსიკონო მასალის ნიხითვე დაბეჭდოს, როგორც სალექსიკონო მასალის ნიხითვე დაბეჭდოს.

დაზინულ მასალებში ამ ფურცლების მოძებნა უხვევრ მიუხერხებოდა, მერე კი როგორღაც გადაქართულდებოდა... და ასე მიჩრებოდა სამუდამოდ ეს განზრახვა.

თუმცე გამოშეურების ჭამი ამ ჩანაფიქრსაც უნდა დადგომოდა.

IV.

„სომოვის“ ჭარბონიდა

შაყირი — გამასხრება ვინმესი აღეგორებებით ისე, რომ გამასხრება (გამაყირებული) ვერ ხვდებოდეს.

კრუპნი შაყირი — მაგრად გამასხრება, იხმარება მაგარი შაყირიც.

რქინი — რომ არაფერი იციან, გაუთლელი, მიუხვედრელი საყროდ.

ხიხი — მაგარი რქინი.

გაქე — (გა) სოფლიდან ჩამოსული ხიხი.

ჩამადანი — საჯდომი, მაგ. კარგი ჩამადანი აქვს (ითქმის ქალზე).

შაბან-ყურბანა — შამაკაცის სარტყინაილი ასო, ჩვეულებრივ იხმარება შემდეგ კონტექსტში: „ამ ჩემს შაბან-ყურბანას“, რაც ნიშნავს იმას, რომ მთქმელს ესა თუ ის ამაზე, თუ მოვლენა არაფრად არ მიაჩნია, არ ადაფრდება.

იმნიარი, იფივე მიმცემი, პოუს ჰქეია.

ტრინაკევი — ტანსაცმელი, ითქმის კარგ ტანსაცმელზე. ამით მთქმელი ზიზს გამოსატავს კარგი ჩაცმისადმი მამინ, როცა კაცი საჭმელს იკლებს.

ზოკი — მდებარი.

მორდა, იფივე სიჯათი, სახის გამომეტყველებად, მორდა ითქმის უხვ გამომეტყველებად.

კაცის თავი აქ ნაჭამი — დაბატობრება, ციხე და ყველაფერი აზნარი რომ აქვს გამოვლილი.

ტო — მიმართვა „სეოებში“, უდრის ე-ს, მაგ.: „ტო, მოდი აქ“.

სიო — მიმართვა სეოებში დაძაბუხის დროს.

მამაძალი — ჩართული სიტყვა, მოდის მამაძალიდან. მაგ.: „ტო ისე ლაპარაკობ, მამაძალი, თითქოს კაცის თავი არა ჰქონდეს ნაჭამი“.

ქორია — ელამი.

ხურო, იფივე ხურუსიანი — გერმანფროდიტი.

რა ნარი ხარ? — როცა მოიჩრდაპირე რაღაცას გოყვება ან გიბტიკივებს და შენ არცაუტკაცური გგონია მისი მოქმედება, გამასხრების, მასზე შენი აზინიარი შეხედულების გამოსახატავად იხმარება.

ყოყ — დოყლაპია, პირლია.
 ლარე — მალალი და გამზდარი.
 პაჯან, პამე — ითქმის შაყირის დროს. რაღაცას რომ სერიოზულად არ მიიწვევენ, ვითომ ვერ გაიგო, "პაჯან", "პამე" მიმართავენ ხლდმე.
 აბანო — ციხე.
 ავიდება — უვარგისი რამის ან ტყუილის ვინმეზე გასაღება.
 დუხანკა — ლოთი, გაუბედურებული.
 ზუტრიაკი — გასაღები (ქურდებისთვის).
 გაფიცებ პაპასი! — შაყირია ესეც, რამე რომ არ გჯერა. ან უმნიშვნელოდ ან უზაროდ მიგაჩნია, ამბობ: "გაფიცებ პაპასი!"
 ლაპატნიკი — საფულე (ქურდებისთვის), ე.ი. სადაც ლაპა — თითო უნდა ჩაიყოს.
 დურკა — ქალის ჩანთა.
 გიფშავი — შაყირია ესეც. მახეილსიტყვაობა რომ არ გამოდის, მაინც ვითომ მახეილსიტყვაობს.
 ადულება, იგივე ასქესება, გაბრაზება რამეზე.
 შიპიტი — ლაპარაკი, საუბარი.
 ლაპა — ფეხი
 ტონკი — ადვილად გამკები.
 ბუყუშა — მსუქანი.
 რედვი — შაყირია, უცნაურს რომ იტყვიან, ასე მიმართავენ.
 ნეიზლეჩიმი — გამოუსწორებელს ეტყვიან შაყირის დროს.
 ხავერა — ბინა, ოთახი, სადაც ნაშის ზედებიან საიდუმლოდ.
 ტელევიზორი — ქალის გამჭვირვალე ტანსაცმელი, რომელიც კარგად აჩენს ნაკეთებს და ზოგჯერ კანსაც კი (მაგ., ნეილინის "ბლუჟკა").
 აბა შენა ხარ! — (იდეომატური ფრაზა) როცა არ მოსწონთ სხვისი მოქმედება ან ნათქვამი — მაშინ მიმართავენ ასე.
 ბაკა — საათი (ქურდების ფარგონი).
 შალაბანი — მშაბიჭების კოლექტივი, ერთი სულით გამსჭვალული ჯგუფი შაყირი ბიჭებისა.
 ისქესა — მიხვდა, გაიგო.
 მაზალო — თაყისებურ კაცზე იტყვიან.
 სვოი — ყორალ, მაგარ ვაჭკაცზე იტყვიან.
 ატატა! პალუნდრა! ზექს! // ზეკსი — გამოფრთხილებელი შეძახილებია.
 გოიმი, ხიხი, გეჩე — ბრიყვზე იტყვიან.
 ნამსერება ნასვლა — სვოი ბიჭების ენაზე; ამბობენ მომსერებასაც (მოსვლა).
 ნერაობა, ქერაობა — სექსობრივი თანაცხოვრება, აქედან ნანარმოებია: დანერილი, დაუნერელი, დასანერი...
 მოწერავე — ბოზი, ფინთსაც ხმარობენ ხლდმე.
 (ე)უსუსხარე, გასუსხარება — მოუპარე, მოპარვა.
 სკულა — ჯიბე (სკულიდან უსუსხარე — ჯიბიდან მოუპარე).
 ბაბული — ფული.
 დუხარაკი — შენამცეცე (სხვის ნამცეცებზე რომ დაღის).
 სირი — სარცხეინალ ასო ("ამ ჩემ სირს").

ძართული არბო

დურა — რეგოლვერი
 ფიკურა — რეგოლვერი
 პისკა — სამართებლის პირი (ქმნივით)
 სანერი — "—"
 მოიკა (რუს.) — "—"
 ფონკა — კლიტის გასატეხი რკინა
 ნუტრიაკი — კარის გასაღები
 ატიჩკა — "—"
 ვისიაჩკა — ჩამოსაკიდებელი კლიტე (?)
 გირაიკი — "—" (?)
 ტერსი მივეცი — გაეარტყი
 ქოთი მოუტოვე — ვცემე
 დანერე — სამართებლის პირით სახე დაეუტყერი
 დავებრიდე — მოეკალი
 გაკასაღე — მოეკალი
 ბაკა — საათი
 მარხუშკა — ქათამი
 შირახარები — ჩეექმები
 ვერხოვკა — გართვა ჯიბე პალტოსი ან მიჯაკის სკულა — შიგნითაა "—"
 ჩერდაკი — გულის ჯიბე ზემოდან დაკერებული
 პისტონჩიკი — წინა ჯიბე
 აჩკო — უკანა ჯიბე
 შკარა — შარფლის ჯიბე
 შმოტკები — ტანისამოსი
 ბარახლო — "—"
 ტრიპაკები — "—"
 თოსლაობა — ჭამა
 ტობი — კარგი
 ქამი — ცუდი (ღარობიც)
 მომსერდი — მოდი
 ნამსერდი — ნადი
 დაღებდი — ნადი
 იპულტე — გაიქვიცი
 ისქესა — ეჭვი აიღო
 გვიყიდა — "—", მიხვდა
 ისუსხარა — ამოაცალა
 ნამსერა — ნაილი
 გაყიდა — დააბეზლა
 იბოზა — "—"
 დახავრეტიჩა — "—"
 დასანჯეს — დააჭურინეს
 დასანვეს — "—"
 მოაყურჩეს — "—"
 მოყურებულა — ციხეში ხის სროკი აიკიდა — მოუსაჯეს
 გიშელი — ქურდი, ღამის ქურდი
 კარგი ბიჭი — "—"
 სვოი — "—"
 განანი — ჯიბგირი
 სამაზვანეც — უხერო ქურდი (თავს ქურდად ასაღებს)
 არიფი — გაქურდული, დაზარალებული
 სიმონა — "—"

გოიმი — "—"
 ბიტია — გამოცდილი არიფი
 ტობი სიმონა — კარგი არიფია
 ძაღლი — მილიციონერი
 მეტი — "—"
 ლევაი — "—"
 კუსონიკი — "—"
 თენგიზა — გადაცემული აფენტი
 ვოლიაქვა — "—"
 სასალოკვა (პურის სასალოკვა) — რამის შემოღვევა, პაპიროსის "—"
 სიდრი — "სეტკა", ჩანთა
 უგოლინიკი — ჩემოდანი
 ლაპატნიკი — ჯიბის პორტმანი კაცის
 დურკი — ქალის პორტმანი (რედიკული)
 დასვეს — ტუსაღები რომ ტუსაღს სასამართლოს მოუნყობენ
 ვაფუქეს — "—"
 ზარის თამაში — კამათლით თამაში
 ზარები — კამათლები
 ნაშა — გოგო
 პადოპის აღება — გამოვრევა, გამოთხრა
 სტეკლავატი — ფანჯრის შუშის ამოღება
 საქმის გაკეთება — ქურდული ოპერაციის ჩატარება
 ვადლი — მდიდარი
 მოგადღებულია — მოგებულია
 გრამკი — ხელი
 ატანდა — საშიშროება მოახლოებული
 ზექს — "—"
 ვასსერ — "—"
 ლო — გაჩერდი
 თომარი — ლაპარაკი
 ბაბკი — ფული
 მაყუთი — "—"
 დისტიმესტკა — ათთუმნიანი
 პიტიმესტკა — ხუთთუმნიანი
 ხრუსტი — მანეთიანი
 დრაიკა — სამმანეთიანი
 პესკერი — ხუთმანეთიანი
 დიკნი — თუმნიანი
 აჯოს მოტოვება — აჯო ოპერაციის ჩატარება
 ხავერ — საბლი (ოთახიცი)
 ხავერა ავიღე — სახლი ვაგტებე
 სონიკი — როდესაც შიგ სძინავთ და ისე ვააკეთებენ საქმეს
 ლისიკები — ვინც შედის სახლში, რომელშიც სძინავთ
 პრავილინი — კარგი
 პავაროტიკი — გატანებულ მანქანაზე ამქრომი, იქიდან რამის გადმოსადგებად (მოსახვევში აფილია ახტომა)
 ბაითი — ციხე
 აუშუხურდა — აცლის და გაიგავს (საერთოდ, გაიგავს რომ ქურდობა ხდება)
 დაბმა (სიმონა დავაბი) — მოთაფვლა
 დახადიაკი — მანანალა
 დარკა — "პერედაჩა"

ვიდილა — პატიმარი, "პერედაჩიდან" ქურდს წილს რომ აძლევს
 ფუფლო დარჩა — ნააგო და არ მისცა
 ფუფლოჩნიკი — ის პირი, ვინც ნააგებს და ფულს არ მისცემს
 ზამაზკაში დარჩა — ფული დააკლდა
 გამოყვანა — ნაგებული ფულის უკან დაბრუნება
 სოფიკები — ბაზრის ქურდები, მატარებლის ქურდები
 დიფიციტი — შოკოლადი, კარაქი, თაფლი (კარგი საქმელი)
 რიჟი — ოქრო
 ქსივები — დოკუმენტები
 კენჭები — კამათლები
 კენჭი — რეჟოლუციის ტყვიები
 ჩინჩა — ყურება
 თირვა — "—"
 დაჩინში, თირე — შეხედე (დაჩინში ხომ არ სქესობს)
 ნატური — მართლა
 ნატური — მართლა?
 რას მაქმეე — რას მატყუებ
 რას მათობლებ — "—"
 ფი არის მაგის შემქმელი — "—"
 მუქთად დანვეს — უბრალოდ ჩავადრნა
 სხვის პახმელიაზე ზის — სხვისი გულისათვის ჩავადრნა (სხვის პახმელიაზე სროკი აიკიდა)
 შესუხარება — გაყიდვა
 ატოკვი — მობრუნება (მოპარვის დროს მომპარვის მობრუნება)
 რა გიგემაგს? — რა გაქვს?
 მარიკა — ცხვირსახოცი
 ფიქსები — ჩასმული კბილები (ფიქსებიანი ბიჭი იყო)
 შიშხონი — მთვრალი
 პავლიო — კამერიდან კამერაში (ზედა სართულიდან ქვედაში) ძაფით რამის ჩაშვება (პავლიოთი ჩამოუშვებს კარტიბი)
 შუტკა — ხუმრობა (შუტკა არა მაქვს — არ გეხუმრებ)
 უპრიკატი გამიყვთა — გამაღიზიანა, ჩხუბში გამომინეია (რა უპრიკატს მიკეთებ)
 რა მშივი დაჩკა მოუვიდა — ღარიბული "აუკელთით"
 სოტკა — რაიმე ძველის მოგონება
 ნავანუ — სადგურზე
 ხაზზე — მატარებლის გზაზე
 ტიხლაფინდია — გამოთავჯანებული
 სატკა — ხალხის ბროვა, ხალხით გაჭედილი ტრამვაი
 დრინი — ჯოხი, კეტი
 ვარი — შებრუნებით
 ქისიტუმ — არ მოვიდა (ზარის თამაშის დროს ზარის გატება, ხელის გაჭრა)
 ფეშინა — გასამკეცებული
 უსლიაკი — ფუთა, გამოხვეული რამე ნაჭერში
 ლოკოია — ე.ი. ცარიელია (ჯიბე, საბლი და სხვ.)
 შუშოკი — აურზაური (შუშოკი ჩავარდა, — აურზაური ატყვდა)
 გარდახვატი — ის პირი, რომელიც ართმევს ნაც-ნობებს

V.

რაც ხანი გადის, ამ ფურცლების მნიშვნელობა უფრო იზრდება, როგორც მაშინდელი ფარგონული ლექსიკის დოკუმენტური დადასტურებისა. ფარგონის მოდურობა და მალჩად ცვალებადობა მოგუხსნებათ.

„აღმართ-დაღმართის“ ენობრივი გარემოსათვის შვე მასალად რომ გამოდგა, ეს დაუფასდება ლიტერატურის ისტორიაში — ოთარ ჩხეიძის მწერლური ლაბორატორიის შემსაველელი.

მაგრამ განა შეიძლება ქართული ფარგონის ლექსიკონის შედგენის ისტორიით დაინტერესებისას ეს ჩანანერები არ გავითვალისწინოთ?

თანაც, ერთი-ორი დამთბვევის გამოკლებით „ქართული არგო“ და „სკოების“ ფარგონიდან“ სხვადასხვა სიტყვების უყრიან თავს და ისე გამოადის, რომ ერთმანეთს ავსებენ. განმარტებანი სანდოა.

საჭიროა მხოლოდ იოლი პროცედურა — ამ ფურცლების გაერთიანება, სიტყვა-გამოთქმათა ანბანურ რიგზე დალაგება, საილუსტრაციო ნიმუშებით გამდიდრება, უმთავრესად, ცხადია, „აღმართ-დაღმართიდან“, და... ქართული ფარგონის მცირე ლექსიკონი გვეყენება ხელთ.

შექმნილი 1959-60 წლების მიჯნაზე.

მისი ერთგვარი ქაშნიკი.

ლევან ბრეგვაძის ლექსიკოგრაფიული თხზულების ნინამორბედი, საბოლოოდ აღბათ თავიდან ბოლომდე რომ გაივადებნა „ქართული ფარგონის ლექსიკონის“ ახალი გამოცემის ფურცლებზე.

„კლდეკარი“ რომ გამოქვეყნებულიყო თავის დროზე, ალბათ კიდევ ერთხელ დაუბნებდებოდა ლევან ბრეგვაძის ფარგონის ლექსიკონის შედგენის საჭიროებას, თუმცე უამისოდაც იგი საკმაოდ დიდხანს აგროებდა მასალებს, თავიდან ისე, საბალისოდ, თავისებური ლიტერატურული ვარჯიშისათვის, ვიდრე ამასობაში ლექსიკონის ხერხემალი გამოიკვეთებოდა და ანბანურ რიგზე განყოფას თვითონვე მოითხოვდნენ უკვე საგრძნობლად თავმოყრილი მასალები.

მიხილვ ჯავახიშვილის უბის ნივანაკებში არა ჩანს ფარგონულ სიტყვა-გამოთქმათა საგანგებოდ შეგროვების კვალი, ლექსიკონის პირველმონა-

ხაზები, თუმცე ის ჩანანერი ფარგონის დიდ ძალაზე ლიტერატურაში, ძალდაუტანებლად მიგვახეიდრებს, რომ სახელმძღვანელოდ ისიც ნინანარვე მოუყენებდა თავს შესაფერის ლექსიკონს, თვითონვე, ან ვინმეს მოიშველიებდა, საამისოდ პირობები რომ შექმნიდა. მაგრამ უკვე ისეთ ამბებში იხლართებოდა, სულ ფარგონზე ზრუნვის დარდი არა უქონდა!..

მიხილვ ჯავახიშვილის უბის ნივანაკები იმჟამად ხელმისაწვდომი რომ ყოფილიყო, შესაძლოა გეგონოს, ოთარ ჩხეიძის ეს ჩანანერი ამოუკითხავს, გულის-

ხმაში ჩაგარდნილა და თავს უდევს თავისი ნინამორბედის სურვილის აღნრულებათ.

რაც იმას არ დასცდდა, დაე მისი სულიერი მემკვიდრის რომანში შესხმობა ბორცი.

თუმცე ხელმისაწვდომობა რა აუცილებელია, როდესაც ეს სულიერი თანაზიარობა არსებობს. სწორედ თანაზიარობის მეუხებთაა, აღლითი რომ მიგაკვლევინებს ყველაზე მდღეღარე ფიქრებსაც და ფიქრის ნასაღებებსაც, უმნიშვნელოვანესაც და წერილმანებსაც... თუმცე ფარგონის სულაც არ ექვემდებარება მიხილვ ჯავახიშვილის წერილმანად...

... ისე მაინც რა მოულოდნელად შეიქმნა ფარგონის ლექსიკონის ერთგვარი ქაშნიკი, მის შემდგენელთა ასეთი რამ არასოდეს მოაფიქრებოდათ, ოთარ ჩხეიძისათვის რომ არ ყოფილიყო ჩვეული, სრულყოფილი და ჩვეულებრივი ყველაფერში, რის მატერულ ვაზრებასაც მოინდომებდა.

VI.

სულხან-საბაბოლა გაკლდაო, — შეხეუმრებოდა გიორგი შატერაშვილს, როდესაც იგი რვეულში ჩაწიქნიკებულ მაღლიან ქართულ სიტყვათა ვალერეას გადაუშლიდა თვალნი, შინადატიმობისას კვეთურის ხეობის სოფლებში ნაშოკრევილს — სწორედაც სულხან-საბაბოლა ორბელიანის შთავრებით — განმარტებულს, დაზუსტებულს, საილუსტრაციო მასალათი უზგად გაჯერებულს, — ეგდა გასაღე და ევეცე ნამოგინიყო.

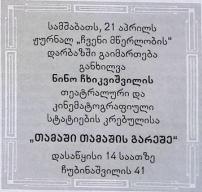
მაკლავთ ერთი ლიტერატურული ფანრი ვერ შეეფერებინა გული „მკვდრის მისს“ შემოქმედს.

მაღ „თვალადური ქართლის ქაშნიკი“ ამოვიდოდა იმ გაცრეცილი ფურცლებიდან, თვალსაჩინო სამეცნიერო ნაშრომი, ქართული ლექსიკოგრაფიისათვის ქუმარტიკი შენაშენი, მაგრამ ამჯერად მის იმ მხარეს დავუკვრადეთ, რომ რომანიით საკითხავია გიორგი შატერაშვილის მიერ შედგენილი ქართული დიალექტის ეს ლექსიკონი, კიდევ ერთი გაბედული მცდელობა ჩვენს ლექსიკოგრაფიაში — თედო სახოკიას „ქართულ ხატოვან სიტყვა-თქმანს“ შემდგომ — ლექსიკონის სოფეტურ ქარგას მატერულ-დოკუმენტურ ქმნილებასათვი მოუყვებოდე.

ამის მიბაძვა შეუძლებელია, თუკი მაღლი არ დაყყოლია, და სწორედ მაღლი განსაზღვრავს „ქართული ფარგონის ლექსიკონის“ ღირსებასაც, ამავე რიგში რომ შემაგებია, თედო სახოკიას და გიორგი შატერაშვილის სახელეებით დამშვენებულს.

ლექსიკონითა თვისებურებაც ინვესს მათ საკითხობას, ცხადია, მაგრამ გადამწყვეტი მინცე შემდგენელთა ხელშეწყობა.

... მინცე რა უტერად ამოცივიდა ოთარ ჩხეიძის არქივიდან ამ ყაიდას ლექსიკონის პირველმონახაზები.

გამოწინილება ვაკეასილოვმა, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტმა, ან განსვენებულმა გურამ თოფურიაშვილმა, რომელიც 20 წლის განმავლობაში ხელმძღვანელობდა არჩილ ჩიქვაძის სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის კავკასიურ ენათა განყოფილებას, უანდერძა ინსტიტუტს ვარლამ და გურამ თოფურიების სამეცნიერო ბიბლიოთეკა, აგრეთვე ბანი გურამის მიერ შედგენილი ლინგვისტური ბიბლიოგრაფიის კარტოთეკა. ბიბლიოთეკა უკვე მთლიანად აღენარა, ხოლო კარტოთეკა კომპიუტერულად დამუშავდა. სავანეებზე გამოიყო კანონიერი ბიბლიოთეკის განსათავსებლად და იგი მალე ოფიციალურადაც გაიხსნება, რაც სიმბოლურად უკავშირდება ბატონი გურამის დაბადების დღეს.

ქვემოთ ვაქვეყნებთ რამდენიმე მოკონებას ბ-ნ გურამ თოფურიაზე.

ნანა ხაზარაძე

ახლაც ერთად ვართ!

დრო უმონყალოდ მირბის. გასაღული გზის მონაკვეთი თანდათან ილევს. საყვარელ ადამიანებს ვკარგავთ და თითქოს სიხარულის მიზეზებიც მათ თან მიჰყვება. მაგრამ ყოველი ჩვენგანის არსებობა არის იდუმალებით მოსილი მესხიერების ზარდახმა, რომელიც გარდასულ ეამთა სიხარულს სათუთად ინახავს. როდესაც ძალზე გვიჭირს, მას მივაკითხავთ. იქაა ჩვენი ბავშვობა და ყრობა. იქ კვლავ ერთად ვართ, ამ ქვეყნად დაერქინილიც და სასურდამოდ ნა-სულნიც. აი, ამ ჯადოსნურ ზარდახმაში გხვდები ჩემს მეგობრებს, რომელთაც სხვადასხვა დროს დაგეტოვებს. აქ ვხვდები ჩემს გურამ თოფურიას, ლამა ჯანაშიას, ეკა პირვილიას, ლია ნინამაძურსადაც, გურამ ლორთქიფანიძეს, გიორგი ტროიშელისს, თენგიზ თორდანიას... გერაზე ვიკრიბებით, ყაზბეგის ქუჩის დასაწყისში, ჩემს სახლთან ახლოს. პიონერთა და მოსწავლეთა სასახლისაკენ მივემუ-რებით. იქ, საქართველოს ისტორიის კაბინეტში ირინე მი-ქელაძე, ჩვენი უსაყვარლესი დეიდა ირინე გველოდება. ამ არაჩვეულებრივ ქართველ მანდილოსანს ჩემი მეგობრები და მე ცხოვრების ყველაზე მშვენიერ წლებში შევხვდით. ის-ის იყო დამთავრდა ბავშვობა. დაიწყო ყრობის განუმე-ორებელი ხანა, როდესაც ყველაფერი გვახარებდა: გა-ზაფხულის სურნელიც, თოვლიანი ზამთარიც, ერთბაშე-რებით ნახევრ, პირველი სასაყვარულო პარტიც, თებერ-ვალში მორთიებული ყოჩივარდების ზარაც, ხელნაწერებით გაერცვლებული ანა კალანდაძის ლექსებიც... ხანა, როდესაც პირველად გვიხარეთ ქვემოტიტ ლტენარტარას, კლა-სიურს, მათ შორის, საომარო მუსიკას, როდესაც მუზეუმე-ბის საგამოყენო დარბაზებში პირველად ვიბილეთ ფირო-სმანის, დავით ვაკაბაძის, ლადო გულდიაშვილის ფერწერუ-ლი ტილოებიც...

საქართველოს ისტორიის კაბინეტში მაგვიდას გარემეო უსხვებდართ. ირინე მიქელაძის მიერ შერჩეულ წიგნს რიგ-რიგობით ვკითხულობთ ან მომავალ ექსკურსიის მარ-ტულტზე ვმსჯელობთ, ან მოსწავლეთა ტრადიციული ყოველწლიური კონფერენციის მომავალ გეგმას ვადავნით. განსაკუთრებული მონადობებით სწორედ ექსკურსიისას და კონფერენციისათვის ვეზუბეზობით. ჩვენს მოსხ-ვენებს მაშინ საკმაოდ კარგად ეცნობილ ქართველი ისტო-რიკოსები, არქეოლოგები, ეთნოგრაფები ესწრებოდნენ. ველადვდით. ცუდდობდით საკონფერენციო დარბაზიდან დასმულ კითხვებზე სრულყოფილი პასუხები გაგვცევა. ამ-

გვარი საბასუსხისმგებლო შეკრებების დროს სხვა „სერიო-ზული“ საქმიანაც ვიყავით დაიკავებულნი: გოგონები და ბი-ჭები ერთმანეთს სხვადასხვა ფსევდონიმებით ხელმოწე-რილ ბარათებს ეუბნავდით, თუმცა, რაკი ერთმანეთის კალიგრაფიას ვერგად ვიცნობდით, ბარათების ავტორების ვინაობის დადგენა დიდ სიძნელეს არ წარმოადგენდა. ჩემს ჰირად არქიტექტურაერთი ასეთი ბარათი ინახება. მათ შო-რის გურამ თოფურიას მიერ „დაწუნებული“ ლექსიცაა, რომელიც მას „უცხო გოგონას“ სახელით ჩვენმა მეგობარ-მა, თამაზ ქილაძემ გაუგზავნა (აქვე შევნიშნავ, რომ სკო-ლის წლებში თამაზი არაჩვეულებრივ ლექსებს წერდა. აღტაცებული იყო ფრანგულ პოეზიით. აღფრთოვანებით ლაპარაკობდა მოუსეს და სოული-პრიუდომის შედევრებ-ზე). გურამისადმი მიძღვნილი ლექსი თამაზმა ასე დასა-თაურა: „უცხო გოგონას წერილი გურის“. ჩემი მეგობარი, ალბათ, ამ მიწყენს, თუ ამ სახუმარო ლექსის რამდენიმე სტროფს მოვიყვანო: „ორი გული მაქვს, არ ვიცი, რომელს დაუდგდე დარაჯად“, სიცხე ჩამონვა დარბაზში, ვით თო-ფურიას ფარჯა. დარბაზში შენი თეადელი როგორც ფარნები ანთია, შენ გულიმ მხოლოდ მე ვიცი, თუ ვისი სახე ხატია. ზემელს მიიხარ, მოდიო, მოვედ, შენ კი არ იყავ, იქნება ეს სიყვარული უცხო ვინმესთვის გაიყა-ორი გული მაქვს: ერთი ხომ შენც იცი, ვისი ტოლია, იქ-ნება შენი ოცნება ის ლედი გამიღვრინა. ხვალ ამოვალ ვაგეში, სისხლს დავეღვრი შენი სახლის წინ, თუ შენი სხვასთან არმიყიოთ დაეიწყებამი გამისერი.“

გურამმა ლექსი მერსზევე დატოვა, მე კი ჩემს ბარათებ-თან ერთად სახლში წაივდი და დღემდე ჩრდილკვიასაივთი ვი-ნახავ!

მაშინ ჩემი მეგობრების უმრავლესობას, ალბათ, ლამა ჯანაშიას მიბაძვით, შესაძლოა — მონოდებიტაცო, ისტორი-კოსობა ქორდა გადამწყვეტილი. რაკი გურამი ე.წ. „ნორჩ ისტორიკოსთა“ ჯგუფის აქტიური წევრი იყო, ვფიქრობდი, ისიც ამ პროვოკაციას აირგვდა, თუმცა ქვევინობიერად ვგრძობდი, რომ იგი თავისი დიდა მამის — ვარლამ თოფუ-რის კეასლ დაჰყვებოდა, თავის მომავალ ენათმეცნიერე-ბის სამსახურს მოედენიდა. ასეც მოხდა. უმრავლესობამ ისტორიის ფეულტეტს მივამურეთ, გურამმა — ფილოლო-გიისას. გურამისაგან ჩინებულ ენათმეცნიერი დადავა. ბრწყინვალედ დაეუფლა ურთულეს კავკასიურ ენებს, ქარ-თული მეცნიერება საქართველოშიც დამის ფარგლებს გა-რეთაც მრავალგზის ასახვდა.

მეორე მსოფლიო ომის წლებში ჩემთან ხშირად ვიკრი-ბებოდით. „დისკუსიებს“ ვმართავდით. ბევრს ვკამათობ-დით „ვეფხისტყაოსნის“ გმირების ავ-კარგზე. საერთოდ, ქართულ კლასიკას საკმაოდ კარგად ვიცნობდით. VI-VI კლასებში ბევრს ვკითხულობდით. თითქოს ვეფხისტობე-რის ერთმანეთს, ვინ მეტ წიგნს წაიკითხავდა. ძალზე გვი-ზიდავდა სათავგადასავლო მხატვრული ლტერატურა. ვკითხულობდით ფიულ ვერნის, მიან რიდის, ჯეკ ლინდო-

ნის, დიუმის თხზულებებს. მშობლებისაგან მალულად გიდე მოპასანის მოთხოვნებს და ფლობრის „სალამოსაც“ გაკვეთებით. არც რუსულ მხატვრულ ლიტერატურას, განსაკუთრებით, ჩეხოვის, ტურგენივის შემოქმედებას ეკონიყებოდა. მოგვიანებით პეშინგვის რძინებმა განსაკუთრებით გავტაცა. მასხოს, როგორ დაფურცაფურცა „ფიონსტას“, რომლის საკმაოდ შეუხალად დაფურცაფურცა ეგემმლარი გოგი ტროშელქიმ მოვტიანა. ჩვენი ბიჭები აქტიურად იყვნენ ჩართული ნიგნის ფურცლების განანილება-მეგრებაში. შემდეგ ხან მჭევედრისას, ხან კი სატელეფონო საუბრისას ერთმანეთს მთაბეჭდილებებს უზიარებდით.

ომის წლებში ჩვენი ბიჭები ფრონტის წინა ხაზზე მოსახვედრად გეგმებს აწყობდნენ. გურამი და ლანა იფლისურ და ფრანგულ ენებთან ერთად გერმანულსაც სწავლობდნენ. ამიტომ გადაწყვეტილი ჰქონდათ ფრონტზე თარჯიმნებად ემომებათ. მართალია, კარგად ემომებოდათ, რომ 12-13 წლის ასაკში ფრონტზე არავინ წაიყვანდა, მაგრამ ამ თემზე მაინც ბევრს საუბრობდნენ და გაუთავებელ გეგმებსაც აწყობდნენ. დიდი სურვილი ჰქონდათ ფრონტზე თარჯიმნად მეც წავეყვანეთ (გერმანულს მეც ვსწავლობდი). მათ განსაკუთრებულ ინტერესს არა იმდენად ჩემი თარჯიმნება, რამდენადაც ფრონტზე ჩემი ჩაცმულობა და აღჭურვილობა იმსახურებდა. მეკითხებოდნენ, ჩემები ერთ ვიკლიდი თუ ჩვეულებრივი ფეხსაცმლით, ბოლო თუ ჩემით, მაშინ შევებლებდი თუ არა ე. წ. „პორტიანების“ (ფეხსაცმლის) ხმარებას.

ომის დროს აკადემიკოსების ოჯახებს ე. წ. „დახურული საღაზიები“ ემსახურებოდა. როგორც შემდგომ ვიარკევა, სურსათთან ერთად, მათ ხაკისფერი შალის ქსოვილითაც ამარაგებდნენ. გურამსა და ლანას ამ ქსოვილისაგან საკმაოდ კობტად, სამხედრო თარგზე შეკერილი, ქმარშემორტყმული ბლუზები ეცვალა, მაგრამ გურამის დედამ, ქალბატონმა თამარმა გურამისათვის ამავე ნაჭრისგან ქუდიც - კეკეც შეუკვთა. გურამმა ეს ქუდი პირელი დანახისთანავე შეიძულა, მაგრამ, როგორც კარგად აღზრდილი და თვინიერ ეყეს, დედისათვის ქუდისადმი უარყოფითი განწყობის გამხელა ეუბნებოდა. ქუდის გადაცემბა კიდევ უფრო დიდ მკრებლობად მიიჩნია, მაგრამ თავიდან ქუდის აცილების სასურთარი „მეთიდი“ მაინც შეიმუშავა. როგორც წესი, ქუდი „ეკარგებოდა“, ხან საკლასო ოთახში, ხანაც - მეგობრებთან. რამდენჯერმე გურამისათვის ამ არასანუკვარმა თვისაბურავმა ჩემთანაც დაიდო ბინა. ქალბატონი თამარი „სადიებო ოპერაციებს“ წარმატებით ატარებდა. ქუდი, როგორც წესი, თოფოფების ოჯახში ბრუნდებოდა. გურამის თვის „მეთიდი“ მაინც არ ღალატობდა. ასე გავიდა წამთარის გრძელი დღეები. ვახაშვულზე ქალბატონმა თამარმაც, გურამმაც და, ალბათ, ქუდმაც შევებით ამოისუსინეთეს.

გურამ თოფურია

მე-6 თუ მე-7 კლასში ვიყავით, როდესაც გურამი და ჩვენი მეგობარი ბიჭები გაკვეთილების შემდეგ მესტუმრნენ, შემოთავებელი და შემინებელი ჩანდნენ. ჩემთან, უფრო სწორად, მამამთან კონსულტაციისათვის მოვიდნენ. ვინაიდან მამა ექიმი იყო, მასთან უნდა მივსტუმრებინათ, პაპირისის ერთგულს მონვევა ტრეპება თუ არა კვადლს ფილტვებში. აღმოჩნდა, რომ ბიჭებს სკოლაში სამედიცინო შემომხება ელოდა. მათ ეწინააღმდეგებოდათ, რომ რენტგენის აპარატი ერთხელ მონვეული პაპირისის კვალს დაადასტურებდა. თან მადრთიხილებდნენ, მამას არ უთხრა, ვისთვის გესაჭიროება ეს ინფორმაციაო. მამამ მომისმინა, გამილიმა და მითხრა: გადავიცი შენს მეგობრებს, რომ ფილტვებში კვამლი არ გამომჩნებდებო. თან დააკოლა: მიხარია, ასეთ ბიჭებთან რომ მეგობრობო.

ერთად დავდიოდით თეატრებში, ოპერისა და ბალეტის თეატრში. ხშირად ეყენებოდათ სიმფონიური მუსიკის კონცერტებს, თუმცა გლენ მოლერის, ედი როზნერისა და სხვათა საესტრადო ორქესტრების მიერ შესრულებული, იმ დროს ძალზე პოპულარული მუსიკაც გვიტაცებდა. ომის შემდგომ ევროპელი კონფარკულაგების - ვივიენ ლის, ლორენს ოლივიეს, მარიაკა დი რეზინის, მილიცა კორუსის, ვინცე მადონალდის, ედი ნელსონის, ტაირონ პაუერის უხადო ხელოვნებასაც ვეზიარეთ. კარგად ვერთობოდათ ერთმანეთის დაბადების დღეებზეცდა. ევროპული ცეკვების გაკვეთილებს რუსთაველის სახელობის თეატრის იმხანად საკმაოდ ცნობილი, მზახიბო და კლკლარიტული პიროვნება ლაზარე ვახაშვილი საკუთარ ბინაში გვიტარებდა. ცოტა გავოცდით, როდესაც ვიარკევა, რომ მის სახლში არავითარი მუსიკალური ინსტრუმენტი არ გააჩნდა. მაგრამ ეს „ხარვეზი“ ლამა ჯანაშიას პატივსმინა მევაესო. ლაზარე ვახაშვილი გრნობედოვის ქუჩაზე ცხოვრობდა. ბიჭებს - თემურ საყვარელიც, ლამა ჯანაშიას, გურამ გაბრიჩიძეს და, რასაკარგვლიდა, გურამ თოფურისას პატივითი რიგრიგობით დაქტინდათ, გოლონები კი გაბარული სახეებით ვევედნ, „ეუმშევებით“. ბატონი ლაზარე ბიჭებს დაბეჯითებით უმორებდა, ცეკვის დროს თავახიანი და მოლიმარი ყოფილებდნენ. თან იმასაც დასებნდა, ცეკვის დროს პაპირისის მონვევა ყოველად მიუღებელია, უფრო მეტიც - უზრდელიააო. ყველაზე დიდი პარადოქსი კი ის იყო, რომ ორი საათის განმავლობაში თავად ჩვენი პედაგოგი საცეკვაო იღებებს ხელში ანთებულ პაპიროსით გვისხნიდა. უკანა ვახაშვ გურამი აღჭურვების ეერ მალავდა. ამბობდა: „ერთს გვასწავლის და თითონ კი სხვაგვარად იქცევაო“. მაგრამ ამ გაკვეთილებს მედეგი მაინც ნაყოფიერი აღმოჩნდა: დაბადების დღეებზე „ტენგის“, „ფოტოპორტს“, „ვალის“ საკმაოდ კარგად ვასრულებდით.

ვახაშვილისთვის „გაკვეთილები“ ხიბლი განსაკუთრებით 1949 წელს ვიგრძენით. ამ წელს სამულო სკოლა

ოქროს მედლებით დაჯილდოვებული, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სხვადასხვა ფაკულტეტებზე უკანოცდოდ ჩაიწერებოდა. გურამ თოფურისი, თემურ საყვარელიძის, ლია ნინამძღვრიშვილის, ნანა ცვაკარიძისა და ჩემმა მშობლებმა ბორჯომის ერთ-ერთ საუკეთესო სანატორიუმში დასახლებული საგზურებით „დაგვაფლოვდნენ“. ჩვენს ცხოვრებაში პირველად მივემგზავრებოდით დასასვენებლად მშობლების გარეშე. სადგურის ბაჟებზე მშობლების დამოძღვრას მაინც ვერ აცდით. ლია ნინამძღვრიშვილის დედა გვაფრთხილებდა: „თუ ბაკურიანი „კუკუშკით“ წასულას გადაწყვეტთ, ღია ვაგონს მოერიდეთ, მოაჯირზე არ დასხდეთ, გადავარდებით“. დედები გეთხოვდნენ, წინაში მოგვემატა და ადრე დაგვეძინა. მაგრამ, როგორც კი თავისუფლება მოვიპოვეთ, ყველა დარიგება უმაღლე დავივიწყეთ: ბაკურიანი „კუკუშკის“ ღია ვაგონით ვიმგზავრეთ, მოაჯირზედაც ვიხიბეთ, დევროლოთი კიდვე, გვიანვე ვიძინებდით. ყოველ საღამოს ბორჯომის ზღარბული პარკისაკენ მიიქარაოდით. ხან ღია ესტრადაზე გამართულ კონცერტებს ვესწრებოდით, თუმაგრესად კი იქვე შესანიშნავი ორკესტრის თანხლებით უმაღვირვებელი ვცდივართ. მართალია, ჩვენს „რანადებს“ გურამს, თემურსა და შოთიკო ქაჩიშვილს, რომელიც ასევე ბორჯომში ისვენებდა, გული რუსი გოგონებისაკენ მიუწევდა, მით უმეტეს, რომ ისინი კელის გასწვრივ ჩამწკრივებულიყვნენ, ქართულ ბიჭებს მოეთქმნოდა ელემენტად, მაგრამ ჩვენი მგაობრები ზათრს არ გვიტყდნენ, მხოლოდ ჩვენთან აველენდნენ ცეკვის „სასწაულებს“.

მი ზაფხულს გურამი მშობლების „დექატას“ მაინც ვერ ასცდა. იძულებული გახდა, თბილისშიც გვიჩვენებდნენ ადრე ავლი. თბილისში ჩასვლისთანავე ბორჯომში წერილი გამოგვიგზავნა. გვეწერდა, რომ „ფოსტალიონის“ მისია სრულად შესრულა. ჩვენი წერილების დარეგისტრაცია მთელი დღე მოაწადინა. წერილს ასე ამითარებდა: „როგორც მოგეხსენებათ, თბილისში 11-ის ნახევარზე ჩავედი და წვიმით ვაგრილებული თბილისური ჰაერი მესალბუნა. ბედნიერად ვიგრძენი მაშინ თავი ჩემი, მაგრამ უბედურად ვგრძნობ თავს, რომ ხვალ დილის 6 საათზე უნდა დავეტოო თბილისი. კისლოვოდეს გადავწყვიტეთ წასვლა. რადგან არ ვარ ჯოტის შილი (ისე კი დიდხანს გვეკონდა პაეკრობა, დავამარცხდი, რადგან „რა ერთსა გვეტყდნენ ათასნი, გვრცო მოვერევიანო“, - ნათქვამია)... თქვენი მფარველი ანგელოზი - გურამი. 1949 წლის 4 აგვისტო“.

იმ მორულედი წლებს ერთ-ერთ მშვენიერ მოგონებად, რასაკვირველია, „გომბორბო“ რჩება. ირინე მიქელაძე კახეთის სიძველეთა გასაცნობად ექსკურსიისათვის მზადებას შეუდგა. მომავალი მოგზაურობის მარშრუტაც წინასწარ განსაზღვრა. პიონერთა და მოსწავლეთა სასახლის ავტობუსი მომავალი „ისტორიკოსებისა“ და „ფილოლოგების“ ნათელი სახეებით აივსა. რუსთავის მეტალურგიულმა ქარხანამ ჩვენზე უდიდესი მთავრძელება მოახდინა. ჩვენი თვალთ ვიხილეთ, თუ როგორ ამრთობოდა ქართული ფოლადი. თავი ზღაპარში გვეკონა. ავტობუსში დაბრუნებულები აღფრთოვანებას ვერ ემაღავდით. გვიო გომბორის უდიდებულებასკენ ავიდეთ. ყველაზე საინტერესო თურმე იქ გველოდა. მზე მთებს მიეფარა, ამერმარს ბინდი მოეფანა. ამ დროს ჩვენმა მძღვლმა ტრაგიკული ხმით განაცხადა: „მნქაჲსი რბავა მწყობრიდან გამოვიდა, გზას ვედარ გან-

ვავარბობთ!“ ორიოდე მსუბუქმა მანქანამ ჩავეტიროლა. შემდეგ საავტომობილო გზა, თითქოს განგებ, გაირჩინა. გომბორზე, გზის პირას, მაღალი ბურქების ჩრდილში გატარებული ეს დამე უდიდესი დღესასწაულოვითი მასწავლავა. ბიჭებმა ინიციატივა ზელთ იფესეს. კოცონე აავიზგიზიზეს და ათასნარი ამბებით ვავრთობდნენ. ჩვენს შემინებლავ ცდილობდნენ. კონან დროის მოთხორობის სამიხლებუბით აღსაცავს საკუთარ ვარიანტებს იქვე თხზავდნენ. და ამ დროს ნისლიან პორიზონტზე ორი ბობიხიანი და შავნაბადიანი სილუეტი გამორჩნდა. გოგონები მომისაკვან ერთიმორეს მივეკარით. დაუპატეხებელი „მოსწავლის“ დანახვა ბიჭებსაც არ ესიაშვნათ. შემდეგამ აღმონინდა, რომ ისინი კახელი მწვემებო იყვნენ. თავად გაკვირვებული ყოფილან, გზის პირას კოცონი რომ დაუნახავთ. გათენდა. ღრუბელი გადაიყარა. ნისლიც სსლავც გაუჩინარდა. მზემ კელად გაგვანახლა. ავტობუსთან უცხო მამაკაციბი ჩვენს მძღვლთან ერთად ფუსფუსებდნენ. ამ დროს ღამა ჯანაშიამ განაცხადა, რომ იგი დიალექტიკური მატერიალიზმის ფუძემდებელია. მართალი გიხობათ, თურას ნიშნავდა „დიალექტიკური მატერიალიზმი“, ღამას გარდა, მაშინ არავინ ვიცოდიო. ვგრწნობდით, რომ რაღაც ძალზე მნიშვნელოვანია, რადგან მის „ფუძემდებელს“ ხელში ბლოკნობი ეკავა და გამაღმეთი რაღაცას წერდა. გურამ თოფურია მ უფრო ამაღლებული და რომანტიკული გადაწყვეტილებად იფორ: ნანა ცვაკარიძელებს, მარინე კეცხოველი და მე ვარდებუდ, ხოლო საკუთარი თავი ბულბულად გამოაცხადა. სურათიც გადავიღეთ, რომელსაც ასევე შევარქვით: „აბულთიც და სამი ვარდი“. მართალია, მაშინათვევინ ვარდებუ, ბუნებრივია, არ გვადებდა; გურამ-ღამე დამეცამაინებ ვერ იბულებოდა. შუადღე უკვე გადახსული იყო, ხოლო ბულბული, ჩვეულებრივ, განივადვე გალობს...

1952 წელს საცხოვრებლად მოსკოვში გადავედი. სწავლა ლომონოსოვის სახელობის მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტზე განვაგრძე. მეგობრები მენატრებოდა. ენსტალურ ვანრს არ ვალაიტობდიო. თბილისური ამბები მოსკოვში სწრაფად აღწევდა. და აი, 1954 წლის სუსხიანი ზამთრისა და გრილი გაზაფხულის შემდეგ მოსკოვს ზაფხული ესტუმრა. სითბოსთან ერთად ისიც მახარებდა, რომ პუშკინის სახელობის მუზეუმში დრეზდენის გალერეის შედეერებს მასპინძლობდა.

გამოფენაზე შესაღწევად საკმაოდ გრძელ რიგში აღმოვედი. უცხად ჩემს წინ ორი ნაცნობი თავი გვიწინებ: ერთი მუტი ნაბლერფრთმინი, მეორე - ქერა. გურამს და ლაშა ჩემსათი რიგში იდგნენ. სიხარულით ცას ვენეი. უმაღლესი მანინაშე გაეწედა. ერთ ნაშში დაბრუნდა ბავშვობისა და ყრმობის განუშეორებელი წლები. ბილეთებიც ვიყიდეთ, გამოფენაც ერთად დავათვალიერეთ. იქვე დავთვქით, რომ მეორე დღეს კონონი ნავიდავდიო. რუსული ფლემების რეტეროსპექტული ჩვენება ავირჩიეთ. კინოეკრანიდან ვიზენმტრინისული ჯავნოსანი პოტიომკინის დრამატული ისტორიის დამძიმებულ კადრები ერთიმორეს ენაცვლებოდა, ჩვენ კი ჩაბნელებულ კინოდარბაზში ბედნიერი და გახარებული სახეებით ვიხსენებდით. ჩვენ ხომ კვლავ ერთად ვიყავით!... ცხოვრებამ ვერც შემდგომ დაგვაშორა! ახლაც ერთად ვართ!

დოდო აბაშიძე

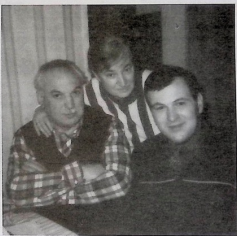
გეულის მოსახლენი

დაიბადა 1930 წელს ინტელიგენტურ ოჯახში. მამა, ვარლამ თოფურია — გამოჩენილი ენათმეცნიერი, აკადემიკოსი; დედა, თამარ ლევადა — ფილოლოგი; და, ნანა თოფურია — სლავისტი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი; შვილი, გიორგი — მათემატიკოსი.

გურამი მამის პროფესიულ გზას დაადგა. მისი კოლეგებისა და მეგობრების თქმით, ის მამას ძალიან ჰგავდა როგორც გარეგნობით, ისე საქმიანობითაც. ბევრს მუშაობდა, უმეტეს დროს მამის კაბინეტში ატარებდა, რომელიც შემდგომ ასევე მისი საყვარელი სამუშაო ადგილი გახდა.

ყველა ჩვენს ახლობელს გურამი ალბათ გაახსენდება მუდამ თავდახრილი, სამუშაოდ მჯდარი სანერ მაგიდასთან, რაც მისი ყოველდღიური ცხოვრების წესი გახდა. მათ არ შეიძლება არ მოაგონდეთ მისი ურყევი პასუხი ჩემს თხოვნაზე, რომ ამდგარიყო და დაესვენა: დოდო, ეს ჩემი საქმეა, რომლის გარემოცვაც ცხოვრება არ შემიძლია. მე კარგად ვარ, მენ კი, ძალიან ვთხოვ, შიშით ნუ ცხოვრობ, შიშით ცხოვრება არ შეიძლება, — რამდენჯერმე გამიწორებდა, შემდეგ აუღლებებლად, მთლიანად დასწარებული, ვაგარძელებდა მუშაობას. გამოეტყდები, ბოლო წლებში, მოუხედავად გურამის გამაშხანველებელი სიტყვებისა, რომლებიც მკაფიოდ მესმის და თან მდევს, სივდა ჩამისახლდა, შიში არ მასვენებდა, არ მშორდებოდა, — ალბათ წინათგრძნობა იყო. ვცდილობდი, ეს შიში დამეფარა, მეგონა, არ მამჩნევდა, — თუ არ იმჩნევდა?!

შუადა მზილავდა გურამის თავდადებული ვატაცება თავისი საქმით, რომლის ერთგულიც ბოლომდე დარჩა. აღტაცებული ვიყავი მისი თბილ ურთიერთობით მეგობარ-ამხანაგებთან, რომელთა შორისაც დიდი სიყვარულითა და პატივისცემით სარგებლობდა. ძალიან მერიდებდა, მაგრამ არ შემიძლია არ გავიმეორო მეგობრების აზრი, რომ გურამი გამორჩეული იყო: გულს არავის ატკენდა, უღალატობა, უმურყურელობა, კეთილგანწყობა, თანავგრძნობა, იუმორის ნიჭი უტყვად ჰქონდა მოხაზულბული. წარმატების დროს ცდილობდა განზე გამდგარიყო. ყურადღების ცენტრში არ მოხედდრილიყო და ერჩინება ჩრდილში დაჩრენილიყო.

შეულესთან — დოდო აბაშიძესთან და შვილ გიორგისთან

მახსენდება: როცა გურამი ევროპულ კავკასიოლოგთა საზოგადოების ვიკე-პრეზიდენტად აირჩიეს, ეს წარმატება მან გერმანიიდან ტელეფონით მაქონობა, თან გამეზუმურა: ოღონდ ამ ამბავს რადლოთი ნუ გამოაცხადებთ, — გამაფრთხილა, რადგან ამის დიდი იმედი არ ჰქონდა. ამ საპატიო თანამდებობას, რომელიც მრავალი წლის განმავლობაში შეინარჩუნა, დიდი პასუხისმგებლობით ეკადებოდა.

ასევე ხშირად მახსენდება ერთ-ერთი მოგზაურობა გურამთან ერთად გერმანიაში, ბონში. გურამს სესიაზე მოხსენება ჰქონდა, რომელსაც გერმანულ ენაზე კითხულობდა. მგონი, ეს მას ანუხებდა: ისევ თავის გამოჩენას ერიდებოდა. უნივერსიტეტში, სესიის დაწყებამდე, საკონფერენციო დარბაზის კედელზე დაგინახე გაკრული მწვანე ფერის აფიში. იქიდან ამოვიკითხე, რომ სესია ეძღვნება გურამ თოფურიას ჩამოსვლას. გამიხარდა, სიხარული ვერ დავამალე, გურამს შევხედე, რომელსაც ჩემს რეაქციასზე ელინებოდა. სესიის დასრულების შემდეგ მან საჩუქრად მიღებული აფიში შესახებად გადმოვიცა და კვლავ ლიბლით გამაფრთხილა: ამას არ ილაპარაკო. ეს თხოვნა მას იმხანად ვერ შეეუფსრულე. დღეს კი ამ და სხვა ამგვარ აფიშებსაც მის არქივში მივუჩინე ადგილი.

მინდა გავისინერო ჩვენი ცხოვრებიდან ჩემთვის დაუცნაირი ერთი მოვლენა: გურამს ძალზე იმეოთად უმნიშვნელო ყოფილი დავალების შესრულებას ვთხოვდი. უარს არასოდეს ამბობდა. ერთხელაც ჩემი თხოვნით საყოფაცხოვრებო კომპანიაში წავიდა პატარა დავალების შესასრულებლად. დაბრუნებისას სიცოცხლე ვერ იკავებდა, ისე მიიბრია: ხელშეშლილი დავალებით გაცოცხლებული დარჩა. მისი გვივით, ეს იყო ხარბი მისი სიცოცხლე. თუ არა, მაგრამ მე მას სიცოცხლე უფთხარი: მართალია, მე ვასრულებ ჩემი საყვარელი შეუღლის დავალებას-მეთუი. ასე გაავსრე ხელსისარი.

არამეკულებრები იუმორი ჰქონდა. მასთან ერთად ყოფდა როგორც ჩემთვის, ისე ყველა ჩვენი საერთო მეგობრისათვის ბედნიერება იყო. ახლაც კი ლიბილს მეგობრს ჩვენთან სტუმრობისას ერთ-ერთ საუბარზე გურამისა და მისი გერმანელი მეგობრის, პროფ. კარლ შმიდტის საუბარი. კარლს რაღაც ანუხებდა და დაიჩილა: დიაბეტის ნიშნები მაქვს. გურამმა შეხედა და სრულიად სერიოზული სახით უთხრა: — Карл, у тебя диабет, а у меня Доши! ძალიან ბევრი ვიცინეთ; კარლი ვერ გაავსრეთ და მერე ამ ამბავს როგორც მე, ისე კარლი ყველას გაუთავებლად ვუცუცხებდით.

გურამი მეშვიდედა ჩემს ცხოვრებაში და სიხარული, სიხარული და სიყვარული შემიძლია. მასთან მეხეხდრდა და ურთიერთობა მთელი ჩემი ცხოვრების მანძილზე იყო დიდი

საჩუქარი, რისთვისაც მაღალ ღმერთს მაღლობას ეწირავ. დღეს სიყვარულია და სევდით ვიგონებ გურამთან ერთად გატარებულ დღეებს.

მასხვას გურამთან ერთად მოგზაურობა გემით სოჭი-დან ოფსამდე. ყველა ნავსადგურში ვაჩერებისას, კუნძიდან გადმოსვლებში, დამწვევრი ქალაქების ყველა გუბერულს, საინტერესო ადგილებს ვათვალიერებდით. დაუფინყარი იყო ყოველი ახალი დღე, რომელიც უფრო ბედნიერი იყო, ვიდრე წინა. დათვალეების შემდეგ დააღლივნი კაიუტაში გზრუნდებოდით. გურამი არ ისვენებდა, ისეც გადიოდა ოთახიდან და, ყოველი შემოსვლისას, გახარებულს ახალ-ახალი მოთლი სასმელი შემოჰქონდა (მამინ სასმელი ძნე-დნი იმოკვებოდა). ერთხელაც, როცა ახალი ბოთლი მოიტა-ნა, მე სიცოცხლი ვთხოვარ: გურამ, არ მოგივიდა? მე შეგონა, მნიგნობარ კაცს ვაგვევი, შენ კი სულ სასმელით ხელში ბრუნდები-მეთქი, როგორც ყოველთვის, შემოიხედა და სი-ცოცხლივე მიასუხა: ჩვენც, — როგორც შენ ვუვლი, — მნიგნობრებსაც, გვიყვარს სასმელიც და მიზარებულებაც.

მართლაც, ასე იყო. მოგზაურობიდან შინ დაბრუნების-სას იმ საღამოსვე მისი მეგობრები (მნიგნობრები) მოვიდ-ნენ, დიდი საიმოვნებით შეექცნენ გურამის ჩამოტანილ სასმელსაც, სადღეგრემელები არ თავდებოდა. ბერი ისა-ურბის, ვიზიარულით, ვავისხენთ ზოგი ძვილი, ზოგიც ახალი, და ძალიან გვიან კმაყოფილი დავიმოხლეით.

დაუფინყარი იყო ყოველი დღე, გატარებული გურამთან ერთად. ძნელი მასზე წარსულში ლაპარაკი, მაგრამ სინამ-დვილს ვერსად ვაგვეცი...

ჩვენ, მე და გურამს, სიბერე არ გვაშინებდა, ცხოვრობ-დით მომავლის, სიცოცხლის იმედით. ახლაც ჩამქსმის მისი გულწრფელი და თბილი სიტყვები: "ჩვენ სიბერეში დიდ-ნას ვიცხოვრებთ". მას ასე სწამდა და მეც, როგორც ყველა მისი ნათქვამი, ასევე მწამდა.

თამამად შემძლია ვთქვა, რომ ის იყო საუკეთესო, სა-მაგალითო მამა, მუდღეო, იმე და ბაბუა. გურამს დიდ ბედ-ნიერებას ანიჭებდა ურთიერთობა თავის ერთადერთ ვე-თან — გიორგისთან, გიორგის მუღუღესთან — ირინა თვე-ზაქსთან და ჰატარა შვილოშვილებთან — ვიქტორსა და ქეთევანთან. ბავშვების ცხოვრებაში მე დიდი მისი განმე-ვლობაში გაურკვეველი ადვილი მეჭირა: ვინ ვიყავი მათი-ენს? — ეს კითხვა მათ არ ასვენებდათ. ჰყავდათ დიდება (გიორგის დეიდა), ბება-ბუბა (ირინას დედა) — ასე ეძახებდნენ ბავშვები თავიანთ საყვარელ ბებიებს, და... დრო! ჰატარა ვიკამ (ასე ვუძახებთ ვიქტორს), როგორც ჩანს, ბერი ფიქ-რის შემდეგ ნახა გამოსავალი და გახარებულმა გამოკვიც-ხადა: დიდი გურამის დედიკოაო. ამის შემდეგ ბავშვები დაწყნარდნენ, მეკითხვებიც დაშაობადა. მე და გურამი ბავშვების ნათქვამზე ვაგვიოცა და ვაგვახალისა კიდევ.

გურამის წყალობით შემომწრა მრავალი ტექნიკი და თი-ლი მოვინახე. გიორგი ხშირად მოდიოდა გურამთან. მამა შვილისაგან სიყვარულს არასოდეს მალავდა: თავშეკავებუ-ლად, მაგრამ სიყვარულის დაუფარავად დასტრიალებდა როგორც თავის გიორგის, ისე შვილოშვილებსაც. გიორგიც მუდამ გულწინაშეობით ექცეოდა და სიყვარულითვე პასუ-ხობდა. მე წლებს განმავლობაში ვაკვირდებოდი, ვუფერებ-დი მათ ლაპარაკს, სიყვარულით სავსე დამოკიდებულებას. გუ-რამი სამკობარ აზრებს მას თავს არ ახეუვდა, მაგრამ ძალიან ფრთხილად ცდილობდა მისი ცხოვრების სწორად წარმარ-

თვის, ისევე როგორც ბატონი ვარლამი იქცეოდა გურამის მიმართ. ეს მე მათი წერილებიდან შეუტყვე. მეც მისარე-ბულია გურამსა და გიორგის სიყვარულით: ერთ დღეს, რი-დესაც გურამმა სადილობა არ მოინდომა და თხოვნამაც არ ვაჭირა, მამინ დე სასადილო მაგიდასთან შედგომ გურამს და-ვეშურა: თუ არ ისიამებ, იცადე, გიორგის ცუდად შევ-ვლები-მეთქი. მან გაოცებულმა, მაგრამ, როგორც იყოდა, გაღიმებულმა შემომხედა, უსიტყვოდ თავი ჩაღწა და ისა-დილა. ის თავს ვერ იკავებდა, ელიმებოდა: ალბათ, ჩემი ნა-თქვამი არ დეიჯერა, მაგრამ სადილი მაინც ვათავია.

შვილოშვილები ხშირად აკითხავდნენ საყვარელ ბაბუს. გუ-რამი ბავშვებს საჩუქრებით ხედეოდა. ისინიც, ბედნიერები და კმაყოფილები, თავიანთ ალერსით ახარებდნენ მას. ბავშვები გვიანობამდე რჩებოდნენ, ნასვლას აჭიანჭობდნენ. გურამი ამას ხედავდა და ძალიან უხაროდა. ვიკა ქეთევანზე უფროსი იყო. ამიტომაც უფრო მეტი დრო ჰქონდა გატარებული გურამ-თან ერთად. ხშირად მეც გურამსა და ვიკასთან ერთად საკვირ-ნოდ დავდიოდი ვაკის პარკში. გურამი ცდილობდა, ვიკას უფ-რო მეტად დაახლოებოდა, გავეციებინა მასში ინტერესი სა-ქმისადმი, მეგობრების სიყვარულისადმი. საგულბისმო აშბე-ბის მოყოლით აინტერესებდა, ახალისებდა, ანებებებდა, ყვე-ლა გასართობან მიჰყავდა და, რასა კვირველია, თოვსას უს-რულებდა, უარს თითქმის არავერზე ეუბნებოდა.

როდესაც გურამი გარდაიცვალა, ბავშვები ვერ კიდევ სულ ჰატარებდი იყენენ: ვიკა 9 წლისა, ქეთევანი — 8 წლისა. ბავშვებმა ძალიან განიცადეს, განსაკუთრებით — ვიკამ. მთელი დღე ტირიდა, ბაბუს დაკარგული გამწარებელი იყო.

დღეს, როცა ჩემს ნახსავად შემომბრუნენ უფროსი სახლში, სიხარული არ ემჩნეოდა, მოწყენილობას ვერ ფა-რავებ, თვალს ვააპარებდი ხოლმე გურამის სურათისაკენ, ვიკა კი ზოგჯერ ხელსაც გადაუხსამა, თითქოს ვუფრება. დიდხანს აღარ ჩერდებიან, ცდილობენ მალე წასვლას. მეს-მის: ასეთი ბაბუს დაკარგვა ადვილი არ არის. "გურამი ბა-ბუ" მათთვის მუღუღეულია. მე არ მინდა, ბავშვებმა სულ გურამზე იფარდონ, მაგრამ არც ის მინდა, რომ საყვარელი ბაბუ დავიწყებდით. ვეცდები, ეს არ მოხდეს. ამამი ალბათ გიორგი და ირინაც დამეხმარებიან.

გურამის ცხოვრებამ განსაკუთრებული ადვილი მის საყვარელ და, ნანას ეჭირა. ნანა ხშირად იყო ჩვენთან. გვი-ხაროდა ერთად ყოფნა. ზაფხულშიც კი, მრავალი წლის გან-მავლობაში, როცა ჩვენ, მოსკოვის გავლით, დასასვენებლად ლტვამი, დრუს კონსტანკიში მივემგზავრებოდი, ნანა ერთ კვირას ჩვენთან ერთად ატარებდა მოსკოვში. იქ გატარებუ-ლი ერთი კვირა დაუფინყარი იყო. გურამი ყოველდღე ახალ-ახალ სურათებს გვიჩვენებდა: დადედიოდი მოსკოვის უღამაზეს გარეუბნებში, ბედნიერები ვიყავით. დღეები შე-უძინებლად გადიოდა. ერთი კვირაც მალე ელიოდა და ჩვენი გზებიც იყოფოდა. ნანა თავის ოჯახს უბრუნებოდა, ჩვენ კი ლიტვამი მივემგზავრებოდი. თითქოს ყველაფერი ძა-ლიან კარვად იყო, მაგრამ... მალე ყველაფერი შეიცვალა...

განსაკუთრებით დაუფინყარი, ნარმოუდგენელია გუ-რამთან ერთად გატარებული მისი ცხოვრების ბოლო დღე-ნი. გურამი მიმიხედ იყო, მაგრამ არ ვიწყებ მისთვის ჩვეული სიმშვიდით და დიმილით იმდენს, ნარმოუდგენელია. ნანას ამ დროსაც არ დაუტოვებია ვიკარი, არ მოსცილებია გურამს და, თუ ზოგჯერ მან წასვლას მოინდოვდა, გურამი და-ღონებული თვალებით მხედვდა და მალე დაბრუნებ-

სხოვდა. ასეთ დროს ნანა აღარ მიდიოდა, ისევ რჩებოდა. დარჩა ბოლომდე ბოლო სამიწელ წუთებშიც ერთად ვიყავით. არ მოსცილებიან გურამს არც მისი გიორგი და ირინა, არც ჩვენი უახლოესი მეგობრები. გურამი ჩვენგან მიდიოდა, ჩვენ კი ის გვეჯეროდა. დარწმუნებული ვიყავი, რომ გურამს არასოდეს უჩემოდ არ გაუფოშებდი, მაგრამ ამეყვრად უძღური აღმოვჩნდი.

კარგ მოგონებებთან ერთად მწარე მოგონებაც თან მსდევს, რომელსაც არავის ვუმზღავებდი. ეს იყო სამიწელი სიზმარი. ფატალისტი არა ვარ, მაგრამ ამ სიზმარმა შეძრა. გურამი ჩვენს სახლში მოსულ სტუმრებთან არ ტრიალებდა, ვეძებდი, ვერ ვხედავდი... სასონარკვეთილმა გაკვივიდი და, აღბათ თავის დასაცავად, სიზმარი მღვიძარემ დავამთავრე... გურამი დავიჩინე! — ასე მინდოდა და ასე დავიკრე...!

მე გურამის სიცოცხლით ვცხოვრობდი. მის გვერდით ყოფნა დიდი ბედნიერება იყო. მეგონა, ეს ბედნიერება უსასრულოდ გაგრძელდებოდა, გარდაუვალი არ მოხდებოდა, მაგრამ ეს მაინც მოხდა. დამთავრდა ჩემი და გურამის ბედნიერი ცხოვრება. ახლა სასაფლაოა მხოლოდ ჩვენი შეხვედრის ადგილი...

როგორი შევით შენ მაგვარი შენს სამარეს ამოვაცხებდი

(გურა კვარაცხელია)

მსიაშოვნებს, როდესაც მის საფლავზე ახალი ყვავილები მხვდება: მოდიან, არ იყინებენ. გურამ ბედლოვლმა ერთხელ მითხრა: გურამის საფლავზე ნაკვალევი არ ნაიძლებოა...

ავთანდილ არაბული

საიქოს მართალთა არს

როდესაც ვინმე ან გარდასულს შესახებ რაიმეს ვახსენებ, გადამწყვეტდნენ, მთაში იტყობდნენ: „საიქოს მართალთ (არა — მართალთა თანა) არისო“.

ეს ფორმულა დაფიქციებას უდრის, — ღვთის ნინამე, სიძარბოვს ვიტყვი.

ეს გამოხატულება სწორედაც შეეფერება ისეთ პიროვნებას, როგორც ბატონი გურამ თოფურია იყო.

„მართალთა“ ხსენებამ მოიტანა:

ნარსული იმითაც არის კარგი, რომ აქ დარწმუნებებს მუდმივად შეახსენებს (ეს — როგორ!), თქვენ ერთმანეთსაც მართალნი სჭირდებით, თუნდაც საკუთარ ნარსულთან კავშირის არგანაწყვეტად.

ამ დიდ ნარსულს დღეს „ტოლად და სწორად თავისა“ ეკუთვნის ბატონი გურამ თოფურიაც.

არ ვიცი, რა ნილი უდევს მემოხვევითობას და რა — კანონზომიერებას იმაში, რომ დიდი (მართალი) პიროვნებების ამ ქვეყნიდან წასვლა ზუსტად ემთხვევა დიდ კატაკლოზმებს ქვეყნის ცხოვრებაში, მაგრამ რადან „უგანგებოდ არა საქემ არ იქნებიან“, რაღაც შინაგანი კავშირი უფოოდ არსებობს... გაეხსენებო, რა ვითარებაში აღესრულა რევან ინანიშვილი... ეს განცდა მძაფრად შეგვახსენებდა თავს რევან თაუკაშვილის გარდასვლის დროსაც.

ასე იყო ვასულის ნინა წელსაც — გურამ თოფურიას აღსრულების ფაშს. იგი ბოლომდე, ბოლო ამოსუნთქვამდე ღრმად განიცდიდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტსა და მეცნიერებათა აკადემიას თავსდატყბილ ამბებს.

გურამ თოფურია იყო მუდმივ ფიზიული მოქალაქე, ამისი ყოველგვარი ხაზგასმის გარეშე, და, ამდენად, ქემპარტი საკრებლო არ ხდებოდა ქვეყანაში ისეთი რამ, რაზედაც ბატონ გურამს, ავად თუ კარგად, გული არ შესტკიოდა.

მთი უფრო, მისთვის სომადენ შობილოური უნივერსიტეტისა და აკადემიის გამოს.

როცა უნივერსიტეტი პოლიციამ დაიკავა და დაშლილი აკადემიის „სსიპ“-ად გარდაქმნილი ინსტიტუტებშიც მოვალეობის შემსრულებლობის გამოცდილი მოდელი ამოქმედდა, ბატონი გურამი უყვე წაწოლს იყო მიჯავებული.

და, უნდა ითქვას, მის სული ამოსდიოდა არ იმდენად იმ ზაფხულის ზეატისა და გაავებული ავადმყოფობის გამო, არამედ სწორედ გარემოებათა მძაფრი განცდით; და, მიუხედავად იმისა, რომ მისი მართლაც უებრო „მეჯამისა შემტყვევარი“, ლირსული თანამედრედურ, ქალბატონი დიდი მუდმივად შეახსენებდა მას განცდებისაგან თავის შეკავებას, საკუთარ ჯანმრთელობას კი არ ჩიოდა და კოლეგების ამგვარ მოკითხვას კი არ დასტუბდა, სულ საზოგადო სატკივანს კითხვებზე.

როგორ არ ითქვას ჩემი სიტყვებით: მოხვდებოდა ჩემი შინაგანი განწყობისა და ობიექტური ანალიზით გამაყრებულ გონების კარნახისა, უფროსი კოლეგების ნებას დაყვევი და დავთანხმდი, ინსტიტუტის დირექტორის მოვალეობის შემსრულებლის კანდიდატობაზე ჩემი სახელი და გვარი ყოფილიყო წარდგენილი, და ამას ძალიან განვიცდიდი... როდესაც ბატონი გურამი შორედ ვინახებულე, უყვე შეხანიშნავად ვგრძნობდი თავს, როდგან ვიცოდი, რომ საბინისტროში, „როგორც წესი“, შეცდომა არ დაუშვებს — ჩემი კანდიდატურა არც მიიღეს და არც უარყვეს!..

ბატონმა გურამმა, ნახევრად ქალბატონი დოღოს დახმარებით, უშაღვდეს ეს ამბავი ერთბა.

ვუთხარი, რომ ისე იყო, როგორც უნდა ყოფილიყო.

მამინ ბატონმა გურამმა ორდოდ სიტყვა თქვა და, ტანჯვისგან დაღლილი გამომტყულებლის მიუხედავად, ჩაიცირა ზუსტად ისე, როგორც მას სჩვეოდა, როდესაც თავისთვის დამახინათოდულ ზუსტსა და ფაქიზ იუმორს მიმართავდა.

მე ზუსტად ვერ გავიგე, რა თქვა მან (ამიტომაც ვერ გავიფიქრებ ფიცის ქვეშ — „საიქოს მართალთა არს“), მაგრამ ჩაიცინებზე ზუსტად მივხვდი, რომ ვითარება შეაფასა ისე, როგორც შეეფეროდა...

დღის, შინაგანად მართალი და ღრმად სერიოზული, დამოკიდებულების ხშირად გამოხატავდა თავისი ფაქიზი ხუმრობით და კოლეგებისათვის საოცრად ახლობლი იყო მას ჩაქუჭუჭულბოლო თვალმოჭუტული ხანმოკლე სიცოცხლის რაღვენდაც მასობის, ჩემი ვინაობის ვაგების შემდეგ მოჰყვა თავისი ერთ-ერთი სტუმრობის ამბავს მთაში: ჩემი ბავშვობის წლებში რაღაც ძველი მტრობა-შერიგების ამბავზე ჩემს მშობლიურ სოფელს — ჯუშათა — რეგუ-

ლარულად სტუმრობდნენ ცნობილი ფილოლოგები — ალექსი ჭინჭარაული და დავით გოგოჭური, დამახსოვრებელი ჰედაგოგი — გაბრიელ გოგოჭური და სხვები.

— და მათთან ერთად, ბატონი გურამის თხოობით, როგორც მეგობარს და „დებიტურესტული პირი“, რამდენჯერმე სტუმრობდა ჯუთას გურამ თოფურიაც; თანაც, თავის ხევისურ კოლეგებს საკუთარ მანქანასაც „ამახსოვრებდა“.

— აქედით ჯუთაში, — ყუევიოდა ბატონი გურამი, — კარგადაც გვიმასპინძლებს, დიდი პურობა (სმურობა) გაიმართა. ალექსიმ და დავითმა მეც საგანგებოდ წარმადგინეს — ეს გურამ თოფურიაა, აკადემიკოს ვარლამ თოფურიას შვილი, ენათმეცნიერების ინსტიტუტის დირექტორის მიადგელო...!

ჯუთაში ვეღვასმით მოუხმინეს, თავიც დაუქნევს, ძალიან კარგად, ზოლოს კი ჩემს სადედგარქლოც საგანგებოდ დალიეს:

— თქვენს მიმყენამსყენასაც გაუმარჯობა!

რაკი ვარლამ თოფურიას შვილობა ვახსენეთ:

ალბათ იშვიათია შემთხვევა, ისეთ დიდ ადამიანს, როგორც ვარლამ თოფურია ბრძანდებოდა, ისეთი ღირსეული მეგობარად მკულობდეს, როგორც ბატონი გურამი იყო. ღირსეული მეგობარად — არა მხოლოდ იმის ტომ, რომ მან დიდი მამის საქმესა და მეგობრობას უერთგულად და უბატონრება, არამედ უფრო იმის ტომ, რომ ბატონმა გურამმა შეძლო, არ დარჩენილყო სახელოვანი მამის უზარმაზარ მრავლობა და ყოფილიყო დამოუკიდებელი და თავისთავადი ამოკონუნება მეცნიერულადც და ადამიანურადც. ამას მხოლოდ დიდი პიროვნებები ახერხებენ.

რაც შეეხება მეგობრობის ერთგულებას, ამაზე ბევრის თქმა შეიძლება, მაგრამ განსაკუთრებით აღსანიშნავია — ჩვენში საკმაოდ უნიკალური — შრომისმოყვარეობა და სკრუპულოზობა, რითაც იგი უმდიდრეს ენათმეცნიერულ ქართველოლოგიურ ზბოლოთუკას, მისგან ბარათ-ბარათ ნალოიათებ ზბოლოგრაფიას და საერთაშორისო ქართველოლოგიურ ურთიერთობებს უკლიდა და მურვეობდა. მისი ხალი, მისი თავი არაერთი ცნობილი ქართველოლოგისთვის იყო მოკავრი მეკავშირე უცხოეთში და მაღლიანი ნავსაყუდელად საქართველოში ყოფნის ყამს. ამისი შესანიშნავი ნიმუშია ბატონი გურამის ურთიერთობები კარლ შორსტ შმიდტთან, ვინფრიდ ბოედერთან და სხვებთან.

ეს ერთი დიდი სკოლაა და მას ოდენსმე საგანგებოდ უნდა დავუბრუნდეთ...

და რადგან მართალთა და სიმართლის ხსენებით დავინწყე, თავს ვაღდებულად მივიჩნეე, ერთი შემთხვევაც გა-

ვიხსენო იმის საქვენებლად, თუ რამდენად გამაფრებელი განცდა ჰქონდა მას სიმართლისა და პატიოსნებისა.

ხუსტად ოცი წლის წინათ ინსტიტუტმა გადაწყვიტა გაეატორებინა სამუშაოები ქართული ენის ისტორიულ-ეტიმოლოგიური ლექსიკონის საფუძვლების მოსამზადებლად. ამ საქმის ორგანიზაციული წარმართვა მეც დამეკისრა. გადაწყდა, პირველ რიგში შექმნილიყო ეტიმოლოგიური საძიებელი (ინდექსი) და მოკრებილიყო სათანადო ლიტერატურა. ჩვენს მეცნიერებაში ხომ ისე დაფინტული არაფერია, როგორც ეტიმოლოგიები (როგორც პირდაპირი, ისე გადატანილი მნიშვნელობით).

განსაკუთრებით რარიტეტებდა ქვეული სპეციალური ლიტერატურის მოპოვება ჭირდა.

გამანარებელი ექვზბდი გამოსავალს და, ჩემი გითხრასიციუდე რა, ერთი მარტივი მაქინაცია მოვიფიქრე.

ახლანდელთან რა შედარება, მაგრამ ფილოლოგიური სამუშაოებისათვის ფული ყოველთვის ჭირდა. მაშინ სახელმეკრულებო ფონდი არსებობდა ინსტიტუტის ბიუჯეტში და, რასაც გასწვდობდა, ამით ექირაობდით და მანვე მკვლევრებს; თან ვამუშავებდით და თან ვასწავლიდით ეტიმოლოგიური საძიებლის კვალიფიციურ შედეგებს.

კომუნისტების დროს, მოგვხსენებდა, „ქსეროქსი“ იშვიათი ხლი იყო, თანაც ნახევრად ვასადუმლოებულ აპარატად

ითულებდა და ადვილი ხელმისაწვდომი არ იყო. მასსოვს, რა დიდი გაჭირვებით მივალდით იმ „ქსეროქსადმე“, რომელიც „იმლის“ სარდაფის ნულ სათულზე იყო „შამუჭებული“.

იმ დროს ერთი „ქსეროქსის“ აპარატი მეცნიერებათა აკადემიის მეოთხე საათულზეც დაიდგა, ოღონდ ყვეტრად კონტროლდებოდა. იქ ერთი ნესიერი და ზრდილო ყმბვილი მუშაობდა. გვიცანი იგი და მუდმივად ვაქსეროქსენინებდი მოპოვებულ ეტიმოლოგიურ ლიტერატურას.

მაგრამ როდემდე გასწვდებოდა ამას ჩემი უმცროსი მეცნიერი დუშაისი ხელფასი? ჰოდა, აი, ამ ფონზე შევბედე მე ჩვენს დირექციას:

— მოდი, იმ ნესიერ ყმწვილს ბარათების ამონერის ხელმეკრულება გავუფორმოთ, ზოლო იგი, ბარათების ამონერის მაგრი, იმ ანგარიშით, ქსეროქსსებს გავკვირავლებს-მეთუ.

ბატონმა გურამმა მოისმინა ეს წინადადება და ყოველგვარი განხილვა-შეფასების გარეშე მოჭრით თქვა:

— მე ამას ხელს ვერ მოვანერ!

ასე დამთავრდა ჩემი მცდელობა, ერთხელ მაინც რამე „გამეიმასქნებინა“ ამ ცხოვრებაში!

— მე მთავრა აკზონის — „საიკოსი მართალთა არს!“

ბონის ენის ინსტიტუტთან (1985) — I რიგში: გურამ თოფურია, კარლ შორსტ შმიდტი, ვ. სტებანსკი, ვინფრიდ ბოედერი; II რიგში: მაიკლი იობი, რ. ბილმეირი, ვინი შულცე

ნოდარ გურაბანიძე

სამყარო თეატრალის თვალთ

**„შპს ბატაცეხას მუდამ მოსდევს
მეჩინვარა ბოლო“**

შპს „რომიო და ჯულიეტას“ მიზედებით შექმნილი მრავალი სპექტაკლი მინახავს, მაგრამ ყველაზე ბერი ლორენცო მეორეხარისხოვან პერსონაჟადაა გამოყოფილი, მაშინ, როცა პიესის ინტრიგის ძაღვი მას უჭირავს ხელში და საბედისწერო შეცდომით გამოწვეული შეყვარებულთა ტრაგიკული აღსასრული სწორედ მისგან იღებს სათავეს. არც ძეფირელის გენიალურ ფილმში, არც სერგეი პროკოფიევის ბალეტში არა ჩანს ლორენცოს ნამდვილი სახე. იგი ყველაზე გამოყვანილია მხოლოდ როგორც კეთილი, გულისხმიერი, გამგები ადამიანი, რომელიც უწყყანოდ, ფარულად წერს ჯვარს რომოსა და ჯულიეტას.

შექმადის მიზედებით კი ლორენცო არა მხოლოდ ბერია, არამედ ალქიმიკოსიც, ანუ ერთგვარი იდუმალებით მოსილია, როგორც მშობიარი მეცნიერი.

ცნობილია, რომ შუა საუკუნეებში მეცნიერების მხოლოდ ორი დარგი ითვლებოდა უმთავრეს და ყველაზე ღირსეულ მიმართულებად – თეოლოგია და მასთან დაკავშირებული ფილოსოფია. ამათ შემდგომ შიშობოდა გარესსამყაროს შემსწავლელი ე.წ. საერო, ანუ დანარჩენი მეცნიერებანი (სადაც ალქიმიაც შედიოდა). ამ დანარჩენ მეცნიერებათა მსახურნი ხალხის თვალში იდუმალების სამოსში იყვნენ გაბეულნი. განსაკუთრებით ალქიმიკოსები, რომლებსაც სულელობით ურთიერთობას და პრაქტიკული მაგიით მოქმედებას აზრალბდნენ. უზრალო ხალხს მათი ემინოდა და ერდებოდა (იხ. ანიჟე აზიმოვის „პიოლოგის მოკლე ისტორია“ (ალქიმიიდან გენეტიკამდე).

შესასრის „ქარიშხალში“ ყოფლისმშენებლ ბრძენი პრის-პეროს „ოდუნალ მეცნიერებაში“ მაგიაც იფილოსხმება.

მე კი, დავთმე რა საზრუნავი ამქვეყნიერი, რვეწნიერ რა საიღუმლო მეცნიერებას
საუც თავის სიღრმით და თავისი იდუმალებით
ყველა სხვა ცნობილ სწავლის იდუმალ უფერი
მალლა დაგას,
ბოროტი სული გავადვიძე ძმის არხნებაში.

პროსპერო თავისუფლად გამოიმომოს ხოლმე სულელებს და სამყაროს ერთ ნაწილზეც ავრცელებს თავის გავლენას და ძალაუფლებას, რის გამოც მის წინაშე შიშით თრთიან და უსიტყვივად ასრულდებენ მის ნება-სურვილს კალიბან და არიელა, ინფანტი, სულელები იოსის, ცერერი, იუნონა.

ბერი ლორენცო კი, როგორც ნამდვილი ალქიმიკოსი, ბალახეულსა და მცენარეებს ავროვებს. უფრინა გამოდის გარეთ, ეიდრე მზე გააშრობდეს დანამულ მიწდორს.

უნდა გავავსო მანამდე ეს ძენნის კალათი,
შპსა ბალახით და გამკურნავ ყვილიებითა
პუნების დედა-მინა, მისივ სახლავა ბრის,
ქმნილებათ საშო მერე მათავ სამარე ხდებმა.
(ვახტანგ ქუციძის თარგმანი)

ლორენცოს ამ მონოლოგში გამოთქმულია შუასაუკუნე-ნოებრივი თვალსაზრისი, რომ ბუნების ყველა ქმნილება ადამიანის სასიკეთოდ არის მიმართული და ყველაზე განსხვავებული დამნიშნულება აქვს (აქ შეგვიძლია გავისხენოთ ენოთ გველებისმტამე მიწდიას სიტყვები).

ლორენცოს ხასიათის სრული გაგებისათვის აუცილებლად უნდა გავითვალისწინოთ ისიც, რომ იგი ფრანცისკელი ბერია, XII საუკუნის მოღვაწე ასიზული წმინდანის ფრანცისკის (ჯოვანი ფრანჩესკო ბერნადორე) მოძღვრების მიმდევარი, ანუ ფრანცისკელთა ორდენის წევრი. ამ ორდენის წევრები ქადაგებდნენ „წმინდა სიღარიბეს“ და წმინდანებისაკენ მიმავალი გზების ქუშმარტიუბას.

ჩემ მიერ ნახანი სპექტაკლებიდან მხოლოდ რევისორ გიორგი მარგველაშვილის დადგამი (რომელსაც „ჯულიეტა და რომეო“ ერქვა და, რომელიც ჯერ თეატრისა და კინოს უნივერსიტეტში წარმოადგინეს, შემდეგ კი მიხილთ თუშანიშვილის სახელობის თეატრში გადამტანეს) ლორენცოს სახე, ჩემი აზრით, სწორად და საინტერესოდაა გატებული და იგი, ფაქტობრივად, ამ ტრაგედიის მთავარ მამობრავებელ ძალადაა ცქვეული.

ამ როლს შესანიშნავად ასრულებდა უდროოდ გარდაცვლილი მიხილ ჯოჯუა. იგი ერთდროულად იყო ბერიც, ალქიმიკოსიც და ფრანცისკელიც. მაგრამ დანასაკუთრებით იკვეთებოდა ლორენცოს ალქიმიკოსობა და მაგიური ძალმოსილება, მისი ბატონობა ცეცხლის სტიქიაზე. ერთგვარად შიშის გამოწვევი იყო მისი კაბალისტური მობრაობები, შლოცვები. ყოველივე ეს, და ნათვლავების ნიჭი, ამ პერსონაჟს მიმზიდველსა და საშიშს ხდიდა ეროსსა და იმავე დროს. თავის სულში მაგიურ ძალთა აღრმინებისათვის საკუთარ სხეულსაც არ ზოგავდა – წელს ზემოთ გამომტლებული ტყავის თამბეითა და ჯაჭუების გამეტებული ცემით სისხლს იღენდა, რათა სხეულის დაირგუნვით სული გავთავისუფლებინა ხორციელის ტყვეობისაგან. იგი წინასწარმეტყველიცაა და ტრაგიკული აღსასრულლის სურნაის ხილვაც ძალუმს. ამიტომ სპექტაკლში ლორენცოს სახე მუდამ მჭმუნვარებას მოეცვა საკუთარ თავში ჩაღრმავებულობის გამოც. ის სიხარული და შინაგანი გაცისკროვნება, რაც მას უნდა ახლდეს ახალგაზრდების გაბედნიერების გამო, თითქოს მიქრალია, სულის სიღრმეშია მიხალეული. აქ ფიხიზალი გავთუქულები, გონის წამრთმევი სიცვარული ამინებს მას. იცოდეთო:

შმაგ გატაცებას მუდამ მოსდევს მეჩინვარე ბოლო და მამინ კედება, გამარჯვებას როცა მიადნენს...

...მიჯნურებს ძალუძთ იჯირონთ აბლაბუდაზე, რასაც ზაფხულის ცვლით სიო ნახად შეარბევს, ასე მსუბუქი არის მუდამ ამაოება.

შეყვარებულთა საბოლოო ბედნიერებისათვის ლორენცოს სულ ადვილად შეძლო მოეცლა, მაგრამ, როცა ვიცი ჩანს, იგი ავანტიურის მოყვარული რომანტიკოსიცაა. ლორენცო ფულიტას აძლევს თავის მიერ დაბრუნებულ ნაშაღს, რომლის მიღების შემდეგ, ქალიშვილი კატალიტიკურ ტრანსში ჩავარდება:

აჰ, ეს შუშა თან ნაიღე და ხვალ საღამოს დაძინების წინ გამოსცადე, როგორც კი დაღვე, ძარღვევში ფიცხლივ ცივი ძილი დაგივლის მამინ, შეგიჩრდება მაჯისცემა, არც ტანის სითბო აღარც ოდნავი სუნთქვა გაგცემს, რომ ციცხალი ხარ.

ამგვარი ნაშალი, რომელსაც ლორენცო ამზადებს, შექსპირის ფანტაზიის ნაყოფია. მედიკოსებს დღემდე არ შეუქმნიათ მსგავსი რამ, რომელსაც ორი დღე-ღამის მანძილზე სეკვდლის იმიტაცია მოუძლია. მაგრამ ლორენცო ხომ უპირატესად აღქმისაა (ან სექტუალის მიხედვით) და მერე ფრანცისკანელი ბერი. ავი წინათგონობის მიუხედავად, იგი მაინც აძლევს შეყვარებულ ფულიტას ამ სახედისწერო ნაშალს, რაც ტრაგედიით მოვარდება.

ამგვარად, ზერ ლორენცოს, ისევე, როგორც შექსპირის ანგვლა ტრაგიკულ გმირს, ტრაგიკული შეცდომა მოსდის. სექტუალში ეს გარემოება უკიდურესობამდე იყო მიყვანილი. სცენაზე იგი პირქუმი, მკაცრი მაგის მსახური, რომელიც გადაწყვეტილებას უყოფნაოდ დაბულობს, თუმცა დარწმუნებული არ არის საქმის კეთილად დაბოლოებაში. მეტიც, ისიც შეიძლება ვიფიქროთ, რაღაც ბოროტისნობა, ელფიკითერო ძალებს ემსახურება და შეყვარებულებს შეგნებულად უბიძგებს ტრაგედიასკენ.

ამ ტრაგედიის ღრმად ნამკითხველმა ვიორჯო მარცველაშვილმა ლორენცო „რომეო და ფულიტას“ – მისი ვერსიით, „ფულიტა და რომეოს“ – ერთ-ერთ მთავარ პერსონაჟად აქცია.

სიზმარი ვენეციაში

გინახავთ თოხი ერთნაირი სიზმარი, ისიც სხვადასხვა დროს?

ჩემთვის ასეთი სიზმარი ვენეციას! მოუხედავად ამისა, კარგად მახსოვს აგრანდ კანალის* გასწვრივ ჩამსკრივებული მწიბრობა უმშვენიერესი ფასადები, ტაძრები, ნელ-ნელა აზნექილი ხიდები და მათ მოაჯირებზე გადმოფენილი კოლორიტული ხალოჩები, ცხვირპარებილი მავი გონდოლები და გონდოლიერთა გამაფრთხილებელი შეძახილები ეინრო მოსახვედებში.

თვალდაუქუთვლა შემძილა გავიარო გზა „პიაკელა რომედან“ სან მარკოს ბაზილიკამდე. გადავიარო კვადახურული რიალტოს ხიდი, შევეჩრდე ბარტოლომეო კლუონის ბრინჯაოში ჩაშისხმულ ცხენისან ფიგურასთან – ევ-

როკოს ამ ვიწმურებულ შედეგებთან... ყველაფერი ეს რეალობაა, მაგრამ დღემდე სიზმარი, მოღაღღა მგონია.

პირველად ძალზე ახალგაზრდა მოხვები ვენეციაში. ვენიდან მარტოგობილი ვიშვზავერ და, ვიარე ვენეციაში ჩავიდეთ, უკვე გაოგნებული ვიყავი: ლურჯად მოხასხასე ზღვაში მატარებელი მიპქროდა, ვაგრონი ფარგრიდან კარგად გხედავდი აფრია ნავეებს, მეთევზეთა მიერ მსოროლილ ბადევს (შშის სიბევზე თოვზე ასხმული ტყვიები ბრწყინავდნენ), ხოლო წყლის თხილამურებზე მოსრიადელი ხელის ანეით ესალმებოდნენ მატარებელს სანტა ლუჩიას რკინიგზის სადგურზე შევრიალებამდე.

მაგრამ სიზმარი სიზმარში მამინ დაინყო, როცა ენ. „რეგატის“ ტრადიციულ დღესასწაულს ვენეციის კინოფესტივალის გახსნაც დაემთხვა. საზენიოდ, ათასწორად მორთული გონდოლები, ნაეები, გალერები, კატერები, სან მარკოს მოედანზე შოზონშიმე ხალხი და დიდი სიმშოონიური ორკესტრი, ხალხური საკრავებიანი მომთაბეთი, კომედია დელ არტეს პერსონაჟები, შეყვარებულთა წყვილები (იქვე, დოფების სიახლავეს კიბზე გათრიაქებული, ნახევრად მიშვლი, წვირიაში ჰიბები – ქალ-ვაფი ერთ საძილე ტომარაში), შექვიფიანებული მეინახენი ერთმანეთის სახეში პურის ფეჭელს რომ აყრიან (ეს ტრადიცია სათავეს იღებს 998 წლიდან, როცა ვენეციელებმა შეკობრები მოკრივეს, გემები დაუნეეს და ტყვეები გაათავისუფლეს), ივარუწუნებდე სიგრძეზე გაძლიერ მაგიდები უამრავი ხორაუთი (საძებე-სასმელი უფასო), ერთი სიტყვით, კანალტულის ფერწერულ ტილოებზე გამოსახული მასკარაზე, ნარტატაჟი კარნავალი, დაუფარავი არმივი, კარტის თამაში, ანდა ფრანცისკო გუარინის მიერ შექ-ჩრდილებითა და დინამიზით გადმოცემული სან მარკოს სახანაპროზე მიმდგარი გემების სილუეტები, რასაც თავისებურ მომხიბვლელობას მატებდა მთელ მოედანზე გაფენილი ნითელ ხალიჩებზე კინოვარსკვლავთა საზენიო სვლა.

ყოველზე ეს იყო იმ დღეს, სექტემბრის პირველ კვირას. ამის მნახველს როგორ არ უნდა მეგრძნოთ თავი სიზმარში, მითუმეტეს, რომ ადრე ამგვარი მოვზაურობა ინივიაზე შევიათი იყო და ოცნების სფეროს განეკუთვნებოდა (ბორხესისა არ იყოს „ბოლოს მივდივართ დასკვნამდე – არ ვიცი, შეიძლება თუ არა, იგი შევინერულად ჩაითვალოს – რომ სიზმრის ესთეტიკური მოღვაწეობის ყველაზე ძველი სახეობაა“ („ჩვენი მწერლობა“, 2008, 17).

დღესასწაულის მინურულს, ჯერ გონდოლით ჩავიარე ქალაქის წყნარ, განაპირა ადგილებში, შემდეგ ვაპორეტითი (დიდ კატერს, წყლის ავტობუსს უწოდებენ) მთელი ვენეცია ლაიონების მ ფორმის დიდი არბით გადავცურე.

ამის შემდეგ კიდევ სამზის ვიყავი ვენეციის (ორჯერ რუსთაველის, ერთხელაც – მარჯანიშვილის თეატრთან ერთად) და კარგად ვიცნობ მის ძველ უზნებსაც, ბენელს, ნესტიანს, მწიბრობა ჩამავეებულ ფასადებს. მასსოვს ვინრო არხების ჩაყვილილებული, აფროლებული წყალი (სხვათა შორის, კანალტო ასეთ ვენეციასაც ხატავდა), სადაც ტურისტებისა და ადგილობრივი მაცხოვრებლების მიერ პირდაპირ წყალში გადაყრილი ლუდისა და ფანტების ცარიელი ქილები, ცელოფანის ტრელი პარკები, გახუთის ნავლუჯები ტრეტიკებდნენ. მოვგედროდღავ თაყსინა ნენიში, როცა სან მარკოს მოედანზე ადამიანს თვალის ერთ

დახამხამებში წყალი მუხლებამდე სწედება, მაგრამ ამან ოდნავდაც ვერ შეღავა ჩემი ფერადი სიზმრები, ვენეციის ქუჩებსა და მოედანზე ყოველ წლის გათამამებული მზიარული სცენების კარნავალიზი, ცენტრალურ ადგილებზე დამდგარი გამაბრუნებელი ყაყისა და სუნამოს ერთობლივი სურნელება, ჯოჯონი სკალფანტის მიერ აგებული პანთეონის, ჯუზეპე სარდის, ჯორჯო ფრანჩეტის ტაძრების ნარმატივი არქიტექტურა, დოგების სასახლეში გამოფენილი ტუოპოლოს სურათები, პიოლო ვერონეზის გრანდიოზული კომპოზიციები თუ ხელოვნების აკადემიის დარბაზებში ექსპონირებული შედეგები.

და ბოლოს, კიდევ ერთი ზღაპრული კადრი, რომელსაც დღესაც თვალწინ ვხედავ. მარჯანიწილის თეატრი ბოლონიაში მონაწილეობა გახუთ „უნიტას“ მიერ გამართულ ხელოვნების დიდ საერთაშორისო ფესტივალში. დაუფინანსარი რეზო თაბუკაშვილის (რომელიც იტალიაში თავის იეს გრძობდა, როგორც თეხი წყალში) ძალისხმევით, ფესტივალის ორგანიზატორებმა მთელი დასი ვენეციაში (შემდეგ კი - ფლორენციაში) გაგვამგზავრა. ბ-ნი რეზო „პიაცა რომა“-სთან დაგვემშვიდობა თავისი მორიგი ფილმის (თუ არ ვცდები, ეს იყო ფილმი ვიტორიო სელაზე) საქმეებზე წავიდა. დაიბარა - საღამოს შვებულება - სან მარკოს მოედანზე. საღამოც დადგა. რეზო თაბუკაშვილის თითქმის ვეღვა დოკუმენტური ფილმის ოპერატორმა იური ბარამიძემ მაინცდამაინც სან მარკოს მოედანზე ისურვა სურათი გადაეღო თეატრის მთელი დასისათვის და საბით ზღვისკენ დაგვაცენა. საღამო ხანს ამ ადგილას კინოტუნტად მიორწევინა დიდი გონივრები. ჩვენ ვიდეკაბით მოედნის კიდეზე გამწკრივებულნი და ზღვის პირიზონტს გადაცქეროდით. ამ დროს, სულ ახლოს, თითქოს სისპირელიდან, გამოსრიალდა გრემლი, მავი გონდოლა, ძალზე მაღლა აზიდული ტვინით. გონდოლაში ულამაზესი წყვილი იჯდა: მედეა ჯაფარიძე და რეზო თაბუკაშვილი, ისინი იღიმებოდნენ და ხელს გვიქნედნენ, მაგრამ მალევე მიუფარნენ თავს.

დაუფრებელი იყო! კიდევ ერთი მოჩვენება, რომელიც ძალიან ჰგავდა სინამდვილეს. რეზო თაბუკაშვილის უფარდა ამგვარი მოულოდნელი სანახაობების გამართვა. ამჯერად ეს სანახაობა ანუ „ქართული კადრი“ ვენეციის თავბრუსმომხვევ ატმოსფეროს კიდევ უფრო აღამაზებდა.

P.S. იმ დაუფინანსარი საღამოს ოპერატორი იური ბარამიძე ბ-ნი რეზოსთან განდობილი ყოფილა.

საპანაროლას კომედი

ვდგევარ ფლორენციაში პლაცა დელა სინიორიაზე (სენიორიის მოედანზე), პლასტიკური ხელოვნების შედეგებით გარშემორტყმული. აქ მყოფს თავისუფლად შემოძლია ნარმოვადგინო, თუ როგორ მოქაზნა ერთმანეთზე გადაბმული ჩოჩილა ურმებით თეთრი მარმარილოს უზარმაზარი ლოდი, რომლისგანაც მიქელანჯელომ „დავითი“ უნდა გამოაქანდაკოს.

მოქანდაკე ბერტოლო ეუნებოდა თავის ახალგაზრდა შევირდს, მიქელანჯელოს: მხატვარი ხატავს, რათა შეავსოს სივრცე, ხოლო სკულპტორი სივრცეს თეთროფე ქმნისო.

სენიორიის მოედანზე აღმართული, არწილფო ემ კაბიოს მიერ აგებული, გრანდიოზული „პალატო ვეკიოს“ ნინ, კედლიდან მცირე მოშორებით დგას ახლა „დავითის“ ლეგენდრივი ქანდაკება (ორგინალი, იქვე, აკადემიის შენობაშია, მიქელანჯელოს სხვა შედეგებთან ერთად) და სწორედ იგი ჰკრავს (თუ ქმნის?) თვალწინდელი სივრცის მთლიანობას, მიუხედავად იმისა, რომ აქ უამრავი ქანდაკებაა: მოედნის ცენტრში, მრავალკუთხიანი, შდრეენიანი აუზის ცენტრში ნეპტუნის დიდი სხეულია ნამომართული, ხოლო მის ფერბითი და იგრვლივ აღეგორული ფიგურების კომპოზიცი-

ვენეცია. სან მარკოს მოედანი

ციაა. „დავითისაგან“ ხელმარცხნივ კი „ლოჯია დელ პრიორის“ ცადატყორცნილი, სამთლიანი, ფართოდ გაშლილი ლოჯიაა (სადაც ძველად საჯარო შეხვედრები და ცერემონიები იმართებოდა) - თითქოს პალატი ვარდების ბურქებიდან ამოზრდილი, უამრავი შედეგით, იშვიათი ოსტატობით შესრულებული რენესანსული და რომაული ქანდაკებებით, მათ შორის ბენვენუტო ჩელინის სახელგანთქმული პერსეკსი (ბრინჯაო) და დიდი დონატელის ერთ-ერთი უკანასკნელი კომპოზიცია (ბრინჯაო), და მანის, მოხერხებულად ყოველივე ამისა, დომინანტი მაინც მიქელანჯელოს „დავითია“, რომელიც თავის გარშემო იკრებს ყოველივეს.

სენიორიის მოედანს ახლოს გრანდიოზული დღესასწაულები, ფლორენციის აღზევებისა და დაცემის სცენებზე ყოველივე ღრისმესანიშნავი მოღვაწე აქ იწყებოდა და აქვე მთავრდებოდა (სენიორიის მოედანი დღესაც კი ფლორენციის პოლიტიკური ცენტრია). ამ მოედანზე (რომლის მახლობლადაც რუსთაველის თეატრი „პერგოლაში“ მართავდა გასტრიოვლებს) სულსიმძვინვრე აღფრთოვანებებსთან ერთად გუნებას მინამლავდა იმის გა-

სენება, თუ რა ვაკხანალია და აუტო-დაფე იმართებოდა აქ. ფლორენციელი სკოლის მხატვრის ერთ ფერწერულ ტილოზე ფიროლამო სავანაროლას კოცონზე დანჯაა გა- მოსახული (ჯერ ჩამოაბრჩეს). ზედისწერამ თუ განცებამ იხება საეპაროლას ცხოვრების წრე მაინცდამაინც ამ მო- ედანზე შეკრულიყო. აქ დაიწყო მისი ტრეპიფი და აქვე დაითავირდა კატასტროფით. სწორედ მან, ქრისტეს მოძ- ლერების სინონიმდების ფა- ნატკოსმა და ირაციონალურმა შემოძლომა, აქ დაათო მძვი- ვარე კოცონი, რომელმაც სახ- ვითი ხელოვნების მრავალი შე- დევრი, ნივინები, ტყავადაკრუ- ლი მონუსკრიპტები, ხელნაწ- რები, მუსიკალური საკრავები, კარნავალური კოსტიუმები, თე- ატრალური ნიღბები, ძვირფა- სკულპტბანი ფერფლად აქცია.

სავანაროლას მიერ შექმნი- ლი „ახალგაზრდა არმისი“ („ეთერპერვანიაინი ანგლოზუ- ბი“) ფანატკოსები, რომელთა შორის იყო მიქელანჯელოს უმ- ცროსი ძმა ჯოვანსიმონე, შინ უფარდებოდნენ ფლორენციე- ლებს, რათა ხელოვნების ყვე- ლა ის ნაწარმოები, რომლებიც, მათი აზრით, ქრისტანაულ რწმენას ბღალავდა, სენიორის მოედანზე აღმართული ხის პი- რამიდა ემაფოტზე მიეცდოთ. ქალაქის ოთხივე მხრიდან უამ- რავი ხალხი აწყდებოდა ხის მა- ლლი ანძის ირგვლივ აგებულ ემაფოტს. მათ წინ მიულოდათ „ახალგაზრდა არმისი“ რაზმე- ბი, მედლოლები, მესაყვირნი, ხელში კვერთხით და დღუნის ხის ტოტებით, ყველა ერთხმად გაჰყვიროდა „გაუშარჯოს ქრისტეს, ფლორენციის მეფეს“ (მკითხველს არ გაუჭირდება ანალოგის პოვნა ჩვენს დღე- ვანდელობაში).

ასე, ქრისტეს სახელით ნადგურდებოდა საკაცობ- რიო კულტურის ძეგლები.

ემაფოტა გაბმული თოკებით იყო შემოკავებული, კო- ცონზე მისასვლელ გზებს ხელჩაკიდებული სან მარკოს (სწორედ ამ ეკლესიაში დაიწყო თავისი სახელგანთქმული ქადაგებანი სავანაროლამ) ბერები იცავდნენ. უკიდურე- სად ეგზალტირებული ბაღვს გამოეყყო და ბერებისაკენ წელი ნაბიჯით გაემართა გენიალური სანდრო ბოტიჩელი, წელში მოხრილი, გატეხილ-განადგურებული მიუახლოე- და კოცონი და მასში მოისროლა თავისი მარადიული მე- ზის, ულამაზესი სიმონეტის ჩანახატები (გავიხსენით ბო- ტიჩელის La primavera – „გაზაფხული“, „ევენერას დაბადე-

ბა“), მას ფეხდაფეხ მიჰყვნენ ფრა ბარტოლომეო თავისი ეტიუდებით, და დელა რობიას ბერები, რომლებიც ვაფ- თრებით ჰყრიდნენ ცეცხლში მრავალფეროვანი ტერაკო- ტის ნაძერწებს, წლების მანძილზე დიდი რაოდენობით რომ ქმნიდნენ. გადმოცემის თანახმად, ამ სახარულ სანახა- ბას ცრემლმორეული შესცქეროდა სან სპირიტოს ბერი- ვით ჩამომხმარი მიქელანჯელო, რომლისთვისაც, ალბათ, განსაკუთრებით თავზარდაშ- ცემი იყო ის, რომ ეს გენიალუ- რი შემოქმედი თავისივე ხე- ლით ანადგურებდა საკუთარ ქმნილებებს. იქვე, მომორე- ბით, განმარტობით იფაა სა- ვანაროლა (რომლის მკაცრი, ასკეტური პროფილი განსა- კუთრებული გრაფიკული ოს- ტატობით და ხასიათის სიღ- რემებით წედომით შექმნი უფიჭი- ერესმა და უგანათლებულესმა სერგო ქობულაძემ) და პირვა- მებებული მესცქეროდა ამ ვა- კხანალიას.

ისტორიის პარადოქსია სწორედ, რომ ყოველივე ამის სულისნამდგმელი იყო სავან- აროლა, წარსულში მრავალი პოეტური სტანსის ავტორი, თომა აქვინელის მოძღვრებით გატაცებული, დიდი ჰუმანის- ტის და რენესანსული სულს- კვეთებით აღსავსე პიკო დელა მირანდოლას მეგობარი, და- ბოლოს, ქაბუკობაში მგზნებარ- ედ შეყვარებული სტროცის ქალიშვილზე, სულაც ლორენ- ცო მედიჩის მიერ მოწვეული სან მარკოს ტაძარი ქადაგე- ბისათვის...

გაივლის ხანი და სწორედ იმავე მოედანზე, სწორედ იმ ადგილზე, სადაც ინკვიზიციის კოცონი გიზგიზებდა, მრავალ- რიცხოვანი ფლორენციელები თვალწინ ცეცხლშივე ჩაიფერფლება სავანაროლას გა- მოშრალი-გამოფიტული, სასტიკად ნაწამები სულელი, რომლის არამინიერი პროფილი თავის ფერწერულ ტილო- ზე, მთლად შვე ფონზე დიდი ოსტატობით გამოსახა ფრა ბარტოლომეომ, ამ სულთაშუთავაშა ფანატკოსმა (თავს ქრისტეს რომ უტოლებდა) კოცონში რომ გადააყრევინა საკუთარი ნაშუქვერები.

ხოლო რას შეეძოდნენ ამ დროს ფლორენციელები? უდიდესი აღფრთოვანებით შესცქეროდნენ, თუ როგორ იწეოდა მათთვის ერთ დროს სათაყვანებელი სავანარო- ლა, რომლის ქადაგებანიც რელიგიური ექსტაზით აღ- ზნებდა მათ და მზად იყვნენ მისთვის თავი გაეწირათ. ამერიკული მწერლის ირინგ სტოუნის ბრწყინვალე

ჯიროლამო სავანაროლა

ბიოგრაფიულ რომანში – „ტანჯვა და სიხარული“ – რომელიც მიქლაშვილის ცხოვრებას ეძღვნება, ლორეცო მდინარი ეუბნება მიქლაშვილს:

„იცოდი, დამანგრეველი ძალები ყოველთვის ფეხდაფეხ მოჰყვებიან აღმშენებლებს. ყოველი ეპოქა ადმოკაცუნებს ხოლმე უმძიმესებს ყვავილს – ხელოვნებს, მაგრამ დგება ახალი დროება და ხედავ, რომ ეს ყვავილი ფესვებიანად ანამოგლავილი, გათელილი და გვიანბუგული. სავანაროლა ილაშქრებს არა მხოლოდ საერო ხელოვნების და არა მარტო უწმინდურობის წინააღმდეგ. მას სურს მოსპოს ყოველნაირი ფერწერა და სკულპტურა, თუკი ისინი უცხოა მისი შეხედულებისათვის. იგი გაანადგურებს მახანრს, ფილიო ლიპის, ბენოცო გოციოლის ფრესკებს... გაანადგურებს გირლიანდიის ნანარმოებებს, ყველა ბერძნულ და რომაულ ქანდაკებას, ფლორენციული მარმარილოს ქმნილებათა უმრავლესობას.“

ჩაუფიქრეთ თიი მეცენატისა და აღორძინების გიგანტის ამ სიტყვებს!

„... როგორც პენეპოტი“

კომედიის მუზა, როგორც ჩანს, ძალიან კარგ გუნებაზე იყო, როცა „გლობუსს“ გადაუფორნია და ეივინე გვეს სემი მხარული კომედიის სიუჟეტს უკარნახა, სამეცე უცნაური და დამინტრიგებელი სათაურით – „აურზაური ანათრის გამო“. ეს როგორ მოეგონებოდა? და „მეთორმეტე ლამე“. ეს უკანასკნელი, მართალია, ძალზე სერიოზული ხალხის, იურისტთა გილდიის“ დაკვეთით დაინერა (1600 წ.), მაგრამ ამის გამო ამ კომედიას არ მოსკლებია მხარულება, სიყვარულის ანტი თამაში, ფარსულ-მერლესკური ანგლოზანი, გადაცემები, მწეავე ინტრიგა და ცხოვრების ცხოველმოსილი წყურვილი, საყოველთაო ბედნიერებისაკენ ლტოლვა.

ტრადიციულად, ქრისტეს შობის მეთორმეტე დღე დიდი ზეიმი აღნიშნავდა ხოლმე. სწორედ მეთორმეტე დღეს ეწვივნენ მოგვები წმინდა მარიადა, რათა თავიანი ეცათ ყრმა იესოსათვის. ეს იყო იესოს პირველი გამოცხადება არა იუდეველთა წინაშე.

სწორედ ამ საკარლური დღის საზეიმოდ აღნიშვნა ენადი ლინდინელ იურისტებს (თუ შექსპირის თანამედროვეთა და ზოგიერთი მისი პიესის თანავტორის, ჯონ ფლეტჩერის, კომედიების მიხედვით ვიმსჯელებთ, სამართლის ინდოინდელი მსახურნი, ჩვენი არ იყოს, დიდი სიწმინდით არ გამოირჩეოდნენ) და შექსპირმაც ხალხისთვის შესარულა დაკვეთა ამ მართლაც ქმშარბიტი კომედიის შექმნით (წარმოადგინეს 1601 წ.).

ამ დროს მის გენიას ჯერ არ შეუბია სექსპისის ცივი ხელი: ჯერ კიდევ ცოცხალა მისი მეგობარი და მფარველი ლორდ ესეკი, ფაიორები და საყვარელი მასზე ოცდაათი წლით უფროსი ელისაბედ დედოფალია, ჯერ კიდევ თავისუფალია მისი მეორე მფარველი – გრაფი საუთემპტონი...

მართალია, კომედია დაინერა მეთორმეტე დღის დღესასწაულის საზეიმოდ აღნიშვნისათვის, მაგრამ არც პიესის სიუჟეტს, არც სათაურს არავითარი კავშირი არა აქვს

ამ დღესთან. არა აქვს და ნუ აქვსო, იფიქრა რობერტ სტურუსათვის და რუსთაველის თეატრში დადგმულ სპექტაკლში თითონ დაუკავშირა პიესის სიუჟეტი ქრისტეს შობის სასწაულის (სხვათა შორის, ჯერ კიდევ „ყვარყვარებში“ მან ქრისტეს ცხოვრების უმნიშველოვანეს ეპიზოდზე ავაგო ყვარყვარეს „ცხოვრება“ – მხოლოდ უკლები).

ეტყობა, თავის დროზე, შექსპირმაც იგრანო ერთგვარი უბერებლობა დღესასწაულისა და სიუჟეტის შუახაზამობის გამო, და ინტრიგის გასაძლიერებლად მიანერა „როგორც გენებოტი“, რაც ბოლოს ასე გამოვიდა: „მეთორმეტე ლამე ანუ როგორც გენებოტი“.

ეს „როგორც გენებოტი“ ზედგამოჭრილია რობერტ სტურუსათვის! ჯერ ისედაც როგორც ნებას ისე კვეცავს და ამონათებს შექსპირის ტრაგედიებს და ახლა წარმოადგინეთ, რას იზამდა, როცა თვით შექსპირიც კი საუკუნეთა სიღრმიდან მოუნოდებდა: „როგორც გენებოტი“.

ეს „როგორც გენებოტი“, ამავე დროს, ძალზე მაღალურად ორაზროვანია. იგი სხვადასხვანაირად შეიძლება გავიგოთ, ანუ შექსპირი ეუბნება თავის თანამედროვეებს (მით შორის, ალბათ, დამკვეთ იურისტებსაც): ეს ჩემი „მეთორმეტე ლამე“ ისე გაიგეთ, „როგორც გენებოტი“, და პიესის დამდგმელ რეჟისორებსაც აგულანებებს, დაგვით „როგორც გენებოტი“, როგორც მე ვფიქრობ, სწორედ ასე გაიგო სტურუსმა ეს მონიღება და ასეთ შენს ხელიდან როგორ გაუშვებდა?!

თუცაა რობერტ სტურუსამ შექსპირის სიუჟეტი თითქმის უცვლელად დატოვა, მაგრამ იგი გენებს თანამედროვე თეატრისა და მუა საუკუნეთა მირაკლისა თუ მისტერიების სამოსელში.

თვით პიესაში იმდენი გათამაშებაა, იმდენი ვარდასახევა, სხვადაქცევა, დაბოლოს, აქ იმდენი პატარა-პატარა „თეატრია“, რომ რობერტ სტურუსა არ გასჭირვებია ეს ყოველზე გაეგრძელებინა ერთ დიდ თეატრში. ამ თეატრს კი წარმოადგენენ გრავ ორსინის სასახლის კარზე გათამაშებული სპექტაკლი (შსავაცხად თეატრისა „ეკლესიის კარბჭესთან“, როცა სხვადასხვა „აუტოკება“ – ანუ რელიგიური შინაარსის პიესებსა და ქრისტეს ენებებთან დაკავშირებულ ამბებს თამაშობდნენ). გრაფი ორსინი „ზუციდან“ ანგლოზის თეთრი ფრთებით ეშვება და მთარული სანახაობის პირველ სცენას იწყებს, რასაც მალე მოსდევს ქრისტეს შობის პანტომიმური სცენა – ბიბლიური ლეგენდას: მთლად თეთრად შემოსილი ქალწული მარიაში, რომელაც სასოებით დასცქერის ახალშობილს, ვარსკვლავს გამოდევნებული მოგვები, თავყანისცემის რიტუალით, მზევი იროდი, რადაც ეწინაურა, კონსტანტინური მიძრაობებით. სპექტაკლის მოქმედებების განვითარებას რეჟისორი მიადევნებს ქრისტეს ცხოვრების სხვა ეპიზოდებსაც და ყველაფერს და შემოგვიდგება გრანდიოზული ფინალით. სპექტაკლის მიზარული და ბედნიერად დამთავრებული ისტორიის მონაწილეთა თვალში (ცხადია, მყურებულის თვალწინაც) თამაშდება ქრისტეს მიერ გოლგოთასზე ჯვრის აზიდვის ეპიზოდი. სცენას კვამლის ბურუსი ფარავს, მაგრამ ზემოდან წამოსული მთელი ჰკუნთს ამ ბურუსს და ვჭვრეტთ ლურჯ სიგრცვში მიშავალ ქრისტეს, რომელსაც უზარმაზარი ჯვარი გოლგო-

თის თხემისკენ მიაქვს. იგი სულ მაღლა და მაღლა მიიწევს, ვიდრე, ქორალის ამოთიეთვის თანხლებით, ეს ჯვარედინის ეკიზოიდ რეჟესანისს ეპოქის მხატვართა ფუნქციით შექმნილ „ამაღლებს“ ფერწერული ტილოების ასოციაციებს იწვევს ჩემში.

ასე მოაქცია ეს მხიარული კომედია რობერტ სტურუამ „დაზაღებებს“ და „ჯვარედინ-ამაღლებს“ პათეტიკურ საზღვრებში და საყოველთაო მისტირიად გარდაქმნა.

საკუთარი სამშობლოს ბედფულმართობის გამო სულით-ბორცამდე შემწული სტურუა, ბედნიერი იდილიის იდეალური სურათების ფონზე (რასაკვირველია, აქაც საცნაური რობერტ სტურუას ჩვეული ირონია) შეგვახსენებს, რომ ყველაზე დიდი სიხარულისა თუ ბედნიერების ტყამსაც არ დადევინებო, ვით ენამა მაცხოვარი ჩვენთვის, ადამიანებისათვის.

დავით აღმაშენებლის მემკვიდრის ენით რომ ვთქვათ, როგორც სტურუამ ამგვარი ფინალი შექმნა „ზეგარდმო-თა ღმრთისმცირთა წყალობითა“.

**„ხელს ნუ ახლებთ
პოქროვსის“**

70-იანი წლების დასაწყისში მოსკოვის დიდი თეატრის დაკვირვებით კომპოზიტორმა ოთარ თაქთაქიშვილმა დაწერა ოპერა „მთავარი მოტაცება“, კონსტანტინე გამსახურდიას ამავე სახელწოდების რომანის მიხედვით.

სპექტაკლს დაგმავა დიდი თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი, სახელგანთქმული ბორის პოკროვსკი (შემდეგ „აქაერული ოპერის“ დამარტყმელი). ეს დიდი კულტურისა და განსაკვირვებულად განათლებული მუსიკოსი, რომელიც საოპერო რეჟისურაში კონსტანტინე მუსიკოს-ლავსკის და ვლადიმერ ნემროვიჩ-დანჩენკოს ტრადიციების მიმდევარი იყო, ძალიან სერიოზულად ემზადებოდა ხოლმე დადგმისათვის. მუსიკის გარდა, სწავლობდა ნაწარმოებში ასახულ ეპოქას, ხალხის ზნე-ჩვეულებებს, ნაიკონალურ კოსტუმებს, ფერწერას, არქიტექტურას. სწორედ საქართველოს უკეთეს გაცნობის მიზნით, ოთარ თაქთაქიშვილის მოწვევით, მულდელსთან ერთად (დიდი თეატრის სოლისტი იყო) ჩამოვიდა თბილისში, მოიარა ქალაქის ძველი უბნები, იმეგზაურა სამეგრელოში, აფხაზეთში, და გაოგანებულ დარჩა არამარტო ლანდშაფტითა და პეიზაჟებით, არამედ ჩვენი ფოლკლორით, ხალხური ხე-რეალიზაციებით, ხალხის ზნე-ჩვეულებებით.

თბილისისა და მოსკოვი მრავალჯერ შევსარბევითარ ამ ორი გამოჩენილი მუსიკოსის საუბრებს არამარტო საკუთრივ საოპერო მუსიკისა და რეჟისურის საკითხებზე, არამედ ხელოვნებისა და კულტურის როლზე თანამედროვე სამყაროში (სხვათა შორის, ბ-ნი ოთარის თხოვნით, რომელიც მაშინ შემუშვდოდა იყო, დიდ თეატრში დავესწარი მისი ოპერის სამ უწყვეტ რეპეტიციას. და, რასაკვირველია, პრემიერასაც. პრემიერაზე მოვიდა ზვიად გამსახურდია, სპექტაკლის დაწყებამდე რამდენიმე წუთით ადრე. ძალზე ელგანტურად ჩაცმული, მოხუცებული, გათითრებული, მაგრამ უჩვეულოდ ლამაზი. ჩემს წინ ერთმა ქალმა გადაულაპარაკა მეორეს: „вот пришел принц. Он

сын Гамсахурдиа...“ სპექტაკლს დიდი ნარმატივაზე ხედა ნილად. მიანტეტირება რარეცია ქოროდა ზვიადს. მისკენ გაიხივდნენ... სებაში ცარიელი იყო... სანამ დარბაზში ქალს აანთებდნენ, ის სიზნულეში გაუჩინარდა...)

ერთხელ, თბილისში, ბ-ნი ოთარის ბინაზე, სადა თეატრის თემა სტალინისა და ოპერის, სტალინისა და დიდი თეატრის ურთიერთობას შეეხო. ბორის პოკროვსკის თქმით, სტალინის განსაკუთრებით რუსული კლასიკური ოპერა და ბალეტი უყვარდა: გლინკას „ივან სუსანინი“, ჩაიკოვსკის „პიკის ქალი“, თანამედროვე ბალეტებიდან ასაფიციის „პარიზის ჩირალდნები“. პოკროვსკის თქმით, სტალინი ხშირად მარტო მოდიოდა დიდ თეატრში.

„სხვათა შორის, სტალინის თეატრში მოსვლას ორკესტრის ფლრადლობით ვხედავდარი – მუსიკოსები უკერო სუფთად, გამჭვირვალად, მარმონიულად უყვარდნენ.“

მასოსეს, დირიჟორ კონდრაშინთან ერთად დავიდე თანამედროვე უკრაინელი კომპოზიტორის ოპერა „არფული გულით“. ძალიან მლიქვნელური ოპერა იყო, თუმცა მუსიკა არ ყოფილა ცუდი... შესანიშნავი ადამიანები აშენებენ კომუნიზმს, კოლმეურნეები თავდაუზოგავად შრომობენ, უყვარი სტალინი და უდგამენ ძეგლს. ჩვენს სპექტაკლშიც, სკვინის ცენტრში, სტალინის ძველი იყო აღმართული. მე და კონდრაშინი ღრმად ვიყავით დარწმუნებული, რომ ჩვენი სპექტაკლი უეჭველად მიიღებდა სტალინურ პრემიას.

და, აი, სტალინი მოვიდა თეატრში. სპექტაკლს თხოთმეტი წუთი უყურა, შემდეგ ადგა და მთავრობის ლოგის გასასვლელისკენ გაემართა. ვიღაცამ შეშებდა: „როსებ ბესარიონოვიჩ, ჯერ არ დამთავრებულა!“ სტალინი შემოზრუნდა და ჩაილაპარაკა – „Скучно, ребята! Скажите, а когда „Пиковая дама?“ ეს ჩემთვის დიდი გაკვირვითი იყო. სამუდამოდ ვუშავდი სტალინს. აი, მაშინ მოვხვდი, თუ რისთვის გავჩნდი ამ ქვეყნად, გავჩნდი იმისათვის, რომ დავდგა „პიკის ქალი“, კლასიკური ოპერები და არა რაღაც მლიქვნელური ოპერები, რომელთა დადგმასაც გვაიძულებდნენ თეატრის ხელმძღვანელები, ვითომდა ამას ითხოვდა ჩვენი ბელადებიო...“

ერთხელ გაიხსენეს კომპოზიტორ ტიხონ ბრენიკოვის (კომუნისტების ეპოქაში ნაბტოთა კავშირის კომპოზიტორთა კავშირის მუცეცხული თაყვანდობარე) მოგონებებიდან ერთი ადგილი, სადაც იგი ამბობდა, სტალინური პრემიების კომიტეტის სხდომაზე ჩემზე დიდ შთაბეჭდილებას ახდენდა სტალინის ცოდნა განსახილველი საკითხების ორგვლივ, და იქვე ირონიულად დასძენდა – „აპკარა იყო, რომ იგი წინასწარ უსმენდა მუსიკას და კითხულობდა სპარეგურულ ნარმდგენულ ლიტერატურას. სხვა საკითხია, თუ რანაირად ესმოდა ისინი.“

გაკვირვებულმა პოკროვსკიმ მხრები აიჩემა და წყნარად ჩაილაპარაკა: „მერე რას ხედავს ნეტავ ამაში უცდს კომუნისტ ტიხონი?..“

P.S.

ბორის პოკროვსკი სტალინთან დააბეზღეს – არაფრისდღეობით არ შემოღის კომუნისტურ პარტიაში.

სტალინი: „He трагичен Покровский, он осуществляет блок коммунистов и беспартийных“.

ორი „ფაშისტური“ სპექტაკლი

მოსკოვის სამხატვრო თეატრის სახელგანთქმული სპექტაკლი მიხაილ ბულგაკოვის „ტურბინთა დღეები“ („თეთრი გვარია“), რომელსაც ამ თეატრის მსახიობთა მეორე თაობის „თოლის“ უწოდებენ, მრავალჯერ მოხსენს და აღადგინეს (რემიტირ შედგა 1926 წელს, მოხსენს 1928 წელს, აღადგინეს 1930 წელს. სტალინისა და აბელ ენუქიძის ჩარევით შემდეგ, კვლავ მოხსენს... თუმცა ბულგაკოვი დაესწრო საიუბილეო, მე-500 წარმოდგენას, მაგრამ მალევე ამოიღეს რეპერტუარიდან... კვლავ აღადგინეს).

20-იანი წლების თეატრალური კრიტიკა, ძირითადად „РАПП“-ელები (პროლეტარულ მწერალთა გაერთიანება) იმთავითვე გააფორმებდა ესხმოდნენ თავს ამ ქმეშარტად დიდ მწერალს. კრიტიკოსი ლიტვინკი, რომელსაც ეკუთვნის ტერმინი „ბულგაკოვიზმი“, წერდა: პიესა „თეთრი გვარია“ თეთრი მოძრაობის „ალუბლის ბაღიაო“ (ეს ის ლიტვინკია, რომელსაც ბულგაკოვმა თავის რომანში „ოსტატია და მარგარიტა“ წინავე გამოუყვანა, აქ იგი ლატუნსკის გვართაა წარმოდგენილი. ვესსომებათ: როგორ მიღწე-მოღწე და წყლის ნიაღვრით იავრამყო ლიტუნსკის კომფორტული ბინა მთლად მოშველება, ჯადოსნურ ციცქნე აბურბურულმა მარგარიტამ). ლიტვინკი საზოგადოებას მოუწოდებდა „Ударим по пилатини“-ო.

სპექტაკლის წინააღმდეგ მკვეთრად ილაშქრებდნენ: მთავარსკვლავედი („Белая гвардия“ правительное логическое завершение. Начали с тейей Маней и дядей Ваней, и закончили „Белой гвардией“), რეჟისორი მთარხოლდი და პოეტო ბეზიმენსკი (ცნობილია სტალინის წერილი ამ პოეტისადმი, სადაც იგი იცავს ამ სპექტაკლს, რომელიც მის თხოვნიტურტე ქმნიდა ნანახი), მაგრამ უკიდურესად მძიმე პოლიტიკურ ბრალდებას უყენებდნენ ავტორსა და თეატრს რეჟისორი ტაროვი და კრიტიკოსი ბლიუმი. პირველმა „ტურბინთა დღეებს“ კონტრრევოლუციური სპექტაკლი უწოდა, ხოლო მეორემ (ანტიბულგაკოვიური გუნდის ამ პირველმა ტენორმა) მასში „რუსული ფაშისმი ჩანასახი“ დაინახა...

რამდენიმე წლის შემდეგ ასეთი ბრალდების გამო აღმანიანებს ხერტდნენ.

ახლა ვაღმომიანაცვლოთ 70-იანი წლების საქართველოში. 1974 წელს რუსთაველის თეატრში რობერტ სტურუამ დადგა პოლიკარპე კვაკაბაძის „ყვარყვარე თუთაბერი“ („ყვარყვარეს“ სახელწოდებით). თუ თეატრის ისტორია „ტურბინთა დღეებს“ სამართლიანად მიიჩნევს სამხატვრო თეატრის „თოლიად“, ჩვენ, ჩვენი მხრივ, თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ეს გენიალური სპექტაკლი რეჟისორისა და თეატრის სრულიად ახალი, უმნიშვნელოვანესი ეტაპის დასაწყისია, ისეთივე მნიშვნელოვანი, როგორც თავის დროზე იყო ანტონ ჩეხოვის „თოლია“ „მხატ“-ისათვის, და, აი, ამ სპექტაკლს უსასტიკესი ბრძოლა გამოუცხადეს კომუნისტური იდეოლოგიის მშენებარე დამცველებმა, რომლებიც უამარვ პოლიტიკურ ბრალდებას უყენებდნენ დადგამს და ყოველწინარე ცდილობდნენ მის აკრძალვას (თერმინტურტე განიხილეს და ისეთ შესწორებებს მოითხოვდნენ, რაც, ფაქტობრივად, სპექტაკლის ჩა-

ნასახშივე სიკედლს უდრიდა). დიდი ბრძოლებსა და ფართაკების შემდეგ პრემიერა მაინც შედგა (22 თებერვალს) და ტრიუმფით დავერგვინდა.

ამ ორ სახელგანთქმულ თეატრს შორის ისტორიულ-თეატრალური პარალელის გავლება ცნება „ფაშისმი“ გამოყენებამ მიაძულა.

მართალია, პრემიერის შემდეგ კომუნისტების მთავარი ტიპებია გასული „კომუნისტტი“ ერთხანს თავს იკავებდა სპექტაკლის შეფასებისაგან, მაგრამ გამობტა მაშინდელი „ლელოს“ ფორმატის გაზეთი „სოფლის ცხოვრება“ და უმძიმესი პოლიტიკური ბრალდება წაუყენა თეატრს. გაზეთის სახელწოდებამ („სოფლის ცხოვრება“) მეცდომამში არ შეგვიყვანოს, იგი საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ორგანო იყო და იმ დროისათვის ფანტასტიკური ტირაჟით (150 000) გამოდიოდა. „სოფლის ცხოვრება“ ლექსად დაწერილი ფელეტონი ვამოკვეყნა და „ყვარყვარეს“ პირდაპირ უწოდა „ფაშისტური სპექტაკლი“, თეატრს კი „მიხაკისფერი ჭირის ბუფე“, „ნაცისტური იდეების პროპაგანდისტია...“

რამდენიმე ათეული წლის წინათ ასეთი ბრალდებებისთვის აღამიანებს ხერტდნენ!

PS.

1975 წელს, მოსკოვში რუსთაველის თეატრის გასტროლების წინ (რემიტირანო, ცხადია ყვარყვარეც იყო) კულტურის სამინისტროში ვეამართ დიდი პრესკონფერენცია, რომელსაც, სხეებთან ერთად, გაზეთ „სოფლის ცხოვრების“ პოეტი-ჟურნალისტიც ესწრებოდა. თავიანდებ კატეგორიულად განაცხადებ: ვიდრე ამ პასკვილის ავტორი დარბაზს არ დატოვებდა, პრესკონფერენციას არ დაიწყებდ-მეთუი.

დატოვებ, სხვათა შორის, დიდი დავიდარაბის გარეშე. მაგრამ რად გინდა? მეორე დღესვე გაზეთის რედაქტორმა მიხიელ დავითაშვილმა (არ იყო ცუდი კაცი!) რესპუბლიკის უმაღლეს ხელმძღვანელობაში მიჩვილა: ნოდად გურაბანიძემ საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ორგანოს თანამშრომელი პრესკონფერენციიდან გამოაძევაო.

თითქოს დაუფერებელია, მაგრამ რატომაც ეს „საქმე“ ყოველგვარი ხმაულის გარეშე მიაფურჩეს (როგორც ჩანს, ახალი დავიდლის მარწყვება არავის აღძვრდა ხელს). თუმცა ამ ამბავმა გაგრძელება ჰპოვა რუსეთში.

„ყვარყვარეს“ მოსკოვურ პრემიერაზე ჩემ გვერდით იჯდა სსრკ კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის კულტურის განყოფილების გამგე ა. შაურო. პირტუმი, თავის თავში ჩაკეტული ეს პარტიული მოსჯარმაზარ ძალაუფლებას ფლობდა – მთელ საბჭოთა კულტურას განავებდა.

– Это тот спектакль, в котором большевика в мусорный ящик бросают?

– Нет, в спектакле в мусорный ящик бросают лже-ольшевика, – მიუხედავ მე.

აქ ჩემი პასუხი კი არაა მთავარი, არამედ თვით შეკითხვა. უმაღლეს ნათელი გახდა ჩემთვის, რომ ვილაც „კეთილისმყოფელმა“ საქართველოდან წინასწარ აფრინა „დაინსი“ მოსკოვში...

ეკა ბუჯიაშვილი

სხა იზღერებოდა ქართული ლექსი

მხსენებრა ლულა თათარაიძესა და „ქანანსთან“

ფუნალ „ჩვენი მწერლობის“ სალონს არაერთი საღამო ახსოვს გამორჩეული თემატიკის, ფორმის, შინაარსის მრავალმხრივობით, ამჯერად კი სალონში შეკრებილ საზოგადოებას ყველასათვის კარგად ცნობილი კვარტეტი „ექსანს“ ბტკობადა თავისი პანგებით... და ჩვენ წინაშე კიდევ ერთხელ გახსოვრებული ფერია და კონსტრუქციები იკვებებოდა ქართული კულტურა, თავისი ძირძველი ტრადიციებით. ეს მუსიკა წინააღმდეგადად მიგვეცვებოდა ქართული სულის ათასწლოვანი ლბირინთების გასანათებლად და მის შუქზე ის სათავეებიც იღანდებოდა, საიდანაც მოედვიარო, საიდანაც ვინყვებით და რამაც შეგვამდებინა XXI საუკუნეშიც ქართული სიტყვით, ქართული პანგით, ქართული ფერითა თუ ფორმით გვეთქვა ჩვენი საქმელი მსოფლიოსათვის.

— არსებობენ ადამიანები — ის მომღერლები, კომპოზიტორები — რომლებიც თავიანთი მოღვაწეობით ქართული პანგის, მუსიკალური ხელოვნების უწყვეტობას ინარჩუნებენ და რაც უფრო მძიმეა ეს პირობები, მით უფრო დასაფასებელია მათი ღვაწლი. სწორედ ასეთ პიროვნებათა შორისაა ქალღმერთი ლულა თათარაიძე, თავის მუგობრებთან ერთად, — თქვა შეკრებაზე როსტომ ჩხეიძემ, — მას იცნობენ, როგორც მომღერალს, მაგრამ, ამავე დროს, ის არის შესანიშნავი კომპოზიტორი, არაერთი სიმღერის ავტორი, დოკუმენტური და მხატვრული ფილმების თუ თეატრალური სპექტაკლების მხატვრული გამფორმებელი. ერთი სიტყვით, მისი მოღვაწეობა მრავალმხრივია და ყველგან აჩნევია კვალი ნიჭიერებისა.

იგი ქმნის სიმღერებს არა მხოლოდ ვეგე-ფეგელებს, მისა ხელმეორის, ანა კალანდაის ლექსებზე, არამედ მანანა ჩოტოშვილის, ტარიელ ხარხელაურის, თანამედროვე პოეტების სტრიქონებზეც და, ამასთანავე, სამუალებს გვაძლევს მოვისმინოთ როგორ იმღერებდა ეთერ თათარაიძის ლექსი.

ის არის უამრავი ფესტივალის მონაწილე და გამარჯვებულ-ლი. უფრანგების ერთ-ერთი ქალაქის საპატიო მოქალაქე.

სერ ვიტკის, რომ ლულა თათარაიძეს და მის მუგობრებს საქართველოში არ აქვთ დაფასება, მაგრამ ეს ყველაფერი გაცილებით ცოტაა და არასაკმარისი იმისათვის შედარებით, რასაც მათი ღვაწლი იმსახურებს... და რაც ხანი გვაა, მით უფრო გამომჩნდება ამ პანგების მნიშვნელობა.

რუსუდან ჯოჯუა (I ხმა); იზოლდა ფიფია (II ხმა); მარინა გიორგაძე (მანი); ლულა თათარაიძე (კვარტეტის ხელმძღვანელი).

ისინი ორმოცდაშეათენი იყვნენ, ვისაც ეს პატივი ხედა ნილად.

პირველი ფანა და რკი იყო. ფრანგი გმირი ქალის მშობლიური ქალაქის დომრემის საპატიო მოქალაქეობა „ექსანსათვის“ დიდი საჩუქარი გახლდათ, ოღონდ ყველაზე მეტად მაინც თავიანთ ქვეყანაში, საკუთარი ხალხის მიერ გამოვლენილი სიყვარული ახარებთ-ხოლდე.

— ვცდილობთ, არ დაიკარგოს ქართული, ეროვნული პანგი და სიტყვა, ის, რაც დღემდე მოიტანა ჩვენმა წინაპარმა იმისათვის, რომ შთამომავლობამ იცოდეს ვისი შეილები ვართ, საიდან მოედვიართ და როგორ უნდა გავაგრძელოთ ცხოვრება იმ ყველაფერთან ერთად, ქართული კულტურა და ტრადიციები რომ შექცია.

აკი ახერხებენ კიდევ. მხოლოდ ქართველობას კი არა, მთელ ქვეყნებებს ანახებენ, საიდან მოედვიართ და საით არის ჩვენი გზა-საგალი, ვინ ვართ და როგორები უნდა ვიყოთ. სწორედ ამით აოცებენ მსოფლიოს და ამიტომაც, რომ ამ ცოტა ხნის წინათ, ალბუბში ყოფნისას, შობა ქართული სიმღერით, საფრანგეთის რადიოს პირდაპირ ეთერში მიუღოეს ფრანგ ხალხს.

გული კი მაინც წყდება... წყდება იმის გამო, რომ საქართველოში, ისეთ აჭრილ დროს, როცა ყველაზე მეტად სწორედ თვითმოყოფადობის გადარჩენაზე უნდა იზრუნო, ქართული სიმღერას ფსიკეკარება.

ესა და არკის იუბილეზე, ტრადიციულად გახაფხულობით რომ იმართება და ხის ფესტივალს უერთდება, ყველა მონაწილე უსიკალური ჯგუფი ვალდებულია არქიმში თავისი სიდი დატოვოს, ჩვენი ქვეყნიდან წარდგინო კვარტეტს კი ასეთი წინაწერი არ აღმოაჩნდა. იქ, პარიზში უფასოდ დაუთმიათ მისთვის სტუდია და სწორედ ასე მისცემია სამუალებს პირველი სიღის გამოცემისა, შემდეგ კი რომ გადააზრავდეს. ასე რომ, „ექსანსს“ ხმა მის საშობლოში უცხო ქვეყნის, უცხო ტომის ხალხის დახმარებით გამოცემული სიღის სამუალებით ტრიალებს.

— შეგელი ამბობდა: ყოველი არსებული გონიერია და ყოველივე გონიერი არსებულიაო. დღევანდელი სიტუაცია არაგონიერია, თორემ ამაზე უკეთესი არა უნდა მოისმინო, მითუმეტეს, რომ ეს ყველაფერი სწორედ იმ ქვეყნებს მოსწონთ, საიდანაც ის ყბადღებელი გლობალიზაცია მოედოს. — იტყვის საღამოზე თემარ ნადარეიშვილი და დასმენს: — თუშემოთ არასოდეს გყოფიერებო. აუცილებლად უნდა ნაივდე და ვნახო გარემო, სადაც ასეთი მოუხია იბადებო.

თითქოს ხედავ: მწვანედ აბიბინებულ ფერდობებზე შეფენილა ცხერის ფარა, საღამურის კენსის შეხავებულ გამჭვირვალ პაერში კი ცოდ აზიღული თოვლიანი მწვერვალები იკვეთება.

ქართულია ის მწვერვალები... ის აწმვანებული ფერდობებიც, ცხვარიც, საღამურიც, ის გამჭვირვალ პაერიც ქართულია.

მერე დარწმუნლ აკვანს ხედავ და მეგრული „ნანას“ ტიბოლმზობანებით გულაჩელობულს ჩეილის ლულუნიც ჩავეხმის თითქოს.

ის აკვანიც ქართულია... და ეს რაღაცნაირად იმედინი

განცდავ „ეკსანეს“ სიმღერებით სხვადასხვა კუთხეში მოგ-
ზარობას რომ დავდეს თან...

დაწყებები პანგებს და... ხან მთაში ხარ და ხან ბარში...
ხან სიხარულით აღტკინებული, ხან ტკივილით ამღვრეულ-
ი, სიყვარულით ატაცებული თუ ძალიან ნაცნობი და ძა-
ლიან შორეული საუკუნოვანი სევდით შეპყრობილი.

— ერთბაშად ჩემმა მეგობარმა მითხრა: მეგრულ სიმღე-
რებში მხოლოდ ანაკლიიდან წაყვანილი გოგო-ბიჭების მოთ-
ქმა და კენესა კი არა, მალარით ამონყვეტილი გენიის სევ-
დაც არისო. მაშინ ამ განსჯაში არ ჩავთვლივარ... ახლა
კი... ვუსმენდი „ეკსანეს“ სიმღერებს და ვიფიქრე, რომ ეს
ლორეკა ძალზე ახლოა მთის სევდასთან, — იტყვის ლევან
ქურციკაშვილი.

მერე ამ პანგებს მთის პოეზია ჩაენაცვლება:

— ეთერო ერთი
ლექსი ნაგვიითხოს,
ენახით რა უფრო მუ-
სიკალურია — ჩვენი
სიმღერა თუ ეთეროს
ლექსით, — ასე გააქ-
ვლერებს „ეკსანეს“
სურვილს როსტომ
ჩხვიძე და ეთერ თა-
თარაიძე თავის ლე-
ქსებს აამღერებს.

— მარტო ეს ერთი
თუ კიდევო? —
იკითხავს, გულს რომ
დააკლდება და დარ-
ბაზიკ რომ აგუგუნ-
დება: ერთი რა არისო,
პოეზიის ცეცხლს და-
ანთებს.

ქალბატონ ეთერს
ტარიელ ხარხელაური
შეენაცვლება და ნის-
ლიდან გადმოსული მთვარის ნაფერქითალებ შუქზე ჩვენი
ამქვეყნად არსებობის არსსა და აზრზე რომ დავგაფიქრებს,
თითქოს თვალწინ დავიგდებდა ის სურათი:

მწებანედ ამბინებულ ფერდობებზე შეყვინილა ცხვრის
ფარა, სალამურის კენესით შეზავებულ გამჭვირვალე შა-
ერში კი ცაად აზიდული თოვლიანი მწვერვალები იკვეთება.
ქართულია ის მწვერვალები...

ეს პანგებიც ქართულია — ასეთი ძვირფასი და ასეთი
მოსაფრთხილებელი, მითუმეტეს, ამ ამღვრეულ ყოფასა და
დაღვრეულ სამყაროში.

გზა იმ თვალმუდგამში მწვერვალებისკენ ხომ ქართულ
ბილიკებზე გადის.

რუსუდან ჯოჯუა, იზოლდა ფიფია, მარინა გიორგაძე, ლელა თათარაიძე

— ალბათ ყველაფერი უფლის ნებაა. ძალიან პატარა ვი-
ყავი, გარმონი არ მქონდა და სოპ ქვას გაეხერხეთი-ხოლმე,
თოქს ვაფუქროდი, ყელზე ჩამოვიკიდებდი, საგულდაგულ-
ლად დაბაძავდი კლავიშებზე ვითომ „ჟუკრაიდი“ და მუსიკას
თავად ვაბმოვანებდი. მერე... ის საოცრებო გარმონიც
მიყიდეს, ერთ დღეს ნებისმი რომ დამარჩა და ნაინო-ნაინო
დაიძაბა. მეტი ვიტყვო მაშინ... და ცრემლით გულამომ-
ჯდავს დედაც ახალი რომ მომიტანა, აი, იქიდან მოვდი-
ვართ ერთად მე და გარმონი.

— თქვენი ოჯახის წევრებიც მღეროდნენ?

— კი. მამაც, დედაც... ნიჭიერები იყვნენ ძალიან, მაგ-
რამ მთაში ვის ეცალა მაშინ ფანდურისა და გარმონისთვის,
ამიტომ ვერ მოახერხეს ამ გზას ვააყუროდნენ.

— თქვენი პროფესიული კარიერა ღრღინა დაიწყო?

— ალბათ ვერ კი-
დეც სკოლაში სწავლი-
ნას.

1966-ში ბატონი
ბუხუტი დარახველიძე
ჩამოვიდა ანშეტის რა-
იონში. ანსამბლის შექ-
მნა უნდაოდა. დაგვიბა-
ხეს, შევგარჩიეს... და
საბოლოოდ 60 ქალი
— მარტო აღუანდე-
ბი — მოსკოვში აღ-
მოვმრდიდით გარმონე-
ბით და კრემლის დარ-
ბაზში ვიმღერეთ. მე-
რე საგულდო სადირი-
ფოროზე ჩავაბარე და
ვმგზავრბოდი ასე სა-
გელანოვით აღმა და
დალმა. ხან სად ვარ და
ხან სად.

ერთობა — 1979
წლიდან საქართველოს ტელევიზიის I არხზე ვმუშაობდით (იყო
ასეთი ანსამბლი „ეკლავტარი“), შემდეგ აღარ დაატარებია. გა-
მოვიშვეს და ვართ მას მერე ასე — ვლინებთ, ერთმანეთს
გულს ეკუთვებით და ვამხრებთ ამ რთულ დროსა და ყოფაში.

საბერძნეთში გასტროლოგზე ცოფინისა ქალაქ კორინ-
თის მერს რომ მოუსმენია მათთვის, აღვთოვანებულა და
უთქვამს:

— თქვენი სიყვარულით თბილისში უნდა ჩამოვიდყო.
„ეკსანეს“ წევრებს კი გულდაწყვეტილებს უთხოვიათ:

— თბილისში რომ ჩამოვხალთ, იქნებ ჩვენი ქალაქის მე-
რი გავცაცნოთო.

გული იმის გამოც წყდებათ, რომ სტუდიის დაარსება
ვერ შეძლეს.

— ამაზე კიდევაც რომ ვიფიქროთ, თანხებს ამისთვის
ვინ გამოიტყვებსო, — ამბობენ.

პირად, მღერთან თავისთვის, ერთმანეთს უყვებენ გულს
და ყოფიერებას ულამაზებენ ყველას, ვინც მათ უსმენს.

უაღრესად ნიჭიერებო...
უაღრესად მუსიკალურებიო...

გასაუბრება ლელა თათარაიძესთან:
— იქნებ გვიხიზნათ თქვენი მუსიკალური განათლე-
ვის შესახებ.

— ოთხივე საგუნდო-სადირიფორო ფაკულტეტი და-
ვამთავრე.

— თუ იხსენებთ ხოლმე გზის დასაწყისს — როგორ
ამღერდით, როდის აღვთ გარმონი ხელში?

და სრულიად განსხვავებულგეობო... ასე საუბრობენ ჩვენი ქვეყნის ფარგლებს გარეთ მათზე, საკუთარი ურისა და ქვეყნის თვითმყოფადობის შენარჩუნების სურვილი, ქართული სული სიმღერა-სიმღერით რომ დაეაქეთ მსოფლიოს გზებზე.

— ეს ორი მგერელი და ერთი იმერელი ლელაძე თავის რელსებზე როგორ გადავივანაო, — ზუმრობენ ხშირად მეგობრები.

და მათაც ელიმებათ... ელიმებათ... უფრო იმიტომ ელიმებათ, რომ კარგად იციან, ეს "რელსებიც და „ისიც“ ერთ გზაზე მიარჩევენ მათი ცხოვრების მატარებელს.

ამ გზას სიყვარული ჰქვია. იმ ყველაფრის სიყვარული, სიტყვა „საქართველო“ რომ იტყეს.

— ვუსმენდი ქალბატონ ლელას და წარმოვიდგინე, რა ახტჯჯანა გოგო იქნებოდა ის ბავშვობაში, ამ საღამომ კი ჩემი ბავშვობა გამახსენა... ვფიქრობ, ასეთი პატარ-პატარა, ქართული ოახისებოთ გადავიტანთ ამ რთულ პერიოდს და საქართველოც გაიხარებს და მთელი ქვეყნიერებაც მათი ლეანლითო, — იტყვის შეკრებაზე მაკა ჯობაძე, ლევან ქურციკაშვილი კი აღნიშნავს:

— 20-იანი წლების ლიტერატურიდან მასხენდება:

რა დრო დაგვიდგა, ხარის ყვირილი აღარ მოისმის ჩარგლის მთებიდან,

ლექსიც დაახრჩო წერილ-წერილ ამბებმა, ამონაწერმა გაზეთებიდან.

როსტომ ჩხვიძე: — ალექსანდრე აბაშელია... ლევან ქურციკაშვილი:

— ჩვეუც რა დრო დაგვიდგა, რუსთაველის თეატრში „ჯეოსტარის“ ფინალ იმართება, ეს სიმღერები კი ბედის ანაბარადაა მიტოვებული. მაღლობა მინდა ვუთხრა ბატონ როსტომს ამ ადამიანების მონვევისთვის, „კესანეს“ წინაშე ხომ ქედს ვიხრბი იმისათვის, რომ ამგვარ პირობებში ასე ერთგულევენ თავიანთ საქმეს. და კიდევ: ტარულ ხარხელაურს მინდა შევებმიათ: არ იფიქრო პოეტურ მუშაობაში ვებმოფე, მე ექვნი კაცი ვარ, უბრალოდ, ვეჭა ზორნაულის სტრიქონები გამახსენდა და მინდა ნავიკითხოთო:

ერთხელ შენც ვნახე, სიყვილიო, ჩაბინებოდა მთაზედა, ვიფიქრე, გავუსწორდები, ხელი ვავიკარ ხმაზედა, მაგრამ ვერ გადმოვიქნიე, მზე დაფეროდა ტანზედა, დავიოქე და გაკოცე ცვარდანაკურებ თმაზედა.

მაღლობა აი, ამ ემოციების აღძვრისთვისაც...

კრიტიკა

რუსუდან დაუშვილი

ორიენტირები

გურამ ბათიაშვილის რომანის ისტორიული ფონი

გურამ ბათიაშვილის წიგნი „ფაში უბნობისა და ფაში დუმლისა“ ეხება თამარის ეპოქას, ყუთლუ-ასლანის დასის გამოსვლის მომდევნო წლებიდან გიორგი რუსის პირველ დამარცხებამდე — 1184-1191 წლებს.

ძირითადი თხრობა დარბაზის წერ წარჩინებულთა დაგვლებით ებრავლი ვაჭრის, ზანქან ზორაბაბელის მიერ ყვიჩაღეთიდან რუსი უფლისწულის ჩამოყვანას, მეფე-ქალთან მის უიღბლო ქორწინებას, განდევნას, უფლებების დასაბრუნებლად ოურის პირველი დაბრუნებას და დამარცხებას შეეხება. მიუხედავად იმისა, რომ ცენტრალური ფიგურა თამარ-მეფეა, რომლის გარშემოც იყრის თავს ყველა სიუჟეტური ხაზი — მთელი თხრობის განმავლობაში მხოლოდ ორ-სამჯერ ჩნდება.

თამარის პირველი, სიტყვიმარავალი ანონიმი ისტორიკოსი თხზულებაში „ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი“ იური ბოგოლუბსკის ჩამოყვანის ინიციატორად ქართლისა და თბილისის ამირა აბულასანს ასახელებს, დარბაზის სურვილის განმხორციელებელს — ზანქან ზორაბაბელს: „მაშინ მომმენარათა მისთა უბმეს ერთ მკვიდრთაგანი დედ-ვაჭარი ზანქან ზორაბაბელ“ მეორე ისტორიკოსი კი, ბასილ ეზოსმოდვარი, თხზულებაში „ცხოვრება მეფეთ-მეფისა თამარისა“ მეფის ქმრის ჩამომყვანის ვინაობას არ გვამცნობს: „ნარავლინის კაცი ვინმე რუსთა სამეფოდ“.

საინტერესოა წყაროთა ინფორმაცია გიორგის განდევნის მიზეზებზეც. მეფის ქმრის სამხედრო წარმატებების აღწერის შემდგომ პირველი ისტორიკოსი აღნიშნავს ოურის უკეთესობასაც: „შევიდა ხელთა უბოროტესთა პირველთათა სოდომორიცა მოიპოვა ქვევა დაქვევითა დაქვევულმან და წარწმედითა წარწმედელიმან“, და გავმოაწმედებოდა რუსსა სკვითორის ვითარ ნალეზის ბუნებოთი, და სიმთერვალეთა მინა საძაველთა უნქსოხედ იწყო მრავალთა“ — აზუსტებს ბასილი.

ქმრის უნესოებათა გამტლავების და გავრის ინიციატორად ორივე ისტორიკოსი თამარს ასახელებს. „მოთმენდა მწენ თამარი უკეთურებათა რუსისთათა, გარნა სხვა ვედარავი მოითმენდა“, — წერს ბასილ ეზოსმოდვარი.

1189 წელს თამარის დავით ბაგრატიონზე (დავით სოსლანზე) დაქორწინებიდან ორი წლის შემდეგ, 1191 წელს, იური პირველად დაბრუნდა საქართველოში. მრავალი

მხარდამჭერი გამოიწინა, გვეუთო მიეფედაც აკურთხეს და ბრძოლით გორამდეც კი ჩამოვიდნენ.

ბასილ ევოსმოდღარი რამდენიმე ფრანგში ჩატევს მთელ ამ ამბავს: „ამა ენის მცირე რამე აღიძრნეს იმერელ-სუ-ანის მსგავსად რეუელუბნისა ურეკობისა და რუსი მოიყვანეს, რეცა კულად განსამეფებლად. ეუბნებოდეს მესხთაცა მირთვასა, რომელი ვერა უძღეს, ანამედ უფროსლა შეიმტერნეს. გააქციეს და ნავიდეს სირცხვილულნი, რამეთუ ღმერთი თამარისათვის მოურნებდა“.

1193 წელს იურის მეორედ ჩამოყვანის ინიციატორად თამარის პირველი ისტორიკოსი მეჭურჭლეთუხუცესის ნაცვალს — „სეფლითა ბარბაროსს და ქვევითა ტარტაროსს“ ასახელებს და ვრცლად მოგვითხრობს განდგომილთა და თამარის მომხრეთა შორის მომხდარ ბრძოლებზე, თამარის გამარჯვებაზე და განდგომილთა შერისხვასა თუ შეწყალებაზე.

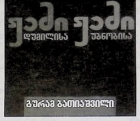
შეწყალებული რუსიც „ნარვიდს, მასვე მისსა სვე-უბედურსა გუასაა გაემართა“. სწორედ ამ ფრანგის შემდეგ ხატავს ისტორიკოსი ბიბლიურ მშვიდობასა და სამოთხეს ქართულ მიწაზე, რამაც ქართველთა სამეფო წინა აზიის უდიდეს და უძლიერეს ქალღმწივოდ აქცია: „და შეუქმნა მშვიდობა, სისარული და ერთობა, რომელი არაოდეს სადა ვის უხდელას და ერთბაშად მოვლეს ღობი და ხარი, და იხარებდეს ვეფხი თიკანთა თანა, და მველი ცხვარითა თანა“.

ასეთია ქრონიკებით მოთხრობილი ისტორია.

ქართულ და უცხოურ წყაროების წყალობით თამარის ეპოქა რამდენიმედ შესწავლილია, თუმცა ყველა პოლსტი და ნიუანსი რომ კვლევასა და ახლებურ მიდგომას მოითხოვს, ამას თუნდაც ბოლო წლებში „ჩვენის მწერლობაში“ გამოქვეყნებული მანანა ვახაშვილის შერისხვით ნამოძებოც მოწმობს. ქართულ ლიტერატურაში ამ თემაზე რამდენიმე ნაწარმოებია შექმნილი. მათ შორის ყველაზე რელიეფურად და ხელშესახებად თამარისა და იურის საბები გამოკვეთილია 20-იან წლებში დაწერილი მალეა დადიანის რომანში „სმებური რუსი“.

ძალიან მნიშვნელოვანია თამარის ეპოქის წარმოჩენა ლიტერატურული თხზულებებით. ამ მხრივ განეხივებულები ნამდვილად არ ვართ, მითუმეტეს, ბოლო წლებში, როცა ეროვნულ ფასეულებათა და ეროვნულ მოღვათეთა მიმართ ნიილიზმმა იმატა. როცა წმინდანთა შეგინებაც კი წარმატებულ ლიტერატურულ სიახლედ სალდება, მით უფრო სასაბოძონაოა ამ ფონზე ისეთი ახალი რომანის გამოჩენა, რომელიც სულიერ ფასეულობებს ეყრდნობა.

გურამ ბათიაშვილის ნივინ თავისი შინაარსით, რეალური მოვლენებითა და პიროვნებებით, შეიძლება ითქვას, რომ ისტორიული რომანია, თუმცა თავფურცელზე მითითებული „რომანი“ და არა „ისტორიული რომანი“, მკითხველს მიახმუნებს, რომ ისევე აქვს მხატვრულ ნაწარმოებთან და რომ ავტორს ისტორიულ სიზუსტეზე პრეტენზია არ განიხია. მოუხდებავე ამისა, ქრონიკის მწირო ცნობების შევსების ცეც მწერლური ფანტაზიით არ უკარგავს რომანს ისტორიულობას.

რომანში ორი ძირითადი პლასტიკა — ქართული სამეფო კარი და გერაული დი-ასპორის ცხოვრება XII საუკუნის საქართველოში, ორი ძირითადი სიუჟეტური ხაზი — ბრძოლა ზელისუფლებისა და ქვევინათვის და ბრძოლა სიჭრეტში და დროში არსებობისათვის — შეეკიდრებოთიობის პრობლემა, რომელიც მარტო ენრეალთა საზრუნავი არ არის, თუმცა კი გამამფრებულად სწორედ მთელ მსოფლიოში გაფანტული ენრეალთისათვის იყო ნიშანდამოღიე. სხვა სიუჟეტური ჩანართები — სიყვარული, ღალატი, რელიგოური, ყოფითი თუ ისტორიული სიუჟეტი — სწორედ ამ ორ ხაზს გამოსკვთის. ახფენად, ნივინ თავისი სულისკვეთებით ძალიან თანამედროვე და აქტუალურია. თვითონ თემა — ქართული მეფე-ქალის უტყვეპეტეცი ქრონიკება რუს უფლისწულზე 2007 წელს

გამოცემულ წიგნს აქტუალობას აღბათ კიდევ უფრო მეტად მატებს 2008 წლის აგვისტოს მოვლენების ფონზე.

რაც შეეხება ქართულ-გერაულ ურთიერთობის მრავალსაუკუნოვან ისტორიას და გერაულ თემას ქართულ ლიტერატურაში — ასევე მრავალსაუკუნოვანი ისტორია აქვს და ამაზე საუბარს აღარ გავაგრძელებ. ამის მთავალი თემა და ბატირის გურამის ცხოვრება და კომუნიკაბეცა კმარა, რომ აღარაფერი ითქვას ავითანდილ ნიკომაიძელის ორ ტომად გამოცემულ ფუნდამენტურ ნაწრობზე.

რომანში ისტორიული პირობის — თამარის, მამულა რუსუდანიის, ამირა აბულასანის, მთავარსარდალ სარგის მხარგრძელის, დიდებულების, ქუთათელი ეპისკოპოსის, ორი ბოგოლესკის, ზანქან ზორაბაბელისა და სხვთა გვერდით სრულიად განსხვავებულ და დსამახსოვრებელ მხატვრულ საბეთა გალერეას ქმინა ზანქანის მუდელ იოხაბედი, ქალღმობელი ბაგეცა, მისი გამზრდელი ღალა ევათერი, მომავალი სიძე ეუდა, უშუ, თინათი, ზანქან აბრამი, ბენო კაკტელა და სხვები.

განსაკუთრებით ცოცხალადაა დახატული მთავარი პერსონაჟი ზანქან ზორაბაბელი. ის ისტორიულ ქრონიკებში ერთხელ ჩნდება, გურამ ბათიაშვილი კი რომანში ქმნის მის ბიოგრაფიას და ძერწნს ხელმწესებზე, მრავალმობი საგულისხმო პორტრეტს. ვეჩვეულებს ქართველი ერეალის პიროვნულ თვისებებსა და ცხოვრების წესს, მისი გონიერებას, ზომიერებას, მოყვასზე ზრუნვას, ურთიერთობას ქართველებთან და ჯამაიის ნეჭრებთან, მის უნარს — მტერი მოყვარედ აქციოს, განჭვრეტოს მომავალი, იყოს პირნათელი ღვთისა და კაცის ნიშაძე.

სიუჟეტიც და თხრობაც დინამიურია. ამასთან, რომანში ბევრი შთამბეჭდვი ეპიზოდია. ვთქვათ, ზანქანის სიზმარი, ღალა ესთერის სიკვდილი, დათვთან ბრძოლა, უნახავ სამშობლოში, იერუსალიმში, სიცილიტეშივე განასვენებულად ნასვლა, დატყვევებული ზანქანის მიერ თავისი უფლების ყოფად, ამირას გაქცევა და მტერთან, საურმაგ ფაენელთან თავის შეფარება, რადგან „ის კაცია“, ქუთათელი ეპისკოპოსის დამალვა განდევნილობიდან დაბრუნებული იურის მეფედ კურთხევის დროს და მედროვე მოძღვარ ვიკარყავარის აღზევება, ქართულ შინაომში და-

სავლეთ და აღმოსავლეთ საქართველოში მცხოვრები ებრაელი ძმების — ფილბახასა და ნამთალიას — ტრავტიკული შეხვედრა, ზანქაინის ჩაკეტვა საქონლითა და უნძინდურობით სავსე ნაჭარმაგვეის სასახლეში, მეჭურჭლეთუხუცესად აღზვევებული, გამარჯვების მოზიემოვალატე ამირას მოულოდნელი სიკვდილი და სხვა...

უძველეს ხეთონურ ლეთაებას — ცხენს — სხვადასხვა კულტურებსა და მითოლოგიაში განსხვავებული სიმბოლოვა აქვს. ზიბლიის მიხედვით, ცხენი გონიერების, ინსტიქტების დამორჩილების, ლეთაებრივ ტყემარიტებასთან მიახლოების, ამოკალიფის თეთრი ცხენი კი — გამარ-

ჯვების სიმბოლოა. სწორედაც სიმბოლურია, რომ წიგნის თავშიც და ბოლოშიც ეს ცხოველი ჩანს: რომანი ცხენის შეჯიბრით — დოღის იწვევა, სადაც ქართველი ვაჟაკიცისა და ებრაელი გოგონას ტრავტიკული სიყვარული ისახება; მთავრდება კი ლეთის საზღისაკენ სალოცავად თეთრი ცხენით მიმავალი ზანქაინის ფიქრებით.

საბაუროში გამოჩანული ზიბლიური სენტენცია „ყამი უზნობისა და ყამი ღვმილისა“ კი არა მარტო ზანქაინის ცხოვრებასა და XII საუკუნის საქართველოზე მიგვანბნენებს, არამედ დღევანდელი ქართული საზოგადოების ორიენტირებზეც.

რუსულან ვარადაშვილი

ჩვენ ყველანი აბინაურნი ვართ

თავჩაქინდრული ვზივარ. ცვდილობ, ჩემი აზრი გაგანდო, მკითხველო. ათასი რამ მინდა გითხრა; ერთსაც ვეღარ ვისმინებ. ყველაფრის გაშვებ ამ მოთხრობის გმირებსაც ახალი არაფერი შერჩათ ხელში. მეც ასე დამეშარათა. „აბინაურნი“ მოგახსენებთ.

თითქოს ჩემთვის აქამდე უხმოდ დასმულ კითხვებს გაეცეცა პასუხი. ახლა ყველაფერი ვიცი და ისეც არაფერი გამეგება. უთუოდ თქვენც ასე დაგემართათ, როცა უჩა ზაქაშვილის ეს მოთხრობა ნაიკითხეთ.

ჰმ! არაფერი... მომიტყევე, ავტორი. შენ ხომ ჩვენს ცხოვრებას ამბობ. ის კი ისეთი ნარტიკაა... და ისეთი რთული.

მეჩვენება, რომ ჩვენ, ყველანი, აბინაურნი ვართ. აბინაურებივით დავცოტავებით. ამ ხალხივით ვეძებთ. ძიება კი უთავბოლოა. ვეძებთ ერთმანეთს, გამრავლებს ვგინდა. უმწინდურის ნეველაა? რა არის, რა ძალაა, რომელიც არ გვაძლევს საშუალებას, ბევრნი ვიყოთ. მათე დაეძებოს ოჯახის წევრებს. ზოგი კი არც ცდილობს. მიმოიხედვით. ჩახედეთ თვალებში ერთმანეთს. ზოგს ვეგვც არ აინტერესებს. თითქოს სადაღაც დავიკარგეთ, ჩავიკეცეთ. მათე ნათესავს, უმწინას სხვისთვის ნარტიმული ცოლით უნდა გამრავლება, საკუთარი რომ ერქვა ვითომ, არა, მომავალი მუდღე რომ ერქვა, სხვას არ შეატოვა ცოცხალი. ჩვენს ან არაფერი გვინდა, ან ასეთი ცხოვრებით გვინდა ვიყოთ და. აბა, როგორ? ამას არც ღმერთი გვაპატიებს. არც უმწინდურის ნეველა დაგვტრება აუზღვევლი.

და, კითხვაც დაისვა, პასუხიც აბინაურთა ცხოვრებაში მოაბნია ავტორმა. როგორ გავიგებთ, როგორ მიუჯახლოვდებით, აო, ვეცე ჩვენს ხელთა. ჩვენივე მომავალი ქველა მოგვეცემა საშუალებს, ან კვლავ დავმარცხდებით.

მე კი მგონია, რომ კვლავ დამარცხების უფლება არც მათებს აქვს, აღარც ჩვენ. უნდა ვიცოთარი, რაც გვაქვს, ჩვენსას უნდა მოუფაროთ. სუფთა ცხოვრებით გაუქარწყლოთ უმწინს ნეველა. ღვთის ლოცვა კი, მისი სასუბა

მოგვეცემა ძალას გადავრჩეთ, გავმრავლდეთ და ვიყოთ. ისეც ვიყოთ.

ნამივრად მთაში ვყავი თითქოს. იქ კი ნამი საუკუნეა, ან პირიქით.

იქ, მთაშია ჩამარბული ჩვენი არსებობის საიდუმლო — ასე რომ გავფრთობი. მივალთ. ვაცხადდება ყველაფერი და გაოგანებულები ვდუმვართ მერე.

გვარში მარტოდ დარჩენილი მათე მეგობართან ერთად მიდის და ბებიის მიერ მოწყობილი ოჯახური სინამდვილის გარკვევა უნდა. მთაში შეტიალობს. მეგობრის იმედადა მხოლოდ და გზად გადაყრილ ხალხსაცან (ნებით თუ უნებურად) ნელ-ნელა იგებს, არცევეს ოჯახურ ამბებს. რატომ დარჩენილან აბინაურნი ირი კაცის იმედზე. რა მობდა ნარსულში? დეკითდედის ქალაქი, ამ ვაკუაც-რილელებს სოფელში, შემორჩენილი მოხუცი ცოლ-ქმრის ხალხს პოლიციის და ეს ბერდვდა უყვება მართალს თუ ვაკონილს. ამ ნამბობმა და უმიმას ნაბამ დაარწმუნა მათე, რომ სწორ გზას ადგას, აქ უნდა ეძებოს თავისი დამარბული ნარსული. გვიყვება ავტორი უმიმას ცხოვრებაზე, ამ მარტიკაცის ამბები მაგალითია ჩვენთვის, როგორ არ იგებებს ყოფნა. მისი შესამე შეილვდ ორსულად მყოფი ცოლის სასონარკვეთილებით სასე თვალებში კითხულობს მათ ბედინტერესს, თუმცა მოგვიანებით და მაინც.

მე რამ გამაოგნა? თუნდაც იმ საუბარმა, მონოლოგს რომ ჰგავდა თითქოს. პასუხი რომ არ დასცდლდა მათეს. უსმენდა და არას მუხედება. მამახუას. როგორ მიცდურად, მაგრამ თითქოს დამაჯერებლად უხსენდა ნეველი: არაბათ თქვენი ცხოვრება, ადამიანის უზარუნ მიღი-მიღიხარო მარტიობასა და სიყვარულს შორის. ბომ ხედვით, მარცხებით ბოლოს ამ ჭიდილში. რაღას დაეძებთ, რომ დავიკარგავთ, რა აზრი აქვს, თქვენს ცხოვრებას, არაა, ღმერთის ხელი ურეგია ჩვენს ცხოვრებას ყველა მოსვლაში, ძიებასა თუ მიგნებაში... არ მიგნებაშიც. უც უცილოდ. ის კი, უფალი, ცდილობს დაგვანახოს განსხვავება, დაგვეშაროს, რომ დაეაფასათ ეს ძღვენი — სასწაული: ჩვენი სიცოცხლე.

ორომინტიკა და დამრიგებელია დიდი. მოდი და ნუ დაუჯერებ. როგორი საცნაურია მისი ყოველი სიტყვა. იქით კიდევ, დასახმარებლადია თურმე მოსული... ამანაც უნდა დაგეფაროთ.

მე მაგალითად, მათეს იმ პატარა უთურგისთან (და დიდ გამოცანასთან) გადაყარამ დამაფიქრა ძალიან. მამა

ცაში ჰყავდა და «ცპიტებს» (ბალდურ ენაზე როგორც გამოითქმის „ჩიტ“) უგზავნის მოსაკითხად: „მიყვარხარო, დაეძარე!“ შერე რა ზუსტად იცის, სად დაიჭიროს ხარაბუზები. შიშიო, ტკივილიო? ჰმ! რა სათქმელია...

მათემ ექსპედიცია დაარქვა. ეგ სხეებისათვის. თვითონ საკუთარ თავს ექვებ... იპოვა? ალბათ! მანდაც, დავიჯეროთ, უნდა, რომ ღმერთთა მიწაზე... იცის თვითონ: «გზა და ჭეშმარიტება შენ ხარ ღმერთი»...

გმადლობ, ატკორო. ბევრ კითხვაზე მომეცი პასუხი. მაგრამ მწარეა სინამდვილე...

იმიტომაც გაუცარიელდებულა მთა... იმიტომაც ცოტას თუ უსილავს არჩივის კალი (ღმერთაკაცის სალოცავის ჭერი). იქ ასული ადამიანის ფეხრი იმდენად მონყვლია, ყველა ვერ გაუძლებს.

ჰოდა, იციან, შუშობენ, ერთდებიან. მათესავეთ თუ არ შემოგვანვა სიმძიმელი, ვერ ვებოდავთ...

...ასრულებულა ოდეს თქმული... ეკამლი ასდის უშიშას კარ-მიდამოს. ძიების ბოლოს მარტო დარჩენილა მათე (!?) არა, არ ვფიქრობ, რომ მარტოა. სამველად მისული ეგსა და შეგობარი საბაას ის ხალხი, ასეთ დროს თავზე რომ უნდა გვედგეს...

თითქოს დაილება ყოველი და ვერ მოახწრო. არა, მათემ ახლა თვითონ უნდა ზილოს საკუთარი გვარის ბედობადალ. გაუგებარია... და სათქმელადაც უფრო? ვითომ?

ერთი გვარის ამბავი ხომ არ უამბინია მართლა ატკორს, არა. მკითხველო... ეს ჩვენ ვართ.

ყური უდგეთ ოპოპისტრეს, თუ გინდა დანარჩენი გაიგო; თუ გინდა, იცოდა: მერე რაღა ქნა, როგორ იცხოვრო: – „გვრნობდე, რო ღმერთი არის ყველაფერში – ხეებში, ქვებში, ადამიანებში, ქარში, ზევისს ჩამოწოვამდე არა...“

ყური უდგეთ, ადამიანებო! და ან მარტოხმა აირჩიეთ, ან სიყვარული. შეგებძოლეთ, თუნდაც ვითომ დაპირებულს სინამრედე გამოვაცდევინოთ სიყვდილმა. თავლი კარგად გაახილეთ, მთაში. მეგობარს მინდობილი მათეს სიტოცხლე ვართ ყველა.

...თუმცა ბოლის სუნი მწარე სინამდვილეა, ექვებთ და გაიხსენეთ. ხსნა იმამიცაა: ვისაც სჭირდება, დაეხმარო. და, კიდევ, არ დაგვაგინყდეს, ვინა ვართ და რა გვინდა: “ვითარცა მოაკლეს კვამლსა მოაკლდეს, და ვითარცა ცვილი რა დასდნის წინაშე ციცხლისა, ეგრეთ წარსწყმდნენ ვჰმაცნი პირისაგან მათსა, რომელთა უყვარს ღმერთი და გამოსახავენ პირ-ჯვარს”.

დაბოლოს, ერთიც მინდა ვითხარა, ცოტა თავის მართლებასავით კი არის და... უკვე ხომ გითხარეთ, ათასი მინდობი და ერთიც ველარ მომგონებიაო. იქნებ ვერც გაგვაცხენეთ. მე მოთხრობა რომ ნაფიქთხებ, ესენი გაიფიქრე, თორემ... კი არ გაეჭრებულვარ მათზე. მთაში გადამიჯარდება ფეხრი და ვიხებიალებ.

იქნებ მეც ვიპოვნო.

გამოსაზარება

ნინო ჩხიკვიშვილი

დაკარგული თაობის ორი წარმომადგენელი

თუ ვინმე ელოდა ცხოველი ინტერესით ნიკოლოზ ჩხიკვიშვილის მხატვრული ტექსტის გამოჩენას „ჩვენი მწერლობის“ ფურცლებზე, ერთ-ერთი მეც ვიყავი, რადგან ამდენი ხნის პაუზის შემდეგ, მიწოდდა კვლავ დაბრუნებულა დღევანდელ სალიტერატურო სფეროებს და ეთქვა ის, რაც ამდენი ხნის დუმილმა დალექა და ჩაკირა მის სულსა და გონებაში, რაც არ ასვენებდა და ასე აფორიაქებდა.

ამ მოლოდინს, ერთგვარი შიში და თითქოს ეჭვიც სდევდა თან. ვაი თუ განბოლებული დაფრე-მეთვი, ვფორიპობდი. ეტყობა, ამიტომაც იყო, ასეთი სიფრთხილით რომ დავიწყე ნოველის — „წინა და ქეთუსია“ — კითხვა და საულმოუთქმელად რომ ჩავიკითხე ერთხელ, მეორედ უფრო დიდხად შევუდექი ტექსტის დაგმომოწებას-მეთქი რომ ვიქნებ, ნამდვილად არ შეფერის, რაღაც სხვა სიტყვა უნდა მოგვხაზო, ალბათ უფრო მკაცრი და პირქუში, როგორიც ის სინამდვილეა, სადაც ჩვენ ცხოვრობთ,

სადაც ეს ნოველა შეიქმნა და სადაც მისი პერსონაჟები არსებობენ.

ზედმინდობი დამინებული სამყაროა. სხვადასხვა თაობის და მენტალიტეტის მშობლები და შვილები, მათ უკვე აღარაფერი აქვთ საერთო. მილოდლა ზიზლი და გაუცხოვება ჩამდგარა თაობებს შორის, დამოლი, დანაწევრებული, ღვთიურ პარამონიას დამორბეული ეპოქა და ამ ეპოქის განწირული შვილები, მსოფლიოს ახალი მონიკობის — გლობალიზაციის — მსხვერპლნი.

და სწორედ ამიტომაც აღიქმება ყოველგვარ მხატვრულობას მოკლებული ტექსტის ქსოვილი და წერის მანერა, რომელსაც ნიკოლოზ ჩხიკვიშვილი ირჩევს, მის ჩინებულ მიგნებად. ტექსტის კომპოზიციური ყალიბიც ერთგვარ სახლედ მიიჩნევა დღევანდელ ქართულ ლიტერატურაში (მიუხედავად იმისა, რომ ქართულმა მკითხველმა კარგა ხანია ალღო აულღო პოსტმოდერნისტულ ნაწარმოებებს).

ლექსისა მწიროა, საქმიანი ჩანანერის, უფრო ოქმის ტექსტს მოვაცონებს, აკი მიუწერა კიდევაც ატკორს, ეს ყოველივე დოკუმენტური პროზაა და იმის იმედი ნუ გექნებათ, ტექსტში რაღაც მხატვრულობის მაგვარს მაინც წააწყდეთ. და მწერლის მიერ უკვე მკაცრად განსაზღვრულ ჩარჩოებში უცვრად... ამ უწინააღიო ქაოსში, რაღაც უცნაურ გამოაოთებად, როგორც ჯუჯა ატიშო, ისე აფეთქდება ტომ სოიერის მონატრებო. აფეთქდება და მკითხველს ჰგონია, რომ ახლა მინიც გელისსება ამოსუნთქვა, და თურმე არა, მაშინვე სადალაც

გაქრება ეს პანანინა ნუგეშიც თუ... უფრო ნოსტალგია რომ ეთქმის?! რა თქმა უნდა, ნოსტალგიაა, ფარული, იქნებ (თუნდაც გაუცნობიერებელი), მაგრამ მაინც ნოსტალგია, იმ ცხოვრებაზე, რომელი ცხოვრებითაც ძალიან გინდოდა რომ გვეცხოვრა. ამ ნოველის პერსონაჟებსაც ასეთივე ცხოვრებით სურდათ სიცოცხლე და არა იმ რეალობით, რომელ რეალობაშიც აღმოჩნდნენ (და ჩვენც ყველანი უკლებლივ მათთან ერთად). რეალობა კი სხვაა, ამას ცხოვრება კი არა, უფრო არსებობა თუ ეთქმის და ისიც არაადამიანური. აბა, ამ დაცლილმა, გათვლილმა ადამიანებმა რაღა პროტესტი უნდა გამოხატონ? და თუ მაინც დამინც შეძლეს რეალობასთან დაპირისპირება, ესეც უღონო აღმოჩნდება, არაქათგამოცლილი და დაბეჭავებული.

ისეც ვკითხულობ, ხელახლა ვკითხულობ ნოველს და მერე ვხედავ, ნიკოლოზ ჩუბინიძეც დაკარგული თაობის ის ნარმოადგენელია, რომელიც აქ, აგერ, გვერდით, სულ ახლოს, ჩვენს რეალობაში ცხოვრობს და ჩვენც გვაგებს, და მაინც განსხვავებულია, რადგან თავისი პროტესტით გვაფრთხილებს. უნდა, რომ გონს მოგვიყვანოს, მაგრამ ფრთხილობს, თითქოს ღმინა, ზმამალა და ძახილი ბოლომდე არ დაფლითოს ისედაც ბუნებურ დაკავშირებული საბრალო ქართველთა გულში...

წერილის სათაურში დაკარგული თაობის ორი ნარმოადგენელი ვახსენე, და თუ რატომ, ახლავი გეტყვი: ამავე ნომერში, ბუკას ნოველა რომ ჩავამთავრე, მურღვა არდოტელის, ჩემი დიდი ხნის უნახავი კურსელისა და ჯგაფელის ლექსებიც ამოვიკითხე და ისე გავიხარე, რომ ჩავთვალე, ეს ნომერი საგანგებოდ საქმედ დასტამბა რედაქტორმა-მეთქი.

ნიკო ზვიადური, ასე ვიცნობ მე ნიკოს, მურღვა არდოტელი კი მისი ფსევდონიმი და, ნუ გავულისდები, თუ პოეტის ფსევდონიმი რაღაცით ვაჭა-ფშაველს

არჩევანს გადახსენებთ. იქნებ მისმა პოეტურმა ინტონაციამაც, ხალხურ კილოსთან ერთად, დიდი ვაჭა მოვაკონოთ და, გთხოვთ, ნურც ამ უნებურ ბავყას მიჩინვეთ უადგილად, უმიზნოდ. ნუ გაკლავთ ამისთვის ნიკოს, რადგანაც ისიც დაკარგული თაობის ერთ-ერთი ნარმოადგენელია. ისიც ჩვენში რეალობის თანამონაწილეა და მოჭირნახული, ოღონდ მთას შეეკედლებოდა.

მას ბარში ჩაწოხულს ძალზე ხეჩუთათად ნახავთ. და თუ მაინც მაინც სადმე გადაეყრებით და ლაპარაკს გაუბამთ, ფეხს აუჩქარებთ, ამაღამსვე გბრუნდები სოფელში. ისე ფორიატობს, თითქოს, აქ, ამ ქალაქში სული ენუთუბოდა და სუნთქვა უჭირდეს.

ვინ იცის, იქნებ მართალიცაა ნიკო, რადგან ემინია — ნიკოლოზ ჩუბინიძის პერსონაჟებით — ქალაქში ჩარჩინილი ამ საშინელმა ქაოსმა არ დაიტანოს და არ გაათვლოს...

მე არ ვიცი, როგორია მისი სოფელი, ვერც ის ნარმოადგენია, როგორ ძლებს იქ თანამედროვე ყოფაში? მაგრამ ბუკას ნოველა რომ ნაკითხვად მიხვდა — ისე იქა სჯობს, იქა, სადაც ქართული სიტყვისა და ვაჭაყაცობის დერიტაა გადანახული. სადაც მუცო მძელის თავის ლექსისმთქმელსა და შვილს, სადაც უფლის მადლი ისეც ახლოსა და ისეც ხატს შეურულუბა და ევედრება ხეცური, გადაგვარჩინო!..

და მოგმითვით ორივე ნიკოლოზს — ბუკას და ნიკოს — თქვენც უფალს ეძებთ. ჩვენ, ადამიანები, ყველანი, უფალს დავეძებთ... ის კი აქვება, ჩვენს გვერდით, სულ ახლოს, მაგრამ...

მაგრამ... არაუშავს, მერე რა, თუ ჩვენი თაობა დაკარგული? სამაგიეროდ, უფლისთვის ხომ არაფერია დაფარული. ბოლისდაბოლს, მასთან მივალთ, არ მივაგადაფრთხილვით დედა უფლისმშობელ... უფალს უყვარს საქართველო, ჩვენც ძალიან უყვარვართ!

ნახსენებები

მეზოპალეო პარისაო

პოეტ ბორის პასტერნაკი და დრამატურგი ალექსანდრე აფინოგენოვი კარის მეზოპალეო იყვნენ, მაგრამ ვიცი და თუ ასეთ მეზოპალეოს ერთმანეთს არც კი ვსაძებნობდნენ.

აფინოგენოვი გახლდათ ერთ-ერთი პირადად არაბაბი-ისა (რუსული პროლეტარულ მწერალთა ასოციაცია) და დაუძინებელ კლასობრივ მტრად მიჩნედა პასტერნაკს, რომელიც საქართველოში სტუმრობისას წესდარღვევის ფორსი რომ ეწვია და მფრინობლა უმნიშვნელო შრომა თავის თვალში იხილა, საზუბოში მიტანაზე ასე მიმართა მას: ძვირფასო მუშებო, ნეტავი იცოდეთ, როგორ მეცოდებით!

როდესაც პროლეტარიატის დიქტატურამ პროლეტარულნიკით მოიძულა და გათახილვად აფინოგენოს უკვე დაბატონრება ელოდა, თქვენ ნარმოადგენეთ, იგი ყველა ძველმა მეგობარმა მიატოვა. ტელეფონაც გამუდმებით დღემდა და საბრალომ ნუგეში პპოვა თავის კარის მეზობელთან, ვისაც უნდა საღმისი ღირსადაც არ თვლიდა. პასტერნაკის დიდსულოვნებს სასულიერო არ ჰქონდა. მან აფინოგენოს საქმიან დაუსტრქავა მუდმივად ქართული ანდაზის გასულიერის სინანულზე: მეზობელი კარისაო, სინაიად ხარ თვალისაო!

მეზოპალეო პარისაო...

უმაღლეს დონეზე გამართულ თათბირს ვაშინებოვნი (1942 წლის თვისი) ესწრებოდა სამი კაცი: ამა პრეზიდენტი ფრანკლან რუფელტი, მისი თანამემწე და უაზოულო მეგობარი პარი ჰოპკინსი და დიდი ბრტანეთის პრემიერ-მინისტრი უინსტონ ჩერჩილი.

მსჯელობდნენ ეკრაპიში მჭირ ფრონტის გახსნის თაობაზე, რასაც უნდა შეემთხუბებინა პიტლერული გერმანიის წინა საბჭოთა კამპონზე. სხვათა შორის, ჩერჩილს უთქვამს შემდეგი კარგი იქნება, რომ ეკრაპიში მჭირს უჭერამდე გერმანულმა და რუსებმა დაასუსტონ ერთმანეთი, თუმცა მთავარი სიმძელე მჭირ ფრონტის გახსნისა არის სატრანსპორტო ხომაღლების უკარბოლობა.

შემდგომში ამერიკელთა დახვეწვამ გამოარკვია, რომ ზემოთქმულს სიტყვაობტყვით მოახსენებდა მოსკოვს აგენტი 19, მისი ვინაობაც დღემდე დაუდგენელი არისო — გვარმწიფებს ინგლისელი თურნალისტი ჩემპენ ბინჩერი. ვერა და ვერ დაუდგენია, იმ სამი დიდ კაცთან რომელი იყო საბჭოთა დახვეწვის აგენტი.

რა ჰქვია ამას — ინგლისური ჯგტრეფლემოზა თუ არიანკლებს სახელგანთქმული ინგლისური იუმორი?

ეთერ ბერიამვილი

სიტყვების მთხველი ქალის ჭირნახული

მანანა ჩიტვიჭილის ლექსების გამო

ეს ლექსები მართლაც ჭირნახულია, დარდას და ცრემლში გამოტარებული, ნაფერები და ნალოლიავეები. ქართლის ველებზეა მონეული ეს ჭირნახული, იმ ველებზე, სადაც თავს მორცხვად ხრანი „ყანაში შეპარული სოსანები“, სადაც მცხეთასთან გაზაფხულის მომზანებას თან ახლავს „ასი ენმელა... ასი ლურჯფავლა მეფის ასული“.

ეს ჭირნახული ომგამოვლილ, იავარქმნილ ველებზეა მონეული. ამიტომაც ერთდროულად ასე ტკბილიცა და მწარეც, „მთვარის სპეტაკი, ქათქათა მკლავივით“ გავლევებული უმცარი სიზარულითა და უძირო სევდით საესე...

მივიღო ჯვავიზიჟილის სიტყვები მახსენდება: „ჯაყოს“ 1924 წელს სექტემბერ-ოქტომბერში ვწერდი. ნერდი და ვგრძნობდი, რომ ჩემს გულს ცეცხლი ეკიდებოდა, ზოლო სული იმ დროის ცეცხლში მქონდა ამოვლებული“.

ასე ეკიდება ცეცხლი პოეტის გულსაც და სულიც აგვისტოს ალმურშია ამოვლებული.

მითვისარი მაინც,
ღვიძლო ჩემო
და სისხლო ჩემო,
ამ გოლგოთაზე
მერამდენედ უნდა ახვიდე...

მანანა ჩიტვიჭილის საქართველო ქსნის ხეობიდან იწყება, დღემდე მახსოვს მისი ერთი პატარა ლექსის შთამბეჭდავი სტრიქონებით მოღებული უჩვეულო ემოცია:

ქსანზე რო ბალახს ხელს გადვუსვამ,
მთელ საქართველოს ვეფერები.

ხომ საოცარი განცდაა მამულის ტრფობისა. იმ მიწის სიყვარულისა, სადაც ბალახის ყოველი ღერი „სრულ საქართველოს“ გახსენებს. პოეტი ქალი დიდი წინაპარივით „სულგანაბული“ აყურადებს მამულის „ძარღვის ცემას“ და ასე ენაცვლება ერთმანეთს ტკივილიანი დღეები და ღამეები... ასე წნდება მოუშუმებელი, ღია ჭრილობა — ქართლი...

წუთისოფელი
ხომ ისედაც ბევრჯერ გვენებია,
ასგზის ნანამებს
აღბათ ეს დღეც უნდა გენახა...

ქართლის ველებს ისედაც არ აკლდა „შებნალა ყაყაჩოების ტყე“, 2008 წლის მიივე ზაფხულის შემდეგ კი —

ჭრილობასავით გაიხსნება
ქართლი ყაყაჩო —
მენამული და მოვლევარე
ქრისტეს კვართივით.

როგორ ეხმინება პოეტის მტკიცე, გვემულ სულს ჯემალ ქარჩაძის ნათქვამი: „პატარა ქვეყანა დიდი სატკივარია, ჩვენი ქვეყანა კი იმდენად პატარაა, ხელები რომ გაშალო, მის თავბოლოს მიწვდები. ასეთ ქვეყანას საკუთარი სხეულივით უნდა გრძნობდე და როცა შენს მიწაზე უცხო მოძალადე დადის, ისე უნდა გტკიოდეს და განიცდიდე, თითქოს შენს სხეულზე დადიოდეს და შენს სხეულს თვლიდეს“.

სწორედ ასეთი განცდითაა საესე ეს ლექსებიც — ცრემლში ნაპოენი სიმღერები.

აღარ დასრულდა
მტრის ბოლმა და ავი ქადილი?
როდემდე უნდა მოითიბოს
ტყვივით ლელი...
მცხეთის მთებიდან
ნისლი, როგორც წინოს მანდილი,
ზეცისკენ მიდის
ფერმკრთალი და ცრემლვებით სველი.

საბედნიეროდ, წინოს მანდილად ზეცისკენ ნასულ ნისლს სევდასთან ერთად იმედიც ახლავს, „ქართული ტკივილის“ მარადიული თანამგზავრი. იმედი იმის, რომ მტრის ავი ზრახვების მოუხდავად

მზე დაადგება იალნოს
ბოკერებს ნამოშლის ალგეთი...

და „მრავალჭირგადანახადი“, ქარსა და გრივალში გამოტარებული, ათასი ჯურის მომხდურთაგან „ალგანურ თექასავით გათვლილი“, „ღირსეული მერემეს“ მომლოდინე საქართველო

კვლავ აყვავდება უფლის ნებით
ღვთიურ ვენახად.

ზევიად კვარაცხელია

სახსარი და სასყიდელი

*

მაცხვარპარის ეკლესიის დრამატული გედინება

აღრე ძველი ზუგდიდი იყო შეფენილი და შესახლებული. შეკადრებულიც, რადგან მაცხვარის გორად სახელდებულ ამ ადგილს ერისგან შეკადრებულ უფრო უზღებდა, ვიდრე პირიქით. ერი მაშინ ზეციურდება, როცა აღმართს არ იყავს უღებს, შეცდომებს მოიანიებს და თავდახრილი შეუდგება გამორკვევის ძნელ მოსახვევს. ეტკინება, შეცივდება, ცივი ოფლი შეამრება სხეზე, მაგრამ რაც ბედისწერამ გადანიშნა, არ გადაუხვევს, გადამჩრენის საძიებლად კი არ გააყვებივს თვალს შუაგზიდან, ბოლომდე დარჩება თვითგვემს ერთგული. დაამაგა და იმითომ.

ხელდაკაბინებული მსაჯულის როლიდან ადვილი სათქმელია, რა და როგორ. ცივი გონება ვერ შედგება დაფარულ ვენებებს, გარედან ხედავს და ხშირად გამორჩება ცვალებადი სიმათლე, რომელიც ხან ზედაპირზეა, ყველასთვის იოლად სახილველი, ხანაც სიღრმის უხილავ კუნჭულებშია საძიებელი.

მაცხოვრისკარის (მანცხვარკარი) ეკლესიას იოლად მიაგნებს დაკვირვებული მგზავრი. ყველაზე მალად, გამოსაჩენ ადგილას მიუჩენია ბინა, მალეობდინ გაუმოსიკერის ქალაქს. ეს ბორცვი, სადაც მდებარეობს ქვის ძველი, წმინდა გიორგის სახელობის სასოფლო ეკლესია, მალეი გალანით შემოზღუდული, ბატონობს დანარჩენ ქალაქზე — ჩაუწერია უცნობ მოგზაურს.

ტაძარი XIV საუკუნიდან მოთვლის წელთაღრიცხვას. როგორც სანდო წყაროებით დასტურდება, გიორგი I დედანიის დროს აუგათა. ორი საბელომა შემოუნახავს დღემდე: მანცხვარკარი და წმინდა გიორგი რატომ? — დანერგული ეკლესიის ნაწესდარზე აგებულ ახალ სალოცავს აკურთხევდნენ არა იმ წმინდანიდა, ვისზეც ძველი საყდარი იყო ნაკურთხი, არამედ სხვის სახელზე. ამიტომაც, XIV საუკუნეში აგებულ წმინდა გიორგის

ეკლესიას უფრო ადრეული წინაპარი უნდა ჰყოლოდა, რომელიც მანცხვარკარის სახელს ატარებდა, თან ისე შეუფოვარი გაეღწიოთ, რომ დღესაც უნებს შემკვიდრეს შეტყობას.

„მღვდელი არა,
მორფინისტი — სიამოვნებით“

მომე ცხოვრებამ შეგეაჩნია ტრაგიკულ დასაწყისებს, ამიტომ უძრავობისგან დამძიმებულ ქალაქში მოძღვრის ჩამოსვლა ახალი და განსაცვიფრებელი არაგის გვონება. განწყობა გასაგებია, გამორკვეული — ანაფორიანებს დიდი ხანია შემოსწყნარა საზოგადოება და არც სურვილი მოსდევს ხელახლა შეგუბისა. დააკეტებია ეკლესია. უღმერთოთა საყოველთაო მანიფესტაციების დროს დაარბიეს ტაძრები, ჯერები დახსნეს, ზარები გადამაღეს. წარსული მონყეტკილია, კვალი — წაშლილი.

მეხსიერებას ვერ ნაშლიან ასე უცებ, რაგინდაჩა უსაზღვრო წვერთაგლეჯით არბიონ „ბნელი დროის გადმონამოში“ სულიერი და ნივთიერი კულტურა. ერთი მოლაპარაკე მიზნე შემორჩება და არ დამალავს, შთამომავლობას მოუყვება, ქადაგად დავარდება ბოლოს და ბოლოს, შეაკონებს სიმართლეს.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, ილია მეორის ლოცვა-კურთხევით, ახალ მიწაზე დააბიჯებს მამა მიქაელ ასათიანი. მინას რაც შეეგება, მყარი არ ეთქმის. არაეინ უწყის, როდის ჩაიბტყდება ფეხებზე, მხოლოდ იმითომ, რომ სასუელირი პირი ხარ. სხვა მორიე არ დაიძრახება მეგრული სტუმარმასპინძლობა, ლბინ, მტერ-მოყვარის განურთველი პატივისცემა.

შოსანს ყველა თვალს აარიდებს. ნასასელოცი აღარსადა. ერთ ოჯახს მიადგება, დიდი შიშითა და ძრნოლით მისცემენ გასაღებს ღამის გასათევად, მეორე დღეს, დიდი ბოდიშითა და „რა ვენა შეილები მყავს მეც და ოჯახი“-ს მომიზეხებით, გამართმევენ უკან — უმორიებას რა დაემაღლის ერთიმუქა ქალაქში. დაქაქსავენ შეთქმულებს, ყველა ღმბესთან გამართვენ აშბის ბიურის, დაბოს-ანონიმკების საწერად გამზადდება ერთა ათეული მუხმული.

მამა მიქელი შეუტოვებამ მოყვანა ცხელ ზონამ საბრძოლველად. ხილათს მოელის, იმდგაკვირებებს — მოთმეტეს. წმინდა მამათა ღვანლი აგულიანებს, მათიდაი მობურნებოა აღანთებს ძალით, განზრახვა მიეცეს ასრულებამ.

უუკოვის ქუჩაზე, 24-ში, რუსი მოსახლეები დაუთმობენ ოთახს, სადაც სამლოცველი სახლი გაიმართება ადგილობრივი მორწმუნეების ხელშეწყობით. ვერ სწირავენ, მაგრამ პანაშვიდ-პარაკლისებს გადაიხდიან. სხვა თუ არაოდერი, შვიკობიბიან მართლმადიდებლები, ორს ორი მიემატება ქრისტემში... თავგანწირვის ტოლფასა, როცა იცი და გაბატონებული აზრის წინააღმდეგ მაინც გამოდიხარ რწმენის ფარშუბით შემკობილი. სიკვდილის უცქერი, უფურცე, როგორ ატრიალებს „კაგებეს“ მთავარი კონსულტანტი ფანგიან ვასალებს დევნილ-გადახასლებულთა საქონისა, ბინდიან თვალებს გიბრიალებს შუშიდან.

მანამდე ოჯახიდან ოჯახს მოცილის მოძღვარი. ყველგან უარით ისტუმრებენ.

ალიომა კოდუა სულითობრცამდეა მონადინებული ლავისმსახურების აღსადგენად თავის ქალაქში, წვრილშვილის პატრონი საჯაროდ ლაპარაკსაც არ ერიდება, მაგრამ თანღმობა ჯერ არავის შეუძლია.

შამა მიქელსაც ის უნევს მეგზურობას. ერთად კალმასობენ. კალმასობა, როგორც მასსივს, მაღლის შივნას (შასთან ერთად, ვადეშასაც, რა თქმა უნდა) უნდა ნიშნავდეს და მის მოსაპოვებლად კარდაკარ სიარულს.

ერთად შემოვილიან შერჩეულ, საჯარაუდო სამოსახლეობს, მაგრამ ყველგან უარი, ყველგან დანაწიება და ზოგან პარადოქსული კომპრომისიც: „ოღონდ მუდგდელი არა და მორწმინისტიც რომ იყოს, შემოვუშვებთ...“

შამა მიქელ ასათიანი

აღმა დინება და მოძღვრის მემორანდუმი

დათობა დაწყებულია და კრემლი დათობაზე მიდის. შემზარავი სიყალბე აქაც მოუშორებლად სდევს საბჭოთა დიქტატურას, მაგრამ გაუცნობიერებლად, საჭირო და აუცილებელ საბაბებს იძლევა გამოყენებისთვის. უმძიმოების ზედამხედველ ხარჩევის ოფიციალური განკარგულება იუნყება, რომ ოცი მართლმადიდებელი მორწმუნის ხელმოწერით, ოღქში, ქალაქსა და რაიონში შირაპლეთის ხელშეშლით ეკლესიის აღდგენა, ან, სულ მცირე, სამლოცველი სახლის გახსნა მაინც.

დოკუმენტი სახეზეა, მაგრამ ქალაქზე სამუდამო დავანებისთვისაა განხილული, რადგან შიშის ხელშეწყობას ვერაინ შეეცლის იმპერიაში, ფიქრიც კი სათოთა დასახულის განსახორციელებლად, და რა გასაკვირია, ეჭვი დებადოს საზოგადოებამ: ამგვარი ჭეშანჭერი გადაწყვეტილებით, ხომ არ ცდილობს დეფორმირებული

კომუნისტური იდეოლოგია ახალი „ხალხის მტრების“, „დეიერსანტების“, „სარეველების“ გამწვანებებს, დროულ გამოკვლას და განადგურებას.

ალიომა კოდუასთვის გამონათებასეთია ეს განკარგულება. ყველგან დაფრიალებს, ვერ ფარავს ალტაცობას. სამუშაოს შემდეგ, აღმა დინებისკენ გაემურება. გარწმომოყვითა საყვედურის მიუხედავად, — კუდში დაგდევენ, გითვალითვალევენ, შვილები გეხრდება, თავი არ გაუფუჭოო, — ძალისძალით მიკვალავს გონებაში ამოქურთლ ბლიკებს. სამი ეკლესია მიგმანულა უნუგემოდ: ცაიშის, დადიანების კარის ეკლესია და მანცხვარკარის საყდარი. ხალხი იღორსა და შუშანიების საყანეში დადის სალოცავად. იქ, საერთო ბარძიმიდან უზიარებენ ერთმანეთს ერულ და სულიერ ძმობას, ფიქრებს, ადადგინონ შუღალული წერტილები გარშემო.

ქალაქსა და მის საიხლოებს სასულიერო ეკრის გამართვას, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება განითითებული საზოგადოების შესაკრებლად, ბრძოლის ძალა რომ შთაიყვას და ქველ უნარები მოიხვეჭო. ჯერ მღვდელს ვინ გააჭაჭნებს, მარტო ერისკაცისგან დაწყებულ საქმეს კი მადლი და კურთხევა აქლია. ამიტომ ტყონიდეულ ეპისკოპოსთან ითხოვს ნებართვას.

ხალხი აყვება. მოძღვარიც გამორჩნდება. 1985 წელია. ბევრთა ჯალადონია შეუძლებლა ხალხს ცაიშის ეკლესიაში. ზარებს დაწვევენ, შეუწყვედილ ყურისთვის საამო ბგერები დაიღვრება სოფლიდან სოფელში. საამო — ტყუობა, ყველასთვის არა. მილიციის ქვე

განაყოფი შეუტეეს სალოცავად გამოსულ მრევლს, ისინიც არ დააკლებენ, შეტაკება მოხდება, მწვავე შუხლა-შემოხლა...

ამის შემდეგ უარესად განზავდება დენა-შუქარები. ალიომა კოდუაზე პირად კონტრესს დაიწესებენ. ფებდაფებ დენა ნაცადი ბერნი გაბლაეთ გაბრწილი წყობილებას, უნდობლობის დათესვას ცდილობენ, ყორხაბრეტსაც შეიგულებენ და დაუსრულებლად ტრიალებს ენა მზაკვირი და სიტყვაი იგი დაქცევისა.

შამა მიქელი სულზე მოუსწრებს შევიწროებულ მორწმუნეებს. კარგად იცის გერმლის ქალაქი და ქვევა, რომელიც მისი სწორი გამოყენებით, წითელი აზრდილისგან გამოიხსნის ტაძარს.

შედგება მემორანდუმი. ნანერს უზარალო, ფარატინა ქალაქზე გადაღწილი ბართის სახე ექნება, კონკრეტში გამოკერებული დოკუმენტისა. ერთი შეხედვითაც არ უნდა იწვევდეს საექტოობის განცდას ზიდათზე თვლებმბრიალებული დახვერვისთვის, რადგან ორივე მხარეს, — ხელისუფლებასაც და ეკლესიასაც კარგად ახსოვს პატრონისთვის მემო-

რანდუმებმა (Memorandum (ლათ.) — „რაც უნდა გავხსოვეს“) რა შედეგიც გამოიღო. მაშინ მარტილობის დაბრუნებით გამოიარა ამბროსი ხელაიამ, შერაინაც-ხყოფისა და დამცირების გესლი იგება.

ოცანს წლებთან შედარებით, გარდაქმნის პირი უჩინა ოთხმოციანებს, მაგრამ ბოლომდეც ვერ ენდობი გარემოებს. მამა მიქაელი, უსაფრთხოებისთვის, ადგილობრივის ნაცვლად, სოჭის ფოსტით გადაგზავნის მოთხოვნას კრემლი. მოთხოვნაში ჩაინერგება სურვილი, რომ ქალაქი მზად არის სულიერი ცხოვრებისათვის. ხახვასმით მივითვება მორწმუნეთა ნება.

მამებლობაზე გადასული რეჟიმი დაუფარავად ცდილობს მოქალაქეთა სურვილების დაკმაყოფილებას. მამა მიქაელს უარს აბრუნებ ვტყვიან, პირიქით, თავიანთ ხელეჭვივებებს დატუქსავს ოფიციალური მოსკოვი, დელეგაციის მოძღვარს არ უნდა უწევდეს რკინის ქალაქი-ნების ჩაქვს და სამართლის საბიუბლად ამოღება გზაზე გამოიკიდებო. თბილად შეხედებია, გულთბილად მოსმენენ ახსნა-განმარტებას, დაუდასტურებენ უსახვლო პატრვისცემას და მხარდაჭერასაც ალუტყვამენ.

მოძღვარს თვალწინ დაუდგება სოციალიზმის მთელი სიყაბღი — ფერებ-ფერებით ყვლის გამოადარვის მისტერია. თბილისის სპეცკაბინეტში გამართული დაკითხვები გაახსენდება. ემუტრებიან, უკიფინებენ, გადაიფიჭროს გამგზავრება, თორემ უტყვებ აღსარებს მონივე და პასუხი ჩვენ არ მოგვეთხოვება. უშიშროებასთან მიმადრებულა რწმუნებულის აპარატი, რომელიც ანეს-რიგებს“ ურთიერთობას სახელმწიფოსა და ეკლესიას შორის, მეფედაყურებობას უწევს სასულიერო პირებს, აღრიცხავს მათ შემოსავლას. ნებართვასაც ის იძლევა ყველაფერზე. მის უფლებამოსილებამა შედის ეკლესიის ნიაღში წარმომბილი დაგებისა და დაპირისპირების აღმოფხვრა, გაუგებრობაზე პასუხისმგებლობა.

ამ გაუგებრობის ასაცილებლად უკიფინებენ მამა მიქაელს, გადაიქვას თავისი მოთხოვნა და სანაცვლად... სანაცვლად რას არ დაპირდებიან — დანინაურებსას, მატერიალური მდგომარეობის გაუმჯობესებას... ან კიდევ — დაქვრას, დაპატიმრებას, გადასახლებას რუსეთის უშიშრეს სტუბებში.

მერე ასე მოხდება: მოძღვარი და მრევლი საითითად მიადგებიან ყველა ჭიშკარს ხელმოწერის სათხოვნელად. ზოგი ურწმუნოებას მოიმიხეზებს, ზოგსაც ნაკლებად სჯერა „ფრწილიანი“ (მერეულად წერილის ნიშნავს) კაცის და „თავზეგებლადებულ ბრბოსი“. ზოგს ოჯახის დანიუკებას ეწინაა, შვილის სამსახური ღვთისმსახურებაზე მეტად აღელვებს.

საეჭვოდ გამტკნარდება ქალაქი. ბოლოს, არაქართული მოსახლეობა გამოიღებს თავს ქართული საქმისათვის — ენგურების მემებლობიდან შემორჩენილი და კომბინატი ჩასახლებული „რუსესი პასიოლოკის“ უკლებლივ ყველა მცხოვრები მოანერს ხელს წინადადებას, მანცხურკარის ეკლესიის გაბნის შესახებ.

მარტვის წინაღება, 27 ნოემბერი 1987 წლისა. სატიერთობის მოყვამენ კარბქესთან. წლობით დაგროვილი ტალახი, ბალახი, სალახანების შემოტანილი უმსგავსობა, ქვეწარმავლები მოსცილებული ფერკელები და

ამბროსი, კანკელს და საკურთხევებს. გაიხსნება უგანგებოდ გამოკეტული სივრცე. სულს მოითქვამს ეკლესია.

ახდენილის შინაჩრახვა

მამა მიქაელს უკვე აღარ უჭირს ბინა-თავმესაფარი. მანცხვარკართან ახლოს, ვალოდია ბუჭყაიას ოჯახში ცნობილია განსაკუთრებული სტუმართმოყვარებითი, პატრის სცემენ ქალაქში.

წლების წინათ, თეატრალური ინსტიტუტის კურს-დამთავრებულებს მასპინძლობდნენ. პერიფერიის თეატრში ძალევის მოსახინჯად ჩასული ახალგაზრდები მალე გამინარეებიან აქაურობას, სექტაკლებიდან თავისუფალ დრის მოანჯონენ პოეზიის საღამოებს, ინტელექტუალურ პაქუტრებს, ჭქრს გაახალისებს სახელდახელო მუსიკალური წარმოდგენები.

წლების შემდეგ, უკვე სახელმწიფო თემურ ჩხეიძე, ათავნილ მახარამე და ეანრი ლოლაშვილი თბილად გაიხსენებენ ბუჭყაიების ოჯახში გატარებულ დროს, საკუთარ თეატრს შეარქმევენ სივრცეს, სადაც მშობლიური გარემო შეივსდება.

წანატრი ახდა. ეკლესია გაიხსნა. ახდენილის შინაჩრახვაზე ფიქრი გადასწინის ასრულებული ოცნების ნაჩარხულს. ჩამოსვლიდან ცოტა ხანში, მოძღვარს ხელახლა დაიბარებენ სადაც ვერ არს, უსიამოვნო საუბარი ექმება უშიშროების რწმუნებულთან. უკვე შეუძლებელია გაჭირვება გზიდან შემობრუნება, დაიშინა-გარიგებაზე წასვლა. დაბეგრავენ სასულიერო სოფებს. უშიშრით გადასახადი დაანებდა ყოველ ნათლობას, წესის აგებას, პარაკლისს, ქორწინებას...

მიქმედი ეკლესია ისეთივე შემზარავია უღმერთობაში გამოზრდილი საზოგადოებისთვის, როგორც წარსულის ფონეტიკაში ჩარჩენილი საკონცენტრაციო ბანაკები. სახსრის მოკლებითა და უანგარიშო სასყიდლის შეწერით ფიქრობენ მორწმუნეთა დამწვევებას. წინააღმდეგობის ფასად, სულიერი სუსხარი და სასყიდელ-ფასიულობა ძლიერდება, ქრისტეში მოღვაწეების მადლი.

მრთილად არჩილად იკვეთება დისიდენტური მოძრაობა, ოაზისივით. განახლებას თან სდევს გადაფასება, უცაბედად იცვლება სამზრდი, ზედვის კოთხე. საზოგადოებრივი ინსტიტუტები გახრწნილა პარტიული ბალახით, ამიტომ შეუღაბავ სადგურად, რის გარშემოც შეკრება შეიძლება, ეკლესია რჩება.

მოფიქრებული ხაფანგებიც ყოველ ნაბიჯზეა. ისევ ნაცადი ხვლები:

სასულიერო პირებს ხელწილის დაადებინებენ, რომ არ არიან და არც დააპირებენ დისიდენტური მოძრაობაში ყოფნას, მათ იდეოლოგიურ მხარდაჭერას. მომავლისთვის გათვლილი ნაბიჯი გახლავთ — როცა დრო მოანვს, ყველას თვალწინ გამოვიწიონ „სანაცვლი მოძღვრების“ „ჭქმშარტი სახე“, ხედავთ, თქვენი მწყემსი, თქვენი სულის მესაიდუმლე „სუკიან“ იყო შეკრული და თურქულ სულ ტყუილად ირეგბოდიო.

მამა მიქაელი ცოც უარზე დადგება. აღსარებითა გათქმას მოსთხოვენ. მირჩევნია, აქვე მომთავით ხელი, ვიდრე ჩემი ერთი გაეძმადო მარადიული სატანჯველი. მიმიღს გადავიტან, შევეცდები ულუკმაპუროსად. დიდად დამაჯალღებთ, თუ ჩემგან ქრისტესთვის წამებულს გამოიყვანით.

ღილით, სალოცავად მისულ მამას, ტაძრის კარები დახსნილი დადებდა. ვერსად იპოვნის, ვერც გამოილავებულ ეკლესიას მიატოვებს ასე პაიპარად, ღვთის ანაბარა დარჩენილ ინმინიდებს. დგას და მთელი დღე მშველელს ელოდება...

ღამე საშიშია, მოგვიზაენიან შეფიცულებს, მარს მოგაფებენ. ისედაც ბევრი გადაემტერა ეკლესიას დაკარგული გავლენების გამო. რა დაკარგეს?! — ვიღაცას საწყობი ჰქონდა გამართული, შემდღებელი საამქრო. ცალკე კოდექს მოხვეწებენ, გამოილოცვები, ფერადი მაგიების მოსწებები აჯანყებულან, იქით არაქართული მოსახლობა ითხოვს ნირვა-ლოცვას რუსულ ენაზე.

ეკლესიის შემოგარენში, მანცხარკარის დასაცავად გამოვა დისიდენტური ქალაქი. სიტყვიერი შელაპარაკებები ხელჩართულ ბრძოლაში გადაიზრდება — კბილი კბილისა ნილ ახდენილის შესანარწყებლად.

...სალამის გამოწმინდა მშველელი. გამოცდენარეობიან. ზუგდიდის თეატრიდან ყოფილენ, მსახიობები — ზურაბ ლაშია და გიზო კვერცხე, რეჟისორი სილვან კიკვაძე (შემდგომში მამა ბასილი). ვაცხადდება მიხეზი. კარ-ჩამოსხნილი ტაძრის მიტოვება არ ივარგებს. ღამეს გაათევენ.

მადლი შეუმწეველი სინრფელით მასახლდება სულში. მეორე დღეს დაფაცურებდნენ, ჩატარში შეკრებენ სახსარს თანამშრომლებისგან, მასალას შეიტენენ...

კარნი, კარნი, სიბრძნით მოხდევდეთ...
განვლილი დრო ყოფის პიროვნულ შეფასებს მოიყალიბებს. რსტომ ჩხიძე, სისხლიან დიქტატურაში ეკლესიასა და სულიერი მოძღვრის ბედზე დაფიქრებული, მოლოდინით დაფურსავს „ბანი უნდობარის“ ბოლო სტრიქონებს, შემოურუნების მოლოდინით, ვახლეილი, დაღაცებული და გაორებული მრევლის გადაჩენა რომ დაქისრება, მათი ერთიანი რწმენითა და განცდით განმსჭვალვა.

მარტო, უფალთან ერთად

ჯვარი აქაურობას!
კარგად მოძიეთ მკერდზე იარაღი. ეს ჩვენთვისაა უწყინარი მისი შერყეული უბრძოლვება. დაბედავ და, თითქოს არაფერი! — უცვლელად ერთგულობს პატრონს თილისმა.

უმშაკ ჯვრის ხსენებისაც ფინია. ვაგაონე მხოლოდ, პატრიასნი ჯვრის სახეზე დაიხანებ შორიდან. შეკრთება, გაიძურნება, თავს დაგანებებს. ჯვარი მოწამეთა უპირველეს მახვალად შექმნილა, უმნიშვნურებასთან ბრძოლის შეუცვლელ ბაირალად. მშვიდობა მოაქვს და ამკვიდრებს სიმშვიდეს.

„...დღეს პატრიარქი მოვა... შენი იმედი მაქვს, ჩემო ნოაბო, შენგებურად მოვეცდები კიბეს. მნათე უნდა იყო, უნდა დაარისხო სამეფო ზარები...“

ჯვართამაღლებს დღესთან დაკავშირებით, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია მეორე შემოივლის მთელ სამეგრელოს.

სენაკი. — გორაკს შეფენილი მთავარანგელოზთა კუძნული, ალექსი შუმნიას სავანე.
ზუგდიდი.
წაღვნიობა.

ჯვარი. იმ ადგილას, საიდანაც ანდროს პირველ-წოდებულ შემობრძანდა ქრისტეს ნათლის საქადაგებლად, რკინის დიდი ჯვარი აღიმართება...

ახლადგახსნილ მანცხარკარსაც მოილოცავენ. სამეფო ზარებს აახმიანებს მნათე განმსჭვალუი ყმანვილი. კიბე მოუცურდება და საშველად დამახილი მოურიდება ხალხმრავლობის გამო.

წარვა ჩამთავრდება.
მრველი გაიკრიფება ეზოდან.
სამრველოს სიმღლეებს მარტო შერჩება ყმანვილი.
მარტო, უფალთან ერთად.

ორი თამაღ

სასიკეთო ნლეზია, სასიკეთო ძერები. გარდაქმნის გარიჟრაჟს გადის სახელმწიფო და სულიერი ფერისცვალებებისთვის ემზადება ერი. აღმარინება უფრო თქმის, ძველი სალოცავების, გადამახული ნატყვის გამოტანა საყოველთაოდ, ლოცვა, ევდრება და ტირილი ჩადენილთა გამო, თავდასხმა ვანრნის მღვიმეთაგან.

სანამ მორევი დაიწმინდებოდეს, განურჩევლად ჩამოარგებს ერთი მოხნისთვის მებრძოლ განსხეავებულ მიმართულებებს. სათავე საქართველო, თუმცა ისიც შეიტყობა, რომ პირადულე ამაღლება შესუნაგდელ სავანად ჩაჰკირვია ჩვენი ცხოვრების გაკეთილებს, გააწნებულთა საკუთარი სართულებიდან საზოგადო ერთობის მიღწევა და კლანურ, კასტურ და პარტიულ პირობებს დამორჩილებიან პიროვნებები.

ოფთეგანე ეკლესია იყო განრღვეულის, განწყვეტლის მკაცვრებელი. მომრიგებლად ჩადგებოდა და-პირისპირებულ მხარეებში და ზავს ჩამოაგდებდა. სანინა-აღმდევო აღარავის ეთქმოდა, რადგანაც მხოლოდ მზეცის ბუნება თაკილობს შერიგებაზე წასვლას, მოტყევის გაცემას. მხოლოდ პირუტყვს ეუბრებულება ბოღიმი და უჰაკრავაძ!

დადიანების კარის ეკლესიის გახსნასთან დაკავშირებით, 1990 წელს, დიდი შურობა გაიმართება ზუგდიდში. მამა მიქაელე საბათიან, მრველიან ერთად, ყველა პარტიოსა და კავშირის წარმომადგენელს მოინივევს ინბანად. სუფრას ორი თამაღ ყოფილება: სტუმრებში — მამუკა გიორგაძე და მასპინძელთაგან — ზურაბ ცხოძია. მათ პარტიული ინტერესები თიშავთ, აცალკევენთ, სამაგვირთ, ორთავეს აკავშირებს უზენაესი საზრუნავი — ანამშობი.

ეკლესიაც ამისთვის მოწადინებულა — რჩეული ნიჭები გამოილის ერის სასიკეთოდ, ბუნყო მათ გზა-განეცხი უფლისა და ერთგულებაზე შვიტობის: განყოფისათვის კი არა, ვასაერთიანებლად.

დრამატურგი და პროზაიკოსი ვაიცილიტ ლუსილ ფლეტჩერი, ფსიქოლოგიური დეტექტივის განრის ოსტატი, დაიბადა ბრუკლინში, 1914 წელს. წერა ადრეული ასაკიდანვე დაიწყო და არაერთი ლიტერატურული ჯილდოს მფლობელიც გახდა. მის კალამს ეკუთვნის 20-ზე მეტი პიესა, რომელთა უმრავლესობის შექმნა მწერალს ცხოვრებისეულმა დაქტებმა შთააგონა. რადიო-პიესას „უკაცრავად, ნომერი შემეშალა“, რომლის მიხედვით გადაღებული ფილმიც „ოსკარზე“ წარადგინეს, პირადული ამბავი უფვეს სა-ფუძვალად. მის რადიოპიესებს წარმატებით დგამდნენ „სასენსიური“ განრის ისეთი ოსტატები, როგორც არიან ორსონ უელსი და უინსენტ პრაისი. გარდაიცვალა ლენკორნიში (პენსილვანიის შტატი) 2000 წლის 31 აგვისტოს.

ლუსილ ფლეტჩერი

„უკაცრავად, ნომერი შეიშალა“

მოქმედი პირნი:

ქალბატონი სტივენსონი

პირველი კაცი

მეორე კაცი, ჯორჯი

ოპერატორი

მთავარი ოპერატორი

სერენტი დაფი

შესაშე კაცი, ვესტერნ იუნაიონის ოპერატორი

ცნობათა ბიურო

მეოთხე კაცი, საავადმყოფოს კლერკი

ხმა: ვილაც კრებს ნომერს. დააკეება.

ქალბატონი სტივენსონი: (ნერვოზით დაავადებული, ძალიან აიღლებული - ცოტაოდანი ახდინის შემდეგ). ო, ღმერთო...!

ხმა: მთიმინებინდან გამოხული ახეთქებს ყურმილს და ხელმეორედ რეკავს ოპერატორთან.

ოპერ: ოპერატორი გისმენთ.

ქალბატონი სტივენსონი: ოპერატორო, 45 წუთია ვრეკავ მერი პილის 3-0093-ზე, მაგრამ სულ დაკავებაა. ვერ გამიგია, როგორ შეიძლება ამდენ ხანს დაკავება იყოს. შეგიძლიათ დამაკავშიროთ?

ოპერ: ერთი წუთით, თუ შეიძლება.

ქალბ. სტი: (დაბნეული) როგორ შეიძლება ამდენ ხანს დაკავება იყოს. ეს ჩემი ქმრის ოფისია. დღეს გვიანობამდე მუშაობს და მე სრულიად მარტო ვარ შინ. არც ჯანმრთელობა მივარგა და ნერვებიც მთელი დღეა მოშლილი მაქვს.

ოპერ: რეკავს მერი პილის 3-0093-ზე.

ხმა: ზარი შედის სამჯერ. ყურმილს იღებენ.

კაცის ხმა: (წელი, დაჭიმული, უხეში ხმა). ალო ქალბ. სტი: ალო? (სავიწებლში ჩავარდნილი) ალო, მის-ტერ სტივენსონი მანდ არის?

კაცის ხმა: (თითქოს არაფერი გაუგონია) ალო... (უფრო ხმაილდა) ალო!

მეორე კაცის ხმა: (ასვე ტელეფონზე, უფრო შორიდან - ყვალბანაგან განსხვავებული ხმა) ალო.

ქალბ. სტი: ალო, ჯორჯი ხარ?

ჯორჯი: დიახ, სერ.

ქალბ. სტი: (უფრო ხმაილდა და მმრანანტონ ტონით) ალო. რომელი ხარ? რა ნომერზე მოვხვდები?

ქალბ. სტი: მე ოფისის ვარ, ჩვენს კლიენტთან. ამბობს, ამა-ღამე გზა ხსნილიაო.

ჯორჯი: გასაგე-ბია, სერ.

ქალბ. სტი: ახლა სად ხარ?

ჯორჯი: სატე-ლეფონო ვიხურეში.

ქალბ. სტი: ძალიან კარგი. მისამართი იცი. 11 სთ-ზე მორი-გე პატრული ბარში მიდის მეორე ავენი-უზე ლუდის დასა-ლევად. ქვედა სარ-თულზე შეუკ ყველ-გან ჩამქრალი უნდა იყოს, ქუჩიდან კი

მხოლოდ ერთი ანთებული ნათურა მოჩანდეს. 12-ის 15-ზე მატარებელი გადადის ხიდზე. თუ ფანჯარა ღია იქნა და დაიკივლა, მის ხმას მატარებელი დაფარავს.

ქალბ. სტი: (დაზაფრული) ო, ალო! თუ შეიძლება მითა-რით, რა ნომერზე მოვხვდები?

ჯორჯი: კარგი. გასაგებია.

ქალბ. სტი: ჩვენს კლიენტს არ სურს, რომ ის დიდხანს ენვა-ლოს, ამიტომ სწრაფად, და - რაც შეიძლება ცოტა სისხლო.

ჯორჯი: დანაზე რას იტყვი, სერ?

ქალბ. სტი: (დახე-ვათა) საყურეებისა და სამაჯუ-რების მოხსნა არ დაგავინდეთ. ძვირფასეულობა კომო-დის უჯრაშია. ჩვენს კლიენტს სურს, რომ ეს ყველაფერი ჩვეულებრივ ძარცვას წააგავდეს.

ხმა: დიალოგი მოულოდნელად წყდება. მისის სტივენ-სონის კვლავ განუწყვეტლე ეგმის სატელეფონო სივანა.

მისის სტივენსონი: (მიმსიავან სისხლგაყინული) რა სა-შინილეებაა. რა ენითუთქმელი... (მოკლე პაუზა)

ხმა: იღებს ყურმილს და ურეკავს ოპერატორს. ზარი შე-დის ერთხელ.

ოპერატორი: სად რეკავთ?

მისის სტი: (ანერვიულებული და სუნთქვაშეკრული) ოპე-რატორო, ეს-ესაა გაითიშ!

ოპერ: ვსუხვარ ქალბატონო. რა ნომერზე რეკავდით?

მისის სტი: მერი პილის 3-0093 უნდა ყოფილიყო, მაგ-რამ როგორც ჩანს, რომელიღაც ხაზი ჩაერთო და სხვაგან მოვხვდი. სამინელი რამ მოვისმინე... მ... მ... მკვლელობა... (მმრანანტონ ტონით) და, ოპერატორო, თქვენ ახლავე უნდა დააღვინოთ ეს ნომერი.

ოპერ: ვსუხვარ, მადამ. ვერ გავიგე.

მისის სტი: ვიცი, რომ სხვა ნომერზე მოვხვდი და მათი მოსმენა რა ჩემი საქმე იყო, მაგრამ ორი ცივისხლიანი ბოროტმოქმედი ვიღაცის მოკვლას აპირებდა, ვილაც სა-ცოდავი, უდანაშაულო ქალისა, რომელიც მარტომმარტო

იყო სახლში ხიდთან ახლოს. ჩვენ ისინი უნდა შევაჩეროთ, ჩვენ უნდა...

ოპერ (მოთმინებით) რა ნომერზე რეკავდით, ქალბატონო?

მისის სტ: ამას რა მნიშვნელობა აქვს. თქვენ ნომერი არასწორად აკრიფეთ და ჩვენ დაუყოვნებლივ უნდა დავადგინოთ იგი.

ოპ: კი მაგრამ, ქალბატონო...

მისის სტ: ღმერთო ჩემო, რატომ ხართ ასეთი გაუგებარი? მომიხმინეთ, მე გითხარით მერი პილის 30093 ავუკრიფეთ, თქვენ კი, ცუცუბა, შევცდომით სხვა ნომერი აკრიბეთ. მე მესმოდა მათი საუბარი, მათ კი - არა. ვერ გამიგია, რატომ არ შეგიძლიათ იგივე ნომერი ისევ დაუდევრად აკრიფოთ.

ოპ: (სწრაფად) მერი პილის 3-0093, არა? შევეცდები, ქალბატონო.

მისის სტ: (სარკასტულად) გადადგობთ.

ხმა: კრებს ნომერს დაკავება.

ოპ: ხაზი დაკავებულია.

მისის სტ: (გამაყვებით ანჯერვს ყურმილს) ოპერატორო! ოპერატორო!

ოპ: დიას, გისმენთ, ქალბატონო.

მისის სტ: არც კი გიცივიათ, ისევ ისე ავუკრიფათ. მე ხომ ვასაგებდ გათხარით, თქვენ კი... ამ ხარის დადგენა და იმ სამიშ მკვლელების დაკავება ჩემი მოქალაქობრივი მოვალეობაა და თქვენც, სხვათაშორის. თუ არ აპირებთ...
ოპ: (დამტკბარი ხმით) მთავარ ოპერატორთან შეტყავერეთ.

ხმა: ტელეფონი რეკავს ყურმილს იღებენ.

მთავარი ოპ: მთავარი ოპერატორი გისმენთ.

მისის სტ: მთავარო ოპერატორო, მინდა, რომ დაუყოვნებლივ დადგინოთ ერთი სატელეფონო ხაზი. არ ვიცი, საიდან იყო, ან ვინ რეკავდა, მაგრამ აუცილებელია მისი გარკვევა, რადგან საქმე მკვლელობას ეხება. დიას, საბარლო უდანაშაულო ქალის ცივისსხილან მკვლელობას, ამაღამ, 12-ის 15-ზე.

მთავარი ოპ: ვასაგებია

მისის სტ: (ნერვებაშილი, მბრანბნლური ტონით) შეგიძლიათ დამიდგინოთ?

მთავარი ოპ: ვნახათ, ქალბატონო.

მისის სტ: თუ საუბარი ჯერაც არ შემწყდარა, ნომრის დადგენა შესაძლებელია.

მთავარი ოპ: პო, მაგრამ, უკვე საუბარს უთუოდ მორჩებოდნენ.

მისის სტ: ეს იყო სულ ცოტა 5 წუთის წინ. ისინი კი ასეთ თემაზე საუბარს დადბანს არ გააგრძელებდნენ.

მთავარი ოპ: კარგი, შევეცდებით. და - თქვენი სახელი, ქალბატონო?

მისის სტ: მისის სტივენსონი. მისის ელბერტ სტივენსონი, მაგრამ მომიხმინეთ...

მთავარი ოპ: (ანწყვტინებს) თქვენი ტელეფონის ნომერი?

მისის სტ: პლატა 4-2295, მაგრამ თუ თქვენ ასე აპირებთ დროის დაკარგვას...

მთავარი ოპ: ასეთი რა მიზეზი გაქვთ, ამ ხარის დადგენა რომ გასურო?

მისის სტ: მიზეზი? არავითარი მიზეზი, უბრალოდ ყო-

ველივემ ძალიან იმოქმედა ჩემზე. იმის თქმა მინდა, რომ რაღაც უნდა ვიღონოთ. ეს კაცები მკვლელები არიან, თანაც სამინდოო მკვლელები - ისინი ქალის მოკვლას აპირებენ 12-ის 15-ზე და ვიფიქრე, რომ პოლიცია...

მთავარი ოპ: პოლიციას შეატყობინეთ?

მისის სტ: არა, მაგრამ... ამასობაში...

მთავარი ოპ: კარგი, მისის სტივენსონ, მე ძალიან შეეცებოდა ზარის შემომხება შევძლოთ მხოლოდ თქვენს ნათქვამზე დაყრდნობით. რამდენი ვინმე დარეკავს და იტყვის...

მისის სტ: კარგი რა, თუ ღმერთი გნამთ, ე. ი. იმის თქმა გინდათ, რომ მე არ დამეფერება, თუ თქვენი უაზრო ბოროტკრატული ნესებით არ შევასრულე? მამ კარგი, პოლიციას დაუურეკავ.

ხმა: ახეთქებს ყურმილს.

მისის სტ: (სწრაფად) სასაცილოა.

ხმა: ურეკავს ოპერატორს.

ოპ: სად რეკავთ?

მისის სტ: პოლიციაში.

ოპ: რეკავს პოლიციის განყოფილებაში.

ხმა: ზარი შედის ორჯერ.

სურქვანი დავით: პოლიცია? მე მისის სტ. ვარ მისის ელბერტ სმიტ სტივენსონი, მცხოვრები სატონის 53-ში. მკვლელობის შესატყობინებლად გირეკავთ. არა... (სიტყვებს ვერ პოულობს) მკვლელობა ჯერ არ მომხდარა, მაგრამ ეს-ესაა შემთხვევითი მოვლენებით მათი გვგმა ნომერზე, რომელიც ოპერატორმა შევცდომით ამიკრიფა. მე თვითონ ვცაადე გამურეკია...

დავით: (ცითომ აქედ არაფერი) მერე, ქალბატონო?

მისის სტივენსონი: (ცდილობს მასზე შთაბეჭდილების მოხდენას)

ეს აშკარად წინასწარ განზრახული მკვლელობაა. გარკვევით მოვისწიე, რომ მოკვლას უპირებდნენ ვიღაც ქალს, რომელიც ხიდთან ახლოს ცხოვრობს.

დავით: დიას, ქალბატონო.

მისის სტივენსონი: იე, ტუჩაში პატრული დგას, რომელიც მეორე ავენიუზე გადის შემოვლახზე. კიდევ ვიღაც მესამეცაა, კლიენტი, რომელიც ქალის მკვლელობისათვის ფულს იხდის, სამკაულების ნაღებებს აპირებენ... დანის ხმარებასაც... რა ვიცი, აბა, ძალიან კი შემამჩნუნდა და... (მისი ნერვიული დამაბულობა კულმინაციას აღწევს) თავს ცუდად ვგრძობ.

დავით: ვასაგებია (უხასილოდ). და როდის მოხდა ეს ყველაფერი, ქალბატონო?

მისის სტივენსონი: ასე, მწუთის წინ. ოპ (შეგებათ), მამ, თქვენ შეგიძლიათ რამე იღონოთ. ხომ გესმით...

დავით: და თქვენი სახელი, ქალბატონო?

მისის სტივენსონი: (სულმთუთქვლად) მისის სტივენსონი, მისის ელბერტ სტივენსონი.

დავით: მისამართი?

მისის სტივენსონი: სატონის 53, ხიდთან ახლოს. ტუჩინსბოროს ხიდიან. გეკოდინებათ, პატრულიც გვყავს ჩვენს ქუჩასა და მეორე ავენიუზე.

დავით: და რა ნომერზე რეკავდით?

მისის სტივენსონი: მერი პილის 3-0093. მაგრამ ეს საუბარი ამ ნომერზე არ მომიხმენია. მერი პილის 3-0093 ჩემი ძმის ოფისის ნომერია. დღეს გვიანობამდე მუშა-

ობს, ამიტომ ვცდილობდი დეკავემირებოდი და შინ ადრე მიხვლა მეიხობა. იცით, მე დაერომილი ვარ, დღეს მოახლის გამოსასვლელი ღამეა, მე კი მარტო ყოფნას ვერ ვიტან, თუმცა ჩემი ქმრის თქმით, არაფერი მიჭირს, რადგანაც სანოლთან ტელეფონი მიდგას.

დაფი: (უხალისოდ) კარგი, მისის სტივენსონ, შევეცდებით შევამჩნოთ სატელეფონო კომპანიამო.

მისის სტივენსონი: (კარგად მოითინებას) უკვე ამაზეც ვიზრუნე და სატელეფონო კომპანიამ მიხასუბა, არ შეგვიძლია ამ ხარის შემომხმება, თუ საუბარი დამთავრებულაო.

დაფი: (მსუბუქი სარკაზმით) მართლა?

სტივი: (მბრძანებლურად) პირადად მე შეგონია, რომ ზარის შემომხმებაზე უფრო სწრაფი და ქმედითი ზომები უნდა მივიღოთ. ხანამ ამ ნომერს დაადგენდით, მკვლელობის ჩადენასაც მოასწრებენ.

დაფი: (მოვიდან იორებს) ნუ ნუხართ, ქალბატონო, ამას ჩვენ მივხვდავით.

სტი: ჩემი აზრით, ეს ყველაფერი საფუძვლიან ძიებას მოითხოვს, მთელი ქალაქის ძირვესიანად გაჩრქევას. მე ძალიან ახლოს ვარ ხიდათ და არცთუ ისე შორს მეორე ავენიუდან — გაცილებით უკეთ ვიგრძნობდი თავს, საპატროლულო მანქანას დაუყონებლად რომ გამოვავ ზანდეთი.

დაფი: რატომ გჯონიათ, რომ მკვლელობა მაინც და მინც თქვენს ახლომახლო მოხდება, ქალბატონო?

სტი: ან ვიცი, აბა... უბრალოდ ასეთი დამთხვევა წარმოუდგენებელია — მეორე ავენიუ, პატროლი, ხიდი...

დაფი: მეორე ავენიუ ძალიან გრძელი ქუჩაა, ქალბატონო, და თქვენ იცით, რამდენი ხიდა მარტო ნიუიორკ სიტში, ბრუკლინზე, სტიკეტენ აილენდზე, რომელიმე მეორე ავენიუზე, რომლის შესახებ არც კი ვხმენიათ? საიდან იცით, რომ საერთოდ ნიუ იორკის შესახებ ლაპარაკობდნენ?

სტივი: ეს საუბარი ხომ ნიუ იორკის სატელეფონო სისტემაში მოვიხმინე.

დაფი: საიდან იცით, რომ ეს საერთაშორისო ხარი არ იყო? მომისმინეთ, ქალბატონო, თქვენს ქმარს ჩვეულებრივ რომ დაკავშირებდით, ისე, როგორც ალბათ ყოველთვის, ამ მკვლელობას თქვენთვის რაიმე მნიშვნელობა ექნებოდა? **სტი:** მე შეგონია, არა, მაგრამ ასეთი ციციხისხილანობა და არადადამიანობა...

დაფი: აქ ქალაქში ყოველდღე უამრავი მკვლელობა ხდება, ქალბატონო. ჩვენ რომ რაიმეს ვაკეთებთ შეგვეძლოს მათ აღსაკვეთად, გაავსოვებდით. ასეთი ზუნდოვანი ხელმოსაქიდი კი გინდ გგქონია, გინდ არა.

სტი: მაგრამ გარწმუნებთ რომ...

დაფი: სხვა ამბავია, თუ ფორობთ, რომ ვიღაც შეიძლება თქვენს მოკვლას აპირებდეს.

სტი: ჩემსას? ო, არა, არა. ეგ არა საფიქრებელია. დღე და ღამე მარტო ვარ, მხოლოდ ერთი მოახლე მყავს, ელიოზი, რომელიც ისე უზომოდ მსუქანია, ჩემთვის საუზმის ამოტანაც კი უხარბა, (უჭირს) ჩემი ქმარია და ძალიან ვუყვარვარ, მაღმერთებს, რაც 12-წლის წინათ ლოგინად ჩავვარდი, გვერდით მიდგას, თავს მეველება...

დაფი: მამ, სანერვიულოც არაფერი გვექონიათ. ახლა კი, თუ დანარჩენს ჩვენ მოვალდობთ...

სტი: გადასცემით ამას რადიოთი მთელს ქალაქში? დაუგ-

ზანეთი მოსცილებებს, რომ ყურადღებით იყვნენ? განსაკუთრებით ის სატეფო ადგილებში, როგორც ჩემი უბანია.

დაფი: (თავმოზრუნებლი) ქალბატონო, ხომ გითხარით, რომ ამ საქმეს ჩვენ მივხვდავით, ოღონდ თქვენ ყურმილი დააკიდეთ...

სტი: და...
ხმა: ახეთქებს ყურმილს

სტი: იდიოტი! (პაუზა) მეც რა ვქენი?ახლა სულელი ვეგონიერ (პაუზა) ელბერტი მაინც რატომ არ მოდის? რატომ?

ხმა: ურეკავს ოპერატორს.

ოპ: რა ნომერზე რეკავთ?

სტი: ოპერატორო, მერი ჰილის ნომერს ისეც ხომ ვერ გაიმეორებდით? ნეტა ამდენი ხანს რატომ იგვიანებს?

ოპ: შევეცდები, ქალბატონო

ხმა: რეკავს. ისმის დაკავების ხმა.

ოპ: ხახი დაკავებულია

სტი: (უხეშად) თქვენი თქმა არ მჭირდება, მე თვითონაც მესმის.

ხმა: ახეთქებს ყურმილს

სტი: (წერებმოშლი) ცოტა ხნით მაინც შემეძლოს ამ ლოგინიდან ადგომა და სუფთა პაერზე გასვლა, ან თუნდაც ფანჯარასთან მისვლა და ქუჩისათვის თვალის შეველება.

ხმა: ტელეფონი რეკავს და ისიც მამივე იღებს ყურმილს.

სტი: ალო, ელბერტ, შენა ხარ? ალო, ალო, ალო. რა ქირს ამ ტელეფონს? ალო, ალო.

ხმა: ახეთქებს ყურმილს. წამიერი პაუზა ტელეფონი ისევ რეკავს და ერთი ზარის შემდეგ იღებს ყურმილს.

სტი: ალო, ალო... ხმა გახეიცი, თუ ღმერთი გნამო.

ხმა: ახეთქებს ყურმილს. ურეკავს ოპერატორს.

ოპ: რა ნომერზე რეკავთ?

სტი: (ძალიან გაღიზიანებული, მბრძანებლურად) არ ვიცი, რა ქირს ამ ტელეფონს, მთელი საღამოა ტყუიდან გადაყვარ, ასეთი კოდე მომსახურება ჯერ არ მომხსრნებია. ჩემს ნერვებს ელდე ეს უნდა?

ოპ: რამია საქმე, ქალბატონო?

სტი: როგორ გითხრო, ყველაფერი თავდაყირაა. რა ემეველება ამ სამყაროს თქვენწინაობის ხელში. ეს ჩემი ტელეფონიც რეკავს და რეკავს, ერთი ნუთითაც არ ჩერდება.

ოპ: მერე, ქალბატონო?

სტი: ყოველ 5 წამში რეკავს და რეკავს, მაგრამ ყურმილს როცა ვიღებ, არავინ მასახუბებს.

ოპ: ვსუზვარ, ქალბატონო. შევეცდები შეგიმჩნოთ.

სტი: კი არ შემომხმებთ, ახლავ შენეერთობთ.

ოპ: ვსომობ, რომ ეს შეუძლებელია, ქალბატონო.

სტი: შეუძლებელი? ვითომ რატომ?

ოპ: სისტემა ავტომატურია, ქალბატონო, შეუძლებელია იმის შემოწმება, რომელიმე ზარი სისტემაში საიდან შემოდის, თუ ის, ვინც ვერ გიკავშირდებათ, თავის ოპერატორს არ მიმართავს დახმარებისათვის.

სტი: ყველა სულელს მე როგორ უნდა გადავყვარ... შენ კი იჯექი აქ სანოლზე და ტელეფონის ყოველ ზარზე მიმის ფეთხთა გქონდებ...

ოპ: შევეცდები შევაბოძნო, ქალბატონო

სტი: შევაბოძნეთ, შევაბოძნეთ, სხვა რა შეგიძლიათ.

თქვენ ყველანი გამაკვებთ.

ხმა: ახეტყებს ყურმილს. თითქმის მაშინვე რეკავს ტელეფონი. იღებს ყურმილს

სტ: *(უფრო და უფრო ვშლება ნერვები)* ალო, ალო. ხმა ამოიღეთ! აღარ დამირეკოთ, გესმით? ვერ ხედავთ, რომ ნუგობიდან გამოუყავართ? ვინ ხართ? რისთვის აკეთებთ ამას? კმარა, შეწყვიტეთ-შეთქი. ალო, ალო, ალო! პოლიციამი დავრეკავთ, თუ თავს არ დამამხრებთ. გესმით? პოლიციამი დავრეკავ!

ხმა: ახეტყებს ყურმილს.
სტ: *(წერვიულად ქვირივებს)* ელბერტი მაინც მოვიდოდას შინ.

ხმა: ტელეფონი კვლავ ყურისნამღებად რეკავს.

სტ: რეკავს და რეკოს. რაღაც იონია და, თუ უნდათ მთელი ღამე რეკოს, აღარ ვუბასუხებ.

ხმა: უცებ ტელეფონი ჩერდება. ჩამოვარდება სიჩრუე.

სტ: *(შემინებული ხმით)* ახლა რაღა ხდება? ასე უცებ რატომ შეწყვიტეს რეკვა? *(ისტერიულად)* უკვე 11-ს წაკლია. მკონი რაღაცას ამირებენ. ჩემი ხმა ესაა მოისმინეს და დარწმუნებული არიან, რომ შინა ვარ, სწორედ ამის გასაგებად რეკავდნენ, თორემ ხომ მიბასუხებდნენ...
ხმა: რეკავს ოპერატორთან.

ოპ: რა ნომერზე რეკავთ?
სტ: პოლიციის განყოფილებასთან დამაკავშირეთ.

ხმა: ოპერატორი აკავშირებს. დაკავება.
ოპ: ხაზი დაკავებულია.
სტ: დაკავებული? ეს ხომ შეუძლებელია. არ შეიძლება პოლიციის განყოფილების ყველა ხაზი დაკავებული იყოს.

ოპ: ხაზი დაკავებულია. მოვიანებთი ხომ არ დავრეკოთ?
სტ: *(წყობიდან გამოსული)* არა, არა! ახლავ უნდა დავილაპარაკო მათ, თორემ მერე ძალიან გვიან იქნება. ვინმესთან აუცილებლათ უნდა დამაკავშიროთ.

ოპ: ვისთან დავაკავშიროთ, ქალბატონო?
სტ: *(სანონარკეთილი)* არ ვიცი, მაგრამ პოლიციის გარდა ვინმე ხომ უნდა იცავდეს ხალხს. ვთქვით, დეტექტიური სააგენტო...
ოპ: ყველა დეტექტიური სააგენტოს ტელეფონის ნომერს თქვენს ცნობარში ნაბავთ, ქალბატონო.

სტ: მაგრამ მე არა მაქვს სატელეფონო ცნობარი, უფრო სწორად, ნერვები არ მყოფნის, რომ მოვძებნო, და არც ის ვიცი...

ოპ: ინფორმაცია მე მოგანწვდით.
სტ: *(ავიზიანი შვილი)* არა, არა *(მრისხანედ)* ჩემს ჯიბეში იქცევით, არა? თქვენთვის სულერთია, რა მომივა, შეიძლება მომკლან და თქვენ კი არაფრად ავადებთ.

ხმა: ქვირივებს. კიდებს ყურმილს. ტელეფონი რეკავს.
სტ: შეწყვიტეთ, კმარა! მეტის ატანა აღარ შემძლია.
ხმა: იღებს ყურმილს.

სტ: *(კაპატივის ყურისნამღებად)* ალო, რა გინდათ, რას გადამეკიდეთო შეწყვიტეთ რეკვა, გვეყთ! *(შოკრძალული ხმით)*... ბოდიშს ვინდით. დიხს. ეს პლაკა 4-2295-ია.

შესამე კაცო: ვესტერნი უნიონიდან გირეკავთ. ტელეგრამაა მისის ელბერტ სტივენსონის სახელზე. ვინმეს შეუძლია შეტყობინება მიიღოს?

მისის სტ: *(ცდილობს დამშვიდდეს)* მე ვახლავართ მისის სტივენსონი.

შესამე კაცო: ტელეგრამაში წერია: მისის ელბერტ სტივენსონს, მცხოვრებს ნიუ იორკში, სატონის 53-ში. ძვირფასო, ძალიან უნუფარ. ერთი საათია გირეკავ, მაგრამ სულ დაკევება. 11-სთ-ზე ზოსტონში მივდივარ სასწრაფო საქმეზე. დავბრუნდები ხელნაშუადღევს. არ მოინყნო. სიყვარულით ელბერტი.

სტ: *(სუნთქვაშერული, თითქმის თავისთვის)* ო, არა.

შესამე კაცო: სულ ეს არის, ქალბატონო. ამ შეტყობინების ასლი ხომ არ მოგიტანოთ?

სტ: არა, არა, ვბადლუბთ.

მხატვარი ცირა აბაიშვილი

შესამე კაცო: ძალიან კარგი ქალბატონო. ძილი ნებისა.
ხმა: კიდებენ ყურმილს.

სტ: *(შეპნიკურად)* ღამე მშვიდობისა.
ხმა: კიდებს ყურმილს
სტ: *(უცრად იფიქრებს)* არა, არ მჯერა. ამას არ იზამდა თანაც ახლა, როცა იცის, რომ სრულიად მარტო ვრჩები. ალბათ ხუმრობს —

ხმა: ურეკავს ოპერატორს.
ოპ: რა ნომერზე რეკავთ?
სტ: მერი ჰილის 30093
ოპ: შეგიძლიათ ეს ნომერი პირდაპირ აკრიფოთ, ქალბატონო.

ხმა: უთიპავს.
სტ: *(სანაყლი ხმით)* არა...

ხმა: ისმის, თუ როგორ კარგს ნომერს ნერვიულად. ზარი შედის, მაგრამ არავინ პასუხობს.

სტ: ნასულა, ელბერტ, რატომ...?

სტ: კიდებს ყურმილს.

სტ: ქვითნებს საწყალობლად ამ ღამით მარტო რა გამაჩერებს? არ შემოძლია, კიდევ ერთი წუთიც და გავგვიდდები. რაც უნდა თქვას, მის საქციელს მაინც ვერ გაამარტობებს... მე ხომ ასე ავად ვარ.

ხმა: რეკავს ცნობათა ბიუროში.

ცნობათა ბიურო: ცნობათა ბიურო გისმენთ.

სტ: პენილის საავადმყოფოს ტელეფონის ნომერი მინდობდა.

ცნობათა ბიურო: პენილის? მისამართი თუ იცით, ქალბატონო?

სტ: არა, მაგრამ სადღაც 70-იანებში უნდა იყოს. ძალიან პატარა, კერძო და ექსკლუზიური საავადმყოფოა, სადღაც ორი წლის წინათ ბრმანანღაღის ოპერაცია გავიკეთე. პენილი-3-ე (ინფლუენცია/გრძელს)

ცნობათა ბიურო: ერთი წუთი.

სტ: სწრაფად თუ შეიძლება და რომელი საათია?

ცნობათა ბიურო: არ ვიცი, ქალბატონო. დროის გასაგებათ მერიდიანის 71212-ზე დაურეკეთ.

სტ: ცალკეა (გადასრულებული) კარგით რა, თუ დღევანდელი გნამთ.

ცნობათა ბიურო: პენილის საავადმყოფოს ტელეფონის ნომერია ბატერფილდის 7-01-05, ქალბატონო

ხმა: ე.ი. ბატერფილდის 7-01-05

ხმა: თითქმის ტელეფონს. ისმის, ზურ როგორ კრებს ნომერს და თან თავისთვის ლაპარაკობს — ზარის ხმა

მე-4 კაცი: (მტკიცე, საქმიანი ტონით) პენილის საავადმყოფო გასმენთ. საღამო მშვიდობისა.

სტ: რეგისტრატურისთან დამაკავშირეთ.

მე-4 კაცი: ვინ დაგაღამებარაკო?

სტ: მედეა ჯიჩარდებდა. სასწრაფოდ მინდა მთელი ღამით დავიჭიროვო.

მე-4 კაცი: გასაგებია და რა განუხებთ, ქალბატონო?

სტ: ნერვები, დამშვიდება ხმის გამცემი მჭირდება. იცით ჩემი ქმარი ნასულა და მე...

მე-4 კაცი: რომელიმე ექიმმა გირჩიათ, ჩვენთვის მოვემართათ?

სტ: არა და არ მესმის, რა საქმეა ასეთი კირკიტო, მედეა მჭირდება. ორი წლის წინათ თქვენს საავადმყოფოში ვინექი. ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, ფულს ვისებ.

მე-4 კაცი: გვესმის ქალბატონო, მაგრამ ხომ იცით, ამ დროს ყველა დაკავებულია. გარდა ამისა, ჩვენმა სუპერინტენდანტმა ვთხოვა, ექიმები მხოლოდ იმ შემთხვევაში გავგვეზავნა, თუ ამას მორიგე ექიმი ჩათვლიდა საქმროდ.

სტ: (მშაძნებლად) სწორედ რომ საქმროა. ავადმყოფი ქალი ვარ, ნერვებიც სამინდელდემი მაქვს. ძალიან განერვიულებული ვარ. ძალიან. სრულიად მარტო ვარ მთელ სახლში. თანაც ამ საღამოს ისეთ რამეს მოვეკარი ყური ტელეფონზე, რამაც საშინლად ამაფორიაქა საქმეს არის, რომ... (ინფერს ყვირილს) თუ ვინმეს ახლავე არ გამომგვანით, შეიძლება ქუაზე შევიძალო.

მე-4 კაცი: (შშვიდად) გასაგებია. კარგით, მისს ფილიპსს დაეუბარებოთ, როგორც კი შემოვა. თქვენი სახელი, ქალბატონო?

სტ: მისის სტ: მის ფილიპსს? და რომელი საათისათვის შემოვა?

მე-4 კაცი: სიმართლე გითხრათ, არც კი ვიცი ქალბატონო, საეხმოდ გავიდა 11 სთ-ზე

სტ: 11სთ-ზე? მაგრამ ჯერ ხომ 11 არ არის (ნაშოფერებს) ო, ჩემი საათი გაჩერებულია. რა დროა?

მე-4 კაცი: (მკაფიოდ) 12-ის 15 წუთია?

ხმა: ვილაც იღებს ყურმილს მისის სტ-ის ხაზზე.

სტ: (ნაშოფერებს) ეს რა იყო?

მე-4 კაცი: რა, ქალბატონო?

სტ: ეს ხმა ჩემს ტელეფონშია. თითქოს და ვილაცამ ქვემოთ ყურმილი აიღო.

მე-4 კაცი: არ გამიგონია, ქალბატონო. ახლა, რაც შეეხება...

სტ: (დაზაფრული) მაგრამ მე ხომ გავიგონე. ამ სახლში ვილაც არის. ქვემოთ, სამზარეულოში. ახლა მე მისმენენ. ისინი... (კვიხს)

ხმა: ყურმილს კიდებს. ჩამოვარდება სიჩუმე.

სტ: (დაფრული ხმით) აღარ დადერეკავ, ჩემს ხმას აღარ გავაგონებ. ჩუხად ვიქნები და ეგონებთ, რომ... (შშშო შეპრობილი) მაგრამ სანამ დროა და ჯერ კიდევ ქვემოთ არის, ვინმეს რომ არ დაუფრეკო? მერე გვიანდა იქნება.

ხმა: იღებს ყურმილს და ურეკავს ოპერატორს. ზარი გადის სამჯერ.

ოპ: რა ნომერზე რეკავთ?

სტ: (განწირული ზურჩულებს) ოპერატორო, გამოუვალ მდგომარეობაში ვარ. მე...

ოპ: თქვენს ხმა არ ისმის, ქალბატონო. თუ შეიძლება, უფრო ხმაშაძლავ.

სტ: (ისევ ზურჩულით) არ შემიძლია, ვილაც მისმენს. ახლა გესმით?

ოპ: არა, ქალბატონო.

სტ: (სასწრაფოთელი) მაგრამ იქნებ როგორმე გაიგონოთ, ვთხოვთ. უნდა დამეხმაროთ. სახლში ვილაც არის და მოკვლას მიპირებს. თქვენ უნდა დაუკავშირდე...

ხმა: მისის სტივენსონის ხაზზე ყურმილს დებენ.

სტ: (გულგახეფილი) აი, ისიც არც ახლა გესმით? ზემოთ ამოღის... (შშშისგან ხმაჩაუარდნილი) კომპეტზე ამოღის... პოლიციასთან დამაკავშირეთ... პოლიციასთან.

ოპ: ერთი წუთით (მკაფიოდ)

ხმა: რეკავს. ზარი გადის. მეორე ზარზე მისის სტივენსონის ინფერს კვიხს. მეოთხე დაკვილებსა ისმის მკაფიოდ მის ხმა, რომელიც მახლობელ ხიდზე გადადის. იგი ნაშოფერად ახშობს ყოველგვარ ხმას. მატარებელი ჩაივლის და ყურმილს იღებენ.

სერტ. დაფი: პოლიციის 43-ე რაიონი. დაფი გისმენთ. (მკაფიოდ)

დაფი: (უფრო ხმაშაძლავ) პოლიციის განყოფილება. სერტანტი დაფი გისმენთ.

დაფი: (უფრო ხმაშაძლავ) პოლიციის განყოფილება. სერტანტი დაფი გისმენთ.

ჯორჯი: (იცივე, ყველასთან განსხვავებული ხმა, რაც პიესის დასასრული) უკაცრავად, ნომერი შეშეშალა.

ხმა: კიდებენ ყურმილს. და კვლავ ისმის ტელეფონის ზარის ხმა პოლიციიში.

ინგლისურიდან თარგმნა
თამარ ჭიჭიშვილი

ინგლისელი მკვლევარი ჩარლზ კარინგტონი თავის ვრცელ ნაშრომში, რომელიც ეძღვნება რელიგიურ კოლონიზაციის ცხოვრებას და შემოქმედების, გავლენებს, რომ სახელგანთქმული „ბალადა აღმოსავლეთისა და დასავლეთზე“ ეფუძნება ისტორიულ სინამდვილეს და პერსონაჟებს რელიგიურად არსებობდნენ — დილაგარ-ხანი და პოლკოვნიკ ლამსდენის მხვერვალები (ბალადაში აღწერილი ეპიზოდი გათავისმებულია 1848 წელს, როდესაც კოლონიკი ჯერ დაბადებულიც არ იყო).

ბალადის პირველი სტროფი იწყება მთარული მსჯელობით აღმოსავლეთისა და დასავლეთის შურისგებულ სხვაობაზე და მთავრდება ამ სხვაობის გაქარწყლებით მაშინ, როდესაც „ქლიერს პირისპირ ხედება ძლიერი“.

პირველი სტროფი ნარმოადგენს თავისებურ პროლოგს, რომელსაც უმაღლეს მოპყვება მოქმედების განვითარება:

აღვანი ქაშალი, ოცი კაცის თანხლებით, გაიტყა საზღვართან დაბანაკებული ტომების ასაჯანყებლად და გაიტაცა ინგლისელი

ვერ დელარუა

კომაროვიჩა

პოლკოვნიკის ცხენი, რომლითაც იგი თავს იწონებდა. ვაჟი პოლკოვნიკისა, მხვერვათა რაზმის მეთაური, ფიცხლად დადევნებდა გაქცეულს. ხანგრძლივი ჭეჭების შემდეგ დაიწვა ქაშალს ჯაგეის ხეობაში, სადაც შეიძლება ყური მოჰქრა ჩახმახის განჩაქუნებას, მაგრამ თავდაშორდნის თვალს ვერსად მოჰქარაო. ინგლისელი ორჯერ ესერის ქაშალს და ორჯერვე ააცდენს. ქაშალი დასკინის მტერს: სალდათივით ისერიო, აბა მაჩვენე, ცხენს როგორ აქებნო. მარცხნივ და მარჯვნივ კლდეებია, შუა განოლიდა დაბალი ჯაგანარი. ინგლისელი სამჯერ გაიჯონებს ჩახმახის ჩხაკუნს, მაგრამ ირველიე კაცის ჭაჭანება არ არი. დასასრულ, ინგლისელს ცხენი მდინარეში გადაეჩეხება და თვითონ მიწის ნაყარში ვარდება. ქაშალი მოაბრუნებს ცხენს და გამოათრევს ინგლისელს, ხელიდან გააგდებინებს პისტოლეტს და ტუქავს: ძალზე დიდხანს მომდევდი, ძალზე მონყალედ გექცეოდითი. მეგრე უსნის: აქ, ოცი მილის მანძილზე, ერთ კლდეს და ერთ ხის კუნძს ვერ ნააზღვები, სადაც ჩემი ბიჭები არ ჩასაფრებულანო. მარცხენა ხელის ანეით თუკი ვანიშნებდი, ტურები ამაღლ მომლენდნენ ანდა თავს ჩაეჭინდრავდი და ეს ძერა, ახლა თავზე რომ დაგვნივის, ისე გაძლემოდა, აფრენა გაუჭირდებოდაო.

ქლიერს პირისპირ

ხვდება ქლიერი

ინგლისელი პასუხად მიუგებს ქაშალს: ტურების სადელი ძვირი დაგიფუძნებო. აქათასი ხმალი გაჩნდება ჩემი

ძვლებს ნასაღებად და აქაურობას ააოხრებენო. შოდა, ასეთი ფსი თუ არაფრად გილორს, შუ ძალო, ტურებს უხემო და თუკი ვეჭირება, მამარემის ცხენი დამბორუნე და ჩემს გზაზე წავალო.

ქაშალი მაჯაში სწვდა ინგლისელს: ძალებს ნუ ასხენებ, აქ მგელი რუხ მგელს შეეცარაო.

გამარჯვებული ავღანი აღფროთოვანებულია დამარცხებული ინგლისელის გულადობით და მტრობის ბოლიკიან მეგობრობის შარაზე გადაუხევის.

მძღველის კეთილშობილება გულს უღობობს ძლეულს და ეუბნება ქაშალს: გატაცებული ცხენი მამარემისგან საჩუქრად გქონდესო. არც იგი რჩება ვაღში — მოქარგულ უნჯიარს, ჩულსა და ვერცხლის უხანცებს უფეშქაშებს.

ინგლისელი ახლა პისტოლეტს გაუნდის ავღანს: ერთი ხომ მტერს ნაართვი, მეორეს მეგობარი გინასხოვრებსო.

ქაშალი მყისვე პასუსს სცემს: ძღვენი

— ძღვენიო, მამაშენმა შეილი გამოგზავნა ჩემთან, მეც ჩემს ერთადერთ შუღს გაეუზავანიო.

თავის ვაჟს იხმობს და არიგებს: „თეთრი დედოფლის“ სამსახურში უნდა ჩადგე და თუ გიბრძანებენ, ჩემს მამულსაც დაარბევო. ეგებ რესალდარად აგაპალონო, როდესაც მე ფეშვარში ჩამომაბრჩობნო.

ავღანმა და ინგლისელმა თვალი თვალში გაუყარეს ერთი-მეორე და ხინჯი ვერ უშოვეს. დასასრულ, მამა გაიფიცნენ.

აი, თორემ რაები ხდება, როდესაც ქლიერს ხედება ძლიერი.

ჩვენს თვალწინ იმლება თვალწარმტაცი სურათი, რომელიც მთასავით ნაშობართულა ყოველდღიურობის ველზე. იგი თავისი სიღიადით აცანტვერებს ყოველგვარ უშეპირურებას — მტრობას, სიძულვილს, ვერაჯობას და მკვიდრდება უმაღლეს სულიერ ფასეულობათა წყებაში. კიდევ ერთხელ ამტკიცებს მათი მარადიულობის ქუმპირიტებას.

აი, ამას გვეუბნება კოპლენიკის ბალადა აღმოსავლეთისა და დასავლეთზე და არა იმას, რომ აღმოსავლეთი აღმოსავლეთია და დასავლეთი — დასავლეთი: „მაგრამ რას ნიშნავს ჯიში და მოდგმა, რაა მამულა, სისხლი, იერი, როცა პირისპირ, როცა პირისპირ, ძლიერს პირისპირ ხედება ძლიერი!“

ტრაგედია და კომედია

გამოჩენილ იტალიელ რეჟისორს ლუკინო ვისკონტის ეკითხებითა:

— როგორ დაიბადა ეს ფილმი? (იგულისხმება «ლემრ-თების დაღუპვა», 1969).

— მე შექმნა იდეა: მომთხორო ერთი ოჯახის შესახებ, რომლის წიაღში სწადიან არაერთი დანაშაულს, დაუსჯელი რომ რჩება. სად, როდის და როგორ შეიძლება მომხდარი-როს ასეთი რამ თანამედროვე მსოფლიოში? და ისტორია ამ ოჯახისა, ფოლადის მავანტა ოჯახისა, გავაძლე გერმანიაში, ნაცისტთა აღზევების ფაზს.

— რატომ არ აჩვენეთ ეს ამბავი ჩვენი უახლესი ნარსულის ფონზე?

— ამგვარი შეკითხვა უკვე დაუსვამთ ჩემთვის. და იმავე პასუხს გავცემთ: არსებობს განსხვავება ტრაგედიასა და კომედიას შორის. ფაშიზმი, რასაკვირველია, იწვევდა ტრაგედიებს იტალიაში, მაგრამ რას მივა გერმანულ ნაციზმთან, რომელიც საზარელ სისხლის ღაჭად ნარმოჩინდა და მთელ მსოფლიოს გადაღევარა, მაშინ როდესაც იტალიურ ფაშიზმს გავუენდა არ მოუხდენია მსოფლიოს ბედზე, მხოლოდ იტალია და ალბანეთი დააზარალა.

ვისკონტის აზრით, ნაციზმი იყო უზარმაზარი ტრაგედია, იტალიური ფაშიზმი კი უფრო კომედიას წააგავდა.

სიტყვამ მოიტანა და გვიხსენით ერთი შთაბეჭქაივი კადრი იტალიელი კინორეჟისორის ლუიჯი კომენჩინის ცნობილი ფილმიდან «ყველაში შინისაკენ», ჩვენი ეკრანებზეც რომ გადაიღო:

იტალიელი ჯარისკაცი ჯოვანი, ვის როლსაც ასრულებს სახელგანთქმული ალბერტო სორდი, ტყვიების ნეი-რაში მინახე ვართმზულა და გაოგნებული გასძახებს მე-ზობელ სანგარმო ასევე დამფრთხალ თანამებრძოლს: «უ-ზეპე! გერმანელებმა გვიღალატეს, ამერიკელთა მხარეზე გადასულან და ზედავ, გვეყვრიან...»

ჯოვანიმ და ჯუზეპემ, რომლებიც ფილმის დასაწყისში საზეიმო ალღუმზე მოახიანად მღეროდნენ: დედი, ომიდან მაღე დავბრუნდემ, მთელი იტალია იმედით გვიმზერსო, ჯერ არ იციან, რომ გერმანელები კი არ გადასულან ამე-რიკელთა მხარეზე, არამედ იტალიელები. მათ დაამხვეს მუსოლინის დიტატატურა და უსიტყვოდ დანებდნენ ინ-გლის-ამერიკის ჯარებს. პიტლერმა, ცხადია, სასწრაფოდ

ლუკინო ვისკონტი

მოახდინა ყოფილი მოკავში-რის ტერიტორიის დიდი ნა-წილის ოკუპაცია. ჯოვანის და ჯუზეპეს კი პგონით, რომ პიტლერი გადავიდა რუხ-ველტ-ჩერჩილ-სტალინის მხარეზე — უძლეველი მუსო-ლინის წინააღმდეგ!

აბა თავად განსაჯეთ, ეს ჯოვანი და ჯუზეპე ტრაგე-დიის გმირები არიან თუ კომედიისა?

ამ ჯოვანებმა და ჯუზეპეებს სა-მარცხენო ტყვეობა ერჩივნათ სასა-ხელო სოკედლის სისხლისმღერელ ომ-ში.

კოტა კიდე ტრაგედიისა და კომე-დიის თაობაზე.

მოქმედების ადგილი — ჩრდილო-ეთ აფრიკის უდაბნო.

მოქმედების დრო — 1940 წლის მი-წურული.

უინსტონ ჩერჩილის ნიგში «მეორე მსოფლიო ომი» ვკითხულობთ, რომ 10 დეკემბერს, საღამოს 10 საათზე, მთელი დღის ბძოძოების შემდეგ ინ-გლისელთა სარდლობას მოახსენეს: იტალიელი ტყვეების დათულას ვერ აუღივართ, დაკავებულია დაახლოე-ბით 5 აკრი ოფიცერი და 200 აკრი ჯა-რისკაციო (ცნობისათვის: აკრი უდ-რის 0,4 ჰექტარს. მამასადამე, ტყვედ ჩაფარდნილა 2 ჰექ-ტარი ოფიცერი და 80 ჰექტარი ჯარისკაცი).

ამერიკელი გენერალი ომარ ბრედელი თავის მემუარე-ბში ასეთ სურათს გვიხატავს: ახალდატყვევებულ იტალი-ელთა ბანაკში მხიარულება სუფეს. უხარიათ, რომ მათ-თვის უკვე დამთავრდა ომი; უხარიათ, რომ მუქთად გავე-გზავრებთან ამერიკაში. ვეება კოცონი დაუნთხიათ, ირ-გვლეჯე მოკალათებულან და ტკბილად მღერის აკორდო-ნის აკომპანიმენტით (ეს ხდება 1943 წელს).

სხვაგვარი ვითარება გერმანულ ტყვეთა სექტორში. უნ-ტერ-ოფიცერთა ბრძანებით სანიღბავი ლაბადებით აწყო-ბენ კარვებს. ჯარისკაცები დაყვეს როტებად, თხრან ფე-ხადგელებს, ადგილი გამოუყვეს საველე სამზარეულოს, რომელსაც პროდუქტებით ამარაგებენ ინტენდანტები. ერ-თი სიტყვით, მკაცრი სამხედრო დისციპლინა ძალაში რჩება.

ალბათ გასაგები უნდა იყოს, თუ რატომ გაპალა ლუკი-ნო ვისკონტიმ თავისი ტრაგეიული ფილმის მოქმედება სწორედ ნაცისტურ გერმანიაში და არა — ფაშისტურ იტალიაში.

ძროწიპა

5 აპრილს ლიტერატურულ კავში გაიმართა დაიღლა ბედიანობის ახალი მოეტური კრების — «ფორდობა» — წარდგინება. ღონისძიების ინიციატორი იყო გამოცემულია «სესტა».

სიტყვებით გამოვიდნენ ამ გამოცემის დირექტორი ქეთევან კორუაძე; პოეტები: მაცვალა გონაშვილი, შარლოტა კვანტალიანი, ჯანსუღ ჩარკვიანი; მცენერები: რუსუდანი ქანტორიშვილი და ქსენია თხილიაშვილი, რომელთაც გულწრფე-

ლი და სანაქებო შეფასებანი არ დაიპურეს. ითქვა, რომ ეს ლექსე-ბი იმეათია სისადავითა და სინაზით გამოირჩევა და ქალბატონმა დაიღლამ სალიტერატურო ასპარეზზე გამოსვლისთანავე დაა-მხსოვრა თავი მოეხლის მოკავრული და დღემდე შეინარჩუნა სამყაროს პირველდღესის მოტუტური უნარი.

დასასრულს დაიღლა ბედიანიმე ნაკითხა ლექსები თავისი ახალი ნიგნინად.

გამომცემლობა „არტიანუჯმა“ სერიით „სამხრეთ კავკასია და ანატოლია“ კიდევ ერთი წიგნი გამოისცა – **ზურაბ ბატიაშვილის „ქართველები ოსმალური პერიოდის ტრაპიზონში“.**

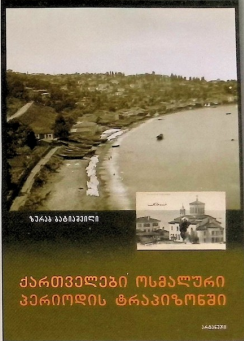
ოსმალეთს საუკუნეთა განმავლობაში მრავალი უცხოელი აფარებდა თავს. საქართველოსათვის ტრაპიზონი ყოველთვის იყო ანატოლიასთან, ახლო აღმოსავლეთსა და ევროპასთან დამაკავშირებელი მნიშვნელოვანი პუნქტი, აქ ყოველთვის ცხოვრობდნენ ქართველები განურჩევლად რელიგიური მრწამსისა და პოლიტიკური შეხედულებისა. ერთი ვერსიით, ტრაპიზონში არსებობდა ქართული კათოლიკური ეკლესია და საქართველოს საისტორიო არქივი. ტრაპიზონის ბევრი გუბერნატორი (ვალი) წარმოშობით ქართველი იყო. აქ დაიღო ბინა ქართველ პატრიოტთა მცირე ჩამოყალიბებულმა დამოუკიდებლობის კომიტეტმა და ქართულმა ლეგიონმა...

ეს გამოცემა ნათელს ფენს ოსმალური პერიოდში განვითარებულ ბევრ საინტერესო მოვლენას, რომლებიც შეიძლება ისტორიის ფურცლებში ჩაკარგულიყო; ტრაპიზონის დაარსებასთან დაკავშირებით საყურადღებო ცნობებს გვანდის ევლია ჩელები: „ამ ქალაქში დიდი ალექსანდრეს ერთმა მმართველმა ფილიკუს იუნანიმ ვერცხლის მადანი აღმოაჩინა, ალესანდრემ ქალაქი ააშენებინა. შემდეგ ქართველების ხელში გადავიდა“.

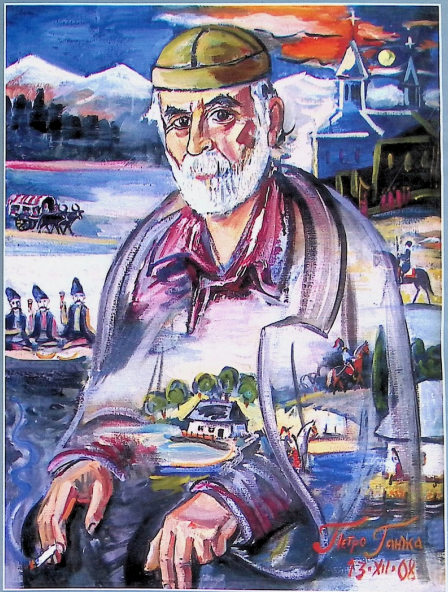
კვლევას საჭიროებს ტრაპიზონის სამხრეთში – გუმუშაანს შემოგარენში ქართული მოსახლეობის არსებობის საკითხი. ტრაპიზონის სამხრეთით მდებარე ცნობილ სუმელას მონასტრის, ავტორის თქმით, „ზოგიერთი ლაზი მკვლევარი „სუმელა“/„სუმელას“ ლაზურ „სამებას“ უკავშირებს. ნიგნში მოთხრობილია ტრაპიზონში ქართველი მეფის – **სოლომონ II-ის** ტრაგიკული ცხოვრების უკანასკნელი წლების შესახებ.

ზაქარია ჭიჭინაძის გადმოცემით, „ტრაპიზონში იყო ერთი დიდი სახლი, საქართველოს მეფეების საკუთრება, სადაც ისადაგურებდნენ ხოლმე ქართველი მეფენი, ბატონიშვილები და სხვადასხვა მოგზაურნიც, რომელნიც სტამბოლში მოგზაურობდნენ ხოლმე საქართველოდამ“. ქართველი მონარქი სწორედ ამ სასახლეში გაჩერებულა. რუსეთის წინააღმდეგ ოსმალეთის მხარდაჭერის მომლოდინე **სოლომონ მეფე** ტრაპიზონშია დაკრძალული, წმ. გრიგორის ეკლესიაში, სამწუხაროდ, დღეს ეს ეკლესია არ არსებობს.

ოსმალეთს თავს აფარებდა ასევე გურჯის უკანასკნელი მთავრის, **მამია V გურიელის მეუღლე – სოფიო**. იგი განისვენებს ტრაპიზონის გვერდით მდებარე ქალაქ აჭაბაბდის მიქაელ მთავარანგელოზის ეკლესიის გალავანში. ოსმალეთში გადახვეწილობის მოკლე დროის მიუხედავად, სოფიომ დიდი სახელი და პატივისცემა მოიპოვა მოსახლეობაში. განსაკუთრებით საინტერესოა ტრაპიზონში ჩამოყალიბებული ქართული ლეგიონის შესახებ ცნობა, რაც შეუსწავლილია და ავტორის ინტერესის საგანს კვლავაც წარმოადგენს. პირველი მსოფლიო ომის (1914-1918) მსვლელობისას ქართველ ემიგრანტთაგან შედგენილი „**დამოუკიდებლობის კომიტეტი**“ გერმანიის, ავსტრიისა და ოსმალეთის მხარდაჭერით ცდილობდა საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენას. ქართული ლეგიონი ტრაპიზონში უნდა შექმნილიყო ქართველი სამხედრო ტყვეებისაგან, ოსმალეთს თავშეფარებული ქართველებისაგან და სხვა მოხალისეებისაგან.

ლეგიონერებს უნდა ეტარებინათ ქართული დროშა, რომლის ფორმაც განსაზღვრულია ლეგიონერთა ინსტრუქციის მე-6 პუნქტში, ამგვარად, ირკვევა, რომ ქართულ დროშაზე და სიმბოლიკაზე შავი და ნიღელი ფერების გამოსახვა არ იწვება პირველი რესპუბლიკის პერიოდისა და უფრო ადრინდელი ისტორია ჰქონია. გამოკვლევას ერთვის უნიკალური, ძველი და ახალი ილუსტრაციები ჩანართის სახით; ქართველ ლეგიონერთა აღწერის მასალები, მუსულმან ქართველ ჯარისკაცთა ოჯახების სია; ინფორმაცია ქართველი პირელების, ტრაპიზონის რუსული ოკუპაციის პერიოდში ქართველთა მდგომარეობის შესახებ... ამავე სერიით გამოცემლობა არაერთი წიგნი გამოცემას აპირებს, მათ შორის, უახლოეს მომავალში შეითხველს მიეცემა საშუალება გაეცნოს **ზურაბ ბატიაშვილის „კაპადოკიასაც“**. დარწმუნებულნი ვართ, ორ მკვლევარ ქვეყანას შორის მკვლევრობის გამაგრებას ხელს შეუწყობს გამოცემები, რომლებიც სრულ წარმოადგენას შეუქმნის დანიტერული საზოგადოებას და დაეხმარება მომავალ ურიორიოთაბათა წარმართვას.

სა ცხუმსკოპს მუზეუმი

პეტრო ვანჯა